137

AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Do użytku służbowego

Egz. nr .....

Płk doc. dr Bogusław BIDZIŃSKI

KIERUNKI DOSKONALENIA DOWODZENIA DYWIZJĄ ZMECHANIZOWANĄ (PANCERNĄ) W POLU

Rozprawa habilitacyjna

47354

WARSZAWA MARZEC 1975

137

AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Do użytku
służbowego
Egz. nr .....

Płk doc. dr Bogusław BIDZIŃSKI

KIERUNKI DOSKONALENIA DOWODZENIA DYWIZJĄ ZMECHANIZOWANĄ (PANCERNĄ) W POLU

Rozprawa habilitacyjna

[redacted] 47354

WARSZAWA MARZEC 1975

A K A D E M I A S Z T A B U G E N E R A L N E G O WP
im. gen. broni K. Świerczewskiego

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 54305

JAWNE
[redacted]
Egz.nr...

BIBLIOTEKA SZKOLENIOWA DLI
ASG IM. GEN. BR. K. ŚWIERCZEWSKIEGO
Nr ewid.

płk doc. dr Bogusław BIDZIŃSKI

„KIERUNKI DOSKONALENIA DOWODZENIA DYWIZJĄ ZMECHANIZOWANĄ /PANCERNĄ/ W POLU"

Rozprawa habilitacyjna

BIBLIOTEKA GŁÓWNA-ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Nr ewid. [redacted]47354

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

BIBLIOTEKA SZKOLENIOWA DLI
ASG IM. GEN. BR. K. ŚWIERCZEWSKIEGO
0102
Nr ewid.

W A R S Z A W A marzec 1975 r.

SPIS TREŚCI

Str.

W S T Ę P 7

I. WPŁYW POSTĘPU NAUKOWO-TECHNICZNEGO ORAZ PRZEWIDYWANEGO CHARAKTERU WALKI W NAJBLIŻSZEJ PRZYSZŁOŚCI /W LATACH 1976-1980/NA DOWODZENIE WOJSKAMI 13

1. Wnioski z analizy zmian dokonanych do 1975 roku ... 13
2. Wnioski z analizy przewidywanych zmian w uzbrojeniu i technicznych środkach dowodzenia 16
3. Przewidywany charakter walki i jego wpływ na dowodzenie wojskami 17

II. KIERUNKI DOSKONALENIA DOWODZENIA DYWIZJĄ W POLU 29

1. DOSKONALENIE TEORETYCZNYCH PODSTAW DOWODZENIA WOJSKAMI 29

1.1. Istota i treść dowodzenia. Definicja dowodzenia.. 29
1.2. Zapewnienie harmonijnego rozwoju wszystkich dziedzin działalności w procesie dowodzenia 32
1.3. Wzrost wymagań wobec dowodzenia 35
1.4. Rozwój i znaczenie ogólnych zasad dowodzenia wojskami 42
1.5. Doskonalenie stylu dowodzenia 50
1.6. Doskonalenie cyklu organizacyjnego dowodzenia ... 51

2. KIERUNKI DOSKONALENIA TREŚCI PODSTAWOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ DOWODZENIA 53

2.1. Sposoby i środki usprawniania obiegu informacji o sytuacji 53
2.1.1. Inwentaryzacja i klasyfikacja informacji 53
2.1.2. Zbieranie /zdobywanie/ informacji sytuacyjnych. 57
2.1.3. Opracowywanie danych o sytuacji 59
2.1.4. Przekazywanie /meldowanie/ danych o sytuacji .. 67
2.2. Doskonalenie planowania działań bojowych dywizji i podejmowania decyzji o walce 69

Str.

2.2.1. Cechy sprawnego planu działań bojowych 69
2.2.2. Organizacja pracy w zakresie planowania do czasu otrzymania zadania bojowego 74
2.2.3. Niektóre zagadnienia podejmowania decyzji przez dowódcę dywizji 77
2.2.4. Organizacja pracy nad opracowywaniem decyzji dowódcy dywizji i rozwinięciem jej w plan działań bojowych 81
2.3. Kierunki i sposoby usprawniania przekazywania decyzji dowódcy dywizji o walce 85
2.3.1. Zasady przekazywania decyzji dowódcy o walce ... 85
2.3.2. Formy i sposoby przekazywania zadań bojowych ... 89
2.3.3. Doskonalenie technicznych i organizacyjnych środków przekazywania zadań bojowych 91
2.4. Doskonalenie innych, szczególnie ważnych przedsięwzięć w procesie dowodzenia 93
2.4.1. Doskonalenie rozpoznania 93
2.4.2. Doskonalenie obrony przeciwlotniczej 94
2.4.3. Doskonalenie walki radioelektronicznej 96
2.4.4. Doskonalenie obrony przed bronią masowego rażenia 99
2.4.5. Usprawnienie współdziałania z lotnictwem i określenie zasad współdziałania z oddziałami /pododdziałami/ śmigłowców szturmowych 104
3. USPRAWNIANIE STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ ORGANÓW DOWODZENIA ORAZ STRUKTURY I FUNKCJONOWANIA STANOWISK DOWODZENIA 105
3.1. Czynniki wpływające na kształtowanie struktury organizacyjnej organów dowodzenia 105
3.2. Kierunki usprawniania struktury organizacyjnej organów dowodzenia dywizji 106
3.3. Sposoby doskonalenia struktury i funkcjonowania stanowisk dowodzenia dywizji 109
4. ORGANIZACJA I PODSTAWOWE METODY PRACY DOWÓDCY I SZTABU DYWIZJI 111

Str.

4.1. Czynniki wpływające na organizację i metody pracy dowódcy i sztabu 111
4.2. Metody pracy dowódcy i sztabu 115
4.3. Sposoby usprawniania organizacji pracy 118

5. DOSKONALENIE TECHNICZNYCH ŚRODKÓW DOWODZENIA DYWIZJI.. 122

5.1. Pilna potrzeba doskonalenia środków rozpoznania 122
5.2. Doskonalenie środków łączności 122
5.3. Doskonalenie środków organizacyjno-technicznych 123
5.4. Doskonalenie wozów dowodzenia i innych środków transportu sztabu 124

6. PROBLEMY AUTOMATYZACJI KIEROWANIA OGNIEM I DOWODZENIA DYWIZJĄ W POLU 126

6.1. Obiektywna konieczność oraz potrzeby i możliwości automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia dywizją w polu 126
6.2. Wnioski dotyczące realizacji zadań w zakresie automatyzacji procesów kierowania ogniem i dowodzenia dywizją w polu 128

ZAKOŃCZENIE 132

WYKAZ LITERATURY 133

Załączniki:

nr 1 - Przypisy do pracy habilitacyjnej "Przewidywane zmiany w uzbrojeniu, technicznych środkach dowodzenia i charakterze walki w najbliższej przyszłości /w latach 1976-1980/" 139
nr 2 - Tabela wzrostu prędkości manewru wojsk, podstawowego uzbrojenia i środków rażenia oraz ich wpływ na czas planowania i organizacji kierowania ogniem i działań bojowych dywizji zmechanizowanej /pancernej/..... 175
nr 3 - Istota i treść dowodzenia wojskami 177
nr 4 - Ideowy model pracy dowódcy i sztabu podczas organizowania operacji /natarcia/ w ograniczonym czasie ..... wklejka po str.. 178

Str.

nr 5 - Inwentaryzacja i klasyfikacja informacji na szczeblu dywizji 179
nr 6 - Model obiegu informacji z uwzględnieniem stopnia ich pilności i ważności ..... wklejka po str. 180
nr 7 - Mapa robocza dowódcy 7 DZ /z pierwszą grupą informacji/ ..... wklejka po str. 180
nr 8 - Decyzja dowódcy 7 DZ ..... wklejka po str. 180
nr 9 - Stan gotowości dywizjonu rakiet taktycznych i lotnictwa 181
nr 10 - Stan zapasów materiałowych 182
nr 11 - Stan ukompletowania i napromieniowania wojsk 183
nr 12 - Sformalizowany blankiet zarządzenia bojowego dywizji do natarcia 184
nr 13 - Sformalizowany blankiet zarządzenia bojowego dywizji do obrony 186
nr 14 - Sformalizowany blankiet meldunku bojowego dywizji do natarcia 189
nr 15 - Sformalizowany blankiet meldunku bojowego dywizji do obrony 193
nr 16 - Zarządzenie bojowe armii do natarcia dywizji..... 197
nr 17 - Zarządzenie bojowe dywizji do natarcia pułku..... 199
nr 18 - Zarządzenie bojowe dywizji do wprowadzenia do walki pułku drugiego rzutu 201
nr 19 - Zarządzenie bojowe dywizji do natarcia pułku..... 203
nr 20 - Zarządzenie bojowe dywizji do odparcia kontrataku przez pułk zmechanizowany 204
nr 21 - Kolejne zarządzenie bojowe dywizji do odparcia kontrataku przez pułk zmechanizowany 205
nr 22 - Rozmieszczenie zasadniczej kadry SD dywizji w wozach dowodzenia i autobusach sztabowych ..... wklejka po str. 206
nr 23 - Treść i kolejność pracy dowódcy i sztabu w warunkach dostatecznej ilości czasu. Metoda kolejnego planowania 207
nr 24 - Treść i kolejność pracy dowódcy i sztabu w ograniczonym czasie. Metoda równoległego planowania. 209
nr 25 - Treść i kolejność pracy dowódcy i sztabu w skrajnie ograniczonym czasie. Metoda dyrektywna 211

W S T Ę P

Konieczność doskonalenia dowodzenia uwarunkowana jest przede wszystkim coraz szybszym, masowym wprowadzaniem do wyposażenia wojsk nowego uzbrojenia o większej sile, skuteczności i szybkości działania, bardziej wydajnych technicznych środków dowodzenia, jak również przedsięwzięciami podejmowanymi w siłach zbrojnych państw NATO w celu osiągnięcia przewagi, głównie technologicznej, nad armiami państw Układu Warszawskiego.

Doskonalenie dowodzenia i dostosowanie go do potrzeb i wymagań współczesnego i przewidywanego charakteru walki jest jednym z zasadniczych zadań postawionych w Dyrektywie Ministra Obrony Narodowej i w Rozkazach do szkolenia Sił Zbrojnych[1/]. W rozkazie wydanym w 1973 roku Minister Obrony Narodowej rozkazał: „Konsekwentnie wymagać od kadry wszystkich szczebli wszechstronnej znajomości zasad i norm działania zawartych w regulaminach, a dotyczących wojsk własnych i przeciwnika, i w oparciu o to kryterium - twórczej inicjatywy dowódczej, oryginalności myślenia oraz prognostycznego widzenia rozwoju sytuacji, operatywności podejmowania decyzji w ograniczonym czasie i śmiałości jej realizowania, szybkiego refleksu, traktowania współczesnego pola walki jako pojedynku, w którym trzeba działać mądrzej, odważniej i skuteczniej niż przeciwnik".

W 1973 roku doskonalenie systemu organizacji i kierowania zostało uznane w bieżącym pięcioleciu jako jedno z zadań priorytetowych w całokształcie działalności Sił Zbrojnych PRL. Został opracowany „Program realizacji zadań w zakresie doskonalenia systemu organizacji kierowania Siłami Zbrojnymi PRL na lata 1973-1975"[2/], w którym uwzględniono potrzebę opracowania podstaw teoretycznych i wdrożenia jakościowo nowego, polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia ZT.

Powyższe dokumenty oraz wytyczne Szefa Sztabu Generalnego, sformułowane na konferencji naukowej zorganizowanej przez

---

1/ Dyrektywa MON do działalności Sił Zbrojnych PRL w latach 1974-1975; Rozkaz MON nr 018 z 31.10.1973 roku do szkolenia Sił Zbrojnych w 1974 roku; Rozkaz MON nr 020/Oper. z dnia 23.10.1974 roku do szkolenia Sił Zbrojnych w 1975 roku.

2/ Program realizacji zadań w zakresie doskonalenia systemu organizacji kierowania Siłami Zbrojnymi PRL na lata 1973-75, MON, Sztab Generalny, Warszawa, 1973.

Dowództwo Śląskiego Okręgu Wojskowego i Akademię Sztabu Generalnego w 1973 roku, stały się podstawą do sprecyzowania tematu prac badawczych /zgodnie z brzmieniem rozprawy habilitacyjnej/ prowadzonych przez autora od 1969 roku, a następnie przez zespół pracowników naukowo-dydaktycznych ASG i współpracujących z nimi oficerów Sztabu Generalnego, Głównego Zarządu Politycznego, Inspektoratu Szkolenia, okręgów wojskowych oraz dywizji i pułków.Udział tak szerokiego kolektywu w pracach badawczych, pozwolił zebrać i opracować obszerny materiał badawczy, z którego znaczna część była sukcesywnie poddawana weryfikacji w czasie ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczeń z wojskami w związkach taktycznych i oddziałach oraz podczas specjalnie zorganizowanego ćwiczenia doświadczalnego, przeprowadzonego przez Dowództwo SOW, pod kryptonimem „RYŚ-74"[3/].

O wartości użytkowej opracowanych i poddanych weryfikacji materiałów badawczych świadczy fakt, że znaczna ich część została zaakceptowana i wykorzystana zarówno w wojskach, jak i w procesie dydaktycznym w ASG jeszcze przed zakończeniem badań[3a/].

Wnioski z przeprowadzonych badań, z doświadczeń wojennych oraz analizy przewidywanego rozwoju uzbrojenia, środków dowodzenia oraz charakteru walki[3b/] służyły za podstawę w dążeniu do osiągnięcia celu rozprawy: określenia wymogów, treści zasad dowodzenia, kierunków i sposobów doskonalenia dowodzenia dywizją w polu w najbliższej przyszłości /do około 1980 roku/.

3/ Zbiór Prac Akademii 3/61, ASG, Warszawa, 1973; Metodyka opracowania i prowadzenia map na szczeblach taktycznych, ASG, Warszawa 1972. Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji /pułku/ w zakresie planowania, organizacji i kierowania oddziałami /pododdziałami/ w natarciu i obronie, ASG, Warszawa 1974; Materiały statystyczne dotyczące pracy sztabów ZT i oddziałów,ASG,1974-1975 r. Analiza zintegrowanego systemu walki radioelektronicznej, Dowództwo ŚOW, Wrocław, 1974.

3a/Dotyczy to głównie: Wzorów dokumentów bojowych; Metodyki opracowania i prowadzenia map na szczeblach taktycznych; Organizacji i metod pracy dowódcy i sztabu dywizji /pułku/.

3b/Przypisy do pracy habilitacyjnej - załącznik nr 1. Przewidywane zmiany w uzbrojeniu, technicznych środkach dowodzenia i charakterze walki w najbliższej przyszłości.

W szczególności chodziło o ustalenie:

- zasadniczych przedsięwzięć skierowanych na usprawnienie dowodzenia oraz zakresu i treści pracy dowódcy i sztabu dywizji zmechanizowanej /pancernej/ wynikających z charakteru i potrzeb pola walki w latach 1976-80;

- sposobów i środków usprawnienia obiegu informacji;

- organizacji i metod pracy dowódcy i sztabu dywizji zapewniających operatywne dowodzenie wojskami w latach 1976-1980;

- kierunków doskonalenia struktury organizacyjnej organów dowodzenia dywizji oraz struktury i funkcjonowania stanowisk dowodzenia;

- roli i potrzeb automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia wynikających z przewidywanego charakteru walki.

W badaniach zostały wykorzystane metody: dialektyki marksistowskiej, analizy dokumentów i materiałów z ćwiczeń, obserwacji, ekstrapolacji, statystyczne i analizy sieciowej. Wiele założeń teoretycznych zostało sprawdzonych podczas ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczenia doświadczalnego z wojskami.

Dla prowadzenia badań wykorzystano również specjalnie opracowane ankiety i modele sieciowe pracy dowódcy i sztabu dywizji, za pomocą których zebrano wiele cennego materiału dotyczącego organizacji i metod pracy stosowanych w dywizjach oraz czasu zużywanego na realizację poszczególnych przedsięwzięć podczas ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczeń z wojskami.

Rozprawa składa się z dwóch części i przypisów.

Część pierwsza ujmuje syntetycznie wpływ postępu naukowo-technicznego oraz przewidywanego charakteru walki w najbliższej przyszłości /do około 1980 roku/ na dowodzenie wojskami. W części tej, obejmującej trzy rozdziały uzupełnione przypisami, zostały przedstawione tezy i wnioski wyprowadzone z analizy dokonanych i przewidywanych zmian w uzbrojeniu i technicznych środkach dowodzenia oraz w sferze charakteru walki na dowodzenie wojskami. Do podstawowych z nich można zaliczyć: ustalenie prawidłowości dotyczącej ciągłego zmniejszania się czasu pełnego cyklu obiegu informacji oraz wynikającej z tej prawidłowości obiektywnej potrzeby automatyzacji procesów kierowania ogniem i dowodzenia wojskami; tezę o konieczności permanentnego doskonalenia dowodzenia w celu dostosowania treści, sy-

stemu, metod i środków dowodzenia do nowych, wyższych wymogów pola walki; wniosek o wzroście znaczenia i konieczności zapewnienia ścisłego, bardziej bezpośredniego współdziałania dywizji zmechanizowanej /pancernej/ ze wspierającym lotnictwem i pododdziałami szturmowymi oraz o konieczności prowadzenia prac w zakresie doskonalenia dowodzenia wszystkimi dostępnymi środkami, z uwzględnieniem priorytetu szeroko i właściwie pojętej automatyzacji dowodzenia wojskami.

Opracowanie przypisów do pracy habilitacyjnej, w których zostały przedstawione przewidywane zmiany w uzbrojeniu, taktycznych środkach dowodzenia i charakteru walki w najbliższej przyszłości /w latach 1976-1980/, wynikało przede wszystkim z tego, że:

a/ właściwe określenie tych zmian posiada decydujące znaczenie w dążeniu do osiągnięcia postawionego w rozprawie celu;

b/ nie dysponowano materiałem dotyczącym przewidywanego charakteru walki /z uwzględnieniem działań bojowych na szczeblach taktycznych/.

Część druga, składająca się z sześciu rozdziałów, ujmuje zasadnicze problemy teoretycznych podstaw dowodzenia i określa kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją w polu.

W rozdziale pierwszym podkreślono, że dowodzenia nie można utożsamiać ani z cybernetycznym pojęciem kierowania, ani z ogólnym pojęciem kierowania ludźmi oraz że istota dowodzenia polega na twórczym spożytkowaniu przez dowódców i organa dowodzenia ogólnych zasad sztuki wojennej w całym procesie dowodzenia, na kierowaniu wysiłków wojsk na wykonanie zadań bojowych i kierowaniu całym procesem walki obejmującym zarówno działania własnych wojsk, jak i w możliwie największym zakresie działania wojsk przeciwnika. Uwypuklono w nim także potrzebę harmonijnego rozwoju, ściśle ze sobą powiązanych i wzajemnie oddziałujących na siebie czterech dziedzin działalności w procesie dowodzenia: twórczej, organizatorskiej, ideowo-politycznej i psychologicznej oraz technicznej. Scharakteryzowano w nim wzrost wymagań wobec dowodzenia, rozwój i znaczenie ogólnych zasad dowodzenia oraz przedstawiono sposoby doskonalenia stylu dowodzenia i cyklu organizacyjnego dowodzenia.

W rozdziale drugim zostały sformułowane sposoby i środki

usprawniania obiegu informacji o sytuacji, doskonalenia planowania działań bojowych dywizji i podejmowania decyzji dowódcy o walce oraz kierunki i sposoby usprawniania przekazywania decyzji dowódcy dywizji o walce. Podkreślono w nim wzrost znaczenia i kierunki doskonalenia rozpoznania, obrony przeciwlotniczej, obrony przed bronią masowego rażenia oraz współdziałania z lotnictwem i przestrzegania zasady współdziałania z oddziałami /pododdziałami/ szturmowymi.

Trzeci rozdział obejmuje główne problemy dotyczące usprawniania struktury organizacyjnej organów dowodzenia oraz struktury i funkcjonowania stanowisk dowodzenia. Z tego względu,że problem ten jest przedmiotem oddzielnej rozprawy doktorskiej , opracowywanej w ramach prowadzonych badań, przedstawia się go jedynie w sposób tezowy.

W rozdziale czwartym scharakteryzowano czynniki wpływające na organizację i metody pracy dowódcy i sztabu i omówiono, biorąc za podstawę kryterium dysponowanego czasu na planowanie i organizację działań bojowych, trzy metody pracy: kolejnego planowania, równoległego planowania oraz metodę dyrektywną. Poza tym przedstawiono sposoby usprawniania organizacji pracy.

Rozdział piąty dotyczy doskonalenia technicznych środków dowodzenia dywizji. Podkreśla się w nim pilną potrzebę doskonalenia środków zdobywania informacji, głównie środków rozpoznania, a także środków łączności, wozów dowodzenia i innych środków transportu sztabu. W rozdziale tym uzasadnia się konieczność wyposażenia sztabów szczebla taktycznego wyłącznie w opancerzone, o wysokiej zdolności manewru, wozy dowodzenia i wozy sztabowe, a także doskonalenie powietrznego elementu dowodzenia.

W rozdziale szóstym omawia się zagadnienia automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia dywizją, jedynie w takim zakresie, w którym stanowią one uzupełnienie poglądów, przedstawionych w materiale pt.: „Podstawowe założenia projektu wstępnego eksperymentalno-użytkowego polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia związku taktycznego". Dotyczą one hierarchii potrzeb wynikających z charakteru walki i możliwości zaspokojenia tych potrzeb oraz wynikającej z nich konieczności koncen-

tracji sił i środków w celu rozwiązania w pierwszej kolejności tych zadań z zakresu automatyzacji, które zapewnią jak najwyższą skuteczność kierowania ogniem i dowodzenia w jak najkrótszym czasie.Do zadań tych zalicza się: wprowadzenie zautomatyzowanego podsystemu rozpoznania /zapewniającego otrzymanie danych o przeciwniku od źródła informacji do dowódcy i sztabu dywizji w ciągu kilku-kilkudziesięciu sekund/ i działającego na podobnych zasadach podsystemu wykrywania i określania parametrów wybuchów jądrowych; wprowadzenie zautomatyzowanego podsystemu kierowania ogniem i dowodzenia dywizjonem rakiet taktycznych i artylerią, a także podsystemem dowodzenia wojskami obrony przeciwlotniczej. Systemy te powinny zapewnić możliwość integracji w oparciu o rozbudowany odpowiednio podsystem ogólnowojskowy z uwzględnieniem podsystemu dowodzenia tyłami i możliwość zapewnienia współdziałania z podsystemem lotnictwa operacyjnego.

Wyrażam żołnierskie podziękowanie wszystkim generałom i oficerom, którzy przyczynili się do zebrania i przygotowania materiałów badawczych; stanowiących podstawę do opracowania rozprawy habilitacyjnej.

I. WPŁYW POSTĘPU NAUKOWO-TECHNICZNEGO ORAZ PRZEWIDYWANEGO CHARAKTERU WALKI W NAJBLIŻSZEJ PRZYSZŁOŚCI /W LATACH 1976-1980/ NA DOWODZENIE WOJSKAMI

1. Wnioski z analizy zmian dokonanych do 1975 roku

Po drugiej wojnie światowej, w szczególności w latach pięćdziesiątych, w wyniku gwałtownego rozwoju nauki i techniki zapoczątkowany został kolejny okres rewolucyjnych zmian we wszystkich dziedzinach wojskowości.

Burzliwy rozwój nauki i techniki wywarł zasadniczy wpływ na uzbrojenie sił zbrojnych, ich strukturę organizacyjną, na sposoby prowadzenia wojny, operacji i walki, jak również na treść i metody dowodzenia, wyszkolenia i wychowania stanu osobowego wojsk.

Do uzbrojenia głównych armii świata została wprowadzona masowo nowa jakościowo broń - broń jądrowa, charakteryzująca się niespotykaną dotąd siłą niszczenia, a wkrótce po tym, nowe środki przenoszenia tej broni - rakiety strategiczne, operacyjne i taktyczne. Masowe wyposażenie wojsk w broń rakietowo - jądrową, zapewniającą możliwości niszczenia obiektów i wykonywania zadań o znaczeniu strategicznym, operacyjnym i taktycznym na nieograniczonej głębokości i w niezwykle krótkim czasie, nieprzekraczającym kilku-kilkudziesięciu minut, postawiło przed dowodzeniem nowe zadania.

Do najważniejszych z nich można zaliczyć: utrzymanie stałej gotowości bojowej, w tym także wysokiej gotowości bojowej sztabów; kształtowanie wysokiego stanu moralno-politycznego i odporności psychicznej w obliczu masowych zniszczeń; rozpoznanie i organizacja zwalczania broni jądrowej przeciwnika; zapewnienie efektywnego wykorzystania skutków uderzeń jądrowych wykonywanych środkami przełożonego oraz podległych pododdziałów /oddziałów i związków/ rakietowych; obrona przed środkami masowego rażenia oraz organizacja pokonywania przez wojska stref skażeń, zniszczeń i pożarów.

Zmieniła się także ilość informacji oraz różnorodność danych niezbędnych do podjęcia decyzji o walce i dowodzenia wojskami w toku działań bojowych. Z chwilą uzbrojenia wojsk

w broń jądrową i rakietową wyłoniła się konieczność zdobywania i oceny danych o środkach masowego rażenia przeciwnika, o uderzeniach jądrowych wykonywanych środkami wyższego szczebla, o położeniu i możliwościach pododdziałów rakiet taktycznych, o sytuacji skażeń i zakażeń, strefach zniszczeń, pożarów itp.

Duża siła rażenia i szybkość działania broni rakietowo-jądrowej spowodowała radykalne zmiany w sferze sposobów prowadzenia działań bojowych, doprowadziła do kilkakrotnego zwiększenia szerokości pasa działań bojowych dywizji /pułku/, głębokości zadań bojowych oraz tempa natarcia wojsk. Niespotykany dotąd dynamizm działań bojowych, gwałtowność zmian sytuacji, możliwość zadania dużych strat przeciwnikowi w bardzo krótkim czasie i tym samym odtwarzania zdolności bojowej wojsk i naruszonego systemu dowodzenia oraz szybkiego przechodzenia od jednego rodzaju działań bojowych do drugiego - od natarcia do obrony i odwrotnie spowodował wzrost wymagań dotyczących operatywności, stanowczości, elastyczności i ciągłości dowodzenia.

Cechą charakterystyczną współczesnej epoki jest to, że osiągnięty poziom sił wytwórczych, nauki i techniki stwarza możliwość masowego wprowadzenia do uzbrojenia wojsk coraz doskonalszych i bardziej zróżnicowanych technicznych środków w stale zmniejszających się odstępach czasu. O ile przed 1900 rokiem wyprodukowanie znacznie doskonalszej broni i masowe wyposażenie w nią wojsk trwało setki, a na początku obecnego stulecia około 20-30 lat, to obecnie okres ten nie przekracza 7-10 lat. I tak np. na przestrzeni ostatnich 10-15 lat w siłach zbrojnych wysoko rozwiniętych państw zostały zmienione dwie-trzy generacje rakiet, wprowadzono nowe, doskonalsze typy samolotów, czołgów, wozów bojowych i kierowanych pocisków przeciwpancernych[4/]. Dokonano kilkakrotnych zmian w takich dziedzinach, jak: środki walki, systemy obrony przeciwlotniczej, techniczne środki dowodzenia głównie rozpoznania, łączności oraz przetwarzania informacji.

W wyniku ciągłej modernizacji uzbrojenia zwiększono znacznie możliwości bojowe tradycyjnych środków walki. Wzrósł zasięg i siła ognia artylerii lufowej i rakietowej oraz zdolność

4/ A.A. Greczko, Woorużonnyje siły sowietskowo gosudarstwa, Moskwa 1974, s. 172-174.

pocisków przeciwpancernych do przebijania pancerza. Zwiększono szybkostrzelność i celność broni strzeleckiej, czołgów oraz siłę ognia wozów bojowych piechoty. Uzyskany postęp w rozwoju środków elektronicznych doprowadził do szybkiego rozwoju wojsk radiotechnicznych i podniesienia rangi walki radioelektronicznej jako jednego z najważniejszych elementów zabezpieczenia bojowego działania.

Pojawiły się także nowe techniczne środki prowadzenia walki np. śmigłowce, kierowane pociski przeciwpancerne i przeciwlotnicze o różnorodnych systemach naprowadzania na obiekt ataku.

Uzbrojenie samolotów w pociski i bomby kierowane, zwiększyło kilkakrotnie skuteczność i możliwości niszczenia obiektów przez lotnictwo.

Dokonane w ostatnim piętnastoleciu zmiany w uzbrojeniu rakietowo-jądrowym, wielokrotny wzrost siły i skuteczności rażenia tradycyjnych środków walki, rozwój śmigłowców oraz kierowanych pocisków przeciwpancernych i rakiet przeciwlotniczych spowodował dalsze przeobrażenia w sposobach prowadzenia działań bojowych. W następstwie tych zmian oraz osiągnięć w rozwoju broni rakietowo-jądrowej zaistniała możliwość prowadzenia działań bojowych z wykorzystaniem tylko tradycyjnych środków walki oraz przechodzenia do działań z użyciem broni masowego rażenia w dowolnym, określonym przez kierownictwo strategiczne, czasie. Spowodowało to konieczność jednolitego planowania i organizowania operacji i działań bojowych prowadzonych bądź przy użyciu tradycyjnych środków walki bądź też w warunkach wykorzystywania broni masowego rażenia.

W rezultacie dokonanych zmian, nastąpiło przewartościowanie informacji i wzrosła liczba danych niezbędnych do podejmowania decyzji przez dowódcę oraz do planowania i organizacji działań bojowych. Jednocześnie czas na realizację wszystkich przedsięwzięć dowodzenia uległ znacznemu skróceniu.

Istnieją wystarczające podstawy do twierdzenia, że przedstawione tendencje utrzymają się także w przyszłości[5/].

5/ Patrz: Przypisy do pracy habilitacyjnej - załącznik nr 1 s. 139 -148; Studium zmian i kierunków rozwoju w siłach zbrojnych NATO, Sztab Generalny - Zarząd II, Warszawa
c.d. odn. na str. 16

2. Wnioski z analizy przewidywanych zmian w uzbrojeniu i technicznych środkach dowodzenia[6]

Wprowadzenie do uzbrojenia związków taktycznych broni jądrowej i klasycznych środków walki o większej donośności, sile i skuteczności rażenia, głównie amunicji jądrowej do dział kalibru 203,2 i 155 mm, a być może i dział czołgów, przeciwpancernych pocisków kierowanych trzeciej generacji oraz pododdziałów szturmowych/uzbrojonych śmigłowców/ bądź oddziałów szturmowych, które mogą wspierać działania bojowe dywizji, doprowadzi do dalszych zmian w sposobach prowadzenia walki i dowodzenia, spowoduje potrzebę większego rozśrodkowania ugrupowania oddziałów i pododdziałów[7].

Jednocześnie, głównie w wyniku wprowadzenia do uzbrojenia samobieżnej artylerii, wozów bojowych i większej liczby śmigłowców /w tym śmigłowców uzbrojonych/ i zorganizowania na szczeblu korpusu - u przeciwnika, oraz na szczeblu armii - w naszych siłach zbrojnych oddziałów szturmowych, a także środków automatyzacji rozpoznania i kierowania ogniem oraz, co do 1980 roku jest mniej prawdopodobne, także dowodzenia dywizją, nastąpi dalsze przewartościowanie informacji, wzrośnie ich liczba i skróci się czas obiegu informacji.

Proces wprowadzania coraz doskonalszego uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia, będzie trwał w latach osiemdziesiątych i w latach następnych. W okresie tym mogą być wprowadzone jeszcze doskonalsze środki walki /np. broń radiacyjna oparta na technice laserowej[8], pociski i bomby neutronowe oraz broń anihilacyjna/[9], które mogą doprowadzić do kolejnych rewolucyjnych zmian w sposobach walki i dowodzenia. Np. wpro -

---

o.d. odn. ze str. 15.
1974 r.; Przewidywany rozwój uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia w Siłach Zbrojnych PRL na lata 1975-1980, Sztab Generalny WP, Warszawa 1974; Prognozowana struktura ZT i jednostek z uwzględnieniem środków wzmocnienia do 1980 r.,Sztab Generalny, Warszawa 1974 r.

6/Jak wyżej.

7/Patrz: Przypisy do pracy habilitacyjnej, s. 149-174; Myśl Wojskowa nr 1/67, s.31-40; Myśl Wojskowa nr 2/72, s. 18 - 35; D.Iwanow, W. Sawieljew, P. Szemański, Zasady dowodzenia wojskami, s. 64-65.

8/Materiał pomocniczy z ćwiczenia "LATO-74".

9/D.Iwanow, W. Sawieljew, P. Szemański, Zasady ..., s. 65.

wadzenie broni radiacyjnej, zdolnej do rażenia celów z prędkością światła, oraz automatyzacja kierowania środkami walki i dowodzenia spowoduje, że takie znaczenie, jakie mają dzisiaj minuty i sekundy w latach osiemdziesiątych i następnych posiadać będą sekundy i ułamki sekund. Po wprowadzeniu broni radiacyjnej zaistnieją możliwości skutecznego zwalczania samolotów naddźwiękowych, rakiet i pocisków kierowanych o znaczeniu strategicznym, operacyjnym i taktycznym.

Analiza czasu niezbędnego na zaplanowanie użycia i działania środków rażenia, przeprowadzona w oparciu o dane zawarte w załączniku nr 2 wskazuje, że jest to zjawisko trwałe a w związku z tym ciągłe zmniejszanie się czasu pełnego cyklu obiegu informacji jest prawidłowością. Zrozumienie i właściwe wykorzystanie tej prawidłowości w procesie dowodzenia ma kapitalne znaczenie w walce zbrojnej. Można bowiem z całą pewnością stwierdzić, że o wyniku walki o wywalczenie przewagi ją - drowej i ogniowej decydują dzisiaj minuty i sekundy. Jutro, w latach osiemdziesiątych i następnych, decydować będą o niej sekundy i ułamki sekund. W związku z tym, że człowiek nie jest w stanie zebrać, przetworzyć i przekazać informacje w tak krótkim czasie oraz przewidywanym wzrostem prędkości manewru i sytuacji wymagających niemalże natychmiastowego podjęcia decyzji i przekazania zadań bojowych automatyzacja procesów kierowania ogniem i dowodzenia jest obiektywną koniecznością.

3. Przewidywany charakter walki i jego wpływ na dowodzenie wojskami

Sposoby prowadzenia działań bojowych determinowane są głównie rozwojem technicznych środków walki, a w konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej, aktualnymi możliwościami bojowymi wojsk własnych i przeciwnika.

W związku ze wzrostem możliwości bojowych technicznych środków walki oraz skalą skutków, jakie może spowodować ich użycie, działania bojowe charakteryzować się będą: jeszcze większą różnorodnością sposobów prowadzenia walki, gwałtowno - ścią przechodzenia od jednego rodzaju i formy działań bojowych w inną, coraz większym zespoleniem się zaczepnych i obronnych

form walki, działań bojowych na lądzie i w powietrzu, wzrostem znaczenia walki ogniowej, ruchliwości i manewru wojsk, ciągłym skracaniem czasu na planowanie i organizację działań, stałym dążeniem do przechwycenia i utrzymania inicjatywy, wzrostem roli i znaczenia lotnictwa i śmigłowców uzbrojonych, obrony przeciwlotniczej, walki radioelektronicznej, rozpoznania oraz materiałowo-technicznego zabezpieczenia[10/].

Osiągnięty już obecnie poziom rozwoju prac badawczych oraz najnowocześniejszych, sprawdzanych eksperymentalnie lub wprowadzanych do wyposażenia technicznych środków walki, stwarza podstawę do sformułowania następujących wniosków dotyczących charakteru przyszłego pola walki i dowodzenia.

Po pierwsze - dokonujące się w coraz krótszych odstępach czasu istotne jakościowe zmiany w uzbrojeniu i innych technicznych środkach walki, ciągle zwiększające się ich możliwości bojowe i techniczne powodują szybkie zmiany w charakterze walki i w sposobach jej prowadzenia. Cechą charakterystyczną tych zmian jest to, że dokonują się one w coraz krótszych odstępach czasu. Potwierdzeniem tej tezy są przykłady trzeciej i czwartej wojny izraelsko-arabskiej, prowadzonych w odstępie zaledwie kilku lat. Na tym samym teatrze działań wojennych, z udziałem tych samych przeciwników charakter operacji i walk zarówno wojsk lądowych, jak i lotnictwa różnił się zasadniczo w każdej z tych wojen. Podstawowy wpływ na zmianę charakteru starć na lądzie wywarło masowe zastosowanie przeciwpancernych pocisków kierowanych ziemia-ziemia i powietrze-ziemia, a w walce w powietrzu - użycie nowych naziemnych środków OPL /głównie rakiet przeciwlotniczych STRZAŁA i KUB/. Wprowadzenie w ciągu kilku lat i stale zmieniających się odstępach czasu coraz doskonalszego uzbrojenia i innych technicznych środków walki, szybkie zmiany w charakterze walki powodują konieczność permanentnego doskonalenia dowodzenia w celu dostosowania treści, systemu, metod i środków dowodzenia do nowych, wyższych wymogów pola walki. Dla osiągnięcia tego celu /ze względu na stosunkowo

---

10/ Przypisy do pracy habilitacyjnej, s. 149-174; Myśl Wojskowa nr 1/67, s. 31-40; Myśl Wojskowa nr 2/72, s. 18-35; Studium zmian i kierunków rozwoju w siłach zbrojnych NATO, cyt. wyd. z 1974 r.

długi okres realizacji tego zadania/ niezbędne jest prognozowanie zmian w technicznych środkach i charakterze walki oraz właściwe wykorzystanie wynikających z nich wniosków.

Po drugie stale wzrastający potencjał rakietowo-jądrowy i konwencjonalnych środków walki stwarza materialną podstawę do prowadzenia coraz bardziej zdecydowanych, gwałtownych i dynamicznych działań bojowych zarówno z wykorzystaniem, jak i bez użycia broni jądrowej.

Do 1980 roku w działaniach z użyciem broni jądrowej podstawowym i decydującym środkiem rażenia pozostanie broń jądrowa. Istotną rolę w niszczeniu i obezwładnianiu przeciwnika spełniać będzie także lotnictwo, w którym zwiększy się liczba nosicieli broni jądrowej oraz artyleria, głównie przystosowana do prowadzenia ognia amunicją jądrową.[11/] Środki artyleryjskie będą w stanie niszczyć nie tylko pojedyncze, lecz grupowe i powierzchniowe cele. Celami, które mogą być zwalczane za pomocą broni jądrowej będą prawdopodobnie kompanie, a nawet plutony piechoty i czołgów i równorzędne pododdziały innych rodzajów wojsk. W działaniach tych wzrośnie znaczenie środków obrony przeciwlotniczej i przeciwdziałania radioelektronicznego. W natarciu na tych kierunkach, na których liczba i moc użytych pocisków i bomb jądrowych zapewni zniszczenie głównych sił i środków nieprzyjaciela bronią jądrową generalne zadanie związków taktycznych, oddziałów czołgów, piechoty zmechanizowanej, desantów powietrznych i pododdziałów /oddziałów/ szturmowych, wyposażonych w uzbrojone śmigłowce, polegać będzie na maksymalnym wykorzystaniu skutków uderzeń jądrowych i ogniowych oraz zniszczeniu ogniem i uderzeniem tych pododdziałów /oddziałów/, których wyeliminowanie z walki zapewni wykonanie zadania bojowego w jak najkrótszym czasie; na innych kierunkach i w sytuacjach, w których nie ma możliwości zniszczenia zasadniczych środków i sił nieprzyjaciela bronią jądrową, ogniem artylerii i uderzeniami lotnictwa zadanie to przypadnie w udziale oddziałom czołgów i piechoty zmechanizowanej, wspartych ogniem i zdecydowanymi działaniami pozostałych rodzajów wojsk.

W działaniach prowadzonych bez użycia broni jądrowej zasadniczymi środkami niszczenia sił i środków nieprzyjaciela

---

11/ Patrz materiały wyszczególnione w odsyłaczu nr 5.

będą: artyleria, głównie rakietowa, lotnictwo uzbrojone w różnego przeznaczenia bomby i rakiety, głównie przeciwpancerne, przeciwpancerne pociski kierowane, czołgi i wozy bojowe piechoty uzbrojone w przeciwpancerne pociski kierowane, armaty, karabiny maszynowe i środki OPL. Coraz większe znaczenie w walce posiadać będą uzbrojone śmigłowce i desanty powietrzne, środki obrony przeciwlotniczej oraz środki walki radioelektronicznej.

Rola i znaczenie poszczególnych rodzajów uzbrojenia i wojsk zależeć będzie głównie od uzyskiwanych postępów w zwiększaniu zasięgu, siły rażenia i celności środków znajdujących się w wyposażeniu danego rodzaju wojsk oraz sytuacji operacyjno-taktycznej. W wypadku masowego wprowadzenia do uzbrojenia jakościowo nowej amunicji artyleryjskiej i bomb lotniczych o skali rażenia zbliżonej do ładunków jądrowych o mocy do 1 kt, decydującą rolę w walce o wywalczenie przewagi ogniowej spełniać będzie artyleria, lotnictwo i środki obrony przeciwlotniczej. O ile zostaną wprowadzone masowo pociski przeciwpancerne i bomby samonaprowadzające, zdolne do niszczenia obiektów poza zasięgiem środków OPL i odpornych na zakłócenia, wzrośnie poważnie znaczenie lotnictwa i śmigłowców uzbrojonych. W każdych warunkach ważną rolę spełniać będą oddziały czołgów i piechoty zmechanizowanej, które pozostaną zasadniczą siłą uderzeniową wojsk lądowych. Skuteczność ich działań uzależniona będzie jednak bardziej, jak w przeszłości od zakresu wsparcia ogniowego artylerii, lotnictwa i uzbrojonych śmigłowców oraz skuteczności środków obrony przeciwlotniczej i środków przeciwdziałania radioelektronicznego, a także postępów w wyprodukowaniu amunicji i dział pozwalających na prowadzenie ognia amunicją jądrową oraz samonaprowadzających pocisków, w które będą mogły być uzbrojone czołgi i wozy bojowe piechoty.

Zapewnienie ciągłego i skutecznego współdziałania oddziałów czołgów i piechoty pomiedzy soba oraz z artyleria, lotnictwem, pododdziałami /oddziałami/ śmigłowców uzbrojonych oraz obrony przeciwlotniczej i wojsk radioelektronicznych nabierze jeszcze większego znaczenia niż obecnie i w przeszłości.

Na działania konwencjonalne przemożny wpływ wywierać bę-

dzie groźba przekształcenia tych działań w wojnę jądrową.

Ze względu na uzbrojenie wojsk w amunicje jądrową do dział artyleryjskich wzrasta groźba ograniczonego użycia tej broni, wyłania się problem dopuszczalnej granicy masowania sił i środków /w skali taktycznej/ w walce z przeciwnikiem.

W każdych działaniach z użyciem i bez użycia broni jądrowej wzrasta rola i znaczenie środków rozpoznania i automatyzacji procesów kierowania ogniem i dowodzenia.

Po trzecie przewidywane zmiany w uzbrojeniu do 1980 roku nie wpływają w zasadniczy sposób na zmiany w strukturze organizacyjnej sił zbrojnych, związków operacyjnych i taktycznych.[12/] Na szczeblu armii /korpusu/ mogą być zorganizowane pułki śmigłowców uzbrojonych i nowe związki artylerii wsparcia. W dywizjach należy liczyć się z ewentualnym wprowadzeniem oddziału rozpoznania i walki radioelektronicznej, zwiększeniem pododdziałów piechoty w związkach pancernych, racjonalizacji struktury organizacyjnej organów dowodzenia oraz dokonania w niej niezbędnych zmian, które zostaną spowodowane głównie automatyzacją procesów dowodzenia.

Po czwarte - zmiany i zwiększające się możliwości technicznych środków walki powodują konieczność dalszego rozwinięcia głównych zasad walki. Dotyczy to w szczególności, przewidywania, zapewnienia stałej gotowości bojowej wojsk, mobilności i wysokiego tempa działań, zaskoczenia, skupienia głównego wysiłku i zapewnienia przewagi w rozstrzygającym miejscu i czasie, aktywności bojowej i współdziałania[13/].

Przewidywanie miało w przeszłości również istotne znaczenie w walce zbrojnej. Jednakże w okresie, w którym zmiany w uzbrojeniu i sposobach prowadzenia walki następowały bardzo powoli, wnikliwe studia historyczne i doświadczenie wojenne wystarczały dla formułowania zasad sztuki wojennej i określa-

---

12/ Studium zmian i kierunków rozwoju w siłach zbrojnych NATO, Sztab Generalny - Zarząd II, Warszawa 1974; Prognozowana struktura ZT i jednostek z uwzględnieniem środków wzmocnienia do 1980 r., Sztab Generalny, Warszawa 1974.

13/ A.A. Greczko, Woorużonnyje siły ... s. 238-253. W. Sawkin, Podstawowe zasady sztuki operacyjnej, MON, Warszawa 1974, K. Nożko, Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej, MON, Warszawa 1974.

nia najskuteczniejszych sposobów prowadzenia walki zbrojnej. W obecnym okresie, charakteryzującym się burzliwym rozwojem nauki i techniki, stale wzrastającymi możliwościami bojowymi środków walki, w okresie w którym każdą z następnych wojen prowadzono i prowadzić się będzie innym uzbrojeniem, o większej szybkości działania, sile i celności rażenia, przewidywanie staje sie zasada. która posiada decydujace znaczenie w ustalaniu właściwej doktryny wojennej, w określaniu prognozowanego charakteru wojny i operacji /walki/, wykrywaniu nowych praw walki zbrojnej, formułowaniu nowych treści i rozwijaniu istniejacych zasad sztuki wojennej i związanego z nimi ściśle dowodzenia wojskami. Na konieczność uwzględniania i na znaczenie tej zasady wskazują najdobitniej doświadczenia wojny niemiecko-francuskiej w 1940 roku oraz niepowodzenia wojsk izraelskich w pierwszej fazie czwartej wojny izraelsko-arabskiej.

Przewidywanie posiada kapitalne znaczenie w określaniu wszystkich elementów i wskaźników gotowości bojowej, właściwej struktury organizacyjnej wojsk i organów dowodzenia oraz najskuteczniejszych sposobów prowadzenia działań bojowych oraz metod dowodzenia w konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej.

Zapewnienie stałej gotowości bojowej wojsk. Nowe, wyższe możliwości bojowe technicznych środków walki powodują konieczność wzbogacania treści tej zasady i zaostrzania /zwiększania/ kryteriów gotowości bojowej wojsk. Np. mając na względzie zwiększającą się skuteczność działania i możliwości lotnictwa potencjalnego przeciwnika, jak również stan gotowości bojowej własnych środków i pododdziałów obrony przeciwlotniczej dywizji pancernych i zmechanizowanych oraz dywizji desantowej, szczególnie tych związków, które stacjonują w pobliżu wybrzeża PRL, powinno się zapewnić warunki skutecznego użycia środków OPL tych związków w walce z lotnictwem nieprzyjaciela w czasie nieprzekraczającym kilkunastu minut. Jeszcze wyższy stan gotowości bojowej powinny posiadać siły i środki rozpoznania parametrów wybuchów jądrowych i innych środków masowego rażenia. Ażeby skutecznie wykorzystać posiadane siły i środki stan gotowości organów dowodzenia powinien być wyższy od stanu gotowości bojowej oddziałów i pododdziałów.

Mobilność i wysokie tempo działań bojowych to wysoka ma-

newrowość wojsk i zdolność do maksymalnego wykorzystania ich siły bojowej, natychmiastowego i najskuteczniejszego reagowania na zmiany sytuacji w celu wykonania postawionego zadania w jak najkrótszym czasie i przy najmniejszych stratach własnych wojsk. Podstawę materialną tej zasady stanowi zwiększająca się prędkość, zasięg i skala rażenia środków walki, ruchliwość lądowa i powietrzna wojsk, oraz automatyzacja kierowania ogniem i dowodzenia wojskami. Niezbędnym warunkiem jej realizacji jest elastyczność myślenia dowódców i oficerów sztabu, ich zdolność do twórczego wykorzystania prawa zależności sposobów i form walki zbrojnej od materialnej podstawy walki oraz prawa zależności każdej walki i operacji od szeroko rozumianego stosunku siły bojowej przeciwstawnych stron. Do problemu elastyczności myślenia kadry dowódczo-sztabowej, wiążącego się ściśle z dowodzeniem powrócimy jeszcze w dalszej części pracy. Wysoka ruchliwość uzbrojenia, przeprowadzenie szybkiego manewru wojskami w celu maksymalnego wykorzystania skutków udrzeń jądrowych, uderzeń lotniczych i ognia artylerii, uprzedzenie przeciwnika w przyjęciu ugrupowania bojowego zapewniającego uzyskanie przewagi ogniowej w wybranym miejscu i czasie oraz wybór sposobów, czasu i kierunków działania, których przeciwnik się najmniej spodziewa, zapewniają osiągnięcie wysokiej mobilności i wysokiego tempa działań wojsk. Realizacja zasady mobilności wywiera istotny wpływ na urzeczywistnienie zasady zaskoczenia, koncentracji wysiłku i aktywności bojowej.

Zaskoczenie. Ciągły postęp naukowo-techniczny, wprowadzanie do uzbrojenia w coraz krótszym czasie środków walki o większej szybkości, sile i skuteczności rażenia stwarza materialną podstawę do uzyskania zaskoczenia zarówno poprzez użycie nowej lub udoskonalonej broni, gwałtowne i zmasowane użycie środków rażenia zapewniających zniszczenie określonego zgrupowania wojsk w bardzo krótkim czasie oraz zastosowanie takich sposobów działania, których przeciwnik się nie spodziewa lub wobec których nie jest przygotowany do natychmiastowego podjęcia skutecznych kontrakcji. Możliwość uzyskania zaskoczenia i skala jego skutków ciągle wzrasta. Przekształcenie tej możliwości w siłę materialną zależy od tego, czy strona, którą pragnie się zaskoczyć, właściwie ocenia siły, środki, sposób, skutek i

czas zamierzonego działania, czy też nie, i jakie ma możliwości natychmiastowego, skutecznego przeciwdziałania. Jeśli choćby jeden z wymienionych czynników zostanie oceniony niewłaściwie, albo gdy nie ma możliwości natychmiastowego przeciwdziałania nagłej napaści, zaskoczenie wystąpi i zależnie od charakteru, od skali będzie wywierało wpływ na przebieg i wynik walki, operacji czy nawet wojny. Wpływ zaskoczenia będzie tym większy, im więcej błędów w ocenie omówionych czynników popełnia strona zaskakiwana oraz im mniejsze będą możliwości przeciwdziałania temu zjawisku.

Aby zaskoczenia uniknąć, nie wystarczy znać ilości oraz rozmieszczenia sił i środków przeciwnika. Trzeba trafnie ocenić ich możliwości, prawdopodobny czas i sposób ich użycia oraz skutek materialny i moralny, jaki wywrze ich zastosowanie w działaniach bojowych. Prawidłowa ocena tych zjawisk stanowi niezbędny warunek skutecznego przeciwdziałania zaskoczeniu. Pozwala ona na przygotowanie w tym celu odpowiednich sił i środków oraz zapewnienie warunków do natychmiastowego, a przynajmniej równie szybkiego i skutecznego ich użycia, jak uczyni to nieprzyjaciel.

Dlatego trzeba ciągle analizować możliwości znajdujących się aktualnie i wprowadzanych do wyposażenia wojsk własnych i nieprzyjaciela technicznych środków walki i dowodzenia wojskami oraz doskonalić i rozwijać środki i sposoby działania zapewniające uzyskanie zaskoczenia i przeciwdziałania zaskoczeniu.

Skupienie głównego wysiłku i zapewnienie przewagi w rozstrzygającym miejscu i czasie posiadać będzie w przyszłych działaniach bojowych w dalszym ciągu kapitalne znaczenie. Zasadę tę, zwaną także zasadą masowania sił i środków, trzeba będzie realizować nie tyle drogą zagęszczania oddziałów i poddziałów artylerii, czołgów i piechoty zmechanizowanej na stosunkowo małej powierzchni, jak to się jeszcze czyni podczas przełamania w działaniach bez użycia broni jądrowej, lecz przede wszystkim przez ześrodkowanie w krótkim czasie uderzeń jądrowych, lotnictwa i uzbrojonych śmigłowców ognia artylerii oraz wysiłków oddziałów i pododdziałów czołgów, piechoty zmechanizowanej, desantów powietrznych i przeciwdziałania radioelektronicznego dla kolejnego niszczenia tych środków walki

i zgrupowań wojsk przeciwnika, których wyeliminowanie z działań zapewnia osiągnięcie celu walki /operacji/ w jak najkrótszym czasie i przy minimalnych stratach własnych wojsk. Wprowadzenie do uzbrojenia artyleryjskiej amunicji jądrowej, "klasycznej" amunicji i bomb o znacznie większej sile rażenia, jak obecnie stwarza możliwość dokonywania przełamania obrony bez potrzeby masowania artylerii, czołgów i piechoty zgodnie z obowiązującymi obecnie normami, wyłania jednocześnie konieczność większego niż dotąd rozśrodkowania poszczególnych pododdziałów /prawdopodobnie do plutonu włącznie/ w zasięgu działania tych środków. Powoduje to konieczność łączenia zasady koncentracji wysiłków z rozśrodkowaniem sił i środków w takim stopniu, przy którym wpływ niszczącego działania broni przeciwnika zostałby ograniczony do minimum i jednocześnie zostałyby zapewnione warunki dla osiągnięcia przewagi w bezpośrednim starciu z nieprzyjacielem. W realizacji tej zasady coraz większego znaczenia nabiera szybkość wykonania manewru, stosowanie różnych form manewru, w tym także manewru pionowego, zgrywanie w czasie i przestrzeni uderzeń jądrowych, uderzeń lotnictwa, uzbrojonych śmigłowców oraz oddziałów pancernych i zmechanizowanych.

Aktywność bojowa. Znaczenie tej zasady wzrasta wraz ze zwiększającymi się możliwościami technicznych środków walki. Przejawia się ona w określaniu zdecydowanych celów walki, w podejmowaniu terminowych i śmiałych decyzji, w uprzedzaniu przeciwnika w wykonaniu uderzeń jądrowych, otwarciu skutecznego ognia oraz uderzeniach lotnictwa i oddziałów pancernych i zmechanizowanych, w narzucaniu przeciwnikowi swojej woli i stylu walki oraz zdecydowanych, pełnych poświęcenia działaniach wojsk w celu całkowitego rozgromienia przeciwnika i uzyskania zwycięstwa. Dlatego zdecydowane natarcie związków taktycznych i oddziałów pozostanie nadal zasadniczym rodzajem działań bojowych. Obronę należy nadal traktować jako wymuszony rodzaj działań bojowych, podporządkowany natarciu. Wzrasta rola obrony przeciwlotniczej i walki radioelektronicznej, w której siły i środki znajdujące się w dyspozycji dowódcy dywizji /pułku/, powinny wziąć aktywny udział od momentu rozpoczęcia wojny aż do całkowitego rozgromienia nieprzyjaciela. W realizacji zasady aktywności bojowej jeszcze większego znaczenia jak w przesz-

łości nabiera ideowo-moralny duch wojsk oraz inicjatywa organów dowodzenia, oddziałów i pododdziałów.

Współdziałanie. Ze względu na coraz większą różnorodność technicznych środków walki, wzrost ich prędkości oraz ruchliwości wojsk, rozszerza się zakres współdziałania, a jego realizacja w praktyce staje się coraz trudniejsza. W dywizjach pancernych i zmechanizowanych wyłania się problem zapewnienia ścisłego, bezpośredniego współdziałania ze wspierającym lotnictwem, pododdziałami szturmowymi a nawet pojedynczymi uzbrojonymi śmigłowcami [14/]. Szczególnie trudnym problemem wymagającym szybkiego rozwiązania jest zapewnienie współdziałania pomiędzy lotnictwem i śmigłowcami a naziemnymi środkami OPL oraz możliwości szybkiego identyfikowania przez dysponenta tych środków, samolotów i śmigłowców własnych i nieprzyjaciela. Na wzrastające znaczenie tego problemu wskazują doświadczenia czwartej wojny izraelsko-arabskiej oraz doświadczenia z przeprowadzonych ćwiczeń z wojskami.

Sumując, powyższe rozważania należy stwierdzić, że istnieją podstawy do wysunięcia hipotezy, iż w ciągu najbliższego pięciolecia i na początku lat osiemdziesiątych nastąpią dalsze, jakościowe zmiany w uzbrojeniu konwencjonalnym i jądrowym związków operacyjnych i taktycznych oraz wspierającego je lotnictwa, w charakterze walki, co powoduje pilną potrzebę:

1. Określenia najbardziej prawdopodobnych sytuacji bojowych i twórczego opracowania odpowiadających tym sytuacjom form i sposobów prowadzenia działań bojowych.

2. Rozwinięcia teorii dowodzenia, dostosowania treści, przedsięwzięć /zadań/ i stylu dowodzenia oraz organizacji i metod pracy dowódcy i sztabu do charakteru i wymogów przyszłego pola walki.

3. Wprowadzenia jakościowo nowych technicznych środków dowodzenia, w szczególności rozpoznania i zautomatyzowanych systemów kierowania ogniem i dowodzenia.

4. Dostosowania treści i metod pracy ideowo-politycznej, psychologicznej oraz szkolenia dowódców i sztabów do charakteru i wymogów przyszłego pola walki.

14/ Myśl Wojskowa 12/74, s. 106.

5. Dokonania niezbędnych zmian w strukturze organizacyjnej wojsk i organów dowodzenia.

Realizacja każdego z wymienionych przedsięwzięć posiada zasadnicze znaczenie w osiągnięciu takiej sprawności dowodzenia, która zapewni warunki pomyślnego wykonania zadań bojowych do 1980 roku i w latach następnych. Określenie najbardziej prawdopodobnych sytuacji bojowych i odpowiadających im form i sposobów prowadzenia działań bojowych stanowi pierwszy i zasadniczy warunek dla ustalenia zadań /przedsięwzięć/ dowodzenia, jakie powinny być wykonane przez dowódców i sztaby w procesie dowodzenia, do ich systematyzacji i opracowania skutecznego systemu informacyjnego. Te rozwiązania stanowią z kolei niezbędny warunek doskonalenia dowodzenia dywizją i pułkiem "tradycyjnymi" środkami i metodami oraz jakościowo nowymi środkami informatycznymi i wprowadzenia sprawnie działającego zautomatyzowanego systemu dowodzenia. Uwzględnienie tych zależności w doskonaleniu dowodzenia, w przygotowaniu nowego, zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją wywierać będzie, oprócz rozwiązań technicznych, zasadniczy wpływ na sprawność, użyteczność tego systemu i termin jego wprowadzenia.

Pilna potrzeba zautomatyzowania systemów kierowania ogniem i dowodzenia związkami taktycznymi i operacyjnymi, w świetle wniosków wynikających z uprzednio przeprowadzonych rozważań, nie powinna budzić wątpliwości. Nasuwają się natomiast inne pytania, a mianowicie: 1. Kiedy może być wprowadzony zautomatyzowany system dowodzenia dywizją o takiej niezawodności, która zapewni wyższą sprawność dowodzenia we wszystkich lub w większości dywizji pancernych i zmechanizowanych naszych sił zbrojnych? 2.O ile nie nastąpi to w najbliższych latach, jaką przyjąć metodę postępowania, ażeby osiągnąć taki stan sprawności dowodzenia, który zapewni osiągnięcie przewagi nad przeciwnikiem w dowolnym czasie ?

Przeprowadzona analiza wskazuje, że do 1980 roku najprawdopodobniej działać będą jedynie eksperymentalne zautomatyzowane systemy dowodzenia dywizją, a wprowadzenie ich w skali masowej, może nastąpić dopiero w latach osiemdziesiątych. Zachodzi więc potrzeba udzielenia odpowiedzi na drugie pytanie. Biorąc pod uwagę, że zwrócenie wyłącznej uwagi na doskonalenie

dowodzenia "tradycyjnymi" środkami albo "informatycznymi"środkami byłoby działaniem nieskutecznym i nieekonomicznym/w pierwszym przypadku opóźniałoby wprowadzenie zautomatyzowanego systemu dowodzenia, w drugim - powodowałoby wzrost sprzeczności między wymogami pola walki a faktycznym poziomem dowodzenia / prace nad doskonaleniem dowodzenia powinny być prowadzone wszystkimi dostępnymi środkami, z uwzględnieniem priorytetu szeroko i właściwie pojętej automatyzacji. Wychodząc z tego założenia, należałoby wybrać takie środki i metody doskonalenia tradycyjnego systemu dowodzenia dywizją, które jednocześnie stwarzać będą warunki dla wprowadzenia zautomatyzowanego systemu dowodzenia w możliwie jak najkrótszym czasie i przy najmniejszych kosztach.

Do takich środków i metod można zaliczyć: doskonalenie treści zadań /przedsięwzięć/ dowodzenia i ich systematyzację, opracowanie modeli pracy dowódcy i sztabu odpowiadających najbardziej typowym sytuacjom bojowym, inwentaryzację, klasyfikację i systematyzację informacji niezbędnych dowódcy i innym kierowniczym osobom funkcyjnym w procesie dowodzenia, ustalenie najprostszych sposobów obrazowania informacji, opracowanie sformalizowanych dokumentów bojowych i ich unifikację o takiej treści i formie, która zapewnia warunki sprawniejszego obiegu zarówno w tradycyjnym i zautomatyzowanym systemie dowodzenia, itp.

Równolegle z tym powinny być prowadzone intensywne prace związane z opracowaniem odpowiadających wymogom przyszłego pola walki i realnym możliwościom technicznym i ekonomicznym założeń projektowych polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją, ze szczególnym uwzględnieniem przygotowania bazy danych, oprogramowania i wdrożenia tego systemu.

Ze względu na to, że ten ostatni problem stanowi główny przedmiot badań Instytutu Dowodzenia ASG, w którym opracowano projekt wstępny PZSD ZT[15/], w dalszej części pracy zostanie on poruszony jedynie w takim zakresie, który jest niezbędny dla całokształtu ujęcia kierunków doskonalenia dowodzenia dywizją w polu.

15/ Podstawowe założenia projektu wstępnego eksperymentalno - użytkowego polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia związku taktycznego, ASG, Warszawa 1974.

II. KIERUNKI DOSKONALENIA DOWODZENIA DYWIZJĄ W POLU

1. DOSKONALENIE TEORETYCZNYCH PODSTAW DOWODZENIA WOJSKAMI

W całokształcie problemów dotyczących doskonalenia dowodzenia istotne znaczenie posiada opracowanie teorii dowodzenia odpowiadającej charakterowi i wymogom współczesnej walki zbrojnej. Potrzeba opracowania takiej teorii jako samodzielnej dyscypliny naukowej w ogólnym systemie nauki wojennej została niemal powszechnie zaakceptowana i nie wymaga uzasadnienia. Uwzględniając wnioski z ćwiczeń[16] i przewidywany charakter walki, pragniemy rozwinąć niektóre zagadnienia dotyczące ogólnej teorii dowodzenia, a w szczególności: istotę i treść dowodzenia oraz ścisłą więź i zależność teorii i praktyki dowodzenia ze sztuką wojenną, potrzebą zapewnienia harmonijnego rozwoju wszystkich dziedzin działalności procesu dowodzenia, wymagania i zasady dowodzenia oraz kształtowanie właściwego stylu dowodzenia.

1.1. Istota i treść dowodzenia. Definicja dowodzenia

Określeniu istoty i treści dowodzenia oraz sformułowaniu definicji dowodzenia wojskami poświęcono w ostatnim okresie wiele uwagi[17]. Autorzy zajmujący się tym problemem wnieśli niewątpliwy wkład w badania zmierzające do właściwego określenia tych rozważań, potwierdzonych wynikami prowadzonych przez zespół oficerów ASG badań, z których wynika że:

a/ dowodzenia wojskami nie można utożsamiać ani z cybernetycznym pojęciem kierowania ani z ogólnym pojęciem kierowania ludźmi;

b/ istota dowodzenia polega na twórczym spożytkowaniu przez dowódców i organa dowodzenia ogólnych zasad sztuki wojen-

---

16/ Zostały przedstawione w oddzielnych materiałach pt."Wstępna analiza wyników badań organów dowodzenia dywizji/pułku/ w zakresie planowania, organizacji i kierowania",ASG,1974.

17/ Patrz: D. Iwanow, W. Sawieljew, P. Szemański, Zasady dowodzenia wojskami, Warszawa 1973, s. 35; Z. Gołąb, St. Kołcz, Współczesne dowodzenie wojskami, Warszawa 1974, s. 25; J. Orzechowski, Dowodzenie i sztaby, Warszawa, s. 21.

nej w całym procesie dowodzenia, a więc zarówno w czasie podejmowania decyzji o walce, przygotowania wojsk do działań, jak i kierowania ich wysiłków na wykonanie zadań bojowych, na kierowaniu całym procesem walki obejmującymi zarówno działania wojsk własnych, jak i w możliwie najwyższym stopniu działania wojsk przeciwnika[18];

c/ do najczęściej i trwale występujących przedsięwzięć dowodzenia można zaliczyć: zbieranie i studiowanie danych o sytuacji, podejmowanie decyzji, przekazywanie zadań wykonawcom i kontrolę[19]. Chodzi więc o takie sformułowanie definicji dowodzenia, w której problem twórczego spożytkowania zasad sztuki wojennej w procesie dowodzenia zostałby jednoznacznie określony. Wychodząc z tego założenia, można sformułować następującą definicję dowodzenia wojskami: dowodzenie wojskami to celowa działalność dowódców, sztabów i innych organów dowodzenia w zakresie przygotowania działań bojowych i kierowania wysiłków wojsk na pomyślne wykonanie zadań bojowych poprzez twórcze zastosowanie zasad sztuki wojennej, zdobywanie i studiowanie danych o sytuacji, terminowe podejmowanie decyzji stosownie do zamiaru przełożonego i sytuacji, przekazywanie zadań i kontrolę ich wykonania.

Tak sformułowana definicja wskazuje cel oraz podmioty i sposoby dowodzenia. Podkreśla się w niej jednocześnie znaczenie twórczego zastosowania wszystkich zasad sztuki wojennej w dowodzeniu, a tym samym, ścisłą więź twórczej i "technicznej" dziedziny dowodzenia oraz ścisłą jego więź ze sztuką operacyjną /zadaniem której jest formułowanie tych zasad/ albowiem: "obie te teorie są ze sobą ściśle związane, przy czym teoria użycia sił i środków ma znaczenie przewodnie, ponieważ pomyślne dowodzenie wojskami jest niemożliwe bez znajomości sposobu działań tych wojsk w walce. Co więcej, zasady prowadzenia działań bojowych występują tylko w obiektywnej działalności dowódcy i oficerów organów dowodzenia w zakresie dowodzenia wojskami, w sztuce dowodzenia"[20].

18/ Wojenno-istoriczeskij Żurnał, nr 21-1962, s. 73.

19/ D.Iwanow, W.Sowieljew, P.Szemański. Zasady dowodzenia...., s. 30.

20/ D.Iwanow, W. Sawieljew, P.Szemański, Zasady dowodzenia..., s. 35.

Treścią dowodzenia jest kompleks przedsięwzięć realizowanych przez dowódców, sztaby, szefów rodzajów wojsk i służb, do których należy przede wszystkim zaliczyć: utrzymanie jak najwyższego stanu moralno-politycznego wojsk i stałej ich gotowości bojowej; ciągłe zbieranie, zdobywanie i studiowanie danych o sytuacji; planowanie działań bojowych i terminowe podejmowanie decyzji; przekazywanie we właściwym czasie zadań bojowych; organizację i utrzymanie ciągłego współdziałania; organizację działalności ideowo-politycznej i psychologicznej; organizację obrony przeciwlotniczej i wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych; organizację systemu dowodzenia; organizację służby porządkowo-ochronnej; studiowanie doświadczeń wojennych i doprowadzenie ich do wojsk; szkolenie wojsk oraz stałą kontrolę wykonania zadań i udzielanie wojskom pomocy w ich realizacji.

Istotę i treść dowodzenia przedstawiono na schemacie - załącznik nr 2.

W świetle wniosków z ćwiczeń oraz przewidywanego charakteru pola walki /do 1980 roku/, do nowych i stale rozszerzających się zadań w dowodzeniu dywizją i pułkiem należy przede wszystkim zaliczyć: zadanie jednoczesnego kierowania walką na lądzie i w powietrzu - odpierania ataków uzbrojonych śmigłowców i lotnictwa nieprzyjaciela oraz korelowanie działań oddziałów i pododdziałów piechoty i czołgów z atakującymi z powietrza własnymi pododdziałami szturmowymi i lotnictwem; organizowanie obrony przeciwlotniczej, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości atakowania zdalnie odpalanymi pociskami samonaprowadzającymi; organizowanie i prowadzenie walki radioelektronicznej; ochronę wojsk nie tylko przed bronią jądrową lecz także przed innymi środkami rażenia, które mogą spowodować masowe straty w wojskach[21/].

Wynika więc pilna potrzeba doskonalenia treści dowodzenia, do czego powrócimy w następnych podrozdziałach pracy.

21/ Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji ... s. 138-146.

1.2. Zapewnienie harmonijnego rozwoju wszystkich dziedzin działalności w procesie dowodzenia

W procesie dowodzenia można wyróżnić cztery ściśle ze sobą powiązane i wzajemnie oddziałujące na siebie dziedziny działalności: twórczą, organizatorską, ideowo-polityczną i psychologiczną oraz techniczną[22/].

Działalność twórcza znajduje swe odzwierciedlenie w twórczym zastosowaniu zasad sztuki wojennej, w kształtowaniu wizji modelu dowodzenia zgodnego z charakterem walki, w procesie usprawniania dowodzenia, a przede wszystkim w umiejętności podejmowania decyzji o walce odpowiadającej zamiarowi przełożonego i realnym możliwościom wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz konkretnej sytuacji.

Twórcze podejście w rozwiązywaniu zagadnień dowodzenia obowiązuje zarówno dowódców, jak i wszystkich pracowników sztabu i innych organów dowodzenia, z tym, że główną rolę spełnia w tej dziedzinie twórcza działalność dowódcy. Wynika to z wymogów współczesnego pola walki i dlatego pogląd, że twórcza działalność jest wyłączną domeną dowódcy należy odrzucić.

Mając na względzie decydujące znaczenie twórczej działalności dowódcy, właściwe efekty w doskonaleniu dowodzenia można osiągnąć, zapewniając mu jak najlepsze warunki dla tej działalności poprzez częściową decentralizację władzy organizacyjnej, czyli przekazywanie w coraz szerszym zakresie zadań, które nie dotyczą powzięcia decyzji o walce i innych zasadniczych prac koncepcyjnych, oficerom sztabu i innych organów dowodzenia oraz wykonywanie pewnych czasochłonnych czynności za pośrednictwem technicznych środków dowodzenia, głównie środków informatycznych.

Działalność organizatorska znajduje swe odzwierciedlenie w sprawnym organizowaniu ugrupowania bojowego, w umiejętnym przekazywaniu zadań bojowych, w skutecznej organizacji: współdziałania, pracy partyjno-politycznej i psychologicznej, obrony przeciwlotniczej, wszechstronnego zabezpieczenia bojowego działań, szkolenia wojsk; w racjonalnej organizacji systemu dowo -

---

22/ J. Orzechowski w rozprawie doktorskiej "Dowodzenie i sztaby" na str. 32 wyróżnia trzy płaszczyzny dowodzenia: twórczą, organizatorską i techniczną.

dzenia, służby porządkowo-ochronnej, zbierania i przekazywania doświadczeń oraz kontroli.

W działalności organizatorskiej uczestniczy zarówno dowódca, jak i oficerowie podległych jemu organów dowodzenia. Główne problemy organizacji działań bojowych rozstrzyga dowódca osobiście. Pozostałe, zgodnie z decyzją dowódcy i ewentualnymi jego wytycznymi oraz zakresem obowiązków, nie czekając na wytyczne przełożonych - rozstrzygają oficerowie sztabu i innych organów dowodzenia.

Działalność ideowo-polityczna i psychologiczna ma na celu ukształtowanie u całego stanu osobowego światopoglądu marksistowsko-leninowskiego, umiłowania ideałów socjalizmu i ludowego państwa, bezgranicznego oddania wszystkich sił i umiejętności żołnierzy sprawie obrony socjalistycznej ojczyzny i zdobyczy socjalizmu oraz męstwa, wewnętrznej gotowości do poniesienia każdej ofiary dla pomyślnego wykonania zadania, do samopoświęcenia włącznie; z tym wiąże się kształtowanie stanowczości i przebiegłości, inicjatywy i gotowości do natychmiastowego podporządkowania się rozkazom, żołnierskiego koleżeństwa i innych cech niezbędnych w walce. Działalność ta polega także na wyrobieniu maksymalnej odporności moralnej, psychicznej i fizycznej oraz zgodnej z wymogami współczesnego pola walki sprawności myślenia dowódców i wszystkich oficerów organów dowodzenia, która wyraża się przede wszystkim w szybkich i samodzielnych sięgających do istoty problemu - operacjach myślowych, w umiejętności dostrzegania problemów najistotniejszych oraz w śmiałości, oryginalności i elastyczności wnioskowania.

Działalność ideowo-polityczna i psychologiczna, może wyzwolić siłę, której znaczenia w walce, jak wykazują chociażby przykłady zwycięstw narodu wietnamskiego, trudno nie doceniać.

Dlatego powinni brać w niej aktywny udział dowódcy i wszyscy oficerowie organów dowodzenia. Działalności tej nie można traktować jako wyłącznej domeny wydziału politycznego bądź sekcji politycznej.

Działalność techniczna przejawia się w stosowaniu odpowiednich technik i metod pracy oraz całego arsenału technicznych środków dowodzenia z elektroniczną techniką obliczeniową włącznie. Doskonalenie działalności technicznej stanowi klucz

do rozwiązania zasadniczej sprzeczności między stale wzrastającymi możliwościami rażenia nowoczesnych środków walki i zdolnościami manewrowymi wojsk a możliwościami operatywnego dowodzenia, poprzez skrócenie czasu całego cyklu obiegu informacji w takim zakresie, który odpowiada wymogom pola walki i zapewnia możliwość uzyskania wyprzedzenia w skutecznym wykorzystaniu sił i środków w stosunku do nieprzyjaciela. Doskonalenie tej dziedziny działalności powinno obejmować racjonalizację tradycyjnych jak i wprowadzenie jakościowo nowych technik i metod pracy i technicznych środków dowodzenia. I tak np. w czasie podejmowania decyzji należy doskonalić metodę jej podejmowania z uwzględnieniem elementów sytuacji, rozwinąć i szerzej stosować metodę podejmowania decyzji według ważności i pilności zadań cząstkowych oraz metody cybernetycznego i matematycznego modelowania walki, które znajdą szerokie zastosowanie po wprowadzeniu zautomatyzowanych systemów dowodzenia. Trzeba także śmielej korzystać z takich technik organizatorskich, jak: ideowe modele pracy dowódcy i sztabu, rozmieszczenia i funkcjonowania stanowisk dowodzenia, organizowania łączności itp.; harmonogramowanie i metody analizy sieci /MAS/. Wymienione techniki pozwalają doskonalić dowodzenie w systemie tradycyjnym, torują drogę automatyzacji dowodzenia i znajdą w niej także zastosowanie. Duże korzyści w usprawnianiu dowodzenia może także przynieść szersze zastosowanie metod programowania matematycznego, które staną się zasadniczymi metodami w optymalizacji wielu skomplikowanych problemów dowodzenia po wprowadzeniu zautomatyzowanych systemów dowodzenia.

W działalności technicznej dowodzenia biorą udział zarówno dowódcy i oficerowie organów dowodzenia, jak i techniczne środki dowodzenia. Stąd umiejętne opanowanie wszystkich, najbardziej wydajnych technik i metod pracy oraz umiejętności mistrzowskiego wykorzystania technicznych środków dowodzenia, jak również wyposażenie sztabów w coraz doskonalszą technikę jest jedną z ważnych dróg doskonalenia dowodzenia. Należy zakładać, że w miarę wprowadzania coraz doskonalszych środków technicznych automatyzacji, środki te przejmować będą coraz więcej zadań nie tylko technicznych lecz także związanych z twórczą działalnością dowodzenia. W tym świetle nie wolno ani

przecenić, ani nie docenić znaczenia "maszyn". Zadanie polega na ustaleniu możliwości modelowania procesów twórczych przez środki informatyczne oraz rozstrzygnięciu, które czynności wykonają sprawniej wspomniane środki, a które człowiek. "Główną zasadę określającą stosunek wzajemny między działalnością twórczą a pracą EMC wyraża twierdzenie: maszyny powinna wykonać te czynności, które wykona lepiej niż człowiek, człowiek zaś - czynności, które może wykonać tylko on"[23]. Do tej ostatniej zalicza się przede wszystkim powzięcie decyzji o walce przez dowódcę.

W konkluzji można stwierdzić, że przecenianie lub niedocenianie którejkolwiek z omówionych dziedzin dowodzenia musi wpłynąć ujemnie na jego sprawność. Co więcej. Niewykorzystanie wszystkich szans np. działalności psychologicznej wpłynie hamująco na twórczą działalność dowódcy /którego proces myślenia nie nadąży za gwałtownymi zmianami sytuacji/ albo na wykorzystanie wszystkich możliwości EMC /ze względu na niedocenianie maszyn/. Stąd osiągnięcie wymaganego postępu w dowodzeniu wymaga harmonijnego rozwoju wszystkich dziedzin działalności w procesie dowodzenia.

1.3. Wzrost wymagań wobec dowodzenia

Ciągle wzrastające możliwości ogniowe i manewrowe środków prowadzenia walki stawiają nowe i coraz to wyższe wymagania wobec dowodzenia wojskami.

Do wymagań tych należy zaliczyć: stałą gotowość całego systemu a zwłaszcza organów dowodzenia i łączności do kierowania wojskami w celu wykonania zadań bojowych oraz takie atrybuty, jak: operatywność, ciągłość, stanowczość, elastyczność i skrytość dowodzenia. Stała gotowość organów dowodzenia oraz całego systemu dowodzenia i łączności wynika z możliwości rozpoczęcia przez agresora wojny w krótkim czasie i bez jakiegokolwiek okresu pozwalającego na przygotowanie oddziałów i pododziałów do wykonywania zadań bojowych. Ze względu na taką możliwość zasadnicza działalność dowódców i sztabów w okresie po-

---

23/ Uprawlenije wojskami - na urowień sowremiennych trebowanij, Wojennaja Myśl nr 3, 1974, s. 9.

koju powinna być skierowana na kształtowanie wszystkich elementów gotowości bojowej z uwzględnieniem tych zadań bojowych, które mogą być realizowane przez podległe im wojska. Dowódcy i sztaby dywizji /pułków/ powinni zapewnić przede wszystkim zdolność podległych im oddziałów /pododdziałów/do natychmiastowego i sprawnego wykonywania marszów w warunkach silnego oddziaływania lotnictwa i broni masowego rażenia oraz prowadzenia natarcia, boju spotkaniowego i obrony zarówno z użyciem, jak i bez stosowania broni masowego rażenia. Zapewnienie stałej gotowości bojowej wojsk rozumianej jako zdolność do natychmiastowej realizacji zadań bojowych, stanowi obecnie niezbędny i najważniejszy warunek sprawnego ich wykonania na polu walki. Dotyczy to w równej mierze także organów dowodzenia dywizji /pułku/, które powinny same znajdować się w stałej gotowości bojowej, być odpowiednio ukompletowane, zgrane, wyposażone w niezbędne techniczne środki dowodzenia i wyszkolone do realizacji zadań dowódczych w warunkach bojowych. Ze względu na to, że jakiekolwiek przedsięwzięcie dotyczące realizacji zadań bojowych rozpoczyna się od działalności dowódcy i sztabu stopień gotowości bojowej organów dowodzenia, całego systemu dowodzenia szczególnie rozpoznania i łączności powinien być wyższy od gotowości bojowej oddziałów i pododdziałów.

Operatywność dowodzenia uwarunkowana jest przede wszystkim ciągle zmniejszającym się czasem na realizację takich przedsięwzięć, jak: zbieranie, przetwarzanie i przekazywanie informacji oraz wzrostem wymagań dotyczących jakości dowodzenia.

Skracanie czasu na realizację tych przedsięwzięć spowodowane jest głównie wprowadzeniem do uzbrojenia coraz doskonalszych technicznych środków walki, wzrostem ich siły rażenia, szybkości działania i ruchliwości. W drugiej wojnie światowej na organizację działań bojowych w dywizji i w pułku przeznaczano średnio po 2-3 doby. Obecnie, doświadczenia ćwiczeń wskazują, że czas ten wynosi: w dywizji 4-12 godzin; w pułku 3 - 8 godzin[24/]. W szeregu przypadków np. przejścia do działań z użyciem broni masowego rażenia czas ten może być znacznie krótszy. Jak wynika z przewidywanego charakteru walki,

---

24/ Patrz - tabela, załącznik nr 1.

nierzadko powstawać będą sytuacje, w których nie wystąpi tzw. okres przygotowawczy, lecz zajdzie konieczność podejmowania decyzji o walce i organizowania działań bojowych w ruchu, w toku dowodzenia wojskami wykonującymi uprzednio postawione zadanie bojowe.

W toku wykonywania zadania bojowego, czas na podjęcie decyzji w dywizji i w pułku nie będzie przekraczał zazwyczaj kilkudziesięciu minut[25].

Jeszcze mniejszą ilością czasu będzie dysponował dowódca na podjęcie decyzji i organizację działań w zakresie zwalczania środków napadu jądrowego, artylerii, stanowisk dowodzenia itp.

Uwzględniając czas przebywania na pozycjach startowych rakiet taktycznych potencjalnego przeciwnika czas na powzięcie decyzji i przekazania zadań bojowych do ich zwalczania nie powinien przekroczyć kilku minut.

Istota operatywności dowodzenia polega na realizacji niezbędnych przedsięwzięć dowódczych w takim czasie, który zapewnia skuteczne wykonanie zadania bojowego przez oddziały i pododdziały /dowodzony obiekt/. Można ją wyrazić symbolicznie w sposób następujący:

$$T_{dow} \leq T_{kryt} - T_w$$

gdzie: T_{dow} - oznacza sumę czasów potrzebnych na zebranie informacji, podjęcie decyzji i przekazanie zadań bojowych do wojsk; a więc na tzw. czas dowodzenia;

T_{kryt} - oznacza czas krytyczny, po którego upływie działanie wojsk bądź nie zapewni osiągnięcia celu bądź będzie mniej skuteczne;

T_w - oznacza czas niezbędnie potrzebny wojskom na wykonanie wszystkich przedsięwzięć zapewniających skuteczne wykonanie zadania bojowego[26].

W związku ze stałym dążeniem przeciwnika do zmniejszenia czasu na realizację przedsięwzięć zapewniających skuteczne wykonanie zadań bojowych istnieje konieczność ciągłego skracania

---

25/ Jak wyżej.
26/ J.W. Suszkow, Kibernetyka w boju, Moskwa, 1972, s. 88.

czasu dowodzenia. Walka o wygranie czasu jest najistotniejszym problemem w procesie dowodzenia wojskami. Operatywność dowodzenia i szybkość realizacji zadań w procesie dowodzenia powinny być większe niż nieprzyjaciela i zapewniać uzyskanie nad nim przewagi dowodzenia.

Z wymagań operatywności dowodzenia wynika konieczność stosowania takich metod pracy przez dowódcę i sztab dywizji /pułku/, które zapewnią uprzedzenie przeciwnika w wykonaniu skutecznych uderzeń jądrowych, w wykonaniu uderzenia wojskami oraz zadań ogniowych.

Operatywność dowodzenia przejawia się nie tylko w skracaniu czasu obiegu informacji, w szybszym od przeciwnika podejmowaniu decyzji i przekazywaniu zadań bojowych, lecz także w takiej jakości i dokładności pracy organów dowodzenia, która zapewnia maksymalną skuteczność działania wojsk.

Ciągłość dowodzenia osiąga się poprzez zapewnienie odpowiedniej trwałości i żywotności systemu dowodzenia, szybkie przystosowanie go do zaistniałej sytuacji i utrzymanie nieprzerwanej łączności z przełożonymi i podległymi oddziałami /pododdziałami/.

Dla spełnienia tego wymagania nieodzowna jest także znajomość przez dowódcę i sztab dywizji /pułku/ aktualnej sytuacji oraz terminowe przekazanie zadań bojowych wykonawcom.

Trwałość i żywotność dowodzenia zapewnia się poprzez odpowiednie urzutowanie punktów dowodzenia, sprawne ich przesuwanie i właściwe rozmieszczenie w toku działań bojowych, wyposażenie sztabu wyłącznie w opancerzone wozy dowodzenia, wozy sztabowe i inne środki transportowe, umiejętne wykorzystanie właściwości ochronnych terenu oraz maskowanie stanowisk dowodzenia.

Gwałtowne zmiany sytuacji i szybkie przechodzenie od jednego rodzaju działań bojowych do innego, a także większe prawdopodobieństwo zniszczenia stanowisk dowodzenia, zwłaszcza bronią jądrową, możliwość naruszania łączności wskutek wybuchów jądrowych na dużej wysokości, zakłóceń radioelektronicznych powodują konieczność realizacji szeregu przedsięwzięć organizacyjno-ochronnych zapewniających szybkie odtworzenie naruszonego systemu dowodzenia i dostosowanie go do nowych zadań i wa-

runków działań oraz zabiegów w zakresie przeciwdziałania radioelektronicznego. Ponadto w każdej sytuacji należy zapewnić wielokanałową łączność różnorodnymi środkami, posiadać zawczasu zorganizowane ukryte sieci łączności oraz odwód sił i środków łączności.

Stanowczość dowodzenia wyraża się głównie w nieugiętym dążeniu do osiągnięcia wytyczonych celów, w podejmowaniu przez dowódcę śmiałych decyzji i konsekwentnym wcielaniu ich w życie, w wykonywaniu przez dowódców oddziałów /pododdziałów/ i oficerów sztabu funkcji dowódczych /kierowniczych/ nawet w sytuacjach najbardziej krytycznych, w zapobieganiu wśród żołnierzy nastrojom załamania i wybuchom paniki. W przyszłych działaniach bojowych oddziały /pododdziały/ mogą ponieść masowe straty, znaleźć się w strefach o dużym stopniu napromienienia, w strefach pożarów, zniszczeń, prowadzić działania w odosobnieniu, w izolacji itp. Mogą być naruszone lub zniszczone poszczególne ogniwa ich systemu dowodzenia i elementy struktury organizacyjnej. Zarówno wojska, jak i dowódcy oraz oficerowie organów dowodzenia mogą doznać trudnych do przewidzenia urazów fizycznych, moralnych i psychicznych itp.[27/]

W tych warunkach stanowczość w dowodzeniu, wyjątkowa mężność, siła woli, przytomność umysłu, zdecydowanie, umiejętność wskazania mobilizacyjnego celu działania i organizowania ludzi do wykonania zasadniczych w danej sytuacji zadań, posiadać będzie decydujące znaczenie.

Stanowczość w dowodzeniu uwarunkowana jest przede wszystkim osobistymi cechami dowódcy i oficerów organów dowodzenia. Stąd konieczność kształtowania tych cech zarówno u dowódców, jak i oficerów sztabu. Można to osiągnąć między innymi przez świadome wprowadzanie sytuacji skrajnie krytycznych w ćwiczeniach, wymagających dużego napięcia fizycznego i psychicznego, stawianie niewykonywalnych zadań itp. Oczywiście takie postępowanie nie może być zasadą w codziennym życiu. Uwzględniając wymogi przyszłego pola walki trzeba świadomie zakładać sytuacje krytyczne, zaskakujące a nawet szokujące po to, by chociażby w pewnym stopniu przygotować oficerów do sytuacji jeszcze

---

27/ Uprawlenije wojskami na urowień sowremiennych trebowanij, Wojennaja Myśl nr 3, s. 10.

bardziej kryzysowych, które mogą mieć miejsce w działaniach bojowych.

Trzeba także wpoić wszystkim oficerom sztabu, szefom rodzajów wojsk i służb wewnętrzne potrzeby taktownego, lecz zdecydowanego reagowania na wszelkie przejawy naruszania dyscypliny, nie dość energicznego wykonywania rozkazów itp.

Stanowcze dowodzenie wojskami nie oznacza bezkrytycznego stosunku i upartego trzymania się uprzednio podjętej decyzji. W radykalnie zmienionej sytuacji trzeba podjąć nową decyzję odpowiadającą tej sytuacji.

Dowodzenie powinno więc być nie tylko stanowcze lecz jednocześnie elastyczne.

Elastyczność dowodzenia polega na skorygowaniu uprzedniej lub powzięciu nowej decyzji stosownie do zmian zaistniałych w sytuacji albo znalezieniu i zdecydowanym wprowadzeniu w życie takich sposobów działania, które pozwalają na osiągnięcie celu walki w krótszym czasie, kosztem mniejszych strat w ludziach i technice bojowej.

W związku z możliwością wprowadzenia do wyposażenia wojsk doskonalszych technicznych środków walki, kierowania i dowodzenia skracających czas działań oraz przewidywanym wzrostem gwałtownych i radykalnych zmian sytuacji w czasie mierzonym co najmniej w minutach, wzrastają także wymagania dotyczące elastyczności dowodzenia. Wymaganiom tym można sprostać głównie poprzez: a/ mistrzowskie opanowanie - w praktycznej działalności - zarówno przez dowódców, jak i oficerów sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb zasady zgodności celu i sposobów działania z zamiarem przełożonego, możliwościami przeciwstawnych stron i konkretną sytuacją; b/ kształtowanie umiejętności szybkiego i elastycznego myślenia kategoriami taktyczno-operacyjnymi, niezwłocznego wyciągania wniosków z przewidywań możliwego rozwoju sytuacji i zdobytych doświadczeń, opracowania na ich podstawie skuteczniejszych szczegółowych zasad działania dywizji i pułku, pododdziałów piechoty, czołgów, rakiet, artylerii, obrony przeciwlotniczej, łączności itp.; c/ jedność i elastyczność planowania; d/ kształtowanie umiejętności szybkiego manewrowania ogniem i wojskami oraz posiadanie odwodów; e/ rozbudzanie twórczej inicjatywy i zerwanie ze schematyzmem myślenia i działa-

nia, z występującymi jeszcze niekiedy przypadkami załamania się na skutek braku wytycznych i rozkazów.

Skrytość dowodzenia wojskami polega na zachowaniu w tajemnicy przed przeciwnikiem wszystkich przedsięwzięć dowodzenia, całego systemu dowodzenia, a zwłaszcza systemu łączności oraz rozmieszczenia punktów dowodzenia. W związku ze wzrostem możliwości środków rozpoznania, szczególnie radioelektronicznego, znaczenie wymogu skrytości dowodzenia niewspółmiernie wzrasta. Co więcej. Skrytość dowodzenia obowiązuje w równej mierze w okresie pokoju, jak i w okresie wojny. Tylko w armii Stanów Zjednoczonych ogólna liczba żołnierzy prowadzących rozpoznanie radioelektroniczne wynosi kilkadziesiąt tysięcy[28/]. Wojska te, za pomocą dysponowanych środków, mają możliwość ustalenia miejsca rozmieszczenia środków radiowych, radioliniowych, stacji radiolokacyjnych itp., treści przekazywania informacji, a na ich podstawie rejonów rozmieszczenia i przynależności stanowisk dowodzenia, ugrupowania wojsk i prawdopodobnego zamiaru działań. O możliwościach rozpoznania radioelektronicznego świadczą także doświadczenia z wojen izraelsko-arabskich oraz przeprowadzonych ćwiczeń naszych sił zbrojnych. Mówią o tym wystarczająco wymownie dane przedstawione w tabeli -załącznik nr 3. W związku z tym wyłoniło się nowe, niezwykle ważne zadanie - przeciwdziałania rozpoznaniu radioelektronicznemu nieprzyjaciela. Zadanie to można realizować poprzez: zakaz używania środków radiowych i radioliniowych do prowadzenia rozmów w okresie przygotowania działań bojowych /z wyjątkiem przekazywania informacji alarmowych/, ograniczenia do minimum czasu przekazywania informacji /do 1-2 minut/, często zmianę częstotliwości, ścisłe przestrzeganie przepisów dotyczących posługiwania się środkami radiowymi, pracę pozornych stacji odbiorczo-nadawczych, wprowadzenie specjalnych urządzeń do automatycznej zmiany częstotliwości w wypadku wejścia w nią innych radiostacji, bezwzględne przestrzeganie zasad tajnego dowodzenia i wprowadzanie do coraz niższych szczebli dowodzenia urządzeń do samoczynnego utajniania informacji itp. Skrytość dowodzenia osiąga się także przez realizację szeregu innych przedsięwzięć takich, jak: ograniczanie liczby osób znających

---

28/ D. Iwanow, W. Sawieljew, P. Szemański, Zasady dowodzenia... s. 64.

zadanie bojowe, zamiar walki i decyzję dowódcy; wrysowanie na mapy szefów rodzajów wojsk i służb tylko tych informacji, które są niezbędne do wykonywania przez nich obowiązków funkcyjnych; ograniczenie ilości sporządzanych dokumentów itp. Istotne znaczenie posiada także maskowanie SD i ich właściwa ochrona i obrona.

1.4. Rozwój i znaczenie ogólnych zasad dowodzenia wojskami

Ogólne zasady dowodzenia wojskami w praktycznym działaniu mają postać dyrektyw i zaleceń w sferze najbardziej skutecznego wykonywania czynności dowódczych przez dowódców i sztab wynikających z praw walki zbrojnej i wymagań wobec dowodzenia. Treść i znaczenie, tych dyrektyw /zaleceń/ podobnie jak treść ogólnych zasad walki zbrojnej, zmienia się wraz z rozwojem technicznych środków walki i dowodzenia oraz postępem nauki wojennej.

Do najważniejszych zasad dowodzenia można zaliczyć: partyjność, naukowość, przewidywanie, zgodność celu i sposobu działań bojowych z możliwościami przeciwstawnych stron i realnymi warunkami konkretnej sytuacji, jednoosobowość dowodzenia, centralizację dostosowaną do konkretnej sytuacji i ekonomiczność dowodzenia.

Twórcze zastosowanie zasad walki zbrojnej i dowodzenia, przestrzeganie wymogów dowodzenia w praktycznej działalności dowódców i sztabów zapewnia osiągnięcie maksymalnej skuteczności w dowodzeniu wojskami.

Zasada partyjności w dowodzeniu, wynika z klasowego charakteru walki zbrojnej i decydującego znaczenia stanu moralno-politycznego i psychologicznego wojsk dla skutecznego wykonania zadań bojowych. Znajdują w niej odzwierciedlenie prawa wojny wyrażające zależność przebiegu i wyniku wojny od jej treści politycznej oraz od stosunku możliwości moralno-politycznych i psychologicznych narodów i sił zbrojnych walczących stron[29/]. Realizacja tej zasady polega na kształtowaniu wśród podwładnych światopoglądu marksistowsko-leninowskiego, bezgranicznej miłości do ojczyzny socjalistycznej i nienawiści do jej wrogów,

---

29/ W. Sawkin, Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki, MON, Warszawa, 1974, s. 128.

proletariackiego internacjonalizmu, całkowitego oddania wszystkich swych sił i umiejętności sprawie obrony naszego ludowego państwa i zdobyczy socjalizmu oraz wewnętrznej gotowości do poniesienia każdej ofiary dla pomyślnego wykonania zadania aż do samopoświęcenia włącznie. Zasada ta wymaga od dowódców i oficerów sztabu wszystkich szczebli uwzględniania i zdecydowanego wcielania polityki partii i rządu, aktywnego udziału w pracy partyjno-politycznej, ideowo-wychowawczej i psychologicznej oraz kształtowania męstwa, stanowczości i przebiegłości, wysokiej odporności moralnej i psychologicznej, zdyscyplinowania, inicjatywy i gotowości do natychmiastowego podporządkowania się rozkazom, wysokiej sprawności, szybkiego, samodzielnego i elastycznego myślenia i innych cech niezbędnych dla skutecznego wykonania zadań bojowych.

Naukowość dowodzenia wojskami polega na twórczym wykorzystywaniu w praktycznej działalności przez dowódców i oficerów sztabu zwłaszcza wysokich szczebli osiągnięć różnych nauk, w szczególności - teorii marksistowsko-leninowskiej, nauki wojennej i sztuki wojennej, logiki, cybernetyki, matematyki, psychologii, teorii organizacji i zarządzania, informatyki, pedagogiki i innych nauk.

Naukowość w praktycznej działalności dowódczej i kierowniczej wymaga nie tylko mistrzostwa w twórczym stosowaniu zasad walki zbrojnej i dowodzenia przez dowódców i oficerów sztabu, lecz także ich aktywnego udziału w rozwijaniu tych zasad, w rozwijaniu teorii dowodzenia, w wypracowaniu takich metod i sposobów działania, które zapewnią skuteczne wykonanie zadań bojowych w każdej sytuacji. Polega ona także na znajomości i stosowaniu w praktyce naukowych metod badawczych: dialektyki marksistowskiej: analizy materiałów źródłowych, doświadczeń z ćwiczeń i doświadczeń wojennych, obserwacji, metody statystycznej, analizy sieciowej, porównawczej, ekstrapolacji i innych.

Naukowość w dowodzeniu wymaga także mistrzowskiego opanowania i stosowania zasad dowodzenia oraz teorii organizacji i kierowania w toku organizowania pracy dowódcy i sztabu w procesie dowodzenia oraz umiejętnego wykorzystania najnowszych technik organizatorskich i technicznych środków dowodzenia, ze środkami informatycznymi włącznie.

Naukowość w dowodzeniu nie wyklucza wielkiego znaczenia subiektywnych cech dowódcy i oficera sztabu zwłaszcza jego rzeczowości, inicjatywy, samodzielności, stanowczości i intuicji, podejmowania kalkulowanego ryzyka graniczącego niekiedy z fantazją, których znaczenie na współczesnym polu walki wzrasta. Chodzi jednak o to, by cechy te były podbudowane rzetelną wiedzą i doświadczeniem.

Na współczesnym polu walki szczególne znaczenie posiada umiejętność przewidywania.

Przewidywanie polega na zdolności określania przez dowódcę i sztaby na podstawie wnikliwej i ciągłej oceny sytuacji możliwych zmian w przebiegu przyszłych działań bojowych i wynikających z nich konsekwencji w dowodzeniu wojskami i w realizacji poszczególnych przedsięwzięć dowódczych i kierowniczych. W związku ze wzrostem prędkości działania i manewru wojsk,gwałtownymi i radykalnymi zmianami sytuacji,które mogą mieć miejsce w przyszłych działaniach bojowych przestrzeganie tej zasady w praktycznej działalności dowódców i oficerów sztabu nabiera szczególnie doniosłego znaczenia.Dla opanowania umiejętności przewidywania potrzebna jest głęboka wiedza o sztuce wojennej, prawach i zasadach walki zbrojnej, gruntowna znajomość możliwości bojowych uzbrojenia, technicznych środków dowodzenia, sposobu myślenia i psychiki dowódców i wojsk zarówno przeciwnika, jak i własnych, mistrzowskie opanowanie metody dialektycznego myślenia oraz metod analizy i syntezy porównawczej,ekstrapolacji, jak również o ile to będzie możliwe, właściwe wykorzystanie modelowania matematycznego walki z wykorzystaniem EMC. Przewidywanie wymaga rzetelnych kalkulacji i obliczeń operacyjno-taktycznych oraz sprawnie działającego rozpoznania. Przewidywanie rozwoju działań bojowych przed otrzymaniem zadania bojowego lub sformułowaniem celu walki /działań/ albo dotyczące sytuacji, w których rozwój zadań można określić jedynie z niewielkim prawdopodobieństwem nazywać będziemy prognozowaniem.

Zasada przewidywania znajduje zastosowanie we wszystkich etapach cyklu dowodzenia[30/].

Mistrzowskie stosowanie prognozowania i przewidywania po-

30/ Patrz podrozdział "Cykl dowodzenia".

zwala skrócić czas na planowanie i organizację działań po otrzymaniu zadania bojowego, na szybkie przejście od jednego rodzaju działań do innego, np. od działań z użyciem tradycyjnych środków walki do działań z użyciem broni masowego rażenia.

Przewidywanie jest także jednym ze skutecznych środków przeciwdziałania zaskoczeniu.

Zgodność celu i sposobu organizowania działań bojowych z możliwościami przeciwstawnych stron oraz realnymi warunkami konkretnej sytuacji jest jedną z podstawowych zasad walki i dowodzenia. Odzwierciedla się w niej ich jedność i niepodzielność.

W związku z wprowadzeniem do wyposażenia wojsk środków walki o coraz większej prędkości, sile i skuteczności działania oraz możliwością prowadzenia działań wojennych z nieograniczonym i ograniczonym użyciem broni jądrowej i innych środków masowego rażenia, a także bez stosowania tych środków i i możliwością ograniczania działań w przestrzeni /prowadzenia wojny tylko z niektórymi państwami, przy dążeniu do zachowania neutralności innych państw na danym teatrze działań wojennych, w tym także na ETDW/, treść tej zasady wymaga rozwiniecia, a znaczenie jej w działaniach bojowych stale wzrasta. Cel operacji /walki/ i sposób działania wojsk uzależniony jest coraz bardziej od zamiaru przełożonego oraz rodzaju i zakresu użytych środków walki znajdujących się w jego dyspozycji. Ostatecznym celem walki zbrojnej jest zniszczenie sił zbrojnych przeciwnika, pozbawienie go woli walki i opanowanie jego terytorium. Dążąc do osiągnięcia tego celu w jak najkrótszym czasie lub przy najmniejszych stratach, kierownictwo polityczne państwa /koalicji państw/ będzie zazwyczaj dążyło do pobicia przeciwnika /państwa lub grupy państw/ w izolacji od jego sojuszników oraz takimi środkami walki, które zapewnią osiągnięcie celów wytyczonych przez politykę. Z zamiaru kierownictwa strategiczno-politycznego może wynikać szereg nakazów i zakazów dotyczących użycia broni jądrowej, lotnictwa i związków operacyjnych i taktycznych w czasie i przestrzeni. Np.działania bojowe mogą być prowadzone z użyciem lub bez stosowania broni jądrowej; dywizja pancerna lub zmechanizowana po zbliżeniu się

do granicy neutralnego państwa może otrzymać zadanie odcięcia odwrotu wycofujących się wojsk przeciwnika bez prawa niszczenia ogniem lub uderzeniem tych sił i środków, które przekroczyły granicę.

Celem pierwszej operacji armijnej może być zniszczenie określonego zgrupowania nieprzyjaciela i opanowanie jego terytorium, albo, jak najszybsze wyjście nad granicę neutralnego państwa i stworzenie warunków do rozgromienia sił zbrojnych przeciwnika w izolacji w kolejnej operacji. Zależnie od zamiaru przełożonego i konkretnej sytuacji różne mogą być także cele działań zaczepnych i obronnych dywizji pancernych /zmechanizowanych/ oraz pułków czołgów /zmechanizowanych/. Np. celem działań dywizji /pułku/ w natarciu może być zniszczenie określonych sił nieprzyjaciela i opanowanie terenu, względnie, wykorzystanie "wyłomu jądrowego" lub istniejących luk i zniszczenie lub opanowanie ważnych obiektów w głębi obrony nieprzyjaciela, odcięcie dróg odwrotu wycofującego się zgrupowania przeciwnika itp.

Właściwe sformułowanie celu posiada kapitalne znaczenie w działaniach bojowych. Formułując cel działań bojowych dywizji /pułku/ należy unikać szablonu i utożsamiania go z ogólnym celem natarcia lub obrony /jak to się jeszcze często spotyka podczas przeprowadzanych obecnie ćwiczeń/. Cel powinien być: zgodny z zamiarem przełożonego i aktualnymi możliwościami i warunkami prowadzenia działań bojowych, jasny i zrozumiały dla wykonawców oraz odpowiednio szczegółowy[31].

Cel działań bojowych określa się zazwyczaj w zadaniu bojowym. Dokładne zrozumienie zadania bojowego, celu działań bojowych i zamiaru przełożonego oraz wszechstronna ocena sytuacji stanowi niezbędny warunek określenia właściwych celów /zadań bojowych/ podwładnym oraz jak najskuteczniejszego sposobu działań w konkretnych warunkach i sytuacji.

W procesie podejmowania decyzji i planowania działań bojowych dowódca dywizji /pułku/ dokonuje podziału ogólnego celu walki na cele etapowe /zadanie bliższe, następne/, cele cząstkowe /ogniowe przygotowanie natarcia, atak i opanowanie czołowych punktów oporu nieprzyjaciela, odparcie kontrataku odwodów brygadowych batalionowych itp./ oraz cele częściowe dla po-

---

31/ W. Gabara. Elementy teorii organizacji i zarządzania. MON, Warszawa, 1972, s. 111-120.

szczególnych oddziałów /pododdziałów/ i rodzajów wojsk i służb, które formułuje się i przekazuje wykonawcom w zadaniach bojowych. Określając cele cząstkowe i częściowe należy zawsze mieć na względzie cel walki, uwzględniać możliwości własnych oddziałów /pododdziałów/ wraz ze wszystkimi zadaniami wykonywanymi przez wyższych przełożonych w ich pasie /rejonie/ działania oraz możliwości przeciwnika w statyce /aktualne/ i w dynamice /po wykonaniu uderzeń jądrowych, zadań ogniowych artylerii itp./, czynnik czasu i przestrzeni oraz wszystkie elementy oceny sytuacji.

Zrozumienie celu zawartego w zadaniu przełożonego, określenie zamiaru działań, celów i terminów ich realizacji oraz sposobów działania poszczególnych oddziałów /zadań bojowych dla podwładnych/ stanowi najbardziej odpowiedzialną i twórczą część pracy dowódcy w procesie dowodzenia.

Zasada jednoosobowego dowodzenia polega na osobistym podejmowaniu decyzji przez dowódcę i realizacji najważniejszych przedsięwzięć dowódczych oraz kierowaniu wojskami zgodnie z uprawnieniami przyznanymi mu w państwowych aktach normatywnych, regulaminach i rozkazach wyższych przełożonych. Znaczenie tej zasady, pomimo konieczności zwiększenia udziału sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb w dowodzeniu wojskami, znacznie wzrosło. Bez względu na sytuację, czas i warunki działań tylko dowódca ma prawo i obowiązek terminowego podjęcia decyzji o walce, postawienia zadań bojowych wykonawcom i użycia wszystkich sił i środków dla pomyślnej ich realizacji. Jednocześnie dowódca ponosi pełną odpowiedzialność za pomyślne wykonanie zadań bojowych, przez podległe mu wojska oraz za skuteczną realizację wszystkich przedsięwzięć podejmowanych w toku dowodzenia.

Znaczenie zasady jednoosobowego dowodzenia i właściwe pojmowanie kolektywnej pracy zostało podkreślone przez Lenina w twierdzeniu następującym: „Brak odpowiedzialności, osłaniany odwoływaniem się do kolegialności, jest najbardziej niebezpiecznym złem, które grozi wszystkim nie mającym dużego doświadczenia w rzeczowej, kolegialnej pracy, a które w dziedzinie wojskowej na każdym kroku prowadzi nieuchronnie do katastrofy, chaosu, paniki, wielowładztwa i klęski"[32]. Wskazania

---

32/ W.I.Lenin, Połnyje sobrannoje soczinienia, t. 39, s. 39.

te pozostają nadal jak najbardziej aktualne.

Centralizacja dowodzenia - w stopniu odpowiadającym konkretnej sytuacji polega na ukierunkowywaniu przez nadrzędny organ dowódczy wysiłków podległych wojsk stosownie do jednolitego zamiaru i planu działania, opracowanego zależnie od sytuacji ramowo bądź bardziej szczegółowo dla osiągnięcia celu walki. Tak sformułowana zasada centralizacji dowodzenia odpowiada zarówno współczesnemu jak i przewidywanemu charakterowi pola walki. Uwzględnia się w niej konieczność łączenia i zgrywania wysiłków różnych rodzajów wojsk i techniki bojowej i jednocześnie, z drugiej strony, pozostawienie podwładnym samodzielności i inicjatywy w wyborze sposobu działań, w stopniu odpowiadającym warunkom konkretnej sytuacji. Ogólnie biorąc, im mniej jest czasu na planowanie i organizację działań bojowych i wykonanie zadań ogniowych, im gwałtowniejsze są zmiany sytuacji oraz im bardziej sprawne i doświadczone są podległe organy dowodzenia, tym stopień centralizacji powinien być mniejszy. Szczególnie wysoki stopień centralizacji i rygor obowiązuje przy rozwiązywaniu zagadnień użycia broni jądrowej i innych środków o największej sile rażenia oraz podczas przełamywania silnej obrony nieprzyjaciela. W natarciu z marszu bez planowego przygotowania stopień centralizacji dowodzenia powinien być mniejszy, a w działaniach w głębi operacyjnej obrony nieprzyjaciela /np. podczas przejścia do pościgu, natarcia w znacznym oddaleniu od sił głównych/ oraz podczas organizacji wymuszonej obrony pod "bezpośrednimi ciosami" nieprzyjaciela, powietrznymi środkami rażenia oraz jego oddziałów pancernych i zmechanizowanych, centralizacja dowodzenia polegać będzie na przekazaniu zazwyczaj jedynie celu działania i czasu jego osiągnięcia oraz rodzaju /formy/ i kierunku /rejonu/ działania; stopień centralizacji będzie więc najmniejszy. W tych warunkach dążenie do szczegółowego planowania działań bojowych podwładnych, do precyzowania szczegółowych zadań i sposobów ich realizacji, a więc dążenie do wysokiego stopnia centralizacji będzie działaniem mało skutecznym lub wręcz utrudniającym osiągnięcie celu. Ze względu na to, że działania, wymagające znacznej decentralizacji, występować będą często, rola inicjatywy i samodzielności podwładnych wielokrotnie wzrasta. Stąd konieczność

kształtowania inicjatywy i samodzielności podwładnych już w okresie pokoju, nagradzania ich za śmiałe i oryginalne decyzje i rozwiązania, za poszukiwanie dróg i sposobów sprawniejszego działania. Jednocześnie bierność i kunktorstwo - w sytuacjach wymagających aktywnego działania - powinny być uznane jako szczególnie ujemne cechy oficera, ograniczające możliwości awansu na wyższe stanowiska i stopnie. Oczywiście, że wszelka inicjatywa i samodzielność powinny zmierzać do osiągnięcia celu wytyczonego przez przełożonego.

W warunkach dyktujących potrzebę dużej decentralizacji dowodzenia szczególnego znaczenia nabiera bieżąca kontrola, w wyniku której nadrzędny organ dowodzenia ma możliwości koordynacji wysiłków w takim zakresie, jaki jest niezbędny dla osiągnięcia celu walki /działania/.

Ekonomiczność dowodzenia polega na zastosowaniu takich sposobów działania wojsk i takim wykorzystaniu techniki bojowej, w konkretnych warunkach sytuacji, których realizacji pozwala maksymalizować efekty /cele/, jeżeli dysponujemy określonymi zasobami lub minimalizować zasoby, jeżeli mamy osiągnąć ustalone cele. W pewnych sytuacjach można osiągnąć cel walki w jak najkrótszym czasie lub najmniejszym kosztem w sferze strat i wysiłku ludzi, zużycia środków materiałowych i sprzętu technicznego.

Doświadczenia wojenne wskazują, że w określonych sytuacjach im tempo natarcia i prędkość manewru były wyższe, tym wysiłek wojsk, zużycie materiałowe i ponoszone straty były mniejsze. Stąd potrzeba preferowania takich sposobów dowodzenia i działania, które pozwalają narzucić przeciwnikowi własną wolę i styl walki, przejąć i utrzymać inicjatywę od początku do końca działań bojowych. Ekonomiczność dowodzenia wymaga mistrzowskiego opanowania i twórczego stosowania w praktyce wszystkich zasad walki i dowodzenia, stosowania najskuteczniejszych metod planowania i organizacji pracy organów dowodzenia i działania wojsk. Trzeba także dostrzegać i zdecydowanie zwalczać marnotrawstwo polegające na wykonywaniu działań w sposób najtrudniejszy lub nie pozwalający ekonomicznie wydatkować sił i środków co ma miejsce np.: w przypadkach opracowywania przez sztaby nadmiernej ilości dokumentów, przedwczesnego stawiania

wojsk w stan pełnej gotowości do marszu i działań bojowych, realizacji niepotrzebnych i zbędnych manewrów, wykorzystywania broni jądrowej i innych środków o największej sile rażenia do zwalczania celów, które można skutecznie zniszczyć innymi, tańszymi środkami, znajdującymi się w wyposażeniu dywizji/pułku/, w znacznie większych ilościach lub dogodniejszym położeniu.

Oczywiście zasada ekonomiczności dowodzenia, podobnie jak i inne dyrektywy, musi być dostosowana twórczo do konkretnych warunków i nie oznacza, że trzeba ją bezwzględnie przestrzegać o ile odstąpienie od niej w określonej sytuacji zapewnia szybsze osiągnięcie celu walki.

1.5. Doskonalenie stylu dowodzenia

Styl dowodzenia to całokształt cech, sposobów i technik kierowania ludźmi, charakterystycznych dla sztuki dowodzenia w konkretnym etapie rozwoju środków walki i dowodzenia oraz całej techniki bojowej i sztuki wojennej. Powinien on odpowiadać wymogom przyszłego pola walki i zasadom omawianym w poprzednich rozdziałach, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności, operatywności, stanowczości i elastyczności dowodzenia.
Zgodnie z przewidywanym charakterem walki styl dowodzenia powinna charakteryzować: „konieczność bezwzględnego, zdecydowanego i konsekwentnego realizowania własnych zamiarów i planów działania, czyli konieczność ciągłego panowania nad wydarzeniami zachodzącymi na polu walki i kierowania nimi zgodnie z własną wolą. Chodzi o to, aby z jednej strony odebrać nieprzyjacielowi swobodę i możliwości wykorzystania swych sił, a z drugiej - zmusić go do improwizowanego reagowania na niekorzystne dla niego, a dyktowane przez nas, sytuacje krytyczne, narzucić mu własny plan, własny styl i własny sposób walki"[33]. Wynika z tego, że współczesny styl dowodzenia wymaga nie tylko kierowania własnymi wojskami w walce, lecz także w możliwie najwyższym stopniu, wpływania w pożądany dla nas sposób na działalność wojsk nieprzyjaciela. Ideę takiego stylu dowodzenia sformułował Marszałek M.N. TUCHACZEWSKI, stwierdzając: "w rzeczywistości tylko ta strona kieruje swoimi działaniami,

---

33/ J. Broch, Referat wygłoszony dla kadry i słuchaczy ASG w dniu 15.6.1974, ASG, Warszawa 1974, s. 9.

która dąży do ich rozwoju zgodnie z własnym planem, a to oznacza, że rzeczywiste kierowanie walką powinno być kierowaniem całym procesem walki, czyli nie tylko własnymi działaniami, ale w jakimś stopniu również działaniami przeciwnika, narzuconymi mu przez nasze działania. Sztuka dowodzenia wymaga zrozumienia tego złożonego, sprzecznego procesu"[34/].

1.6. Doskonalenie cyklu organizacyjnego dowodzenia

Pod pojęciem cyklu dowodzenia będziemy rozumieli szereg powtarzających się czynności wykonywanych przez jeden organ w procesie dowodzenia od momentu prognozowania celu walki, poprzez jego sformułowanie /zrozumienie/ aż do momentu jego osiągnięcia. Definicja ta zawiera nowe, uogólnione na podstawie wieloletnich badań i potwierdzone doświadczeniem ćwiczeń, określenie istoty i treści cyklu dowodzenia, odpowiadającego wymogom współczesnego i przewidywanego charakteru walki. Zgodnie z tą definicją i uogólnieniem przeprowadzonych badań w cyklu dowodzenia można wyróżnić następujące etapy:

I - prognozowanie celu walki i prawdopodobnego sposobu działań bojowych /analizowanie możliwych wariantów działania/;
II - stwierdzenie /zrozumienie/ celu walki /nazywanego w dotychczasowym słownictwie wojskowym - zrozumieniem zadania bojowego/;
III - podjęcie decyzji o walce i planowanie działań bojowych;
IV - organizowanie działań bojowych;
V - realizowanie planu /nazywanego w dotychczasowym słownictwie wojskowym - kierowaniem walką/;
VI - kontrola /wstępna, bieżąca i wynikowa/.

Przedstawiony cykl dowodzenia stanowi rozwinięcie i twórcze zastosowanie w dowodzeniu cyklu organizacyjnego działania we współczesnym ujęciu teorii organizacji i kierowania.

Rozwinięcie dotyczy przede wszystkim uwzględnienia w cyklu dowodzenia etapu prognozowania celu walki i prawdopodobnego sposobu działań bojowych, który to etap, w związku z ten-

---

34/ Wojenno-istoriczeskij Żurnał, nr 21, 1962, s. 73.

dencją do ciągłego zmniejszania czasu na powzięcie decyzji, planowanie i organizację działań bojowych, odgrywa coraz to większą rolę w dowodzeniu wojskami. W etapie tym dowódca, sztab, szefowie rodzajów wojsk i służb dywizji /pułku/ zawczasu, jeszcze przed otrzymaniem zadania bojowego, zbierają i oceniają dane o przeciwniku i innych elementach sytuacji na przewidywanych kierunkach działania, przygotowują mapy rejonu przyszłych działań i wstępne dane do decyzji, które obrazują na mapach roboczych i rejestrują w zeszytach pracy i innych dokumentach. Dane te precyzuje się po otrzymaniu zarządzenia wstępnego ze sztabu wyższego szczebla. Zakres przedsięwzięć realizowanych przez dowódcę i sztab w etapie prognozowania celu walki i sposobu działań bojowych oraz w pozostałych etapach cyklu dowodzenia przedstawiono na schemacie-załączniku nr 4.

W praktycznej działalności, co nietrudno dostrzec na wyżej wspomnianym załączniku, etapy cyklu organizacyjnego dowodzenia zazębiają się, "nachodzą" na siebie a nawet, jak to szczególnie wyraziście przedstawia się na przykładzie kontroli, przeplatają się wzajemnie. W każdym przypadku w cyklu organizacyjnym dowodzenia musi być zachowana następująca kolejność realizowanych czynności: prognoza celu i działań bojowych, stwierdzenie celu /zrozumienie zadania bojowego/, podjęcie decyzji o walce, przekazanie zadań bojowych, kontrola ich otrzymania i zrozumienia przez podwładnych, realizacja planu-kontrola realizacji zadań bojowych. Zadania bojowe mogą być przekazane natychmiast po powzięciu decyzji, lecz nigdy przed jej powzięciem. Natomiast mogą i w warunkach ograniczonego czasu na organizację działań - powinny być przekazane przed zakończeniem planowania działań bojowych. Kolejność realizacji poszczególnych czynności w cyklu dowodzenia, zależnie od dysponowanej ilości czasu na planowanie i organizację działań, zostanie omówiona w rozdziale "Organizacja i podstawowe metody dowódcy i sztabu dywizji".

2. KIERUNKI DOSKONALENIA TREŚCI PODSTAWOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ DOWODZENIA

2.1. Sposoby i środki usprawniania obiegu informacji o sytuacji

W doskonaleniu procesu dowodzenia wielką rolę może spełnić ustalenie właściwego systemu obiegu informacji. W szczególności chodzi o opracowanie takiego systemu, który zapewniałby jak najszybsze dostarczanie kierownictwu organów dowodzenia informacji niezbędnych do sprawnego wykonywania obowiązków funkcyjnych.

Opracowanie takiego systemu wymaga zinwentaryzowania i racjonalnej klasyfikacji informacji, ustalenia optymalnych sposobów ich zbierania, opracowywania, przetwarzania i przekazywania. Jest to jedna z ważnych dróg usprawniania procesu dowodzenia.

2.1.1. Inwentaryzacja i klasyfikacja informacji

Z analizy procesu informacyjnego i praktycznych doświadczeń wynika, że metoda inwentaryzacji informacji może być racjonalna wówczas, gdy oparta jest na zapisie w chronologicznym porządku zdarzeń oraz czynności dowódcy i oficerów sztabu dywizji w procesie dowodzenia. Zastosowanie tej metody pozwoli jednocześnie zinwentaryzować i usystematyzować informacje w sposób mający ważne znaczenie dla praktycznej działalności dowódcy i sztabu oraz automatyzacji procesów dowodzenia.

Przyjmując za podstawę chronologiczną kolejność możliwych zadań /czynności/ i procesów informacyjnych, informacje można zinwentaryzować według następujących okresów:

1. Podwyższonej gotowości bojowej.
2. Pełnej gotowości bojowej.
3. Przegrupowania do rejonów wyjściowych.
4. Planowania i prowadzenia natarcia.
5. Planowania i prowadzenia obrony.

Poszczególne informacje niezbędne w dowodzeniu mają dla dowódcy i poszczególnych oficerów sztabu różną wartość, zależną od wpływu danej informacji na przebieg działań bojowych: im większy będzie ten wpływ, tym ważniejsza będzie informacja.

Na wartość informacji składają się dwa elementy: stopień ważności informacji oraz czas jej aktualności.

Czas aktualności informacji jest to czas, po którego upływie reakcja na daną informację bądź nie da rezultatów, bądź też będą one mniejsze od przewidywanych.

Uwzględniając powyższe, z punktu widzenia potrzeb operacyjno-taktycznych informacje należałoby sklasyfikować zgodnie z następującymi kryteriami:

1. Stopnia ważności informacji.
2. Stopnia pilności, czyli czasu, w którym informacja powinna dotrzeć do adresata.
3. Odbiorcy /adresata/ informacji.
4. Drogi przekazywania informacji od źródeł do adresata.
5. Pracochłonności opracowania informacji.

Ze względu na stopień ważności informacje można z kolei podzielić na:

a/ Ważne, tj. wywierające zasadniczy wpływ na decyzję dowódcy i wymagające wprowadzenia istotnych zmian do dotychczas obowiązującego planu i sposobu działań co najmniej jednego pułku lub dywizjonu rakiet taktycznych.

b/ Pozostałe, czyli takie, które nie wywierają istotnego wpływu na decyzję dowódcy dywizji.

Stopień pilności informacji skorelowany ze stopniem ważności wiąże się ściśle z czasem pełnego jej obiegu. Czas pełnego obiegu informacji jest sumą czasów trwania wszystkich operacji wykonywanych na informacji od momentu jej zdobycia lub otrzymania do chwili jej przetworzenia i przekazania w formie decyzji bezpośredniemu wykonawcy zadania bojowego. Czynnik ten ma kapitalne znaczenie w procesach informacyjnych. Poszczególna informacja wywiera bowiem wpływ na przebieg walki jedynie wówczas, gdy zostanie przekazana właściwemu adresatowi w czasie zapewniającym jej zużytkowanie, tj. terminowe powzięcie decyzji i postawienie zadań bojowych; przy czym przekazanie informacji w krótszym czasie zapewnia warunki efektywniejszego działania w starciu z przeciwnikiem.

Olbrzymia ilość informacji przy ograniczonej pojemności środków ich przekazywania i ograniczonych możliwościach zużytkowania przez odbiorców stwarza konieczność dzielenia informacji z punktu widzenia stopnia ich pilności na:

1. Alarmowe, czyli bardzo ważne, których czas pełnego obiegu nie powinien przekraczać kilku minut; skrócenie czasu obiegu tych informacji o sekundy, przy zachowaniu tej samej treści, wywierać będzie decydujący wpływ na przebieg działań bojowych.
2. Szczególnie pilne, czyli takie informacje, których czas obiegu na szczeblu dywizji nie przekracza około 1 godziny; granice tego czasu wyznaczają termin, w którym zadanie bojowe powinno dotrzeć do dowódców oddziałów w wypadku podejmowania decyzji przez dowódcę dywizji w skrajnie ograniczonym czasie.
3. Pozostałe, czyli takie, których czas pełnego obiegu przekracza około 1 godzinę.

Do informacji alarmowych należy zaliczyć: wiadomości o broni jądrowej i środkach jej przenoszenia, o przygotowaniu nieprzyjaciela do wykonania zaskakującego uderzenia, przede wszystkim pierwszego uderzenia jądrowego; dane o nowych środkach rażenia, skutkach uderzeń jądrowych wykonanych przez przeciwnika lub wojska własne; informacje o pojawieniu się wojsk rakietowych i lotnictwa w tych rejonach, w których ich poprzednio nie było; dane o przygotowaniu wojsk nieprzyjaciela do desantowania oraz wiadomości o wykryciu pododdziałów /oddziałów/ szturmowych na śmigłowcach, o nagłych zmianach w sytuacji wojsk własnych i sąsiadów, o skażeniu terenu, stanie pogody i przeszkód wodnych; informacje o nowym zadaniu bojowym i decyzjach podwładnych, utracie zdolności bojowej oddziałów, naruszaniu współdziałania, łączności itp. W skład tej grupy informacji wchodzą także sygnały i komendy dotyczące dowodzenia wojskami rakietowymi oraz sygnały powiadamiania o przeciwniku powietrznym, zagrożeniu jądrowym itp.

Do informacji szczególnie pilnych należy zaliczyć: meldunki i zarządzenia o gotowości bojowej i zabezpieczeniu działań wojsk rakietowych; meldunki o możliwości wejścia do walki nowych oddziałów nieprzyjaciela w ciągu najbliższej godziny; zarządzenia bojowe dotyczące wykonania zadań w skrajnie ograniczonym czasie itp.

<u>Adresatem informacji</u> jest osoba funkcyjna /lub organ dowodzenia/, dla której informacja jest przeznaczona /dowódca,

szef sztabu, wydziału operacyjnego, szef artylerii itp./. Często ta sama informacja potrzebna jest kilku adresatom, np. informacja o wykrytej baterii rakiet taktycznych nieprzyjaciela potrzebna jest dowódcy dywizji, szefowi sztabu, szefom wydziałów rozpoznawczego i operacyjnego oraz szefowi artylerii. Ponieważ jednak tylko dowódca dywizji ma prawo powziąć decyzję o zniszczeniu wykrytej baterii, do niego informacja ta powinna dotrzeć najszybciej. Adresatów, dla których informacja ma największą wartość w procesie dowodzenia, nazywać będziemy adresatami głównymi, adresatów pozostałych - adresatami drugorzędnymi. Podział adresatów na głównych i drugorzędnych umożliwia skrócenie czasu obiegu informacji. Można to osiągnąć przez bezpośrednie przekazywanie informacji od źródła do głównego adresata - z pominięciem ogniw pośrednich - oraz poprzez przekazywanie informacji w pierwszej kolejności głównemu adresatowi.

Droga przekazywania informacji może być bezpośrednia lub pośrednia. Bezpośrednie przekazywanie informacji polega na przekazywaniu jej ze źródła informacji głównemu adresatowi z pominięciem ogniw pośrednich. Sposób ten zapewnia najszybsze przekazanie informacji. Należałoby zorganizować taki system przekazywania informacji, w którym przynajmniej informacje alarmowe byłyby przekazywane bezpośrednio głównym adresatom.

Pracochłonność opracowania informacji jest to ilość pracy oficerów i środków technicznych mierzona w jednostkach czasu zużytkowanego na opracowanie danej informacji.

Zinwentaryzowanie informacji niezbędnych w procesie dowodzenia na szczeblu dywizji, usystematyzowanie i sklasyfikowanie ich zgodnie z omówionymi zasadami stanowi punkt wyjścia i niezbędny warunek do opracowania optymalnego modelu obiegu informacji.

Model ten wymaga permanentnego doskonalenia i aktualizowania oraz może stanowić podstawę do opracowania banku danych w zautomatyzowanym systemie obiegu informacji.

Formę, w której można wyrazić zinwentaryzowane i sklasyfikowane informacje, przedstawiono w załączniku nr 5, a model obiegu informacji, z uwzględnieniem stopnia ich ważności i pilności - w załączniku nr 6.

Inwentaryzacja i właściwa klasyfikacja informacji pozwa-

la na stosowanie w praktyce właściwej selekcji i zasad zwięk - szających operatywność zbierania i obiegu informacji. Zasady te można sformułować następująco:

a/ główny wysiłek oficera sztabu i pododdziałów rozpoznawczych powinien być skoncentrowany na zdobywaniu /zbieraniu/i przekazywaniu informacji o najwyższym stopniu wartości, a więc informacji alarmowych i szczególnie pilnych;

b/ w pierwszej kolejności i najszybciej należy przekazywać informacje alarmowe, a następnie - szczególnie pilne, a dopiero później - pozostałe;

c/ informacje alarmowe przekazuje się natychmiast, z pominięciem ogniw pośrednich; gdy informacja dotyczy kilku adresatów, powinna być zapewniona równoległość jej przekazywania;

d/ forma i sposób przekazania informacji głównemu adresatowi powinny zapewnić jej wiarygodność i jak najszybsze otrzymanie przez adresata;

e/ selekcji informacji dokonuje się w każdym źródle informacji; w pierwotnym źródle informacji dokonuje się selekcji głównie z punktu widzenia stopnia jej ważności i pilności; szczegółowej selekcji pod kątem widzenia potrzeb dowodzenia dokonują zasadnicze osoby funkcyjne dowództwa dywizji.

2.1.2. Zbieranie /zdobywanie/ informacji sytuacyjnych /danych o sytuacji/

Wszystkie informacje dotyczące sytuacji nazywać będziemy informacjami sytuacyjnymi lub danymi o sytuacji, a rozkazy, zarządzenia, komendy i sygnały przekazywane podwładnym - informacjami decyzyjnymi.

Pracę nad przygotowaniem danych o sytuacji organizuje się w myśl wytycznych dowódcy i szefa sztabu dywizji. Zgodnie z tymi wytycznymi oraz na podstawie znajomości zamiaru dowódcy i sytuacji, a także z własnej inicjatywy, każdy oficer sztabu przygotowuje dowódcy dane zgodnie z profilem swej pracy.

W oparciu o znajomość charakteru działań bojowych i wytyczne przełożonego sztab dywizji jeszcze w okresie pokoju powinien zebrać i opracować te dane o sytuacji, które mogą być niezbędne dowódcy w procesie dowodzenia wojskami podczas działań bojowych. Informacje te przedstawione na mapach z odpowied-

nią legendą powinny być ciągle aktualizowane i precyzowane odpowiednio do przewidywanych zadań bojowych. Stanowiłyby one swoisty "bank informacji", które uzupełniałoby się później głównie danymi o sytuacji niezbędnymi dowódcy do powzięcia decyzji i postawienia zadania bojowego. Obecnie niektóre sztaby, zwłaszcza okręgów wojskowych, realizują omówioną zasadę w działalności praktycznej. Chodzi jednak o to, aby zbieranie i opracowywanie danych o sytuacji w okresie pokoju ująć w wyższe ramy organizacyjne, ażeby realizować je według jednego centralnego planu. Umożliwi to pełniejsze zebranie niezbędnych danych o sytuacji dla wszystkich dowódców przy mniejszym nakładzie sił i środków.

Zasada zbierania i opracowywania danych na podstawie przewidywań powinna być oczywiście szeroko stosowana także w toku działań bojowych.

Po otrzymaniu nowego zadania bojowego dowódca, szef sztabu dywizji i inne osoby funkcyjne ustalają, jakie informacje należy dodatkowo zdobyć, i koncentrują wysiłek na zrealizowaniu tego przedsięwzięcia w jak najkrótszym czasie.

Na sprawność zbierania danych o sytuacji istotny wpływ wywiera właściwa organizacja pracy. Nie pomniejszając znaczenia inicjatywy w zbieraniu informacji, zgodnie z ustalonymi obowiązkami funkcyjnymi dowódca lub szef sztabu dywizji w każdej konkretnej sytuacji powinien ustalić, na zdobyciu jakich informacji oficerowie sztabu powinni skupić wysiłek. Ponadto w miarę możliwości należy angażować tych samych oficerów sztabu do zbierania danych i przekazywania zadań tym samym wykonawcom. Na przykład do zbierania danych o położeniu i przekazywania zadań bojowych pułkom, nie w trybie alarmowym, celowo jest wyznaczać zastępcę dowódcy dywizji ds. liniowych i stale tych samych dwóch-trzech oficerów wydziału operacyjnego, a do wymiany informacji wewnątrz sztabu i z sąsiadami - innych oficerów tego wydziału. Oczywiście stosowanie tej zasady w dywizji i na niższych szczeblach dowodzenia nie może być regułą. Obowiązuje bowiem zasada zamienności funkcji, zgodnie z którą każdy oficer sztabu powinien być zdolny do wykonania dowolnego zadania nie tylko w reprezentowanej przez siebie, lecz również w innej specjalności.

2.1.3. Opracowywanie danych o sytuacji

Opracowywanie danych o sytuacji obejmuje ich selekcję, weryfikację, uogólnienie i obrazowanie[35]. W procesie opracowywania zabiegi te przeplatają się wzajemnie i wykonuje się je równolegle. Ze względów metodologicznych czynności wchodzące w zakres opracowywania danych o sytuacji zostaną omówione oddzielnie.

Selekcja informacji polega na wybraniu z posiadanego zbioru informacyjnego - przyjmując ściśle określone kryterium - potrzebnych danych o sytuacji i jednocześnie ustaleniu ich adresata. Na polu walki przedmiotem selekcji są przede wszystkim informacje alarmowe i szczególnie pilne. Przy obecnych środkach dowodzenia, po zakwalifikowaniu informacji jako alarmowych, zazwyczaj najpierw się je przekazuje, a następnie, "obrazuje" na mapie roboczej lub w notatniku pracy. W podobny sposób można postępować podczas opracowywania niewielkiego zbioru tych informacji szczególnie pilnych, które powinny być przekazane dowódcy jak najszybciej. Jednakże nie zawsze będzie możliwe zastosowanie tego sposobu, na przykład w sytuacji, gdy prawie jednocześnie napłynie duża ilość informacji alarmowych i zachodzi obawa ich zniekształcenia lub pominięcia. W tym wypadku lepiej jest otrzymaną informację utrwalić na mapie lub wpisać do zeszytu pracy przed jej przekazaniem.

Ponadto informacje alarmowe nie zawsze będą na tyle oczywiste i pełne, by można je było natychmiast wyróżnić spośród całego zbioru danych o sytuacji. Często dopiero ocena szeregu informacji otrzymywanych z różnych źródeł i ich porównanie lub weryfikacja pozwolą na ustalenie danych alarmowych i szczególnie pilnych. Pozostałe informacje najpierw wrysowuje się na mapę roboczą, wpisuje do zawczasu opracowanych blankietów legendy lub rejestruje w innych dokumentach. Równolegle z obrazowaniem sytuacji na mapie roboczej dokonuje się dalszej selekcji informacji - z uwzględnieniem adresata, wstępnej weryfikacji i uogólnienia.

Weryfikacja informacji polega na ustaleniu stopnia jej

35/ Przez obrazowanie danych o sytuacji rozumie się przedstawienie jej w postaci pisemnej, tabelarycznej lub graficznej.

wiarygodności. Do oficerów sztabu dywizji często napływać będą informacje wątpliwe i fragmentaryczne. Informacje wątpliwe wymagają potwierdzenia lub uzupełnienia na podstawie innych źródeł. Należy zawsze dążyć do opracowania i przekazania dowódcy dywizji informacji wiarygodnych. Gdy ze względu na konkretną sytuację jest to niemożliwe, wówczas z informacji wiarygodnych należy wyraźnie wyróżnić te, które są prawdopodobne lub wątpliwe.

Uogólnienie informacji polega na scalaniu fragmentarycznych informacji sytuacyjnych-przy jednoczesnej redukcji wszelkich szczegółów zbędnych adresatowi /dowódcy dywizji, szefowi sztabu lub szefom wydziałów i rodzajów wojsk i służb/ - i doprowadzeniu posiadanego zbioru informacji do takiego stanu,który pozwala dokonać oceny sytuacji w jak najkrótszym czasie i powziąć na ich podstawie uzasadnioną decyzję. W trakcie tej czynności od razu odrzuca się informacje, które się powtarzają i które są zbyteczne z punktu widzenia wykonywania obowiązków funkcyjnych.

Stopień uogólnienia danych i ich opracowania zależy od tego, jakiemu celowi mają one służyć i w jakim czasie należy przekazać je adresatowi. Jeżeli mają być pomocne przy dokonywaniu dokładnej oceny z uwzględnieniem każdego detalu, to powinny być bardzo szczegółowe. Natomiast dowódcy dywizji podejmującemu decyzję potrzebne są informacje mniej szczegółowe. Przykład uogólnionych danych o nieprzyjacielu niezbędnych dowódcy do podjęcia decyzji przedstawiono w załączniku nr 7./mapa robocza dowódcy 7 DZ/. Identycznie uogólnione dane o nieprzyjacielu wrysowuje się na mapę roboczą szefa sztabu, zastępcy dowódcy ds. liniowych i szefa wydziału operacyjnego. Podobnie należy postępować w procesie uogólniania danych o wojskach własnych i innych elementach sytuacji.

Określenie stopnia uogólnienia danych o sytuacji ma istotne znaczenie w procesie obiegu informacji. Zbędne szczegóły wydłużają czas przekazywania i zrozumienia informacji przez jej odbiorców, utrudniają wybranie spośród wielkiej ilości informacji tych, które mają decydujący wpływ na jak najszybsze powzięcie decyzji. Z tego względu doskonalenie metod i środków uogólniania danych o sytuacji ma istotne znaczenie w pracy

nad przyspieszeniem obiegu informacji.

Zobrazowanie informacji operacyjno-taktycznych polega na wrysowaniu ich na mapy robocze lub przedstawieniu w postaci pisemnej i tabelarycznej w innych dokumentach głównie w notatnikach pracy.

Mapy robocze stanowią na szczeblach taktycznych najważniejszy i najdoskonalszy, a w wielu wypadkach jedyny dokument dowodzenia wojskami. Właściwe opracowanie i prowadzenie map roboczych z odpowiednią legendą stwarza możliwość realizacji wszystkich zadań w zakresie dowodzenia wojskami bez konieczności opracowywania innych dokumentów graficznych. Pozwala ponadto zmniejszyć liczbę dokumentów, skraca czas opracowania danych do decyzji, planowania działań i usprawnia dowodzenie.

Ograniczając liczbę znaków nanoszonych na mapy robocze do niezbędnego minimum można obecnie bardzo szybko zobrazować informacje operacyjno-taktyczne potrzebne do podejmowania decyzji, planowania działań bojowych i kierowania walką. Czytelne przedstawienie informacji na mapie roboczej umożliwia operatywne ich przekazanie adresatowi oraz odczytanie i zrozumienie przez dowolnego użytkownika dokumentu.

Zastosowanie odpowiedniej metody pracy i zmniejszenie objętości informacji[36/] przez wyrażenie ich odpowiednią liczbą znaków przedstawionych w załączonych wzorach dokumentów pozwala zobrazować na mapach roboczych dane o sytuacji i decyzję dowódcy dotyczącą natarcia w ciągu kilkudziesięciu minut. Zdobyte w tym zakresie doświadczenia wskazują, że istnieją jeszcze możliwości dalszego skracania czasu.

Właściwe opracowanie mapy roboczej w możliwie najkrótszym czasie i umiejętne jej prowadzenie - przy obecnym poziomie wyposażenia w techniczne środki dowodzenia - jest jednym z niezbędnych warunków operatywnego i ciągłego dowodzenia wojskami. Jest też istotnym probierzem kultury sztabowej.

Wartość wszelkich dokumentów, w tym również map, mierzy się ich przydatnością w procesie dowodzenia.

Mapa stanowi jeden ze środków dowodzenia. Map, które nie spełniają tej funkcji, nie należy opracowywać.

36/ Przez "objętość informacji" rozumie się liczbę symboli umownych znaków lub grup znaków, za których pomocą wyraża się informacje. Tę samą informację można przedstawić większą lub mniejszą liczbą znaków umownych.

Podstawowymi kryteriami wartości użytkowej map roboczych są: ilość czasu potrzebna na ich opracowanie, odczytanie i zrozumienie zobrazowanej na nich informacji, ilość informacji niezbędnych użytkownikowi do sprawnego wykonywania jego funkcji w danym czasie, wiarygodność, zwięzłość, jasność i tajność przedstawionych informacji.

Wartość użytkowa mapy roboczej jest tym większa, im mniej zużywa się czasu na jej opracowanie, odczytanie i zrozumienie tych informacji, które są niezbędne dowódcy /oficerowi sztabu/ do wykonywania obowiązków funkcyjnych w okresie organizowania lub prowadzenia działań bojowych.

Skrócenie czasu na opracowanie map roboczych można osiągnąć przez: wrysowywanie na nie tylko takiej ilości informacji, która jest niezbędna użytkownikowi dokumentu w procesie dowodzenia; wyrażenie niezbędnej ilości informacji za pomocą najmniejszej liczby znaków /czyli zmniejszenie objętości informacji/; stosowanie najwydajniejszych form przedstawiania informacji, np. wykorzystanie sformalizowanych, zunifikowanych blankietów legendy, urządzeń technicznych skracających czas obrazowania, opisywania informacji przedstawianych na mapie oraz środków do utrwalania i powielania informacji.

Ta sama ilość informacji może być wyrażona za pomocą mniejszej lub większej liczby znaków umownych, np. kierunek kontrataku przeciwnika i kierunek natarcia oddziału można zobrazować pojedynczą lub podwójną strzałką, krótszymi lub dłuższymi kreskami. Strzałki oznaczające kierunki działań, nakreślone pojedynczymi kreskami, wyrażają tę samą informację, co strzałki nakreślone podwójnymi kreskami, jednakże liczba użytych znaków umownych /objętość informacji/, a także czas potrzebny na ich wrysowanie znacznie się zmniejsza. Objętość tej samej informacji można zmniejszyć także poprzez ścisłe przestrzeganie zasad kreślenia znaków i skrótów. Warto zwrócić uwagę na dość rozpowszechnioną praktykę - szkodliwą z punktu widzenia operatywności pracy na mapie - niepotrzebnego opisywania szeregu znaków taktycznych, a w szczególności: dróg marszu, rubieży rozwinięcia i rubieży zadań bojowych.

Z zagadnieniem ilości i objętości informacji wrysowanej na mapę wiąże się ściśle treść i sposób opracowywania legendy,

a więc tej informacji, którą trudno przedstawić graficznie. Z uwagi na rolę i przeznaczenie map roboczych oraz czas ich opracowywania należy przyjąć zasadę, że legendę wpisuje się do notatnika dowódcy /oficerów sztabu/ wykorzystując do tego uprzednio opracowane sformalizowane blankiety.

Właściwie sformalizowane blankiety legendy do mapy roboczej nie tylko znacznie zmniejszają objętość informacji, lecz zapewniają możliwość jednoczesnego, równoległego opracowania treści legendy i wrysowania decyzji na mapę zarówno na postoju, jak i w ruchu /podczas przesuwania SD/ w ciągu kilkudziesięciu minut. Wykorzystanie sformalizowanych blankietów legendy skraca czas obiegu wielu ważnych informacji niezbędnych do wypracowania decyzji przez dowódcę oraz czas stawiania zadań bojowych; jest jednocześnie jednym z przedsięwzięć ułatwiających wprowadzenie zautomatyzowanego systemu dowodzenia.

Treść i ilość informacji operacyjno-taktycznych wyrażana na mapie w formie graficznej i w legendzie zależy od funkcji, jaką ich użytkownik pełni w procesie dowodzenia, oraz od przeznaczenia mapy. Treść i ilość informacji wyrażonych graficznie na mapie roboczej dowódcy dywizji przedstawiono w załączniku nr 8.

Wspominaliśmy już, że przy obecnym poziomie wyposażenia technicznego sztabów najdoskonalszą formą wyrażania informacji operacyjno-taktycznych i decyzyjnej jest forma graficzna. Istnieją jednak takie informacje, których graficzne zobrazowanie jest niemożliwe lub niecelowe. Informacje te opisuje się w legendzie mapy roboczej /mapy decyzji/.

Wszystkie informacje obrazowane na mapach i podawane w legendzie ze względu na kolejność ich opracowywania można podzielić na pięć grup:

- dane o sytuacji niezbędne do powzięcia decyzji i planowania działań bojowych;
- informacje o decyzji dowódcy /planie użycia rodzajów wojsk/ podane w zakresie niezbędnym do postawienia zadań bojowych /w formie zarządzeń bojowych/, przekazania zarządzeń zabezpieczenia działań bojowych i wytycznych do współdziałania;
- informacje dotyczące precyzowania decyzji i planów;
- informacje o sytuacji w toku walki i nowych decyzjach dowódcy.

Na mapach roboczych obrazuje się wszystkie grupy informacji.

Pierwszą grupę informacji stanowią informacje niezbędne do oceny położenia po otrzymaniu zadania bojowego.

Druga grupa informacji dotyczy treści otrzymanego zadania bojowego.

Trzecią grupę informacji stanowią dane o decyzji dowódcy podawane w zakresie niezbędnym do stawiania zadań bojowych /w formie zarządzeń bojowych/, wydawania zarządzeń zabezpieczenia działań bojowych i wytycznych do współdziałania.

W czwartej grupie informacji obrazuje się główne problemy współdziałania wojsk i - w miarę potrzeby - zasadnicze przedsięwzięcia z zakresu zabezpieczenia działań bojowych oraz podaje sprecyzowane na podstawie dodatkowo zdobytych danych z rozpoznania i rekonesansu obiekty uderzeń jądrowych, chemicznych i lotnictwa, zadania oddziałów, artylerii i pododdziałów /oddziałów/ innych rodzajów wojsk.

Piątą grupę informacji stanowią dane o położeniu wojsk własnych i przeciwnika, sytuacji promieniotwórczej i chemicznej, o terenie w najważniejszych okresach prowadzenia działań bojowych oraz o podejmowanych w tych sytuacjach decyzjach dowódcy.

Szczegółową treść poszczególnych grup informacji /wyrażonych graficznie na mapie i opisowo w legendzie/ przedstawiono w opracowaniu ASG pt. "Metodyka opracowania i prowadzenia map na szczeblach taktycznych"[37].

Organizacja pracy w zakresie opracowywania danych o sytuacji polega na ustaleniu niezbędnych czynności, racjonalnych sposobów, kolejności i terminów ich wykonania przez poszczególne osoby funkcyjne w konkretnych, nawet najbardziej skomplikowanych warunkach operacyjno-taktycznych.

Na szczeblu dywizji opracowywanie map roboczych z zasady odbywa się w warunkach ograniczonego lub skrajnie ograniczonego czasu, często jednocześnie z wykonywaniem uprzednio postawionych zadań bojowych, w ruchu, w zasięgu bezpośredniego oddziaływania zasadniczych środków rażenia przeciwnika oraz w strefach skażonych środkami promieniotwórczymi. Miejscem pracy

---

37/ Metodyka opracowania i prowadzenia map na szczeblach taktycznych, ASG, Warszawa, 1972.

będą wozy dowodzenia, autobusy sztabowe lub doraźnie urządzone pomieszczenia w budynkach wiejskich i osiedlowych,niekiedy rozbudowane schrony.

W organizacji opracowywania map roboczych można wyróżnić przedsięwzięcia przygotowawcze, opracowanie informacji sytuacyjnych do chwili otrzymania zadania bojowego oraz opracowanie informacji w zakresie niezbędnym do wydania zarządzeń wstępnych, postawienia zadań bojowych i wydania zarządzeń dotyczących zabezpieczenia działań bojowych oraz dania wytycznych do współdziałania; sprecyzowania zadań, zarządzeń zabezpieczenia działań bojowych i współdziałania; kierowania walką podległych wojsk.

Obecnie omówimy przedsięwzięcia przygotowawcze i opracowywanie informacji sytuacyjnych, natomiast pracę nad zobrazowaniem informacji na mapie roboczej dowódcy przedstawimy w rozdziale dotyczącym doskonalenia planowania działań bojowych w dywizji.

Przedsięwzięcia przygotowawcze obejmują: przygotowanie map roboczych, urządzeń technicznych do powielania informacji oraz opracowanie /przygotowanie/ zunifikowanych i sformalizowanych blankietów legendy do map roboczych.

Zawczasu i dobrze opracowane, zunifikowane i sformalizowane blankiety nie tylko skracają czas opracowania legendy, lecz pozwalają na przekazywanie informacji dowódcy i ich wymianę pomiędzy oficerami sztabu przy użyciu minimalnej liczby słów, a także na równoległe opracowanie poszczególnych grup informacji w możliwie najkrótszym czasie. Opracowanie blankietów polega na doborze i zakodowaniu optymalnej treści, ustaleniu formy każdej części legendy zgodnie z jej przeznaczeniem oraz na powieleniu jej w ilości zapewniającej sprawny obieg informacji pomiędzy wszystkimi osobami funkcyjnymi biorącymi udział w jej przetwarzaniu i utrwalaniu.

Po przygotowaniu sformalizowanych blankietów legendy ustala się zawczasu: kto, komu i kiedy dostarcza określoną informację potrzebną do opracowania legendy oraz którzy oficerowie będą odpowiedzialni za zebranie i opracowanie wszystkich informacji danego działu /punktu/ legendy i przekazanie ich dowódcy. Np. za opracowanie punktu legendy o składzie osobowym

oraz podziale sił i środków może odpowiadać starszy pomocnik szefa wydziału operacyjnego, lecz dane do tego punktu dostarczają: szef artylerii - w zakresie składu artylerii i propozycji jej podziału; szef saperów - w zakresie składu pododdziałów inżynieryjnych i propozycji ich podziału itp. Dokonany zawczasu stały podział zadań między oficerów sztabu, dotyczący opracowywania wszystkich informacji zawartych w zunifikowanej i sformalizowanej legendzie, umożliwia przedstawienie ich dowódcy w ciągu kilku minut od momentu otrzymania zadania bojowego bez potrzeby dawania szczegółowych wytycznych w tej sprawie po otrzymaniu zadania bojowego, tj. w okresie, w którym sekundy i minuty mają istotny wpływ na efektywność i skuteczność użycia podległych sił i środków.

Za terminową realizację wszystkich przedsięwzięć przygotowawczych odpowiada w dywizji szef wydziału operacyjnego, który powierza poszczególne zadania podwładnym i oficerom wyznaczonym z innych komórek organizacyjnych. Wszystkie przedsięwzięcia przygotowawcze powinny być zakończone do momentu otrzymania zarządzenia wstępnego lub przed otrzymaniem zadania bojowego.

Opracowanie informacji sytuacyjnych do chwili otrzymania zadania bojowego polega na wstępnej ocenie i wrysowaniu informacji wymienionych w pierwszej grupie danych na mapy robocze dowódcy, szefa sztabu, szefa wydziału operacyjnego, zastępców dowódcy oraz wszystkich szefów rodzajów wojsk i służb./Dane te zobrazowano na schemacie w załączniku nr 7/.

Równolegle z opracowaniem map roboczych wpisuje się pierwszą grupę danych do sformalizowanych blankietów legendy. Za terminowe przesłanie do wydziału operacyjnego danych do legendy dotyczących podległego rodzaju wojsk odpowiadają ich szefowie, a za przekazanie wszystkich informacji dowódcy - szef wydziału operacyjnego.

Wrysowane na mapy i wpisane do legendy dane uzupełnia się sukcesywnie, w miarę zdobywania i napływu nowych informacji, aż do momentu otrzymania zadania bojowego.

Na podstawie pierwszej grupy danych i zarządzenia wstępnego dowódca i szef sztabu dywizji dokonują wstępnej oceny położenia, z której najważniejsze wnioski /np. dotyczące linii

rozgraniczenia i ugrupowania przeciwnika, możliwych kierunków jego uderzeń/ wrysowują na mapy robocze.

Omówiony sposób opracowywania map roboczych zapewnia znaczne skrócenie czasu wypracowania decyzji w porównaniu ze sposobami, które nie przewidują realizacji przedstawionych przedsięwzięć przed otrzymaniem zadania bojowego.

2.1.4. Przekazywanie /meldowanie/ danych o sytuacji

Dane o sytuacji, zależnie od stopnia ich ważności, przekazuje się lub melduje natychmiast po otrzymaniu, na żądanie przełożonego lub w ustalonych terminach. Informacje alarmowe przekazuje się natychmiast po ich otrzymaniu, poza wszelką kolejnością i w miarę możliwości bezpośrednio od pierwotnego źródła do dowódcy dywizji. Informacje szczególnie pilne, zależnie od czasu, w którym powinny dotrzeć do głównego adresata, melduje się zaraz po przekazaniu informacji alarmowych bezpośrednio dowódcy dywizji lub innemu głównemu adresatowi, albo po ich krótkim opracowaniu - bezpośredniemu przełożonemu. Pozostałe informacje, po ich opracowaniu, melduje się przełożonym na żądanie lub w ustalonym terminie.

W celu usprawnienia przekazywania tych ostatnich danych o sytuacji sztab dywizji powinien określić częstotliwość, terminy i kolejność ich meldowania przez podwładnych. Np. można ustalić, że dwa pułki meldują dane o sytuacji w sieci szefa sztabu i współdziałania od 5 do 12 minuty po każdej godzinie, natomiast pozostałe pułki - od 13 do 20 minuty. W sytuacjach dynamicznych częstotliwość ta może być zwiększona, a w sytuacjach ustabilizowanych - zmniejszona. W tym samym czasie szefowie rodzajów wojsk i służb powinni otrzymać meldunki od podległych im oddziałów i pododdziałów. Przy takiej organizacji pracy przyspiesza się około 2-3 razy przekazywanie informacji, a jednocześnie zapewnia warunki do bardziej rytmicznej i wydajnej pracy oficerów sztabu dywizji i pułków, ponieważ nie przerywa się im co chwilę rozpoczętej pracy, jak to ma zwykle miejsce podczas "żywiołowego" meldowania danych o sytuacji.

Sposoby i formy meldowania danych o sytuacji powinny być dostosowane do konkretnych warunków działań bojowych i wyposażenia w techniczne środki dowodzenia.

Jak uczy doświadczenie zdobyte na ćwiczeniach[38], największą sprawność przekazywania i meldowania danych o sytuacji można osiągnąć stosując różne sposoby i formy ich przekazywania. Do najważniejszych z nich można zaliczyć: styczność osobistą meldującego z przełożonym lub innym odbiorcą informacji, przekazywanie przez techniczne środki łączności, przesłanie dokumentów oraz sygnały dźwiękowe i wzrokowe.

Dane o sytuacji można przedstawić w formie ustnej, graficznej, pisemnej lub sygnałów. Każda z tych form ma zarówno strony dodatnie, jak i ujemne.

Forma ustna umożliwia stosunkowo szybkie przekazywanie informacji i zrozumienie jej przez adresata. Zaletą tej formy jest m.in. możliwość natychmiastowego sprawdzenia i wyjaśnienia ewentualnych wątpliwości. Przekazanie dużej ilości informacji wymaga jednak więcej czasu niż przy zastosowaniu np.formy graficznej lub tabelarycznej.

Forma graficzna umożliwia najszybsze i obrazowe przedstawienie dużej ilości danych o sytuacji oraz odczytanie i zrozumienie ich przez odbiorcę w bardzo krótkim czasie. Wyposażenie sztabów w środki telekopiowe, fototelegraficzne, telewizyjne i urządzenia fotograficzne pozwoliłoby na znacznie szersze zastosowanie tej formy. Ponadto przekazanie informacji w formie graficznej na mapie roboczej lub opracowanej fotografii skraca znacznie czas potrzebny wykonawcom na planowanie działań bojowych. Stosowanie tej formy w zautomatyzowanym systemie dowodzenia dywizją, zapewni warunek podejmowania decyzji w ciągu kilku minut.

Forma pisemna przedstawiania informacji ma tę zaletę, że umożliwia utrwalenie dowolnej treści za pomocą powszechnie dostępnych i stosowanych technicznych środków dowodzenia. Opracowanie danych o sytuacji w formie pisemnych dokumentów pozwala w dowolnym czasie odtworzyć ich treść. Stosowanie dotychczasowej "klasycznej" formy pisemnej wymaga jednak bardzo dużo czasu. Skrócenie czasu na opracowanie informacji pisemnych mo-

---

38/ Por. Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji /pułku/ w zakresie planowania organizacji i kierowania oddziałami /pododdziałami/ w natarciu i w obronie, ASG, 1974 r.
Materiały statystyczne dotyczące pracy sztabów ZT i oddziałów, ASG, 1974-1975 r.

żna osiągnąć przez wykorzystanie:

- radiostacji zapewniających telegraficzną łączność dalekopisową;
- dyktafonów;
- sformalizowanych i zunifikowanych blankietów meldunków.

Czas przekazywania informacji można także skrócić przez zastosowanie zunifikowanych tabel informacji. Przykładową formę takich tabel, które powinni posiadać: dowódca dywizji, szef sztabu, zastępca dowódcy dywizji do spraw liniowych i szef wydziału operacyjnego, i które powinny znaleźć zastosowanie w zautomatyzowanym systemie dowodzenia dywizją, przedstawiono w załacznikach nr 9. 10. 11, a sformalizowane blankiety zarządzeń i meldunków - w załacznikach nr 12, 13, 14, 15.

Stosowanie zunifikowanych blankietów skraca około 2-3 razy czas opracowania i dostarczenia informacji adresatowi, pozwala na przekazywanie ich przez techniczne środki łączności w ruchu i na postoju. Skracanie czasu rozmowy za pomocą tych środków ma obecnie - ze względu na rozwój elektronicznych środków rozpoznania i masowe wprowadzanie rakiet kierowanych na źródło fal elektromagnetycznych - zasadnicze znaczenie również w aspekcie zapewnienia dużej żywotności punktów dowodzenia.Poza tym mogą być one wykorzystane w zautomatyzowanym systemie dowodzenia dywizją.

2.2. Doskonalenie planowania działań bojowych dywizji i podejmowania decyzji o walce

2.2.1. Cechy sprawnego planu działań bojowych

Planowanie działań bojowych - to celowa i przede wszystkim twórcza działalność dowódcy dywizji, oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb, polegająca na określeniu sposobu, kolejności i czasu wykorzystania oddziałów i środków walki zgodnie z otrzymanym zadaniem bojowym i warunkami sytuacji operacyjno-taktycznej.

Planowanie działań bojowych obejmuje powzięcie decyzji, ustalenie zadań dla oddziałów i środków walki oraz sposobów,kolejności i terminów ich wykonania, sposobów współdziałania, wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych, działalności partyjno-politycznej i dowodzenia.

Aczkolwiek planowanie działań bojowych rozpoczyna się w zasadzie od momentu otrzymania zadania bojowego, to ze względu na ciągłość procesów informacyjnych, o których mówiliśmy w poprzednim rozdziale, celowo jest włączyć w jego zakres także przygotowanie danych do decyzji dowódcy. Stanowią one bowiem punkt wyjścia i niezbędny warunek szybkiego i sprawnego planowania.

Planowania działań i opracowywania planu nie należy utożsamiać - jak to się niekiedy czyni - z opracowywaniem dokumentów, w których znajduje odbicie zaakceptowany przez dowódcę plan działań bojowych. Ponadto warto podkreślić, że decyzja dowódcy dywizji stanowi podstawę planu. Stąd wniosek, że jakość decyzji i terminowość jej powzięcia wywierają zasadniczy wpływ na jakość planu działań bojowych.

Plan działań bojowych - to decyzja dowódcy dywizji i uzupełniające ją plany: współdziałania, wykorzystania rodzajów wojsk i służb, wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych /w tym także tyłowego/, działalności partyjno-politycznej,rozmieszczenia, przesuwania i ochrony SD oraz służby porządkowo - ochronnej.

Plan działań bojowych dywizji powinien być celowy, terminowy, całokształtowy, jednolity, zgodny wewnętrznie, plastyczny i komunikatywny.

Celowość planu wyraża się w tym, że powinien on określać takie sposoby wykorzystania oddziałów i środków rażenia oraz takie przedsięwzięcia, których realizacja zapewni osiągnięcie celu postawionego przez przełożonego w zadaniu bojowym. Dlatego zrozumienie celu działań bojowych stanowi niezbędną podstawę właściwego planowania.

Celowi określonemu przez przełożonego w całościowym zadaniu bojowym /np. w zadaniu natarcia planowanym na cały dzień walki/ podporządkowuje się cele cząstkowych zadań bojowych /np. przełamania obrony nieprzyjaciela, odparcia kontrataku/ oraz cele określone w konkretnych zadaniach bojowych dla oddziałów i pododdziałów.

Terminowość planu polega na zakończeniu planowania w czasie, który umożliwia wprowadzenie go w życie przez wykonawców. Ta cecha planu ma szczególne znaczenie we współczesnych działaniach bojowych.

Całokształtowość planu oznacza, że powinien on uwzględniać wszystkie niezbędne przedsięwzięcia przewidziane dla wszystkich podległych, przydzielonych i wspierających oddziałów, na całą głębokość zadania.

Planując działania bojowe trzeba mieć ich pełny obraz, ponieważ tylko wtedy można właściwie określić etapy działania /zadania cząstkowe/ i sposób wykorzystania posiadanych sił i środków na całą głębokość zadania bojowego.

Jak już wspomnieliśmy wyżej, cząstkowe zadania bojowe, sprecyzowane na podstawie doraźnie podejmowanych decyzji, muszą być podporządkowane celowi określonemu w całościowym zadaniu bojowym.

Jedność planowania jest nową cechą tego procesu, wynikającą z charakteru współczesnej walki, w której mogą być stosowane albo wyłącznie tradycyjne środki walki, albo broń jądrowa i wszystkie inne środki rażenia.

Podczas planowania operacji zarówno w okresie pokoju, jak i w toku działań prowadzonych konwencjonalnymi środkami rażenia - uwzględniając niemożliwość ustalenia terminu rozpoczęcia działań z zastosowaniem broni masowego rażenia - wyłania się obiektywna konieczność jednolitego planowania działań bojowych zarówno z użyciem, jak i bez użycia broni jądrowej. Planowanie to powinno stać się zasadą. Jedność planowania polega na jednoczesnym, równoległym podejmowaniu decyzji oraz ustalaniu sposobów działania podległych oddziałów i wykorzystania posiadanych środków zarówno w warunkach zagrożenia bronią jądrową, jak i stosowania tej broni.

Jedność planowania z konieczności zwiększa zakres pracy dowódcy i sztabu dywizji. Jest jednak niezbędnym warunkiem zapewnienia przewagi nad nieprzyjacielem w wypadku przejścia od działań z wykorzystaniem środków konwencjonalnych do działań z użyciem broni jądrowej. Dlatego nie można rezygnować z tego przedsięwzięcia, lecz trzeba poszukiwać dróg i sposobów sprawnej jego realizacji w możliwie jak najkrótszym czasie. Do zagadnienia tego powrócimy jeszcze w dalszej części materiału.

Zgodność wewnętrzna i prostota planu oznacza postawienie oddziałom wykonalnych zadań oraz ustalenie takiej kolejności ich wykonywania, aby w konkretnej sytuacji uzupełniały się wzajemnie, stanowiły harmonijną całość i dzięki temu mogły osiąg-

nąć cel w możliwie najkrótszym czasie, ponosząc jak najmniejsze straty.

Zgodność wewnętrzna jednolitego planu powinna zapewnić przyjęcie takiego ugrupowania bojowego dywizji, które stwarza jak najlepsze warunki, bez jakichkolwiek kolizji, realizowania zadań bojowych zarówno bez stosowania broni jądrowej, jak i w warunkach jej użycia.

Plastyczność lub giętkość planu działań bojowych polega na możliwości dostosowania jego fragmentów do konkretnej sytuacji bojowej bez konieczności zmiany całego planu.

Plastyczność planu działań bojowych dywizji znajduje wyraz w jednolitości planowania działań bez stosowania broni jądrowej i z użyciem tej broni. Ze względu na szybkość i gwałtowność zmian w sytuacji na współczesnym polu walki każdy plan działań bojowych powinna cechować szczególnie duża plastyczność. Znajduje ona praktyczny wyraz w przewidywaniu - oprócz zasadniczego - kilku dodatkowych wariantów działania. Np. organizując obronę i zakładając możliwość wykonania przez nieprzyjaciela głównego uderzenia na jednym kierunku, należy także przewidzieć działanie wojsk, gdy nieprzyjaciel uderzy na kierunku uznanym za drugorzędny.

Plastyczność planu wiąże się ściśle ze stopniem szczegółowości planu działań bojowych. Z doświadczeń uzyskanych na ćwiczeniach przeprowadzonych w ASG i z wojskami wynika, że opracowanie szczegółowych planów działania prowadzi najczęściej do przekazania zadań bojowych z opóźnieniem. Ponadto w wyniku szybkich i gwałtownych zmian sytuacji plany takie w krótkim czasie dezaktualizują się i są nieprzydatne w dowodzeniu.

W oparciu o wnioski i spostrzeżenia z ćwiczeń[39/] należałoby przyjąć zasadę, że plan działań bojowych dywizji powinien określać jedynie ramowo działania dywizji na całą głębokość zadania bojowego i odpowiednio szczegółowo te zadania cząstkowe, które w konkretnej sytuacji muszą być wykonywane w pierwszej kolejności.

39/ Por. Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji /pułku/ w zakresie planowania, organizacji i kierowania oddziałami /pododdziałami/ w natarciu i w obronie, ASG, 1974 r.

Uważamy, że dotychczas obowiązująca zasada szczegółowego planowania zadania bliższego dywizji nie odpowiada już wymaganiom współczesnego pola walki. Charakter działań bojowych stwarza konieczność najbardziej szczegółowego planowania w dywizji zadania walki o przewagę ogniową i swobodę działania. Realizacja tego zadania stanowi współcześnie niezbędny warunek wykonania pozostałych zadań. Walka o przewagę ogniową i swobodę działania polega przede wszystkim na: udziale dywizji w pierwszym i kolejnych uderzeniach jądrowych, zwalczaniu środków jądrowych, artylerii, uzbrojonych śmigłowców i odpieraniu ataków lotnictwa nieprzyjaciela.

Potrzeba szczegółowego zaplanowania tego zadania w świetle wniosków przedstawionych w przypisach nie wymaga większych uzasadnień[40/].

Z podobnie dużą szczegółowością powinno się planować inne zadania cząstkowe, które należy wykonać w pierwszej kolejności /np. w natarciu na zorganizowaną obronę nieprzyjaciela bez stosowania broni jądrowej - przełamanie obrony przeciwnika/. Natomiast kolejne zadania cząstkowe, które będą wykonywane po przełamaniu obrony, chociażby mieściły się w zadaniu bliższym dywizji, powinny być zaplanowane z dokładnością niezbędną do realizacji całokształtu działań bojowych dywizji. Zadania te precyzuje się w czasie niezbędnym na przygotowanie się podwładnych do ich realizacji - w stopniu pozwalającym wykonać je możliwie najsprawniej. Dzięki temu skraca się czas opracowania planu działań bojowych, zyskując w ten sposób czas na postawienie najpilniejszych zadań bojowych, i jednocześnie zapewnia wymaganą plastyczność planu.

Komunikatywność planu działań bojowych polega na takim jego wyrażeniu, aby był dla adresatów łatwy do odczytania, przejrzysty i zrozumiały.

Komunikatywność planu osiąga się przez stosowanie zwięzłych, powszechnie zrozumiałych zwrotów i terminów wojskowych, wyrażanie poszczególnych jego części w zunifikowanej, znanej wszystkim formie oraz stosowanie regulaminowych znaków i skrótów.

40/ Przypisy do pracy habilitacyjnej - załącznik nr 1.

2.2.2. Organizacja pracy w zakresie planowania do czasu otrzymania zadania bojowego

Główna rola w organizacji pracy podczas planowania działań bojowych w dywizji przypada szefowi sztabu dywizji. Jeszcze przed otrzymaniem zadania bojowego - biorąc za podstawę aktualne położenie i przewidywany przez dowódcę dywizji dalszy rozwój sytuacji - szef sztabu powinien ustalić zakres prac poszczególnych wydziałów oraz szefów rodzajów wojsk w planowaniu działań bojowych.

Prace te, podane w chronologicznej kolejności, powinny dotyczyć realizacji przedsięwzięć przygotowawczych do planowania, przygotowania danych o sytuacji i możliwościach podległych wojsk /potrzebnych do powzięcia decyzji/ oraz określenia sposobu i formy meldowania ich dowódcy dywizji; przekazania zadań podwładnym na podstawie zarządzenia wstępnego sztabu armii, zapoznania szefów wydziałów i szefów rodzajów wojsk z treścią otrzymanego zadania bojowego i wytycznych dowódcy dotyczących uaktualnienia danych do decyzji oraz o terminie zameldowania ich dowódcy lub szefowi sztabu, poinformowania szefów o zamiarze /decyzji/ dowódcy; opracowania projektów planów wykorzystania rodzajów wojsk, wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych /w tym także - tyłowego zabezpieczenia działań/, pracy partyjno-politycznej i służby porządkowo-ochronnej oraz określenia terminów i trybu przedstawiania ich do zaakceptowania i podpisu; określenia sposobu i terminów przekazania niezbędnych danych planowania potrzebnych do równoległego planowania działań bojowych wykonawcom, podległym dowódcom i sztabom.

Do przedsięwzięć z zakresu planowania działań bojowych należy zaliczyć: przygotowanie sformalizowanych blankietów zarządzeń bojowych, legendy, map roboczych i blankietu-terminarza przygotowania działań bojowych oraz dokonanie podziału obowiązków w zakresie planowania działań bojowych pomiędzy poszczególne wydziały i osoby funkcyjne, a także racjonalne rozmieszczenie ich na punktach dowodzenia i w wozach dowodzenia, autobusach sztabowych lub w innych miejscach pracy.

Blankiet-terminarz po przeprowadzeniu kalkulacji czasu i wypełnieniu go wynikającymi z niej terminami jest bardzo pomocny w zorganizowaniu pracy dowództwa dywizji nad przygotowaniem działań bojowych. Blankiet - terminarz przygotowania działań bojowych może wyglądać następująco:

TERMINARZ PRZYGOTOWANIA NATARCIA /OBRONY/ ..... DZ /DPanc/
na okres od ..... do .....

Czas otrzymania zadania .....
Gotowość do natarcia /obrony/ .....
Posiadany czas na przygotowanie natarcia /obrony/ .....,
w tym czasu dziennego ..... nocnego .....
Termin przekazania zadań bojowych:
- drt .....
- artylerii .....
- pułkom i pozostałym oddziałom .....
Termin meldowania decyzji przełożonemu .....
Posiadany czas na podjęcie decyzji .....

Lp.	Wyszczególnienie przedsięwzięć	Termin wykonania	Wykonawca	Uwagi o wykonaniu
1	Zapoznanie oficerów sztabu z zarządzeniem wstępnym armii			
2	Danie wytycznych do uzupełnienia danych do decyzji i przekazanie zadań - wynikających z zarządzenia wstępnego armii			
3	Analiza zadania bojowego, wrysowanie go na mapę roboczą dowódcy i kalkulacja czasu			
4	Przekazanie pułkom i pozostałym podwładnym zarządzeń wstępnych itp.			

Identyczne blankiety - terminarze przygotowania działań bojowych powinny znajdować się w notatnikach pracy dowódcy dywizji, szefa sztabu, szefów wydziałów i szefów rodzajów wojsk, co pozwala na poinformowanie ich w bardzo krótkim czasie o ter-

minach realizowanych przedsięwzięć, w razie potrzeby nawet w ruchu za pomocą technicznych środków łączności.

Szef sztabu lub szef wydziału operacyjnego dokonuje korelacji wszystkich zagadnień dotyczących planu działań bojowych dywizji. Pozostali oficerowie wydziału operacyjnego, wydziału rozpoznawczego i szefowie rodzajów wojsk pracują w swoich wozach dowodzenia lub autobusach i innych miejscach pracy na SD lub KSD. Szefowie wydziałów i rodzajów wojsk w zakresie planowania działań bojowych powinni realizować następujące zadania: przygotować i zameldować niezbędne do decyzji dowódcy dane o sytuacji i możliwościach poszczególnych rodzajów wojsk i służb, a po zapoznaniu się z zaakceptowanym zamiarem /decyzją/ dowódcy dywizji, nie czekając na jakiekolwiek wytyczne, opracować ustalone w ramach ich obowiązków projekty planu.

Przygotowanie i meldowanie przez szefów wydziałów i szefów rodzajów wojsk i służb danych do decyzji dowódcy należy traktować obecnie jako proces ciągły. Dane te przygotowuje się na podstawie przewidywań, a następnie konkretyzuje na podstawie zarządzeń wstępnych armii, otrzymanego zadania bojowego i ewentualnie wytycznych dowódcy i szefa sztabu dywizji.

W każdej chwili zastępcy dowódcy, szefowie wydziałów i szefowie rodzajów wojsk i służb powinni być gotowi do zameldowania danych o sytuacji swego rodzaju wojsk oraz przedstawienia uzasadnionych kalkulacjami ich możliwości - zarówno w działaniach z użyciem broni jądrowej, jak i bez stosowania tej broni.

Trzeba przyjąć zasadę, że dowódca i szef sztabu ukierunkowują pracę oficerów zwięzłymi wytycznymi, a z kolei oficerowie sztabu i szefowie rodzajów wojsk i służb nie czekając na te wytyczne są zobowiązani, po zapoznaniu się z zadaniem bojowym, przygotować wszystkie te dane, które są niezbędne dowódcy do powzięcia decyzji.

Przygotowanie niezbędnych danych do decyzji dowódcy jest pierwszym i najważniejszym zadaniem wszystkich kierowniczych osób funkcyjnych dywizji do czasu podjęcia przez dowódcę decyzji.

Wytyczne dowódcy, zależnie od posiadanego czasu, mogą się

ograniczyć do podania tylko celu działań i tego, co jest dowódcy niezbędne do powzięcia decyzji oraz określenia czasu zameldowania danych o sytuacji.

Podczas meldowania danych o sytuacji powinno się unikać powtarzania tego, co jest znane dowódcy lub innemu odbiorcy informacji.

Należy przyjąć zasadę, że w każdym meldunku o sytuacji przekazuje się tylko te informacje, które wnoszą nowe elementy do poprzedniego meldunku. Informacje szczególnie ważne powinny mieć pierwszeństwo przed pozostałymi danymi o sytuacji.

2.2.3. Niektóre zagadnienia podejmowania decyzji przez dowódcę dywizji

Dowódca dywizji w każdej sytuacji podejmuje decyzje osobiście.

Podejmowanie decyzji jest złożonym, twórczym procesem, w którym stosuje się wszystkie sposoby abstrakcyjnego myślenia: analizę i syntezę, indukcję i dedukcję oraz hipotezy, analogie i porównania. Zastosowanie wszystkich tych sposobów w ścisłym powiązaniu ze sobą umożliwia dokonanie głębokiej i wszechstronnej oceny sytuacji i powzięcie uzasadnionej decyzji o walce.

Analiza polega na szczegółowym badaniu i ocenie poszczególnych elementów sytuacji. Synteza - na łączeniu wyników uzyskanych w procesie analizy w jedną całość. Powzięcie uzasadnionej decyzji przez dowódcę dywizji w możliwie najkrótszym czasie zależy w znacznej mierze od umiejętności wyodrębnienia zasadniczych elementów sytuacji spośród pozostałych, co pozwala znaleźć główne ogniwo, a więc ten problem, którego rozwiązanie decyduje o wykonaniu całego zadania. Problemem tym jest zazwyczaj określenie najważniejszego zgrupowania sił i środków przeciwnika oraz ustalenie takiej kolejności i takich sposobów ich niszczenia, które możliwie najszybciej i kosztem najmniejszych strat prowadzą do wykonania zadania bojowego. Jeśli ze względu na brak wystarczających danych o sytuacji ujawnienie głównego ogniwa jest utrudnione, dowódca dywizji powinien uciec się do hipotez i analogii. Ze względu na to, że wynikające z nich wnioski mają zazwyczaj charakter prawdopodobny, należy je sprawdzić stosując inne sposoby logicznego myślenia.

Ważna rola w procesie podejmowania decyzji przypada wyobraźni i intuicji dowódcy. Wyobraźnia pozwala przewidzieć najbardziej prawdopodobny rozwój walki, a intuicja, oparta na głębokiej wiedzy o operacji i walce, na uprzednich kalkulacjach i przemyśleniach oraz doświadczeniach dowódcy, w wielu wypadkach może spełnić ważną rolę w powzięciu uzasadnionej decyzji.

O procesie podejmowania decyzji Minister Obrony Narodowej, gen. armii W. Jaruzelski powiedział: "Stanowi on intelektualną dźwignię walki, jest formą przymierzania, wyszukiwania wariantu najbardziej wydajnego użycia sił i środków, tworzenia wizji pojedynku z przeciwnikiem. Wymaga to więc widzenia nieprzyjaciela w całej jego złożoności, w dynamice; wymaga wejścia w sposób jego myślenia, wnikliwej oceny tego, co w jego poczynaniach jest zamiarem długofalowym, a co stanowi chwyt taktyczny czy wręcz dezinformujący zabieg"[41/].

W procesie podejmowania decyzji dowódca dywizji powinien wyraźnie uświadomić sobie cel działań bojowych oraz określić sposób jego osiągnięcia. Cel działań bojowych dywizji określony jest w zadaniu bojowym postawionym przez dowódcę armii.

Dlatego też pierwszą i zasadniczą czynnością w procesie podejmowania decyzji jest analiza zadania bojowego oraz tych informacji o decyzji dowódcy armii, które zostaną przekazane dowódcy dywizji w rozkazie lub zarządzeniu bojowym armii[42/]. Sprawa ta przedstawia się zazwyczaj w ten sposób, że w czasie organizowania nowej operacji dowódca dywizji może być zapoznany z zamiarem i pełną decyzją dowódcy armii dotyczącą tej operacji. W toku operacji, kiedy czas na organizację działań bojowych będzie zazwyczaj ograniczony, a nieraz i skrajnie ograniczony, dowódca armii poda podwładnym tylko te informacje o swej decyzji, których przekazanie będzie możliwe w konkretnej sytuacji bojowej. Informacje te zostaną przekazane dowódcy dywizji najczęściej w zarządzeniach bojowych. Treść i układ tych zarządzeń mogą być różne. W warunkach ograniczonej ilości czasu w zarządzeniu bojowym armii zostaną najczęściej przekazane następujące dane:

41/ Z wystąpienia Ministra Obrony Narodowej na odprawie szkoleniowej kierowniczej kadry Sił Zbrojnych PRL w dniu 18.11.1972 r.

42/ Treść i formę informacji o decyzji dowódcy, które należy przekazać podwładnemu, omawia się szczegółowo w rozdz. 2.3.

1. Zwięzła ocena nieprzyjaciela.
2. Zadanie bojowe dywizji.
3. Zadania wykonywane środkami przełożonego w pasie działania dywizji, zadania sąsiadów i linie rozgraniczenia.
4. Gotowość do natarcia, rejon i czas rozwinięcia SD i kierunek jego zmiany.

Uwzględniając konieczność jednolitego planowania, w zarządzeniu bojowym - poza typowymi informacjami - dowódca armii powinien podać:

a/ w natarciu bez stosowania broni jądrowej: liczbę przydzielonych rakiet z ładunkiem jądrowym i chemicznym;

b/ w wypadku przejścia do działań z użyciem broni jądrowej: zadania wykonywane w pasie dywizji bronią masowego rażenia będącą do dyspozycji wyższych przełożonych oraz ewentualne zadania, które powinna wykonać dywizja w pierwszym uderzeniu jądrowym.

W wypadku gdy czas na organizację działań bojowych będzie skrajnie ograniczony /np. w wyniku gwałtownej zmiany sytuacji po pierwszym uderzeniu jądrowym, w czasie którego część dywizji utraci czasowo zdolność do walki/, dowódca armii będzie mógł przekazać dywizjom nie obezwładnionym bronią jądrową zarządzenie bojowe określające tylko cel działań bojowych i termin jego osiągnięcia. Treść takiego zarządzenia bojowego może być następująca:

Przykład pierwszy:

"11 DZ nieprzyjaciela o ... /godz./ została porażona 10 uderzeniami jądrowymi. 5 DPanc - nacierać w kierunku.. ....., zniszczyć 11 DZ i do końca dnia opanować rejon ....."

Przykład drugi:

"Rozbite związki 1 KA wycofują się w kierunku ....., 5 DPanc - ścigać nieprzyjaciela w kierunku ....., do rana ..... opanować rubież ....., zamknąć drogi obejścia 1 KA w kierunku ....."

Przytoczone oraz przedstawione w załączniku nr 16 przykłady zadań bojowych i przekazane wraz z nimi inne dane o decyzji dowódcy armii wskazują, że:

1. Dowódca dywizji przystępując do analizy zadania bojo-

wego otrzymanego w toku działań będzie posiadał różną ilość informacji o decyzji dowódcy armii. Stąd też wnioski wysunięte przez dowódcę dywizji w wyniku analizy zadania będą niekiedy niepełne. W wielu wypadkach ograniczać się będą tylko do określenia celu walki, terminu jego osiągnięcia oraz głębokości działań bojowych. Z tego też względu, a także z uwagi na bardzo ograniczony czas, jakim dowódca dywizji dysponuje na powzięcie decyzji, jednocześnie z analizą zadania powinien on dokonać ramowej oceny sytuacji. Pozwoli to na szybsze ustalenie najpilniejszych zadań cząstkowych i natychmiastowe przekazanie ich wojskom.

2. Jakkolwiek ostatecznym celem walki jest zniszczenie nieprzyjaciela, to jednak cel działań bojowych dywizji w każdym dniu walki może być inny. Może nim być np. opanowanie ważnych obiektów, połączenie się z desantem operacyjnym, przecięcie dróg odwrotu nieprzyjacielowi itp.

3. Przystępując do analizy zadania bojowego otrzymanego w toku walki dowódca dywizji powinien uwzględnić ogólny zamiar dowódcy armii.

4. W wypadku otrzymania zadania bojowego w warunkach działań bez użycia broni jądrowej, ale przy przewidywaniu możliwości przejścia do działań z zastosowaniem broni jądrowej, dowódca dywizji powinien przeanalizować: jakie obiekty zostaną zniszczone i porażone środkami przełożonego; w jakiej kolejności dowódca armii zamierza niszczyć przeciwnika /osiągnąć cel walki/ w działaniach z użyciem broni jądrowej oraz bez stosowania tej broni.

W wyniku analizy zadania bojowego dowódca dywizji powinien wyciągnąć wnioski dotyczące:

- celu działań bojowych;
- miejsca i roli dywizji w operacji armii;
- wpływu uderzeń broni jądrowej i innych środków masowego rażenia na wykonywanie zadania bojowego;
- określenia /orientacyjnie/ głównego wysiłku broni jądrowej i sposobu działania oddziałów dla rozbicia określonego zgrupowania przeciwnika; odcinka przełamania, kolejności i sposobu rozbicia przeciwnika klasycznymi środkami rażenia; kierunku głównego uderzenia i ugrupowania bojowego dywizji.

Jednocześnie z analizowaniem zadania bojowego kalkuluje się czas i określa te zadania cząstkowe oraz przedsięwzięcia w zakresie organizacji działań, które należy zrealizować w pierwszej kolejności.

W warunkach skrajnie ograniczonego czasu na organizację działań bojowych, po analizie zadania bojowego i określeniu najpilniejszych zadań cząstkowych, dowódca dokonuje wstępnej oceny sytuacji, uwzględniając stopień pilności i kolejność wykonywania tych zadań. Na podstawie wniosków z tej oceny dowódca podejmuje decyzję i niezwłocznie wydaje zarządzenia bojowe.

W wypadku ograniczonego czasu sytuację można ocenić zgodnie z wyżej podanym wariantem lub też w kolejności przedstawionej w metodzie równoległego planowania. W tym ostatnim wypadku każdy element sytuacji powinien być oceniony zarówno z punktu widzenia całości decyzji, jak i poszczególnych jej elementów.

Po dokonaniu analizy zadania bojowego, kalkulacji czasu i oceny sytuacji dowódca dywizji powinien powziąć decyzję dotyczącą działań bojowych. Jej treść i sposób wyrażenia na mapie przedstawiono w załączniku nr 8.

2.2.4. Organizacja pracy nad opracowywaniem decyzji dowódcy dywizji i rozwinięciem jej w plan działań bojowych

Należy przyjąć zasadę, że jednocześnie z podejmowaniem decyzji wrysowuje się ją na mapę roboczą dowódcy dywizji; równolegle są opracowywane projekty planu: współdziałania poszczególnych rodzajów zabezpieczenia działań bojowych oraz wykorzystania rodzajów wojsk i służb.

Metody pracy dowódcy i sztabu nad opracowywaniem decyzji i rozwinięciem jej w plan działań bojowych zależą głównie od sposobu i formy przekazania zadania bojowego przez dowódcę armii, czasu na jego realizację oraz sytuacji operacyjno-taktycznej.

Jak wynika z doświadczeń uzyskanych na ćwiczeniach w 4 i 12 Dywizji Zmechanizowanej, 7 Dywizji Desantowej i innych związków taktycznych, najlepsze warunki do szybkiego zrozumienia i wrysowania zadania przełożonego na mapy robocze stwarza się wówczas, gdy zadanie to przekazane jest w formie graficz -

nej na mapie o tej samej skali, którą posługuje się podległy sztab.

Po otrzymaniu zadania bojowego w takiej formie dowódca dywizji sam lub razem z szefem sztabu zapoznaje się z nim i jednocześnie analizuje je oraz dokonuje kalkulacji czasu, po czym formułuje wnioski i wytyczne dotyczące przygotowania danych do decyzji i wydania zarządzeń wstępnych. W tym czasie szef wydziału operacyjnego lub jego starszy pomocnik wrysowuje zadanie bojowe na swoją mapę roboczą i zapoznaje z nim wszystkie kierownicze osoby funkcyjne sztabu.

W wypadku gdy zadanie bojowe zostało przekazane w formie ustnej lub pisemnej przez oficera nadrzędnego sztabu i gdy istnieją po temu warunki /sztab może pracować na postoju i zapewnić odpowiednią liczbę miejsc pracy/, wrysowywanie informacji z decyzji dowódcy armii na mapy robocze dowódcy, szefa sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb oraz pozostałych osób funkcyjnych może odbywać się jednocześnie. W tym wypadku celowe jest, ażeby przekazujący zadanie bojowe i oficerowie wrysowujący je na mapy rozpoczynali tę czynność od linii rozgraniczenia. Inne dane podaje się i wrysowuje na mapy w tej samej kolejności, w jakiej formułuje się je w rozkazie bojowym.

W wypadku otrzymania zadania bojowego w formie zarządzenia bojowego, w bezpośredniej "rozmowie" przez utajnione techniczne środki łączności, dowódca wrysowuje je osobiście na mapę roboczą. Równolegle z nim szef sztabu lub szef wydziału operacyjnego wrysowuje zadanie na swoją mapę roboczą.

Jednoczesne lub prawie jednoczesne wrysowanie zadania bojowego na co najmniej dwie mapy robocze /dowódcy, szefa sztabu lub szefa wydziału operacyjnego/ stanowi niezbędny warunek zorganizowania równoległej pracy w sztabie.

Informacje niezbędne do postawienia zadań bojowych i wydania zarządzeń dotyczących zabezpieczenia działań bojowych oraz wytycznych do współdziałania obejmują główne problemy decyzji dowódcy zobrazowane na schemacie - załącznik nr 8. Opracowanie tych informacji i utrwalenie ich na mapie jest twórczym i odpowiedzialnym przedsięwzięciem w procesie dowodzenia. Uczestniczą w nim aktywnie najważniejsze osoby funkcyjne dowództwa dywizji.

Formy i sposoby opracowywania decyzji mogą być różne. W każdym przypadku na szczeblu dywizji opracowuje się trzy mapy robocze z decyzją dowódcy /mapę dowódcy, szefa sztabu i szefa wydziału operacyjnego/.

W warunkach ograniczonego i skrajnie ograniczonego czasu praca nad wyrażeniem decyzji dowódcy dywizji na mapie i w legendzie może mieć następujący przebieg.

Podczas przekazywania zadania bojowego dowódca dywizji, szef sztabu i starszy pomocnik SWO wrysowują je na mapę roboczą dowódcy; dowódca analizuje zadanie bojowe, szef sztabu dokonuje kalkulacji czasu.

Równolegle zadanie bojowe wrysowują na swoje mapy robocze: szef wydziału operacyjnego lub jego starszy pomocnik, szef wydziału rozpoznawczego oraz szefowie rodzajów wojsk i służb.

Po wydaniu przez dowódcę zarządzeń wstępnych i wytycznych do przygotowania danych do decyzji, dowódca z szefem sztabu, starszym pomocnikiem SWO i szefem wydziału rozpoznawczego oceniają nieprzyjaciela, określają obiekty uderzeń jądrowych, główne zgrupowanie przeciwnika oraz siły i środki potrzebne do pobicia tego zgrupowania. W tym samym czasie:

- szef wydziału operacyjnego lub jego starszy pomocnik przeprowadza kalkulację przesunięcia dywizji, a jeden z oficerów wydziału operacyjnego zbiera dane i oblicza stosunek sił;
- szef artylerii dywizji i przedstawiciel lotnictwa przygotowują propozycje wykorzystania broni jądrowej i lotnictwa wpisując je na odpowiedni blankiet legendy.

Po wykonaniu tych czynności szef wydziału operacyjnego i szef artylerii zwięźle meldują dowódcy dywizji wyniki swojej pracy /np. przedstawiają na mapie roboczej możliwości ugrupowania i przesunięcia dywizji, przedkładają wypełniony blankiet stosunku sił, wykorzystania broni jądrowej i lotnictwa oraz odpowiadają na pytania dowódcy/.

Dowódca dywizji wykorzystując przedstawione dane ocenia możliwości skutecznego wykorzystania broni jądrowej i podległych oddziałów, zatwierdza lub koryguje zameldowane propozycje. W miarę rozstrzygania poszczególnych problemów decyzji na mapę roboczą dowódcy wrysowuje się: uderzenia jądrowe, odcinki przełamania pułków, kierunek głównego uderzenia, ugrupowanie bojo-

we i zadania oddziałów. Czyni to najczęściej jeden z oficerów wydziału operacyjnego.

Jednocześnie szef wydziału operacyjnego i jego pomocnik wrysowują te same dane na mapę roboczą szefa sztabu i szefa wydziału operacyjnego oraz z udziałem szefów rodzajów wojsk i służb /lub podległych im oficerów/ - precyzują rozmieszczenie poszczególnych elementów w ugrupowaniu marszowym i bojowym. Jednocześnie z mapy tej przekazuje się szefom rodzajów wojsk i służb /lub podległym im oficerom/ te dane z decyzji dowódcy, które są niezbędne do planowania wykorzystania podległych im pododdziałów i oddziałów.

Inny pomocnik SWO wspólnie z szefem łączności precyzuje propozycje rozmieszczenia punktów dowodzenia i ich przesunię - cia.

W tym samym czasie poszczególne osoby funkcyjne opraco - wują pozostałe zagadnienia legendy do mapy roboczej dowódcy:

- szef rozpoznania - ocenę przeciwnika;
- zastępca ds. techniki i zaopatrzenia - stan i podział zapasów materiałowych;
- szef sztabu - propozycje zamiaru działań.

Opracowane blankiety z informacjami szefowie bezzwłocz - nie przedstawiają dowódcy lub szefowi sztabu /szefowi wydziału operacyjnego/. Zawarte w nich propozycje po zaakceptowaniu ich przez dowódcę stają się wytycznymi do planowania działań.

Opracowana w ten sposób decyzja na mapie roboczej wraz z legendą stanowi podstawę do postawienia zadań bojowych i roz - winiętego planowania działań bojowych.

Rozwinięcie decyzji dowódcy dywizji w plan działań bojowych polega na opracowaniu planu współdziałania, planów wyko - rzystania rodzajów wojsk i służb oraz poszczególnych planów zabezpieczenia działań bojowych, a także wrysowaniu na mapę roboczą dowódcy wszystkich informacji jego decyzji o walce. Projekty planów opracowuje się na podstawie decyzji i wytycznych dowódcy, szefa sztabu oraz zarządzeń wyższego przełożonego, z zasady na mapach roboczych oficerów sztabu i szefów rodzajów wojsk i służb.

Po zaakceptowaniu ich przez dowódcę lub szefa sztabu dywizji dokumenty te wraz z mapą roboczą dowódcy dywizji z wyrażoną na niej decyzją stanowią plan działań bojowych dywizji.

2.3. Kierunki i sposoby usprawniania przekazywania decyzji dowódcy dywizji o walce

2.3.1. Zasady przekazywania decyzji dowódcy o walce

Przekazanie decyzji dowódcy o walce wykonawcom jest jedną z najważniejszych funkcji dowodzenia. Terminowe przekazanie tej decyzji stanowi niezbędny warunek wprowadzenia jej w życie.

Charakter współczesnego pola walki powoduje konieczność poszukiwania takich środków i sposobów przekazywania decyzji dowódcy o walce, które zapewnią przystąpienie do jej realizacji w możliwie najkrótszym czasie.

Istotne znaczenie ma dokładne ustalenie tych informacji z decyzji dowódcy dywizji, które - oprócz zadania bojowego - powinien znać dowódca pułku, aby móc powziąć decyzję zgodną z zamiarem przełożonego. Do takich informacji należą:

1. Ocena przez dowódcę dywizji zgrupowania i działań przeciwnika.
2. Zadania bojowe dywizji, a zwłaszcza zamiar dowódcy dywizji, określający cel działań i kolejność jego osiągania /jakiego przeciwnika i w jakiej kolejności zwalczać/, kierunek głównego uderzenia /w obronie - rejon głównego wysiłku/, czas i obiekty rażenia bronią jądrową, chemiczną i zwykłą oraz sposób użycia tych broni, ugrupowanie sił i środków dywizji oraz charakter ich manewru.
3. Zadania sąsiadów działających w przodzie i na skrzydłach.
4. Zadania wykonywane w pasie działania pułku przez siły i środki wyższych przełożonych: lotnictwo, wojska rakietowe i artylerię, wojska OPL, wojska radiotechniczne itp.
5. Termin gotowości, osoby wyznaczone do przejęcia dowodzenia /zastępcy dowódcy dywizji/ oraz miejsce, czas rozwinięcia i oś przesunięcia stanowisk dowodzenia dywizji.

Należy dążyć do tego, aby podlegli dowódcy pułków otrzymali największą liczbę niezbędnych danych z decyzji dowódcy dywizji. Trzeba też zapewnić: terminowość, dokładność, jasność i skrytość przekazywania decyzji o walce.

Szczególną uwagę należy zwrócić na zapewnienie skrytości przekazywania decyzji, które obecnie - w związku ze wzrostem możliwości środków rozpoznania, zwłaszcza radioelektronicznych-

stanowi poważny problem. Trzeba pamiętać, że najlepsze warunki zachowania tajemnicy działań zapewnia w dalszym ciągu styczność osobista dowódcy dywizji z podwładnymi, ograniczanie liczby osób znających zamiar dowódcy oraz dostosowanie dokumentów i urządzeń szyfrujących do stopnia tajności danej informacji. Powinno się przyjąć zasadę, że wiadomości dotyczące decyzji realizowanej w czasie przekraczającym kilka godzin, przekazywane za pomocą technicznych środków łączności, należy utajniać za pomocą urządzeń szyfrujących.

Praktyka uczy, że decyzję dowódcy o walce przekazuje się wykonawcom w zadaniach bojowych, wytycznych do współdziałania, zarządzeniach dotyczących wykorzystania rodzajów wojsk i służb oraz zabezpieczenia działań bojowych. Ponadto w razie potrzeby stosuje się zarządzenia wstępne.

Podstawą do formułowania i przekazywania zadań bojowych jest decyzja dowódcy.

Przekazywanie zadań bojowych powinno być dostosowane do wymagań konkretnej sytuacji, posiadanych technicznych środków dowodzenia i czasu niezbędnego wykonawcom na realizację tych zadań. Przekazując zadania bojowe należy kierować się następującymi zasadami:

1. Zadania bojowe powinny być postawione w terminie zapewniającym ich wykonanie.
2. Im mniej jest czasu na realizację zadań bojowych, tym szybciej i zwięźlej należy je formułować i przekazywać.
3. Przed sformułowaniem zadania bojowego należy przemyśleć:
   - kto jest bezpośrednim wykonawcą zadania i ile czasu będzie potrzebował na przygotowanie się do jego realizacji;
   - jaka powinna być forma zadania bojowego, aby wykonawca zrozumiał je właściwie i w jak najkrótszym czasie;
   - w jaki sposób można najszybciej przekazać zadania bojowe.
4. Zadania bojowe należy przekazywać według ich pilności i ważności.
5. W gwałtownie zmieniającej się sytuacji w zadaniach bojowych należy ujmować jedynie główne problemy i w żadnym wypadku nie decydować za podwładnych.
6. Jeżeli pozwala na to czas, należy uprzedzić podwładnych - przez wydanie zarządzeń wstępnych - o czasie i sposobie

otrzymania nowego zadania bojowego; trzeba także dążyć do jednoczesnego przekazywania zadań kilku wykonawcom, a więc stosować równoległe przekazywanie zadań bojowych.

Zależnie od sytuacji, głównie zaś od posiadanego czasu, zadania bojowe przekazuje się w rozkazach albo zarządzeniach bojowych.

Rozkaz bojowy w postaci przedstawionej w regulaminach był w przeszłości dominującą formą przekazywania zadań bojowych. Obecnie przekazywanie ich wszystkim wykonawcom w rozkazach bojowych będzie zazwyczaj praktykowane w warunkach posiadania wystarczającej ilości czasu na przygotowanie działań bojowych, a więc podczas przygotowywania operacji w okresie pokoju i w mniej dynamicznych sytuacjach bojowych.

W toku działań bojowych, a zwłaszcza w ograniczonym i skrajnie ograniczonym czasie na organizację działań, zadania bojowe z zasady będą przekazywane w zarządzeniach bojowych.

Zasadnicza różnica między zarządzeniem bojowym a rozkazem polega na tym, że zarządzenie jest z reguły przeznaczone tylko dla jednego wykonawcy. Jego treść i forma powinny być dostosowane do konkretnych warunków sytuacji. Treść zarządzenia bojowego może dotyczyć zadania całościowego lub cząstkowego. Zależnie od posiadanego czasu w zarządzeniach bojowych można przekazać większą lub mniejszą ilość informacji o zadaniu bojowym i innych elementach decyzji dowódcy dywizji o walce. Wzory zarządzeń bojowych dywizji przedstawiono w załącznikach 17, 18.

W pierwszym punkcie zarządzenia, podobnie jak i w rozkazie bojowym, podaje się wnioski z oceny nieprzyjaciela.

Drugi punkt zawiera zadanie bojowe tego pułku /pododdziału/, którego zarządzenie bojowe dotyczy. Jest to najważniejszy punkt, a na jasne i zwięzłe jego sformułowanie należy zwracać szczególną uwagę.

W trzecim punkcie zwykle podaje się zadania wykonywane na korzyść danego pułku siłami i środkami wyższych przełożonych.

Czwarty punkt określa czas gotowości oddziału do wykonania zadania.

W razie potrzeby w zarządzeniu mogą być ujmowane inne

ważne dla podwładnego informacje o decyzji dowódcy dywizji, na przykład dotyczące sposobów działań w czasie wykonywania zadania bojowego /w drugim punkcie/, zadania sąsiadów /w trzecim punkcie/ itp.

Głównym czynnikiem decydującym o ilości informacji zawartych w zarządzeniu bojowym będzie czas posiadany na organizację walki lub wprowadzenie decyzji w życie.

Przy skrajnie ograniczonej ilości czasu zarządzenia bojowe przekazane bezpośrednio po powzięciu decyzji przez dowódcę mogą określać tylko cel i sposób działania bojowego oraz termin jego wykonania. Później, w miarę precyzowania planu działań, w kolejnych zarządzeniach bojowych mogą być przekazane bardziej szczegółowe informacje decyzyjne.

Treść zarządzeń bojowych przedstawiają załączniki 19-21. W załącznikach tych przedstawiono takie rozwiązanie, w którym najpierw przekazano podwładnemu zadanie bojowe, a następnie bardziej szczegółowe informacje z decyzji przełożonego. W niektórych wypadkach, zwłaszcza w okresie organizacji walki, treść pierwszych zarządzeń bojowych może zawierać ocenę nieprzyjaciela, zadanie dywizji oraz informacje o oczekującym zadaniu bojowym, natomiast treść kolejnych zarządzeń bojowych-niezbędne informacje decyzyjne związane z realizacją zadania. Tak więc treść, układ i liczba zarządzeń bojowych przesłanych podwładnemu, dotyczących określonego zadania bojowego, mogą być różne.

Podobnie należy podchodzić do przekazywania wytycznych do współdziałania, zabezpieczenia działań bojowych i dowodzenia. Wytyczne te i zarządzenia, przekazywane w pierwszej kolejności, dotyczyć będą z zasady tylko tych przedsięwzięć, które należy realizować natychmiast lub w najbliższym czasie.

Następnie, w miarę precyzowania planu działań bojowych, przekazuje się zainteresowanym wytyczne do współdziałania i zarządzenia zabezpieczenia działań bojowych dotyczące kolejnych etapów walki.

Ta metoda przekazywania zadań bojowych, wytycznych do współdziałania i zarządzeń zabezpieczenia działań bojowych zapewnia wykonawcom otrzymanie w terminie informacji o decyzji, które są im niezbędne do pomyślnego wykonania zadania bojowego.

Jak uczy praktyka ćwiczeń, przekazywanie decyzji w zarządzeniach bojowych zapewnia najszybsze przystąpienie podwładnych do jej realizacji. Wymaga to jednak szczególnie dobrego przygotowania dowódców i oficerów sztabu do realizacji tego przedsięwzięcia oraz ciągłej kontroli właściwego zrozumienia zadań bojowych przez podwładnych.

Podczas przekazywania zadań bojowych w kilku kolejnych zarządzeniach bojowych istnieje niebezpieczeństwo powtórzeń, pominięcia niektórych istotnych informacji lub niedokładnego przekazania ich treści. Z tych względów problem właściwego wyszkolenia oficerów i wyrobienia u nich praktycznych nawyków w zakresie przekazywania zadań nabiera istotnego znaczenia.

Po przekazaniu zadań w zarządzeniach bojowych— zwłaszcza przez techniczne środki łączności, zaleca się sprawdzenie ich zrozumienia i wprowadzenie do nich ewentualnych uzupełnień osobiście przez dowódcę dywizji /w czasie jego kontaktu z dowódcami pułków/ lub przez oficerów sztabu dobrze zorientowanych w decyzji dowódcy. Jeżeli pozwalają na to warunki,a przede wszystkim czas, należy dążyć do przekazania zadań bojowych w jednym zarządzeniu bojowym zawierającym wszystkie niezbędne informacje o decyzji dowódcy.

2.3.2. Formy i sposoby przekazywania zadań bojowych

Współczesne środki techniczne stwarzają możliwość przekazywania zadań bojowych ustnie, pisemnie, w postaci graficznej lub sygnałów.

Sprawy te omówiono w rozdziale drugim dotyczącym obiegu informacji. Warto jednak podkreślić, że o wyborze konkretnej formy przekazywania zadania bojowego decydują: czas, sytuacja i posiadane przez sztab środki przekazu. Dobre rezultaty można osiągnąć łącząc umiejętnie różne formy i sposoby przekazywania zadań bojowych.

Na podstawie dotychczasowej praktyki bojowej i wniosków z ćwiczeń zostały wypracowane następujące sposoby przekazywania zadań bojowych:

a/ osobiście przez dowódcę lub oficera sztabu, przy czym dowódca /szef sztabu/ może wezwać podwładnego do siebie, przybyć osobiście do niego lub wysłać oficera sztabu;

b/ za pomocą technicznych środków łączności;

c/ drogą przekazywania wykonawcom pisemnych, graficznych lub zapisanych na taśmie magnetofonowej rozkazów i zarządzeń bojowych.

Zasadniczym kryterium wyboru poszczególnych sposobów jest w większości wypadków czas. Najwięcej czasu oszczędza się przy umiejętnym łączeniu wszystkich wymienionych sposobów.

Dotychczasowe doświadczenia dowodzą, że za najlepszy sposób należy uznać przekazanie osobiście przez dowódcę zadania bojowego - w formie graficznej na mapie w połączeniu z ustnym rozkazem /zarządzeniem/ bojowym - bezpośredniemu wykonawcy. Sposób ten - aczkolwiek związany jest ze stratą czasu na przejazd - zapewnia najszybsze i najwierniejsze przekazanie zadania bojowego i zrozumienie go przez podwładnego. Styczność osobista dowódcy nie zawsze jednak będzie możliwa. Ale zawsze, gdy pozwala na to sytuacja, sposób ten warto zastosować.

Najkorzystniejsze warunki do styczności osobistej istnieją podczas organizowania walki, chociaż i w tym wypadku wezwanie wszystkich podwładnych nie zawsze jest możliwe i celowe, zwłaszcza podczas organizowania działań w skrajnie ograniczonym czasie. Ponadto jednoczesne zebranie wszystkich podwładnych w jednym miejscu /na SD/ - wobec groźby użycia przez przeciwnika broni jądrowej - wydaje się niebezpieczne.

Przy skrajnie ograniczonej ilości czasu można w pierwszej kolejności przekazać zadania bojowe w formie zwięzłych zarządzeń bojowych, stosując łączność utajnioną[43/]. Jednemu lub dwu pułkom wykonującym najważniejsze zadania może je przekazać dowódca dywizji, pozostałym - znajdującym się razem z nim oficerowie sztabu. Później należy dążyć do sprecyzowania zadań bojowych i wytycznych do współdziałania w czasie styczności osobistej dowódcy lub oficerów sztabu z podległymi dowódcami. W tym ostatnim wypadku zaleca się przekazanie danych o decyzji dowódcy dywizji ustnie i w formie graficznej na mapie. Gdy sytuacja uniemożliwia styczność osobistą, wówczas niezbędne podwładnym dane z decyzji dowódcy przekazuje się w kolejnych zarządzeniach bojowych za pomocą środków łączności.

W toku działań bojowych, w sytuacjach wymagających wprowadzenia decyzji w życie w bardzo krótkim czasie, najczęściej

---

43/ Nowy park wozów dowodzenia R-3Z wyposażony jest w urządzenia do automatycznego utajniania rozmów.

stosowane będzie przekazywanie zadań w zarządzeniach bojowych przez techniczne środki łączności - z wykorzystaniem automatycznych urządzeń utajniających, sformalizowanych zarządzeń bojowych, tabel rozmównicznych i sygnałowych.

Podczas przekazywania zarządzeń bojowych przez techniczne środki łączności trzeba się liczyć z zakłóceniami i przerwami w łączności. Dlatego należy w pierwszej kolejności przekazywać zadania bojowe, a następnie wszystkie inne niezbędne dane dotyczące decyzji dowódcy o walce.

2.3.3. Doskonalenie technicznych i organizacyjnych środków przekazywania zadań bojowych

W ostatnich latach sztaby zostały wyposażone w doskonalsze środki przekazywania informacji. Do najważniejszych osiągnięć można zaliczyć wprowadzenie do wyposażenia sztabów związków taktycznych wozów dowodzenia R-3Z z doskonałymi środkami łączności, urządzeniami do szybkich połączeń radiowych i radioliniowych, telefonem wewnętrznym oraz automatycznym urządzeniem do utajniania informacji.

W najbliższej przyszłości głównym środkiem przekazywania zadań bojowych na odległość pozostanie nadal radio, trzeba więc poszukiwać możliwie najzwięźlejszych form wyrażania treści rozkazów i zarządzeń bojowych. Jednym ze sposobów pozwalających na osiągnięcie tego celu może być opracowanie i zastosowanie zwięzłych wzorów rozkazów i zarządzeń bojowych.

Poważne znaczenie może mieć również opracowanie i wykorzystanie sformalizowanych blankietów zarządzeń bojowych i odpowiednich tabel rozmównicznych.

Duże korzyści może przynieść również szersze zastosowanie i umiejętne wykorzystanie radiostacji zapewniających telegraficzną łączność dalekopisową. Stosując te środki na szerszą skalę można będzie szybciej przekazywać pisemne dokumenty bojowe.

Znaczne możliwości usprawnienia przekazywania zadań bojowych można zapewnić przez wprowadzenie do wyposażenia sztabów telekopii, zwłaszcza aparatów telekopii płaskiej pozwalających na przekazywanie zadań bojowych przedstawionych w formie graficznej na mapach w innych dokumentach o wymiarach: szerokości 50 cm i dowolnej długości. Prowadzone są także prace nad

zastosowaniem telewizji, teleszkicowników i elektronowych urządzeń do obrazowania informacji. Wprowadzenie do wyposażenia sztabów tych środków i połączenie ich z automatycznymi urządzeniami utajniającymi stworzyłoby warunki do przekazywania wyrażonych graficznie zadań bojowych w czasie od kilkudziesięciu do kilku minut.

Prowadzone są także prace nad wyprodukowaniem urządzeń do szybkiego powielania map i innych dokumentów graficznych. Obiecujące perspektywy w tej dziedzinie wyłaniają się w związku z możliwością wykorzystania do tego celu kserografii, fotokopiarek, termokopiarek i urządzeń fotograficznych.

Znaczne przyspieszenie przekazywania zadań bojowych można osiągnąć dzięki szerszemu wykorzystaniu środków "małej mechanizacji". Jak wynika z przeprowadzonych doświadczeń, opracowanie pisemnego rozkazu lub zarządzenia bojowego przez dobrze przygotowanych oficerów sztabu metodą bezpośredniego dyktowania treści z mapy piszącemu na maszynie lub zastosowanie sformalizowanych blankietów zarządzeń bojowych skraca czas realizacji tego przedsięwzięcia około 3-4 razy. Wykorzystanie sformalizowanych blankietów umożliwia opracowanie rozkazu bojowego do natarcia dywizji w ciągu 10 minut i przekazanie go wykonawcy środkami radiowymi w ciągu 4-6 minut[44/].

Za pomocą tych dokumentów można przekazać także krótkie zadania bojowe, np. takie, jak: „przełamać obronę na odcinku..... .....", "ścigać nieprzyjaciela w kierunku ....." - ustalonymi zawczasu hasłami - w czasie kilkudziesięciu sekund. Zastosowanie sformalizowanych i zunifikowanych blankietów rozkazów i zarządzeń bojowych może się przyczynić w znacznym stopniu do usprawnienia przekazywania zadań bojowych przy obecnym wyposażeniu sztabów, oraz sprzyja realizacji zadań w zakresie automatyzacji procesów dowodzenia.

Ponadto należałoby zastosować w znacznie szerszym zakresie urządzenia do magnetycznego utrwalania przekazywanych zadań bojowych i innych informacji /magnetofony, dyktafony itp./, co uwolniłoby niektórych oficerów od obowiązku ciągłego zapisywania wydawanych przez dowódcę rozkazów i zarządzeń.

44/ Podane czasy uzyskano podczas eksperymentalnych ćwiczeń przeprowadzonych w warunkach stacjonarnych w ASG oraz w czasie ćwiczeń z wojskami.

2.4. Doskonalenie innych, szczególnie ważnych przedsięwzięć w procesie dowodzenia

2.4.1. Doskonalenie rozpoznania

W związku ze wzrostem siły, prędkości, skuteczności i zasięgu środków walki oraz dążeniem do narzucenia nieprzyjacielowi swojej woli i zapewnienia przewagi w dowodzeniu, rozpoznanie posiadać będzie jeszcze większe znaczenie jak obecnie i w przeszłości. Można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że strona, która będzie posiadać możliwości szybszego rozpoznania rzeczywistego rozmieszczenia zasadniczych środków rażenia, zgrupowań wojsk, punktów dowodzenia i kierowania ogniem, właściwie oceni ich rolę i znaczenie w walce, zapewni sobie pierwszy, niezbędny warunek w walce o wywalczenie przewagi, w dążeniu do narzucenia przeciwnikowi własnego stylu walki, a tym samym do osiągnięcia ostatecznego celu działań bojowych.

W całokształcie działalności w naszych Siłach Zbrojnych dostosowanie rozpoznania do wymogów pola walki traktowane jest jako jedno z priorytetowych zadań, co znajduje wyraz zarówno w Dyrektywie i Rozkazach Ministra Obrony Narodowej do szkolenia Sił Zbrojnych[45/], jak i w praktycznej działalności w dziedzinie tyczącej wyposażenia wojsk, przygotowania kadr, szkolenia itp. Uwzględniając powyższe, pragniemy jedynie podkreślić, że w świetle wymogów pola walki w latach 1976-80 oraz przedsięwzięć realizowanych przez przeciwnika w zakresie rozpoznania, zachodzi pilna potrzeba wprowadzenia do wyposażenia wojsk takich środków zdobywania i przekazywania wiadomości o nieprzyjacielu oraz o wybuchach jądrowych, które pozwolą na uzyskanie przez dowódcę i inne kierownicze osoby funkcyjne organu dowodzenia dywizji informacji niezbędnych do powzięcia decyzji, bez względu na warunki atmosferyczne i porę doby, bezpośrednio z pierwotnych źródeł informacji, w ciągu kilku - kilkudziesięciu sekund. Można to osiągnąć poprzez wprowadzenie do wyposażenia doskonalszych naziemnych i montowanych na samolotach i śmigłowcach urządzeń radiolokacyjnych, kamer fotograficznych czułych na podczerwień, urządzeń noktowizyjnych /głównie pasywnych/, a

45/ Patrz - odnośnik nr 1.

w dalszej perspektywie zastosowanie laserów oraz automatycznych i półautomatycznych urządzeń i odpowiednich środków łączności oraz środków informatycznych, zapewniających przekazanie i zobrazowanie informacji alarmowych na ekranach znajdujących się w miejscach pracy dowódcy i innych kierowniczych osób funkcyjnych dywizji. Przygotowanie takiego systemu rozpoznania, przy jednoczesnym doskonaleniu jego organizacji, należałoby uznać jako jedno z najpilniejszych i najważniejszych zadań w całokształcie działalności w zakresie doskonalenia dowodzenia dywizją w polu.

2.4.2. Doskonalenie obrony przeciwlotniczej

Wprowadzenie do wyposażenia armii potencjalnych przeciwników coraz większej liczby śmigłowców, uzbrojenie części z nich w skuteczne środki rażenia, głównie przeciwpancerne pociski kierowane trzeciej generacji[46] oraz samolotów zdolnych do pokonywania systemu obrony przeciwlotniczej na wysokościach od 20-50 do 25 000 m[47] i wykonywania uderzenia za pomocą samonaprowadzających się na cel zdalnie odpalanych pocisków i bomb kierowanych o znacznie większej sile i niemalże 100% skuteczności rażenia celów punktowych[48], powoduje niespotykaną dotąd w historii zależność zachowania zdolności bojowej i możliwości realizacji zadań bojowych od skuteczności obrony przeciwlotniczej. Dowodzą tego także doświadczenia z wojen izraelsko-arabskich[49]. Co więcej. Ze względu na położenie naszych dywizji w stosunku do potencjalnego przeciwnika i duże prawdopodobieństwo zagrożenia atakiem lotniczym z północy /od strony morza/,[50]

46/ Studium zmian i kierunków rozwoju w siłach zbrojnych NATO ..., cyt. wyd. 1974.

47/ Przypisy do pracy habilitacyjnej, s. 3 i 4.

48/ Jak w odnośniku nr 47.

49/ St. Piuro, Wnioski z czwartej wojny arabsko-izraelskiej w zakresie obrony przeciwlotniczej wojsk, Myśl Wojskowa 11/1974, s. 99-108; Ocena i ważniejsze wnioski o znaczeniu wojskowym wojny izraelsko-arabskiej, ASG, Warszawa, 1974.

50/ Ocena zagrożenia wybrzeża PRL i kierunki doskonalenia jego obrony, ASG, Warszawa, 1974.

przynajmniej część dywizji naszych Sił Zbrojnych może być narażona na uderzenia środków napadu powietrznego nieprzyjaciela już w pierwszych minutach po rozpoczęciu wojny. Mając na względzie to, że przeciwnik będzie dążył do pokonywania obrony przeciwlotniczej kraju na niskich wysokościach[51], właściwe wykorzystanie środków OPL dywizji w walce z samolotami nieprzyjaciela może posiadać istotne znaczenie w ogólnej walce o wywalczenie przewagi w powietrzu[52] i zapewnienie swobody manewru wojskom podczas operacyjnego rozwinięcia i przegrupowania do rejonów wyjściowych.

Uwzględniając powyższe, obrona przeciwlotnicza, a przede wszystkim walka ze środkami napadu powietrznego nieprzyjaciela, powinna być traktowana jako jedno z najpilniejszych i najważniejszych zadań w procesie dowodzenia dywizją zmechanizowaną /pancerną/. W realizacji tego zadania powinny brać udział wszystkie środki OPL dywizji od momentu wybuchu wojny z uwzględnieniem zasady "każdy samolot i śmigłowiec nieprzyjaciela, który znajdzie się w zasięgu środków OPL dywizji, bez względu na to czy atakuje dywizję czy nie, musi być zniszczony". Skuteczne wykorzystanie środków OPL dywizji na terytorium własnego kraju i państw sojuszniczych wymaga ścisłego współdziałania z wojskami obrony powietrznej kraju, armii i frontu. Z tej przyczyny oraz ze względu na rolę i znaczenie obrony przeciwlotniczej we współczesnej i przewidywanej walce OPL nie może być traktowana jako jeden z elementów zabezpieczenia działań bojowych, lecz jako forma walki, stanowiąca integralną część decyzji dowódcy dywizji w każdym działaniu bojowym, przy czym, w określonych sytuacjach, rozstrzygnięcie tej walki na własną korzyść może być najważniejszym zadaniem bojowym dywizji. Biorąc pod uwagę prędkość działania powietrznych środków napadu, ich znaczenie w walce oraz to, że czas pełnego cyklu obiegu informa -

51/ Tamże.

52/ St. Piuro, Wnioski z czwartej wojny arabsko-izraelskiej... "Charakterystyczne są tu dwa momenty: pierwszy to fakt, że prawie jedną trzecią strat poniósł Izrael już w pierwszym dniu wojny; drugi - że ponad 90% wszystkich utraconych przez Izrael samolotów zostało zestrzelonych ogniem naziemnych środków obrony przeciwlotniczej państw arabskich", cyt. wyd., s. 101.

cji podczas zwalczania tych środków powinien być jak najkrótszy zachodzi pilna potrzeba automatyzacji podsystemu dowodzenia obroną przeciwlotniczą dywizji i traktowania tego przedsięwzięcia jako jednego z najważniejszych zadań w całokształcie problemów dotyczących budowy polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizja.

Podsystem ten powinien zapewnić możliwość ścisłej współpracy z nadrzędnymi organami dowodzenia oraz wojskami obrony powietrznej kraju. Ponadto w świetle doświadczeń z ostatnich wojen izraelsko-arabskich "zarysowuje się potrzeba położenia większego nacisku na właściwe rozwiązanie problemu identyfikacji obiektów powietrznych na potrzeby obrony przeciwlotniczej, przy czym rozwiązanie nie tylko w aspekcie określonych poczynań natury organizacyjnej, jak np. informowanie oddziałów OPL o przelotach własnego lotnictwa, ale także - a może przede wszystkim - w aspekcie natury technicznej, tj.wyposażenia wszystkich działających samodzielnie zestawów broni przeciwlotniczej w aparaturę identyfikacji "swój-obcy"[53/].

2.4.3. Doskonalenie walki radioelektronicznej

Pomimo, że walka radioelektroniczna jest właściwie doceniana przez Kierownictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, co znajduje wyraz zarówno w dyrektywno-teoretycznych dokumentach, jak i praktycznej działalności organizacyjno-szkoleniowej i badawczej[54/], to jednak - głównie ze względu na gwałtowny rozwój elektroniki i masowe wprowadzanie coraz doskonalszych systemów zdobywania informacji, kierowania pociskami, bombami i ogniem, jak również systemów dowodzenia, środków łączności i przeciwdziałania radioelektronicznego - w praktycznej działalności organów dowodzenia dywizji i w działaniach wojsk problem ten nie został jeszcze opanowany i rozwiązany na skalę potrzeb wynikających z wymogów współczesnego charakteru walki. Dowodzą tego doświadczenia z przeprowadzonych ćwiczeń, w czasie których działające po stronie przeciwnej oddziały rozpoznania radioelektronicznego i zakłóceń radioelektronicznych skutecznie realizowały zadania w zakresie rozpoznania i walki radioelek -

53/ Tamże, s. 106.

54/ Patrz - odnośnik 1.

tronicznej[55]. I tak np. w ćwiczeniu pk. „RYŚ-74" zdołano rozpoznać i ustalić: w ciągu niespełna 3,5 godz. wszystkie SD dywizji, pułków czołgów /zmechanizowanych/, pułku artylerii, pułku artylerii przeciwlotniczej, batalionu rozpoznawczego oraz zasadnicze elementy ugrupowania bojowego dywizji; w następnych fazach działania śledzono na bieżąco za ruchem SD i ustalano ugrupowanie bojowe dywizji w czasie 0,5-1,5 godz.; z ogólnej ilości faktycznie pracujących środków i systemów radioelektronicznych wykryto: radiostacji - 75%; sieci i kierunków radiowych - 89%; węzłów łączności 90%; kierunków radioliniowych-64%. Ponadto zakłócono 90% sieci i kierunków radiowych powodując przerwy w łączności i naruszając ciągłość dowodzenia na okres do 50 minut. Miało to miejsce szczególnie w tych ogniwach, które nie posiadały systemów łączności radioliniowej[56].

W świetle tych doświadczeń oraz przewidywanego wzrostu znaczenia walki radioelektronicznej w przyszłych działaniach bojowych zachodzi potrzeba traktowania tego przedsięwzięcia jako integralnej części składowej decyzji dowódcy dywizji o walce oraz wszystkich przedsięwzięć dowodzenia. Przeprowadzone ćwiczenia wykazały, że problemu walki radioelektronicznej nie można rozwiązać przez powierzenie go wydzielonej grupie oficerów sztabu. Osiągnięcie pozytywnych wyników w tej walce wymaga kompleksowego uwzględnienia jej zarówno w pracy dowódcy i wszystkich kierowniczych osób funkcyjnych organu dowodzenia dywizji, jak i zaangażowania w niej wszystkich dostępnych metod i środków.

Walka radioelektroniczna w dywizji obejmuje następujące zadania:

- ograniczenie możliwości efektywnego użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej oraz klasycznych środków rażenia;
- osłabienie siły uderzenia oddziałów i taktycznych związków pancernych i zmechanizowanych oraz oddziałów śmigłowców szturmowych nieprzyjaciela;

55/ Analiza zintegrowanego systemu walki radioelektronicznej badanego w ramach ćwiczenia pk. „RYŚ-74", Dowództwo SOW, Wrocław, 1974.

56/ Tamże, s. 9 i 10.

- naruszenie współdziałania wojsk nieprzyjaciela;

- przeciwdziałanie rozpoznaniu radioelektronicznemu nieprzyjaciela i ochronę własnego systemu dowodzenia przed zakłóceniami ze strony przeciwnika.

W planowaniu i organizowaniu walki radioelektronicznej w dywizji udział biorą: dowódca i szef sztabu dywizji, szef wydziału operacyjnego i jeden z jego starszych pomocników, szef rozpoznania, szef łączności, szef artylerii, szef obrony przeciwlotniczej i szef saperów.

Dowódca dywizji w decyzji o walce, w zakresie walki radioelektronicznej, powinien określić: podstawowe zadania walki radioelektronicznej oraz siły i środki, które należy wykorzystać do ich realizacji; czas i kierunek /rejon/ skupienia głównego wysiłku w tej walce; najskuteczniejsze sposoby i środki dezorganizacji systemu dowodzenia /które punkty dowodzenia, węzły łączności i grupy środków radioelektronicznych zniszczyć lub obezwładnić i jakimi środkami oraz, kiedy, z jakiej rubieży i w jakim okresie stosować zakłócenia systemów kierowania i dowodzenia przeciwnika/.

Ogólne kierownictwo w zakresie planowania i organizacji walki radioelektronicznej sprawuje szef sztabu dywizji, a bezpośrednim wykonawcą tych zadań jest jeden ze starszych pomocników szefa wydziału operacyjnego. Ponadto do bezpośredniej realizacji przedsięwzięć w zakresie walki radioelektronicznej powinien być dodatkowo przygotowany jeden z pomocników szefa wydziału operacyjnego. Dopóki w skład dywizji nie wejdą etatowe oddziały /pododdziały/ zakłóceń radioelektronicznych, organizowanie wydziału walki radioelektronicznej w sztabie dywizji jest raczej niecelowe[57].

Szczegółowe zadania dotyczące planowania i organizacji walki radioelektronicznej zostały przedstawione w wydawnictwie „Organizacja i metody pracy sztabu dywizji w natarciu"[58].

57/ Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji ... cyt. wyd., s.139.

58/ Organizacja i metody pracy sztabu w natarciu, ASG, Warszawa, 1974, s. 178-188.

2.4.4. Doskonalenie obrony przed bronią masowego rażenia

Wprowadzanie do uzbrojenia związków taktycznych coraz większej ilości różnorodnych środków przenoszenia broni jądrowej oraz kilkakrotne zwiększenie mocy ognia jądrowego[59] stwarza nowe, wyższe wymagania w zakresie obrony przed bronią masowego rażenia.

Obrona wojsk przed bronią masowego rażenia obejmuje cały system przedsięwzięć realizowanych w celu ograniczenia skutecznego użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej, chemicznej i bakteriologicznej, maksymalnego zmniejszenia stopnia porażenia oddziałów dywizji tą bronią oraz sprawnej likwidacji skutków jej użycia.

Do przedsięwzięć OPBMR zalicza się: przewidywania dotyczące możliwego użycia broni jądrowej przez nieprzyjaciela na dywizję w rejonie alarmowym /wyjściowym/, podczas przesunięcia wojsk i prowadzenia działań bojowych; prognozowanie sytuacji skażeń i zakażeń, stref zniszczeń, pożarów, zmiany poziomu wód w przeszkodach wodnych oraz rejonów zatopionego terenu; powiadamianie wojsk o skażeniach i zakażeniach, pożarach i grożących wylewach rzek, kanałów i zbiorników wodnych; rozśrodkowanie wojsk, przygotowanie zapasowych rejonów rozmieszczenia, dróg obejścia prawdopodobnych obiektów uderzeń bronią nieprzyjaciela i umiejętne wykorzystanie właściwości obronnych terenu; inżynieryjną rozbudowę rejonu wyjściowego oraz innych rejonów i rubieży zajmowanych przez oddziały i pododdziały w toku działań bojowych; ustalenie najbardziej celowych sposobów obejścia lub pokonywania pasów zapór jądrowych; stref skażeń, zniszczeń, pożarów i rejonów zatopionego terenu; zapewnienie obrony wojsk podczas działań w terenie skażonym; wykonanie profilaktycznych przedsięwzięć sanitarno-epidemicznych i specjalnych; kontrolę i ewidencję napromienienia ludzi oraz skażenia uzbrojenia, środków zaopatrzenia i wody; likwidację skutków użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia, ze szczególnym uwzględnieniem odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia i gotowości bojowej oddziałów oraz ratownictwa ludzi i sprzętu ze stref o

59/Studium zmian i kierunków rozwoju w siłach zbrojnych NATO... cyt. wyd.; Przypisy do pracy habilitacyjnej, s. 139 i 140.

wysokim stopniu skażenia, zagrożonych pożarem i rejonów zagrożonych zalaniem.

Całokształtem przedsięwzięć dotyczących OPBMR zgodnie z decyzją i wytycznymi dowódcy dywizji oraz przewidywanymi i faktycznymi skutkami użycia broni jądrowej kieruje szef sztabu dywizji, który wykorzystuje do bezpośredniej realizacji tego zadania jednego ze starszych pomocników szefa wydziału operacyjnego, szefa zabezpieczenia chemicznego, szefa saperów, kwatermistrza i zastępcę dowódcy ds. technicznych.

Zespół tych oficerów na podstawie wytycznych szefa sztabu, przewidywanych, a następnie faktycznych skutkach użycia broni masowego rażenia opracowuje propozycje konkretnych zamierzeń w odniesieniu do każdego z wymienionych przedsięwzięć OPBMR w poszczególnych okresach działania dywizji oraz określa siły i środki, niezbędne do ich wykonania a także terminy i sposoby ich realizacji.

Starszy pomocnik szefa wydziału operacyjnego wraz z podległymi jemu oficerami wydziału operacyjnego zbiera i opracowuje dane o: prawdopodobnych i faktycznych strefach skażeń i zakażeń, pożarów, zniszczeń, zalanych rejonach terenu i sytuacji hydrologicznej, obiektach i rubieżach terenu najbardziej zagrożonych bronią jądrową nieprzyjaciela, drogach obejścia i najdogodniejszych sposobach pokonania tych rubieży oraz zapasowych rejonach rozmieszczenia oddziałów /pododdziałów/. Poza tym wspólnie z oficerami innych wydziałów i szefami rodzajów wojsk i służb ustala:

- z szefem zabezpieczenia chemicznego: prognozowaną sytuację po użyciu broni jądrowej oraz sytuację skażeń i zakażeń; zadania w zakresie rozpoznania skażeń, terminy oraz niezbędne siły i środki dla ich realizacji; skład i zadania grup ewakuacyjno-ratunkowych; najdogodniejsze kierunki obejścia stref skażeń i zakażeń lub sposoby ich pokonania; sposoby likwidacji skutków uderzeń jądrowych i przewidywane rejony przeprowadzenia zabiegów specjalnych; zaopatrzenie oddziałów w sprzęt i środki ochrony przed skażeniami; sygnały powiadamiania oraz terminy składania meldunków o sytuacji skażeń i zakażeń;

- z szefem saperów: zakres rozbudowy inżynieryjnej rejonu wyjściowego oddziałów i rozmieszczenia tyłów oraz innych

rejonów i rubieży; siły i środki inżynieryjne, które wydziela się do grup ewakuacyjno-ratunkowych oraz terminy i rejony ich ześrodkowania; siły i środki inżynieryjne, które wydziela się do przygotowania dróg obejścia i ewentualnego udzielenia pomocy wojskom podczas pokonywania stref skażeń, zniszczeń, pożarów i zatopionego terenu; siły i środki wyznaczone do rozpoznania i pokonywania zapór jądrowych oraz najskuteczniejsze sposoby pokonania tych zapór;

- z kwatermistrzem: przedsięwzięcia ochrony zaopatrzenia przed skażeniami, przewidywane rejony: ewakuacji rannych, uzbrojenia i zaopatrzenia; rozwinięcia punktów pomocy medycznej; sposoby uzupełnienia zniszczonych środków materiałowych i zaopatrywania oddziałów /pododdziałów/ w żywność, wodę i umundurowanie; prowadzenie zabiegów sanitarnych itp.;

- z zastępcą dowódcy ds. technicznych: siły i środki przewidziane do ewakuacji uzbrojenia, wozów bojowych i środków transportowych; przewidywane rejony rozwinięcia punktów zbiórki uszkodzonych wozów bojowych, środków transportu i uzbrojenia; punkty dezaktywacji wozów bojowych, środków transportu i uzbrojenia;

- z szefem łączności: wykorzystanie środków łączności do alarmowania i powiadamiania wojsk o zagrożeniu bronią masowego rażenia, o wybuchach jądrowych oraz przemieszczaniu się obłoków promieniotwórczych i środków trujących; pododdziały i środki łączności przewidziane do odtwarzania naruszonego systemu dowodzenia i łączności, przedsięwzięcia, które należy zrealizować w celu zapewnienia łączności z grupami ewakuacyjno-ratunkowymi oraz ograniczenia zakłóceń środków radiowych pracujących na falach krótkich.

W miarę planowania sposobów, terminów i ustalania wykonawców zasadniczych przedsięwzięć OPBMR oficer wydziału operacyjnego odpowiedzialny za organizację tego zadania, wrysowuje je na swoją mapę roboczą i wpisuje do zawczasu przygotowanego blankietu legendy do tej mapy, względnie do blankietu tabeli współdziałania. Jednocześnie szefowie rodzajów wojsk i służb wrysowują te przedsięwzięcia OPBMR, za realizację których ponoszą odpowiedzialność.

Zadania wynikające z planowanych przedsięwzięć przekazu-

je się wykonawcom zazwyczaj w kolejności realizowanych zadań cząstkowych /np. zadania OPBMR w rejonie alarmowym /wyjścio - wym/, podczas przesunięcia dywizji itp./ w cząstkowych wytycznych i zarządzeniach do OPBMR oraz wytycznych i zarządzeniach o zabezpieczeniu inżynieryjnym, chemicznym, tyłowym, organizacji łączności itp. bądź też, o ile pozwala na to czas, w od - dzielnym, całokształtowym zarządzeniu o obronie przed bronią masowego rażenia. W zarządzeniu tym podaje się:

1. Ocenę możliwego zagrożenia bronią masowego rażenia nieprzyjaciela; zadania OPBMR wykonywane siłami i środkami przełożonego; organizowanie systemu obserwacji wybuchów jądrowych; zadania i kolejność skupienia głównego wysiłku rozpoznania skażeń i zakażeń, zadania dotyczące rozbudowy inżynieryjnej rejonu wyjściowego i kolejnych rejonów i rubieży dróg obejścia oraz zakres tych prac; rodzaje i terminy wykonania przedsięwzięć profilaktycznych; terminy i sposób uzupełnienia środków OPChem; rejony zapasowe i całkowitych zabiegów specjalnych i drogi dojścia do tych rejonów; organizację i zadania grup ewakuacyjno-ratunkowych oraz dowodzenia tymi grupami; sygnały powiadamiania o niebezpieczeństwie uderzeń jądrowych, skażeń i zakażeń.

Po wykonaniu przez przeciwnika uderzeń bronią jądrową i chemiczną sztab zbiera i opracowuje dane o tych uderzeniach, uaktualnia i detalizuje zaplanowane przedsięwzięcia OPBMR , kierując jednocześnie ich realizacją. Już na podstawie wstępnych danych dotyczących ilości, mocy rodzaju i rejonu wybuchów jądrowych ocenia się prawdopodobny stopień utraty zdolności bojowej podległych oddziałów /pododdziałów/ oraz zdezorganizowania systemu dowodzenia. Jednocześnie czyni się dalsze wysiłki w celu zebrania informacji o stanie i moż - liwościach porażonych wojsk niezbędnych dowódcy do powzię - cia decyzji co do dalszego ich wykorzystania w walce, odtworzenia naruszonego systemu dowodzenia oraz udzielenia pomocy w likwidacji skutków uderzeń jądrowych porażonym oddziałom /pododdziałom/. Na podstawie decyzji dowódcy, wytycz - nych szefa sztabu i danych o sytuacji wydział operacyjny wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb planuje przedsięwzięcia związane z likwidacją skutków uderzeń jądrowych i

po ich zaakceptowaniu przez dowódcę lub szefa sztabu, przekazuje zarządzenia w celu ich realizacji. W pierwszej kolejności odtwarza się naruszony system dowodzenia. W wypadku zniszczenia dowództwa pułku określa się: kto, od kiedy i z jakimi oficerami i środkami łączności przejmie dowodzenie oraz jakie najpilniejsze zadania powinien wykonać; organizację rozpoznania skażeń i zakażeń, rejony zbiórki porażonych oddziałów i ewakuacji sprzętu i uzbrojenia z zagrożonych stref pożarów, skażeń i zakażeń, siły i środki dla udzielenia pomocy: w uporządkowaniu porażonych oddziałów; medyczno-sanitarnej; w ewakuacji ludzi i uzbrojenia techniki bojowej; w przeprowadzeniu zabiegów specjalnych w wojskach dezaktywacji, odkażaniu i dezynfekcji bojowego sprzętu technicznego, zaopatrzenia; w dostarczeniu umundurowania, żywności i wody; w gaszeniu pożarów, usuwaniu zniszczeń itp.

W celu szczegółowego zaplanowania i kierowania likwidacją skutków użycia broni masowego rażenia pułku, który utracił całkowicie zdolność wykonywania zadań bojowych i pozbawiony został dowództwa można wydzielić z dowództwa dywizji grupę oficerów w składzie: zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych, pomocnik szefa wydziału operacyjnego, pomocnik szefa zabezpieczenia chemicznego i dwóch-trzech oficerów wydziału politycznego i oficer kwatermistrzostwa. Grupa ta zgodnie z decyzją i wytycznymi dowódcy dywizji powinna zająć się całokształtem planowania i kierowania likwidacją skutków uderzeń jądrowych w porażonym pułku /określonym rejonie/ do czasu usunięcia skutków użycia broni jądrowej nieprzyjaciela, odtworzenia odpowiedniej struktury organizacyjnej systemu dowodzenia i gotowości bojowej ocalałych wojsk tego oddziału do dalszego natarcia[60/].

60/ Bardziej szczegółowo problemy likwidacji skutków uderzeń jądrowych zostały przedstawione w projekcie rozprawy doktorskiej opracowanej przez płka H. Godlesia.

2.4.5. Usprawnianie współdziałania z lotnictwem i określenie zasad współdziałania z oddziałami /pododdziałami/ śmigłowców szturmowych

W świetle wniosków z analizy przewidywanego charakteru walki, doświadczeń z wojen izraelsko-arabskich oraz przeprowadzonych ćwiczeń[61] potrzeba doskonalenia współdziałania dywizji zmechanizowanych /pancernych/ z lotnictwem nie może budzić zastrzeżeń. Jednocześnie, uwzględniając możliwość wsparcia działań dywizji oddziałem śmigłowców uzbrojonych lub szturmowych[62], wyłoniła się potrzeba określenia zasad współdziałania tego oddziału ze wspieraną dywizją zmechanizowaną /pancerną/ w działaniach bojowych.

Jak wynika z przeprowadzonych badań[63], większą sprawność współdziałania niż obecnie pomiędzy lotnictwem a dywizją zmechanizowaną /pancerną/ można by osiągnąć poprzez organizację przy stanowisku dowodzenia dywizji punktu kierowania lotnictwem. W skład tego punktu powinien wejść przedstawiciel z armii lotniczej i pułku /oddziału/ śmigłowców uzbrojonych /szturmowych/, którzy powinni posiadać wóz dowodzenia ze środkami łączności, zapewniającymi utajnioną, bezpośrednią łączność z samolotami i śmigłowcami w powietrzu. Punkt ten powinien być rozmieszczony bezpośrednio przy punkcie kierowania OPL dywizji i posiadać bezpośrednią łączność zarówno na postoju, jak i w ruchu, z wozem dowodzenia dowódcy dywizji oraz z szefem artylerii dywizji. Ponadto, w celu zapewnienia ścisłego współdziałania pomiędzy wspieranymi pułkami zmechanizowanymi /czołgów/ działającymi w pierwszym rzucie dywizji oraz precyzowania obiektów uderzeń, w miarę potrzeb, powinny być organizowane punkty naprowadzania i wskazywania celów. Należałoby także dążyć do wyposażenia śmigłowców szturmowych w radiostacje zapewniające

61/ Przypisy do pracy habilitacyjnej; St. Piuro, Wnioski z czwartej wojny arabsko-izraelskiej...cyt.wyd.; Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia...cyt.wyd., s. 138-141.

62/ Tezy do sympozjum i referat na temat: "Zastosowanie bojowe śmigłowców szturmowych".

63/ Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia... cyt. wyd., s. 130-134 i 139.

bezpośrednią łączność z wszystkimi dowódcami od dowódcy kompanii /baterii/ do dowódcy dywizji włącznie oraz samolotów i wszystkich śmigłowców w aparaturę identyfikacji „swój - obcy".

Doskonaląc organizację współdziałania dywizji zmechanizowanej /pancernej/ z lotnictwem trzeba mieć na uwadze zautomatyzowany system dowodzenia dywizją i możliwość współpracy tego systemu z podsystemem lotnictwa operacyjnego /w tym także śmigłowców szturmowych/.

3. USPRAWNIANIE STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ ORGANÓW DOWODZENIA ORAZ STRUKTURY I FUNKCJONOWANIA STANOWISK DOWODZENIA

3.1. Czynniki wpływające na kształtowanie struktury organizacyjnej organów dowodzenia

Doświadczenia historyczne dowodzą, że na strukturę organizacyjną organów dowodzenia zasadniczy wpływ wywierały następujące czynniki[64/]:

a/ wprowadzanie do wyposażenia wojsk coraz doskonalszych środków walki i innej techniki bojowej i zachodzące pod ich wpływem zmiany w charakterze i sposobach walki powodujące wzrost wymagań wobec dowodzenia oraz zadań i zakresu pracy organów dowodzenia;

b/ zmiany w strukturze organizacyjnej i liczebności wojsk;

c/ wprowadzanie do wyposażenia organów dowodzenia nowych technicznych środków dowodzenia.

Z chwilą pojawienia się masowych armii i wyposażenia wojsk w broń palną, głównie gwintowanych karabinów i armat oraz masowych armii, wzrósł znacznie przestrzenny i czasowy rozmach bitew i walk, zmieniły się sposoby ich prowadzenia. W strukturze organizacyjnej wojsk, oprócz piechoty i jazdy konnej, pojawiły się nowe rodzaje wojsk, takie jak: artyleria i wojska inżynieryjne. Doprowadziło to do rozczłonkowania struktury organizacyjnej armii na korpusy, dywizje, brygady, bataliony i kompanie oraz na oddziały i pododdziały rodzajów wojsk - artylerii i wojsk inżynieryjnych. W celu sprostania wzrastającym zadaniom dowodzenia i objęcia bitew i walk toczących się

64/ D. Iwanow, W. Sawieljew, P. Szemanski, Zasady dowodzenia... cyt. wyd., s. 740 i 790

na znacznej przestrzeni, do pomocy dowódcy w realizacji zadań: operacyjnych i rozpoznawczych powołuje się sztaby ogólnowojskowe; zabezpieczenia tyłowego - tyłowe organa dowodzenia; dotyczących organizacji działań i wykorzystania artylerii-szefów artylerii i podległe im organa dowodzenia itp.

Wynalezienie telegrafu i rozwój technicznych środków łączności spowodował pojawienie się wojsk łączności, a rozwój lotnictwa i środków obrony przeciwlotniczej - wojsk obrony przeciwlotniczej, co wyłoniło potrzebę rozbudowy struktury organizacyjnej organów dowodzenia poprzez powołanie szefów i szefostw łączności, a także szefów i szefostw wojsk obrony przeciwlotniczej. Jednocześnie masowe zastosowanie technicznych środków łączności i innych środków dowodzenia stworzyło warunki do zmniejszenia stanu osobowego organów dowodzenia i zapewnienia im większej operatywności i ruchliwości[65/].

Tak więc w procesie historycznego rozwoju uzbrojenia oraz technicznych środków dowodzenia, powstawania nowych rodzajów wojsk i zwiększania się zadań związanych głównie z ich wykorzystaniem, kształtowała się doskonalona w toku II wojny światowej i w okresie powojennym współcześnie obowiązująca funkcjonalno-specjalistyczna i hierarchiczna struktura organów dowodzenia. Zaletą tej struktury jest to, że przy bezwzględnym przestrzeganiu zasady jednoosobowego i scentralizowanego dowodzenia za zebranie i opracowanie informacji o sytuacji oraz bezpośrednią organizację i działalność każdego rodzaju wojsk i służby, zgodnie z decyzją dowódcy, odpowiada wyspecjalizowany organ dowodzenia /szef wojsk rakietowych i artylerii, szef wojsk OPL, szef saperów itp./, których działalność koordynuje sztab ogólnowojskowy. Zasadnicze wyspecjalizowane organy dowodzenia występują na każdym szczeblu dowodzenia od pułku wzwyż.

3.2. Kierunki usprawniania struktury organizacyjnej organów dowodzenia dywizji

Struktura organizacyjna organów dowodzenia dywizji posiada tę zaletę, że stwarza warunki stosunkowo szybkiego, równoległego zbierania, opracowywania i przekazywania informacji

65/ Tamże, s. 47.

do oddziałów ogólnowojskowych i oddziałów oraz elementów ugrupowania poszczególnych rodzajów wojsk. Do zasadniczych wad tej struktury można zaliczyć to, że utrudniony jest obieg informacji pomiędzy wyspecjalizowanymi wydziałami oraz szefami rodzajów wojsk i służb „w poziomie", w realizacji takich wspólnie wykonywanych przedsięwzięć dowodzenia, jak: zbieranie i opracowanie informacji o sytuacji; planowanie, przekazywanie zadań bojowych itp.

W działalności zmierzającej do usprawnienia struktury organizacyjnej, ze względu na konieczność przezwyciężenia wymienionej trudności, oraz skrócenia czasu obiegu informacji, zrodziła się koncepcja organizacji zespołów funkcjonalnych w układzie „poziomym" takich, jak: zespół planowania, zespół dowodzenia bieżącego /zbierania i przekazywania informacji/ itp[66]. Niektórzy zwolennicy tej koncepcji postulowali nawet zorganizowanie struktury organów dowodzenia uwzględniającej wyżej wymienione zespoły.

W świetle przeprowadzonych badań[67], /których wyniki są zgodne z doświadczeniami i poglądem sztabu ŚOW/[68] organizowanie w dywizji stałych zespołów nieformalnych, zbyt długie przebywanie szefów rodzajów wojsk i służb w zespole planowania /w centrum dowodzenia/ nie usprawnia pracy, opóźnia obieg informacji, utrudnia pracę szefów wydziałów i szefów rodzajów wojsk i powoduje pewien stopień dezorganizacji pracy organu dowodzenia dywizji. Natomiast ustalenie zasad ścisłej współpracy poszczególnych komórek specjalistycznych z wydziałem operacyjnym i tworzenie zespołów nieformalnych na krótki okres czasu w celu wykonania konkretnych przedsięwzięć, jak np. likwidacja skutków uderzeń BMR lub innych specjalistycznych zadań /np. w zakresie rozpoznania/ sprzyja usprawnieniu dowodzenia.

66/ Projekt materiałów do Biuletynu Informacyjnego na temat: „Organizacja i metody pracy sztabu oraz szefostw rodzajów wojsk i służb dywizji /pułku/ w warunkach pokoju", Sztab Generalny, Warszawa 1974.

67/ Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji /pułku/ ... cyt. wyd., s. 139.

68/ Uwagi i opinie sztabu ŚOW do artykułów przeznaczonych do opublikowania w Biuletynie Informacyjnym Sztabu Generalnego, Dowództwo ŚOW, Wrocław, 1974, s. 7.

Doświadczenia wykazały także, że nie można osiągnąć sprawniejszego działania poprzez zwiększanie liczby pracowników organu dowodzenia albo wprowadzanie innej struktury /np. tworzenia sekcji w wydziale operacyjnym, powoływanie nowych wydziałów itp./. W pierwszym przypadku sztab staje się bardziej ociężały, mniej ruchliwy, zwiększa się prawdopodobieństwo jego wykrycia itp., drugie rozwiązanie opóźnia obieg informacji.W obu wypadkach zmniejsza się operatywność dowodzenia. Uwzględniając powyższe oraz fakt, że w strukturze organizacyjnej dywizji zmechanizowanych /pancernych/ do 1980 roku nie przewiduje się zmian mających wpływ na strukturę dowództwa dywizji, pomimo wzrastających przedsięwzięć /zadań/ dowodzenia doskonalenie struktury organów dowodzenia dywizji powinno zmierzać nie w kierunku zwiększania liczby komórek organizacyjnych i pracowników organu dowodzenia lecz bardziej racjonalnego ich wykorzystania /poprzez równomierniejsze obciążenie w realizacji wszystkich przedsięwzięć dowodzenia/ oraz wyposażenie sztabów w doskonalsze środki techniczne, ze środkami informatycznymi włącznie.

Racjonalizacja struktury organów dowodzenia dywizją w omawianym okresie, mogłaby polegać na: przygotowaniu co najmniej dwóch oficerów z wydziału operacyjnego do realizacji przedsięwzięć w zakresie walki radioelektronicznej, połączeniu na okres „W" wydziału organizacyjno-ewidencyjnego z wydziałem kadr i przygotowaniu tych oficerów do wykonywania funkcji drugiej specjalności - funkcji operacyjnych; rozpatrzeniu możliwości likwidacji wydziału administracyjno-gospodarczego /poprzez przekazanie wykonywanych przez ten wydział zadań kompanii ochrony i regulacji ruchu/; zwiększenie o 1-2 oficerów stanu etatowego kwatermistrzostwa, co pozwoliłoby na wydzielenie oficera łącznikowego tyłów na SD dywizji[69/].
Problem integracji kwatermistrzostwa i służb technicznych wymaga dalszych badań i jest uzależniony od rozwiązań, które zostaną przyjęte w związkach operacyjnych i całych siłach zbrojnych.

69/ Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia... cyt. wyd., s. 123.

Należy się liczyć z możliwością bardziej zasadniczych zmian w strukturze organów dowodzenia dywizji dopiero po wprowadzeniu do etatu dywizji oddziału walki radioelektronicznej, śmigłowców szturmowych itp. albo w wyniku zastosowania polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją. Prawdopodobnie nastąpi to jednak w latach osiemdziesiątych[70].

3.3. Sposoby doskonalenia struktury i funkcjonowania stanowisk dowodzenia dywizji

W świetle wymogów przewidywanego charakteru walki, a przede wszystkim wzrostu możliwości rozpoznania i skutecznego oddziaływania środkami rażenia na całą głębokość ugrupowania bojowego dywizji oraz bardziej manewrowych form działań[71], a także uogólnień doświadczeń z przeprowadzonych ćwiczeń[72] zachodzi potrzeba zwiększenia operatywności, trwałości i żywotności, ruchliwości i skrytości stanowisk dowodzenia dywizji. W celu spełnienia tych wymagań należy organizować odpowiedni system stanowisk dowodzenia, ponadto, powinny one być bardzo ruchliwe, nieduże liczebnie i wyposażone w takie techniczne środki dowodzenia, które zapewniają szybki obieg informacji, dobre warunki pracy i znaczną ochronę stanu osobowego przed skutkami środków rażenia nieprzyjaciela.

Zgodnie z powszechnie przyjętymi w praktyce rozwiązaniami obecnie organizuje się w dywizji stanowisko dowodzenia /SD/ i kwatermistrzowskie stanowisko dowodzenia /KSD/. W miarę potrzeb ze składu sił i środków SD wydziela się: w natarciu - wysunięte stanowisko dowodzenia /WSD; w obronie - zapasowe stanowisko dowodzenia ZSD/. Powyższe rozwiązanie posiada ten mankament, że we wszystkich wypadkach, w których nie wydzielono WSD a SD ulegnie zniszczeniu, KSD dywizji nie jest w stanie przejąć dowodzenia i nie można zapewnić jego ciągłości bez po-

70/ Problem kierunków doskonalenia struktury organizacyjnej organu dowodzenia dywizji i jego pracy na stanowisku dowodzenia jest przedmiotem szczegółowych badań i treścią opracowywanej rozprawy doktorskiej przez ppłka S. Piotrowskiego i dlatego nie będzie szerzej omawiany.

71/ Przypisy do pracy habilitacyjnej - załącznik nr 1.

72/ Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia... cyt. wyd., s. 26 i 27 oraz 143.

mocy „z zewnątrz". W tym przypadku odtworzenie naruszonego systemu dowodzenia trwać będzie stosunkowo długo, powodując przerwę w dowodzeniu. Aby tego uniknąć, należałoby przyjąć jako zasadę wydzielania zawczasu WSD /ZSD/ dywizji w składzie: zastępca dowódcy dywizji ds. liniowych, pomocnik szefa wydziału operacyjnego, pomocnik szefa wydziału rozpoznawczego i pomocnik szefa artylerii, wyposażając ich w wóz dowodzenia znajdujący się w dyspozycji zastępcy dowódcy dywizji ds. liniowych, wóz ochrony i niezbędne środki łączności. Organizacja tak pojętego, stałego składu WSD /ZSD/ nie wymaga zwiększenia stanu etatowego dywizji i technicznych środków dowodzenia /ewentualne zwiększenie wydziału operacyjnego o 1 oficera można osiągnąć poprzez racjonalizację pracy np. wydziału administracyjno-gospodarczego i kompanii ochrony i regulacji ruchu/.

Zawczasu wydzielane WSD /ZSD/ rozmieszczałoby się w działaniach bojowych na ogólnie przyjmowanych zasadach, nie bliżej jednak jak 2-3 km od SD dywizji. W miarę potrzeb, dla rozwiązania doraźnych ważnych zadań na WSD /ZSD/ mógłby wyjeżdżać dowódca dywizji, z niezbędnymi szefami wydziałów i rodzajów wojsk.

Badania i doświadczenia wskazują także na potrzebę zamiany obecnych autobusów sztabowych /z AS-250 włącznie/na opancerzone, pływające wozy dowodzenia i wozy sztabowe. Wprowadzenie do wyposażenia organów dowodzenia takich środków, zwiększyłoby ruchliwość i żywotność stanowisk dowodzenia oraz możliwości ich ochrony i obrony.

Należy zakładać, że wpłynie to także na zmiany organizacji pracy na SD i zapewni dogodniejsze warunki do wykonywania zadań w zakresie dowodzenia w ruchu i podczas krótkich postojów, co będzie zjawiskiem częstym w przewidywanych działaniach bojowych[73].

W celu zapewnienia ściślejszego współdziałania ze wspierającym lotnictwem oraz śmigłowcami szturmowymi na SD dywizji przy punkcie kierowania OPL powinny być rozmieszczone punkty kierowania lotnictwem, wydzielane z armii lotniczej[74].

73/ Uprawlenije wojskami ... cyt. wyd., s. 482.

74/ Patrz podrozdział 2.4.5.

Ze względu na to, że wprowadzenie odpowiedniej ilości wozów dowodzenia i opancerzonych wozów sztabowych uzależnione jest względami ekonomicznymi i wymagać będzie określonego czasu, na schemacie - załącznik nr 22 przedstawiono możliwy wariant ogólnego podziału zadań w zakresie dowodzenia i rozmieszczenia zasadniczej kadry SD dywizji w wozach dowodzenia i autobusach sztabowych, zgodnie z obecnie obowiązującym wyposażeniem[75].

4. ORGANIZACJA I PODSTAWOWE METODY PRACY DOWÓDCY I SZTABU DYWIZJI

4.1. Czynniki wywierające wpływ na organizację i metody pracy dowódcy i sztabu

Na organizację, treść i metody pracy dowódcy i sztabu, wpływają głównie takie czynniki, jak: treść i zakres wykonywanych równolegle zadań bojowych; warunki w jakich przygotowuje się działania bojowe; sytuacja operacyjno-taktyczna na lądzie i w powietrzu; stan wyposażenia sztabu dywizji i innych organów dowodzenia w techniczne środki dowodzenia; stan ukompletowania i wyszkolenia sztabu, zdolności organizatorskie dowódcy, szefa sztabu, szefów wydziałów oraz szefów rodzajów wojsk i służb.

We współczesnych działaniach bojowych praca dowódcy i sztabu nad organizacją natarcia z zasady będzie realizowana równolegle z wykonywaniem przedsięwzięć wynikających z uprzednio otrzymanego zadania bojowego /np. w zakresie marszu i zajęcia rejonu wyjściowego do natarcia/ i zadań cząstkowych, które mogą dotyczyć np. walki z desantem powietrznym, likwidacji skutków uderzeń jądrowych itp.

Ten stan rzeczy wywiera istotny wpływ na organizację, treść i metody pracy dowódcy i sztabu, ponieważ powoduje konieczność dokonania takiego podziału sił i środków oraz czasu, który zapewni równoległą realizację wszystkich zadań w terminie umożliwiającym sprawne wykonanie zadania bojowego.

Istotny wpływ na organizację, treść i metody pracy dowódcy i sztabu, wywierają warunki, w których realizuje się

75/ Jak odnośnik 70.

przygotowanie dywizji do działań, a w szczególności: czas na organizację działań bojowych; środki rażenia, które stosuje się w działaniach bojowych; styczność lub brak styczności z przeciwnikiem; miejsce dywizji w ugrupowaniu armii oraz styczność lub brak styczności z sąsiadami; charakter terenu - czy jest równinny, górzysty, lesisto-jeziorny, o przeciętnej zabudowie czy też zurbanizowany; charakter pogody /lato, zima, roztopy/ oraz pory doby.

W dywizji organizacja działań bojowych będzie realizowana z zasady w warunkach ograniczonej ilości czasu, a w szeregu przypadków i skrajnie ograniczonego czasu. Z tego względu dowódca i szef sztabu dywizji /pułku/ powinien zorganizować pracę w taki sposób, ażeby zapewnić równoległą realizację przedsięwzięć dowodzenia zarówno w dywizji, jak i we wszystkich podległych organach dowodzenia. W rozwiązaniu tego problemu w warunkach polowych należy posługiwać się odpowiednią, dostosowaną do konkretnych warunków metodą pracy.

Zależnie od stosowanych środków rażenia działania bojowe dywizji mogą być organizowane w warunkach stosowania broni jądrowej i innych środków masowego rażenia albo w warunkach stosowania klasycznych środków walki i zagrożenia użycia broni jądrowej. Organizacja i prowadzenie działań bojowych dywizji w warunkach stosowania broni jądrowej przebiegać będzie w sytuacji, w której decydującym problemem będzie wywalczenie przewagi jądrowej. Szybkość wykrywania i niszczenia środków jądrowych przeciwnika mierzona w minutach i sekundach, wywierać będzie zasadniczy wpływ na rezultaty walki. W tych warunkach, już w czasie organizacji działań bojowych mogą wystąpić ciągłe, radykalne zmiany w możliwościach wojsk własnych i przeciwnika oraz zmiany w stosunku sił. W wyniku uderzeń jądrowych zmieniać się będzie także charakter terenu: powstaną strefy zniszczeń, skażeń, pożarów i zatopionych obszarów, których pokonanie będzie niezwykle utrudnione lub przez określony czas wręcz niemożliwe.

Organizacja walki w warunkach stosowania klasycznych środków rażenia, ze względu na możliwość użycia broni jądrowej w dowolnym okresie działań bojowych, wyłania potrzebę jednolitego planowania działań zarówno z użyciem, jak i bez użycia

broni jądrowej oraz ciągłego utrzymania dywizjonu rakiet taktycznych w takiej gotowości bojowej, która zapewni możliwość uzyskania przewagi nad równorzędnym przeciwnikiem w realizacji zadań podczas pierwszego uderzenia jądrowego.

Na pracę dowódcy i sztabu podczas organizacji i prowadzenia walki wywierają także wpływ stale wzrastające możliwości innych środków walki.

Możliwość wykonania gwałtownych i skutecznych uderzeń przez samoloty i uzbrojone śmigłowce nieprzyjaciela, masowego stosowania desantów taktycznych i operacyjnych oraz rozpoznawania i zakłócania systemu dowodzenia i łączności wszystkich ogniw dowodzenia /nawet na znacznych odległościach od linii bezpośredniej styczności z wojskami przeciwnika/ dyktuje potrzebę realizacji zadania ciągłej walki o zapewnienie swobody działania i manewru. Głównymi jej elementami jest walka o zapewnienie przewagi jądrowej, ciągła i powszechna obrona przeciwlotnicza, szeroko pojęte maskowanie i nieustanna walka radioelektroniczna.

Jeżeli działania bojowe będą organizowane bez styczności z nieprzyjacielem, np. podczas natarcia z rejonów położonych w głębi, wówczas trzeba będzie nawiązać ścisłe współdziałanie z sąsiadem znajdującym się na kierunku natarcia dywizji i realizować przedsięwzięcia zapewniające sprawne przesunięcie wojsk dywizji na rubież ataku itp. O ile natomiast natarcie będzie organizowane w styczności z nieprzyjacielem dowódca i sztab zmuszeni będą do równoległego rozwiązywania przedsięwzięć związanych z kierowaniem walką i organizacją natarcia zgodnie z nowo otrzymanym zadaniem bojowym.

Dywizja może organizować i prowadzić działania bojowe, będąc w pierwszym rzucie w składzie głównego zgrupowania uderzeniowego armii albo na drugorzędnym kierunku nie mając bezpośredniej styczności z sąsiadami. W pierwszym wypadku dowódca, sztab i szefowie rodzajów wojsk powinni zwrócić szczególną uwagę na zadania realizowane bronią jądrową i innymi środkami rażenia armii, na właściwe wykorzystanie oddziałów i pododdziałów wzmocnienia oraz uzgodnienie ścisłego współdziałania z sąsiadami. Podczas organizacji i prowadzenia działań na drugim kierunku, bez styczności z sąsiadami, powstanie potrzeba ubez-

pieczenia i osłony otwartych skrzydeł, a w szeregu przypadków i zagrożonych przez przeciwnika komunikacji.

Problemy te wystąpią jeszcze bardziej wyraźnie w przypadku natarcia dywizji w znacznym oddaleniu od sił głównych/obrony w okrążeniu/, podczas którego zaopatrzenie i ewakuacja drogami lądowymi będą utrudnione, a w niektórych okresach wręcz niemożliwe.

W przypadku organizacji działań dywizji będącej w drugim rzucie armii zwiększy się znacznie zakres wykonywanych przez dowódcę i sztab przedsięwzięć dowodzenia. W tym przypadku trzeba bowiem posiadać informacje o sytuacji w całym pasie armii oraz planować i organizować natarcie /kontratak/ z kilku /dwóch-trzech/ rubieży.

Na treść i metody pracy dowódcy i sztabu wywiera także istotny wpływ charakter terenu, pogoda i pora doby. Np. w natarciu w terenie górzystym, sztab powinien dostarczyć dowódcy bardziej szczegółowe dane o terenie i pogodzie niż w warunkach nizinnych, o wpływie terenu na wykorzystanie broni jądrowej i innych środków rażenia, na organizację przesunięć wojsk, organizację systemu dowodzenia i łączności. W natarciu zimą szczególnego znaczenia nabiera prognoza pogody, informacje o stanie pokrywy lodowej na rzekach i jeziorach, grubości warstwy śniegu i stanie dróg z uwzględnieniem tworzących się zasp i gołoledzi. Organizując działania bojowe w nocy dowódca i sztab powinni uwzględnić wpływ charakteru nocy /czas jej trwania, stopień widoczności itp./, zebrać szczegółowe informacje o środkach „nocnego widzenia" przeciwnika oraz zaplanować i zorganizować jak najracjonalniejsze wykorzystanie tych środków znajdujących się na wyposażeniu podległych oddziałów, a także środków do oświetlenia pola walki.

Działania bojowe dywizji mogą być organizowane i prowadzone w warunkach zdecydowanej przewagi operacyjnej wojsk własnych na lądzie i w powietrzu albo w sytuacji, w której toczy się bitwa o wywalczenie takiej przewagi. W pierwszym przypadku dowódca i sztab posiadać będą bardziej sprzyjające warunki organizacji działań, jak w sytuacji toczącej się bitwy o przejęcie inicjatywy i wywalczenie przewagi operacyjnej. W tym drugim przypadku trzeba będzie niekiedy zaangażować część sił

dywizji w toczącej się walce jeszcze przed rozpoczęciem realizacji nowego zadania bojowego. Należy liczyć się także z koniecznością udzielenia pomocy w realizacji przedsięwzięć związanych z uporządkowaniem i zorganizowanym wycofaniem się oddziałów /pododdziałów/ sąsiada walczącego w przodzie, przeciwdziałania panice itp.

Jakościowo nowe możliwości współczesnych środków walki dyktują konieczność wyposażenia sztabów, szefostw rodzajów wojsk i służb w coraz doskonalsze techniczne środki dowodzenia. Pododdziały rozpoznawcze dywizji otrzymują coraz doskonalsze środki rozpoznania, w tym także rozpoznania radioelektronicznego. Do wyposażenia dywizji i pułków wprowadza się nowe wozy dowodzenia, sprzęt łączności o znacznie większym zasięgu, zakresie fal, odporności na zakłócenia, automatyczne i mechaniczne urządzenia utajniające oraz szeroki asortyment środków organizacyjno-technicznych. Coraz więcej nasyca się wojska i sztaby zautomatyzowanymi urządzeniami do kierowania ogniem /głównie - OPL i WRiArt./ do usprawnienia procesów dowodzenia. W przyszłości przewiduje się zastosowanie polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją. Wprowadzanie do wyposażenia sztabów coraz doskonalszych technicznych środków dowodzenia jest procesem ciągłym. Powoduje to potrzebę nieustannego poszukiwania takiej organizacji i metod pracy, które zapewnią możliwie najbardziej racjonalne wykorzystanie tych środków oraz najwyższą operatywność i sprawność dowodzenia.

4.2. Metody pracy dowódcy i sztabu

We wszystkich sytuacjach zastosowane metody pracy powinny zapewnić dowódcy podjęcie uzasadnionej decyzji i terminowe przekazanie zadań do wojsk, a podległym dowództwom wystarczającą ilość czasu na zorganizowanie działań zgodnie z otrzymanym zadaniem.

Biorąc za podstawę kryterium czasu można wyróżnić trzy podstawowe modele /metody/ pracy dowódcy i sztabu: planowania kolejnego, planowania równoległego i metodę dyrektywną - załączniki nr nr: 23, 24, 25.

Metodę kolejnego planowania stosuje się wówczas, gdy

czas pozwala na szczegółowe wypracowanie decyzji i zaplanowa - nie działań na każdym szczeblu wyższym a następnie na przeka - zanie zadań bojowych i realizację zespołu przedsięwzięć orga - nizacyjnych na kolejnym, niższym szczeblu dowodzenia. Stosowa- nie tej metody zapewnia najlepsze warunki planowania, kontro - lowania realizacji przedsięwzięć planistyczno - organizacyjnych przez podwładnych i udzielenia im niezbędnej pomocy. Pozytywną stroną tej metody jest również możliwość uzyskania wysokiego stopnia tajemnicy przygotowań do działań. Jej wadą jest nato - miast długi czas potrzebny na realizację poszczególnych przed- sięwzięć. Doświadczenia wskazują, że na przygotowanie tą meto- dą działań bojowych dywizji potrzeba kilka dni[76].

Metoda planowania równoległego polega na niemalże równo- czesnym rozwiązywaniu przedsięwzięć planistyczno-rozkazodaw - czych przez dowództwa kilku kolejnych szczebli dowodzenia.

Równoległość pracy osiąga się przede wszystkim przez jak najszybsze przekazanie podległym sztabom niezbędnych informa - cji do planowania. W tym celu po analizie zadania dowódca dy - wizji zapoznaje sztab z wnioskami z analizy zadania bojowego i przekazuje się podległym sztabom zarządzenia wstępne. Następ- nie dowódca dywizji ocenia sytuację, w trakcie której wysłuchu- je zwięzłych meldunków kierowniczych osób funkcyjnych sztabu oraz szefów rodzajów wojsk, w sprzyjających warunkach prowa- dzi rekonesans i podejmuje decyzję o walce, obrazując ją jedno- cześnie na mapie. Bezpośrednio po powzięciu decyzji przez do- wódcę dywizji przekazuje się podwładnym zadania bojowe zazwy - czaj w rozkazach bojowych dla poszczególnych pułków i niezbęd- ne wytyczne współdziałania i zabezpieczenia bojowego działań. Po przekazaniu zadań bojowych uzupełnia się mapę decyzji kolej- nymi informacjami decyzyjnymi i wprowadza się korekty oraz de- talizuje plany: działań bojowych drt i artylerii, OPL, dzia - łalności partyjno-politycznej, rozpoznania, inżynieryjnego za- bezpieczenia działań bojowych itp. W miarę rozwiązywania posz- czególnych problemów - przekazuje się zarządzenia do wojsk.

76/ Np. w Armii Radzieckiej podczas II wojny światowej stosu - jąc tę metodę na przygotowanie natarcia w ogniwie dywizja- pułk wydzielano 5-7 dób. A.A. Greczko, Woorużonnyje siły... cyt. wyd., s. 239.

Prowadzi się także rekonesans i precyzuje zadania bojowe, wytyczne współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych.

Głównymi zaletami tej metody są: możliwość skrócenia czasu na realizację prac planistyczno-organizatorskich dowództw i sztabów w skali wszystkich szczebli, a więc także pozostawienie większej ilości czasu wojskom na przygotowanie się do walki oraz szeroki udział oficerów sztabu różnych szczebli dowodzenia w planowaniu działań bojowych. Negatywną stroną tej metody jest przede wszystkim trudność zgrania w czasie i przestrzeni wszystkich przedsięwzięć planistyczno-organizacyjnych różnych szczebli dowodzenia.

Metodę dyrektywną stosuje się w zasadzie w sytuacjach wymuszonych skrajnie ograniczonym czasem na planowanie i organizację działań. Polega ona na tym, że dowódca z chwilą otrzymania nowego zadania bojowego albo w wyniku gwałtownej zmiany sytuacji /np. po uderzeniu jądrowym/ z zasady nie wysłuchuje meldunków oficerów sztabu, lecz - na podstawie posiadanych informacji - sam lub po krótkim wyjaśnieniu niezbędnych zagadnień z szefem sztabu i niektórymi kierowniczymi osobami funkcyjnymi znajdującymi się aktualnie przy nim - podejmuje decyzję, w której określa zazwyczaj tylko ogólny cel i zamiar działań oraz najpilniejsze, ujęte w najbardziej zwięzłej formie zadania bojowe. Zadania te - wraz z informacją co do ogólnego celu działań - przekazuje się podwładnym natychmiast. Dlatego czyni to zwykle dowódca dywizji osobiście lub przy pomocy kierowniczych osób funkcyjnych, które aktualnie znajdują się przy dowódcy.

Jeśli dowódca dywizji podjął decyzję i przekazał zadania bojowe bez pomocy oficerów sztabu, wówczas powinien zapoznać ich ze swą decyzją i przekazanymi zadaniami bojowymi, wydając równocześnie wytyczne co do planowania, organizowania i zabezpieczenia bojowego działań.

W wypadku otrzymania zadania całościowego /na całą dobę/ najpierw ustala się etapy jego wykonania, treść zadań poszczególnych etapów oraz terminy i kolejność ich wykonania. Następnie - zgodnie z ustaloną według kryteriów ważności i pilności kolejnością - planuje się je i organizuje ich wykonanie.

Metoda dyrektywna pozwala więc wojskom przystąpić do wy-

konywania zadania pierwszego etapu nawet przed tym, nim zakończone zostaną prace nad organizacją działań w pozostałych etapach. Najczęściej jednak metoda ta znajduje zastosowanie podczas organizacji wykonania zadań cząstkowych.

Przy zastosowaniu metody dyrektywnej w pracach nad podjęciem decyzji stosunkowo ograniczony jest udział sztabu, występują też duże trudności w planowaniu, które z konieczności jest ramowe i obejmuje jedynie podstawowe, uogólnione w najszerszym stopniu zagadnienia. Tym samym pozostawia się maksymalnie dopuszczalną w działaniach zorganizowanych inicjatywę i swobodę działania podwładnym.

Do właściwości metody dyrektywnej należy również zaliczyć świadomą rezygnację sztabu dywizji ze szczegółowego planowania i formułowania zadań bojowych podległym oddziałom - a więc najniższy stopień centralizacji dowodzenia.

W przypadku realizacji w jednym czasie kilku zadań bojowych /np. wypracowania decyzji do natarcia i odpierania ataku oddziałów śmigłowców szturmowych nieprzyjaciela/ dowódca i sztab dywizji mogą stosować niemalże jednocześnie różne metody pracy. Ponadto przedstawione modele powinny być zawsze dostosowywane do konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej.

4.3. Sposoby usprawniania organizacji pracy

Organizacja pracy obejmuje określenie zadań /przedsięwzięć/ sztabu, szefów rodzajów wojsk i służb, dokonanie podziału tych zadań /przedsięwzięć/ pomiędzy poszczególne obsady punktów dowodzenia, wydziały, szefów rodzajów wojsk i służb oraz poszczególnych oficerów, ustalenie terminów wykonania przedsięwzięć, określenie i przygotowanie miejsc pracy dowódcy, wydziałów i szefów rodzajów wojsk i służb na punktach dowodzenia oraz stanowisk pracy poszczególnych oficerów w miejscach pracy, zapewnienie współpracy pomiędzy poszczególnymi obsadami punktów dowodzenia oraz komórkami organizacyjnymi i oficerami organu dowodzenia dywizji.

Podstawę do określenia właściwej organizacji pracy stanowi treść zadania bojowego i warunki jego wykonania, głównie ilość dysponowanego czasu, decyzja i wytyczne dowódcy dywizji,

wytyczne i zarządzenia szefa sztabu dywizji oraz opracowany i zaakceptowany przez dowódcę dywizji system rozmieszczenia i funkcjonowania SD i podział obowiązków pomiędzy poszczególne wydziały i szefów oraz wchodzące w ich skład osoby funkcyjne.

Organizatorem pracy sztabu i wszystkich organów dowodzenia dywizji jest szef sztabu. Określa on zakres, terminy i wykonawców prac dotyczących zbierania i opracowania informacji, planowania i organizacji działań bojowych oraz kontroli realizacji postawionych zadań bojowych.

Organizując pracę szef sztabu, szefowie rodzajów wojsk i służb i inne kierownicze osoby funkcyjne powinni wykorzystywać dostępne techniki organizatorskie, takie jak: harmonogramy, ideowe modele pracy sztabu /wydziałów/, w tym także modele sieciowe.

Jak wykazują doświadczenia ćwiczeń przygotowanie jeszcze w okresie pokoju "Regulaminu /instrukcji/ pracy dowództwa dywizji w warunkach polowych" i twórcze zastosowanie zawartych w nim zasad zwiększa operatywność i skuteczność dowodzenia.

W regulaminie pracy dowództwa dywizji w warunkach polowych zazwyczaj określa się: strukturę organizacyjną oraz rolę i zadania kierowniczych osób funkcyjnych i poszczególnych komórek organizacyjnych dowództwa dywizji; zasady funkcjonowania i organizacji pracy na punktach dowodzenia dywizji /podział stanu osobowego i sprzętu na stanowiska dowodzenia, przezna - czenie i rozmieszczenie oraz przesunięcie SD, zasady organizacji ochrony i obrony SD, organizacji pracy i łączności, ogólne zasady planowania, organizacji i kierowania działaniami bojowymi dywizji. Zawiera on także ideowe modele /schematy/: rozmieszczenia stanu osobowego w wozach dowodzenia i innych środkach transportu, rozmieszczenia, przesunięcia oraz ochrony i obrony SD, obiegu informacji, organizacji łączności, pracy dowódcy i sztabu w różnych warunkach czasu /także sieciowe/ oraz harmonogramy pracy sztabu, sygnały alarmowania i ostrzegania itp.[77/]

Dokumenty te, właściwie opracowane i uaktualniane stosownie do zmian etatowych i wyposażenia w techniczne środki do -

77/ Treść przytoczono na przykładzie "Regulaminu pracy dowództwa dywizji w warunkach polowych" /projekt/, Dowództwo SOW, Wrocław, 1974.

wodzenia, i twórczo wykorzystywane, stanowią jeden ze środków usprawniających pracę organów dowodzenia dywizji w polu.

Duży dynamizm współczesnych i przewidywanych działań charakteryzuje się między innymi tym, że planowanie nowego zadania będzie przebiegać przy jednoczesnym wykonaniu poprzednio otrzymanych zadań bojowych. Narzuca to konieczność takiego zorganizowania pracy dowództwa dywizji, ażeby zapewnić maksymalną operatywność dowodzenia w ruchu, podczas krótszych i dłuższych postojów. W tym celu szef sztabu powinien - o ile nie uczynił tego na podstawie zarządzenia wstępnego armii - uaktualnić stosownie do sytuacji podział obowiązków między poszczególne wydziały i szefów /oficerów sztabu/, dopilnować najbardziej racjonalnego ich rozmieszczenia na punktach dowodzenia i w czasie zmiany SD oraz rozmieszczenia poszczególnych oficerów w wozach dowodzenia i autobusach sztabowych /w miejscach pracy/. Rozmieszczenie poszczególnych osób funkcyjnych, wydziału operacyjnego i innych organów dowodzenia powinno zapewniać właściwe warunki planowania i organizacji działań bojowych zarówno na postoju, jak i w ruchu, w każdej sytuacji pola walki. Przykładowy podział zasadniczych funkcji dowodzenia pomiędzy poszczególnych oficerów i rozmieszczenie ich w wozach dowodzenia /w ruchu/ lub w autobusach sztabowych na SD dywizji przedstawiono w załączniku nr 22[78/].

W przedstawionym wariancie uwzględnia się hierarchiczno-funkcjonalno-specjalistyczny podział zadań w zakresie dowodzenia, a w szczególności, w zakresie jednoczesnego i równoległego zbierania informacji, planowania i organizacji natarcia oraz kierowania podległymi oddziałami w celu wykonania uprzednio postawionego zadania bojowego i zadań cząstkowych.

Dowódca dywizji wraz z szefem sztabu koncentruje wysiłek na najistotniejszych problemach dowodzenia - podjęciu decyzji o walce i terminowym przekazaniu jej wykonawcom. Dla osiągnięcia tego celu kierują oni pracą podległych szefów i przekazują osobiście podległym oddziałom szczególnie pilne zadania bojowe.

Dowódca dywizji dowodzi ze swego wozu dowodzenia /w ruchu/, rozwiniętego centrum dowodzenia /na postoju/ lub innego

78/ W wariancie tym uwzględnia się wyposażenie sztabów w techniczne środki dowodzenia, zgodne ze stanem z 1974 roku.

miejsca pracy przygotowanego w pomieszczeniach budynków, schronach itp.

Szef sztabu kieruje pracą obsady SD ze swego wozu dowodzenia /w ruchu/, z centrum dowodzenia dywizji lub z przygotowanego miejsca pracy dowódcy, w którym rozwiązuje się zasadnicze zagadnienia planowania działań bojowych i przekazania najpilniejszych zadań. Styczność osobista dowódcy dywizji, szefa sztabu, szefa wydziału operacyjnego, oraz w najważniejszych okresach dowodzenia szefów wydziałów i szefów rodzajów wojsk - stwarza dogodne warunki do podejmowania decyzji w możliwie najkrótszym czasie, przekazania najpilniejszych zadań bojowych i niezbędnych informacji o zadaniach i zarządzeniach sztabu armii oraz informacji o decyzji dowódcy wszystkim zainteresowanym szefom wydziałów i szefom rodzajów wojsk i służb, a więc do równoległej pracy zarówno w sztabie dywizji, jak i w podległych oddziałach i pododdziałach.

Tak więc wszystkie dane do decyzji dowódcy powinny być przekazane: w ruchu - do wozów dowodzenia dowódcy i szefa sztabu, na postoju - do centrum dowodzenia lub innego miejsca pracy dowódcy dywizji. Z kolei stamtąd przekazywane są zainteresowanym najważniejsze informacje o decyzji dowódcy dywizji.

Pomyślna realizacja przedsięwzięć dowodzenia w warunkach ograniczonego czasu zależy w dużej mierze od precyzyjnego określenia, co, kto i w jakim czasie powinien wykonać. W tym celu pomocne są zawczasu określone obowiązki i precyzowanie ich stosownie do zadania bojowego i sytuacji, w oparciu o zawczasu przygotowane terminarze przygotowania działań bojowych, harmonogramy pracy sztabu i modele sieciowe organizacji pracy, które mogą być wykorzystane także w perspektywicznym, zautomatyzowanym systemie dowodzenia.

Należy przyjąć zasadę, że każdy oficer sztabu realizuje zadania zgodnie z określonymi obowiązkami, treścią zadania bojowego i sytuacją, nie czekając na żadne wytyczne. Szef sztabu i inne kierownicze osoby funkcyjne ukierunkowują pracę sztabu i podległych oficerów, podając wytyczne w możliwie najbardziej zwięzłej formie /w każdym przypadku muszą one określać terminy realizacji przedsięwzięć/. Rozwinięte wytyczne powinno się dawać tylko temu oficerowi, który nie ma doświadczenia w realizacji postawionego przed nim zadania.

W doskonaleniu organizacji pracy istotne znaczenie posiada właściwe wykorzystanie technicznych środków dowodzenia oraz zwięzłych, sformalizowanych i zunifikowanych dokumentów bojowych, których przykładową formę i treść przedstawiono w załącznikach od nr 7 do 21.

5. DOSKONALENIE TECHNICZNYCH ŚRODKÓW DOWODZENIA DYWIZJI

5.1. Pilna potrzeba doskonalenia środków rozpoznania

Znaczenie tego problemu i radykalny sposób jego rozwiązania poprzez wprowadzenie jakościowo nowych środków rozpoznania i przekazu zdobytych informacji przedstawiono w podrozdziale 2.4.1. „Doskonalenie rozpoznania". Do czasu realizacji tego przedsięwzięcia istnieje potrzeba wyposażenia oddziałów dywizji i batalionu rozpoznawczego w większą ilość doskonalszych, o większym zasięgu, w miarę możliwości miniaturowych radioloka - torów, pasywnych urządzeń noktowizyjnych i różnego typu czujników /czułych na promieniowanie podczerwone, drgania ziemi pod wpływem ruchu pojazdów itp./, elektronicznych urządzeń do ustalania wybuchów jądrowych, a w dalszej perspektywie - w urządzenia laserowe do prowadzenia rozpoznania. Równolegle z tymi środkami należałoby skoncentrować wysiłki w celu wprowadzenia doskonalszych aniżeli obecne środków do przekazywania informacji z rozpoznania, charakteryzujących się mniejszymi gabarytami i ciężarem, zakresem częstotliwości zapewniającym bezpośrednie przekazywanie informacji alarmowych do wozu dowodzenia dowódcy dywizji, możliwością szybszego nawiązywania łączności /w czasie mierzonym w milisekundach/ i przekazywania informacji /w ciągu kilku sekund przy zastosowaniu np. urządzeń transmisji danych/.

5.2. Doskonalenie środków łączności

W dziedzinie wyposażenia dywizji w techniczne środki łączności osiągnęliśmy poziom, który w zasadzie odpowiada wymogom współczesnego pola walki. Jednakże przewidywany rozwój uzbrojenia, wprowadzanie do wyposażenia przez przeciwnika coraz

doskonalszych środków walki radioelektronicznej /rozpoznania i zakłócania/, konieczność skrócenia czasu przekazywania informacji oraz zapewnienia nieprzerwanej łączności dowodzenia i ściślejszego współdziałania /w tym także z lotnictwem/ w ruchu, a także zwiększenia skrytości dowodzenia, dyktuje potrzebę dalszego, intensywnego doskonalenia środków łączności.

Do najpilniejszych zadań w tej dziedzinie można zaliczyć:

- wprowadzenie urządzeń do automatycznego utajniania rozmów radiowych w relacjach: dywizja - pułk, pułk - batalion;
- wprowadzenie do wyposażenia śmigłowców radiostacji zapewniających bezpośrednią łączność z dowódcami od dowódcy kompanii /baterii/ wzwyż;
- wyposażenie śmigłowców i samolotów oraz dysponentów przeciwlotniczych środków walki i dowódców od dowódcy kompanii /baterii/ wzwyż w urządzenia identyfikacji "swój-obcy";
- wyposażenie dywizji w środki radiowe zapewniające bardzo szybkie nawiązywanie łączności /w czasie mierzonym w milisekundach/ i przekazywanie informacji /w ciągu kilku-kilkunastu sekund/, automatyczną zmianę zakresu fal roboczych i niezawodność działania na postoju, jak i w ruchu;
- wyposażenie kwatermistrzów dywizji i pułków w wozy dowodzenia.

Poza tym należałoby dążyć do wprowadzenia środków łączności na układach scalonych, o mniejszych gabarytach i ciężarze, znacznie większym zakresie częstotliwości i ilości fal roboczych, montowania sprzętu łączności w transporterach opancerzonych i zmniejszania ilości pojazdów pododdziałów łączności, zabezpieczających łączność organów dowodzenia dywizji i pułków. Doskonaląc środki łączności dywizji trzeba uwzględniać możliwość ich wykorzystania w polowym zautomatyzowanym systemie dowodzenia dywizją.

5.3. Doskonalenie środków organizacyjno-technicznych

Wykorzystanie w pracy sztabu dywizji środków organizacyjno-technicznych przyspiesza obieg informacji, sprzyja dokładności obliczeń i kalkulacji oraz ułatwia i przyspiesza wykonywanie dokumentów bojowych.

Jak wykazują doświadczenia ćwiczeń stosowane w sztabie dywizji środki organizacyjno-techniczne powinny charakteryzować się: małymi gabarytami i niewielkim ciężarem oraz funkcjonalnością rozmieszczenia w wozach dowodzenia, wysoką stabilnością, zapewniającą ich działanie w ruchu, prostotą budowy, łatwością obsługiwania, niezawodnością działania i kompleksowością wykorzystania. Urządzenia te powinny być wielozadaniowe, w maksymalnym stopniu zunifikowane oraz tworzyć kompleksowy zestaw.

Do utrwalenia i zobrazowania informacji oraz reprodukcji dokumentów bojowych celowo jest stosować magnetofony /reporterskie i stacjonarne/, urządzenia do kopiowania i reprodukcji dokumentów, takie jak: kopiarki elektrostatyczne i termokopiarki oraz maszyny do pisania z urządzeniem perforującym taśmy papierowe i czytnikiem /powinny być zasilane prądem zmiennym i stałym/.

Dla ułatwienia i przyspieszenia wymiany informacji szerokie zastosowanie powinny znaleźć zminiaturyzowane radiotelefony oraz urządzenia konferencyjne /np. LOTOS/, a do wykonywania wszelkiego rodzaju obliczeń, zminiaturyzowane elektroniczne maszyny kalkulacyjne /np. ELWRO-105 LM/, wyposażone we własne źródła zasilania. Należałoby także poszukiwać urządzeń do reprodukcji i przekazywania informacji przedstawianych graficznie i na mapie. Prawdopodobnie można by osiągnąć pewien postęp w tej dziedzinie dzięki zastosowaniu telekopii płaskiej i termokopiarek.

5.4. Doskonalenie wozów dowodzenia i innych środków transportu sztabu

W ostatnich latach dokonano znacznego postępu w dziedzinie wyposażenia organów dowodzenia dywizji i pułków w coraz doskonalsze wozy dowodzenia, autobusy sztabowe i inne środki transportu, np. powietrzny element dowodzenia /PED/. Jak wykazują doświadczenia ćwiczeń oraz wnioski z analizy przewidywanego charakteru walki[79] za najbardziej przydatne środki transportu i miejsca pracy oficerów organów dowodzenia dywizji i

79/ Wstępna analiza wyników badań ... cyt. wyd., s. 138. Przypisy do pracy habilitacyjnej - załącznik nr 1.

niższych organów dowodzenia należy uznać opancerzone, pływające, zabezpieczone przed przenikaniem pyłu promieniotwórczego, zbliżone zdolnością manewru i wyglądem do wozów bojowych wozy dowodzenia, wozy sztabowe i opancerzone pojazdy służące do przewożenia środków i pododdziałów łączności. Ważne znaczenie w dowodzeniu wojskami spełniać będą nadal powietrzne elementy dowodzenia /PED/.

Należałoby więc dążyć do wyposażenia organów dowodzenia dywizji w wozy dowodzenia charakteryzujące się omówionymi powyżej właściwościami oraz do wprowadzenia opancerzonych wozów sztabowych na transporterach, zastępując nimi wykorzystywane obecnie autobusy sztabowe. Zarówno wozy dowodzenia, jak i wozy sztabowe powinny zapewniać dogodne warunki pracy w ruchu i na postoju. Celowo byłoby także rozmieścić przynajmniej część najwartościowszych środków łączności na transporterach opancerzonych. Wszystkie wozy dowodzenia, wozy sztabowe i inne środki transportu sztabu powinny posiadać środki zdolne do prowadzenia skutecznej walki z czołgami, samolotami i śmigłowcami nieprzyjaciela oraz posiadać urządzenia identyfikacji „swój-obcy". Oprócz wozów dowodzenia zbliżonych wyglądem do wozów bojowych, w organach dowodzenia dywizji pancernych i pułków czołgów powinny znajdować się nadal czołgi dowodzenia. Czołgi te potrzebne są dowódcy dywizji i dowódcom pułków /zastępcom dowódców dywizji i pułków/, w tych sytuacjach, w których ich osobista obecność jest niezbędna w ugrupowaniu czołowych oddziałów i pododdziałów. W świetle doświadczeń wojennych, potwierdzonych wielokrotnie przykładami działań bojowych na Bliskim Wschodzie w trzeciej i czwartej wojnie izraelsko-arabskiej, pomimo zwiększenia roli technicznych środków dowodzenia, rozmachu i dynamiki walki „nadal bardzo ważną rolę spełnia rozmieszczenie stanowisk dowodzenia w pobliżu wojsk zgodnie z ich urzutowaniem oraz prowadzenie obserwacji, zwłaszcza w decydujących i przełomowych momentach operacji /walki/, osobiście przez dowódcę. Dowódca powinien stale wyczuwać puls walki, podwładni zaś jego obecność na polu walki. Dzięki temu można zarówno organizować działania bojowe bezpośrednio w terenie, jak i reagować w określonym czasie na szybkie i nieoczekiwane zmiany sytuacji, a nawet odpowiednio oddziaływać moralnie na wojska w najbar-

dziej krytycznych okresach prowadzenia działań bojowych"[80/].

Należałoby także rozpatrzeć możliwość wprowadzenia do wyposażenia sztabu dywizji drugiego powietrznego elementu dowodzenia /PED/, a w dalszej perspektywie, klucza PED w składzie 3 śmigłowców, które można by wykorzystać zarówno na szczeblu dywizji, jak również w miarę potrzeb, na szczeblu pułku. PED powinny być wyposażone dodatkowo w urządzenia do samoczynnego utajniania rozmów radiowych oraz urządzenia identyfikacji „swój - obcy".

6. PROBLEMY AUTOMATYZACJI KIEROWANIA OGNIEM I DOWODZENIA DYWIZJĄ W POLU

6.1. Obiektywna konieczność oraz potrzeby i możliwości automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia dywizją w polu

Na podstawie analizy dokonanych i przewidywanych zmian w uzbrojeniu i technicznych środkach dowodzenia, w rozdziale pierwszym wykazano, że wraz z wprowadzaniem do wyposażenia wojsk doskonalszej techniki bojowej następuje zmniejszenie się czasu pełnego cyklu obiegu informacji oraz, że w wyniku skrócenia tego czasu do wielkości minutowych i sekundowych, a także dążenia do zapewnienia przewagi w dowodzeniu nad przeciwnikiem, automatyzacja kierowania ogniem i dowodzenia jest obiektywną koniecznością.

Problem automatyzacji jest oceniany właściwie w naszych Siłach Zbrojnych. W 1973 roku został on uznany jako najważniejszy kierunek działalności w realizacji zadań w zakresie doskonalenia systemu organizacji kierowania Siłami Zbrojnymi PRL[81/]. Zintensyfikowano prace naukowo-badawcze i koncepcyjno-projektowe przewidziane umowami międzysojuszniczymi w ramach Układu Warszawskiego w zakresie budowy jednolitego, kompleksowego po-

80/ Uprawlenije wojskami ... cyt. wyd. "Przegląd Informacyjny ASG", nr 6, 1974, s. 480-481.

81/ Program realizacji zadań w zakresie doskonalenia systemu organizacji i kierowania Siłami Zbrojnymi PRL na lata 1973-1975, MON - Sztab Gen., Warszawa, 1973 r.

lowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia frontu oraz w zakresie eksperymentalno-użytkowego polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia związku taktycznego. Opracowane wymagania i założenia koncepcyjne dotyczące budowy polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia odpowiadają w zasadzie wymogom współczesnego pola walki, stwarzają podstawy do realizacji wytyczonych zadań[82/].

Uwzględniając dotychczas osiągnięty poziom prac w dziedzinie automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia istnieje pilna potrzeba znalezienia takich sposobów i środków działania, które zapewnią jak najwyższą skuteczność dowodzenia związkiem taktycznym, w jak najkrótszym czasie i przy możliwie najmniejszych kosztach /finansowych, materiałowych i mierzonych użyciem czasu pracy kadry naukowej i dowódczo-sztabowej, zaangażowanej do realizacji tego przedsięwzięcia/. Wybór najbardziej skutecznych i ekonomicznych sposobów automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia wojskami ma istotne znaczenie w walce o zapewnienie przewagi dowodzenia w ewentualnej przyszłej wojnie.

Dla dokonania tego wyboru warto zastanowić się nad następującymi problemami:

1. Jakie są potrzeby w zakresie automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia dywizją zmechanizowaną /pancerną/ i czy istnieją możliwości ich zaspokojenia w najbliższej przyszłości.

2. O ile nie można zaspokoić jednocześnie wszystkich potrzeb w zakresie automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia, jak należałoby koncentrować wysiłki w celu osiągnięcia jak najwyższej skuteczności dowodzenia dywizją.

Analiza wymogów współczesnego przewidywanego charakteru walki wskazuje na potrzebę automatyzacji systemów kierowania ogniem i dowodzenia, zarówno podsystemów rozpoznania ogólnowojskowego, wojsk rakietowych i artylerii, obrony przeciwlotni-

---

82/ Tamże, s. 37-40; Projekt koncepcyjny polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia związku taktycznego, ID ASG, Warszawa, 1972; Projekt wstępny polowego zautomatyzowanego podsystemu dowodzenia ogólnowojskowego związku taktycznego, ID ASG, Warszawa, 1974; Projekt wstępny polowego zautomatyzowanego podsystemu dowodzenia tyłami związku taktycznego, ID ASG, Warszawa 1974; Podstawowe założenia projektu wstępnego eksperymentalno-użytkowego polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia związku taktycznego, ID ASG, Warszawa, 1974.

czej, jak i systemu tyłowego. Ponadto, ze względu na konieczność zapewnienia ścisłego współdziałania z lotnictwem i oddziałami /pododdziałami/ śmigłowców, zautomatyzowany system dowodzenia dywizji powinien być ściśle powiązany z zautomatyzowanym podsystemem dowodzenia lotnictwa operacyjnego. Już na podstawie pobieżnej oceny można wysunąć hipotezę, o bardzo wielkim stopniu prawdopodobieństwa, że nie ma możliwości/ze względów finansowych, technicznych i kadrowych/ jednoczesnego zautomatyzowania wszystkich podsystemów kierowania ogniem i dowodzenia dywizją w najbliższej przyszłości. Co więcej. Takie postępowanie nie byłoby zgodne z prakseologicznymi dyrektywami skutecznego i ekonomicznego działania.

6.2. Wnioski dotyczące kolejności realizacji zadań w zakresie automatyzacji procesów kierowania ogniem i dowodzenia dywizją w polu

Ze względu na niemożliwość zaspokojenia w najbliższej przyszłości wszystkich potrzeb w zakresie automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia dyktowanych wymogami pola walki, należałoby ustalić, które z podsystemów powinny być automatyzowane w pierwszej kolejności.

Przyjmując jako kryterium skuteczności dowodzenia czas wykrycia i określenia położenia zasadniczych środków walki nieprzyjaciela /takich, których użycie może spowodować największe straty w dywizji/ oraz czas i skuteczność użycia własnych środków w walce z wykrytymi celami nieprzyjaciela, można określić następującą hierarchię potrzeb w zakresie automatyzacji kierowania ogniem i dowodzenia dywizją w polu.

Najszybciej, już w pierwszych minutach wojny, największe straty może zadać dywizji lotnictwo nieprzyjaciela[83]. Od skuteczności walki z lotnictwem nieprzyjaciela zależy w znacznej mierze zarówno wykonanie pierwszego, jak i następnych zadań bojowych dywizji. Uwzględniając powyższe, jak również to, że o skuteczności walki z samolotami nieprzyjaciela decydują sekundy, budowę zautomatyzowanego podsystemu OPL dywizji należałoby

83/ W rozważaniach uwzględnia się tylko te środki napadu nieprzyjaciela, z którymi dywizja może podjąć walkę. Przypisy do pracy habilitacyjnej - załącznik nr 1, s. 166 i 167.

uznać jako jedno z najważniejszych zadań w całokształcie działalności dotyczącej polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizji.

Po zbliżeniu się do nieprzyjaciela, przed dywizją wyłoni się zadanie wzięcia udziału w zniszczeniu środków napadu jądrowego nieprzyjaciela i wywalczeniu przewagi ogniowej. Pomyślne wykonanie tego zadania zależy głównie od szybkości rozpoznania środków przenoszenia broni jądrowej, artylerii i innych zasadniczych środków rażenia nieprzyjaciela, szybkości przekazania tych informacji do dowódcy dywizji /i równolegle do zainteresowanych szefów/, podjęcia przez dowódcę decyzji o zniszczeniu tych środków, jak również postawienia zadań, zaplanowania i wykonania uderzeń przez dywizjon rakiet taktycznych i wspierające lotnictwo oraz wykonania zadań ogniowych przez artylerię dywizji.

Skrócenie czasu rozpoznania zasadniczych środków rażenia nieprzyjaciela i pełnego cyklu obiegu informacji w realizacji tych zadań o sekundy, wywierać będzie istotny wpływ na skuteczność ich wykonania, a tym samym i dowodzenia dywizją. Stąd, budowę zautomatyzowanego podsystemu rozpoznania oraz podsystemu kierowania ogniem i dowodzenia dywizjonem rakiet taktycznych i artylerii a także niezbędnych elementów podsystemu ogólnowojskowego, należałoby uznać również jako jedno z najważniejszych zadań w realizacji przedsięwzięć zmierzających do zbudowania polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizji.

Niezwykle istotne znaczenie w działaniach z użyciem broni masowego rażenia posiada dostarczenie dowódcy w możliwie najkrótszym czasie informacji o parametrach wybuchów jądrowych. Zachodzi więc potrzeba uznania automatyzacji zbierania i przekazywania informacji o wybuchach jądrowych, jako jednego z najpilniejszych i najważniejszych zadań w dziedzinie automatyzacji.

Pozostałe przedsięwzięcia dowodzenia, pełna rozbudowa zautomatyzowanego ogólnowojskowego podsystemu dowodzenia i zautomatyzowanego podsystemu tyłowego, ze względu na przyjęte kryteria wynikające z potrzeb pola walki, mogłyby być realizowane w następnej kolejności.

Sumując, w praktycznej działalności w dziedzinie budowy

polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją zmechanizowaną /pancerną/ w polu, zgodnie z dyrektywami sprawnego działania, należałoby koncentrować wysiłki w celu rozwiązania w pierwszej kolejności tych zadań z zakresu automatyzacji, które zapewnią jak największą skuteczność dowodzenia w jak najkrótszym czasie. Do zadań tych można zaliczyć: wprowadzenie zautomatyzowanych podsystemów rozpoznania, określenia parametrów wybuchów jądrowych, kierowania ogniem i dowodzenia dywizjonem rakiet taktycznych i artylerią, dowodzenia wojskami OPL, niezbędnych elementów zautomatyzowanego ogólnowojskowego podsystemu dowodzenia, zapewniających możliwość integracji wymienionych podsystemów i ścisłej współpracy z podsystemem lotnictwa operacyjnego oraz terminowe podjęcie decyzji przez dowódcę dywizji. W następnej kolejności skoncentrowano by wysiłki w celu rozwiązania pozostałych zadań w dziedzinie budowy polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją.

W działalności zmierzającej do tego celu, istotne znaczenie posiada także ustalenie i przestrzeganie właściwych, generalnych metod postępowania, z uwzględnieniem zależności i kolejności realizacji poszczególnych przedsięwzięć w procesie automatyzacji dowodzenia wojskami.

Metoda ta powinna uwzględniać następującą kolejność rozwiązywania problemów:

1. Określenie przewidywanych w najbliższej przyszłości najbardziej prawdopodobnych sytuacji bojowych i twórcze opracowanie odpowiadających tym sytuacjom form i sposobów prowadzenia działań bojowych przez dywizję. Uwzględniając, że czas potrzebny na uruchomienie nawet eksperymentalnego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją obejmuje kilka lat, nie można opierać budowy tego systemu wyłącznie na tym co jest, lecz trzeba także uwzględniać to co będzie w okresie uruchomienia i użytkowania systemu.

2. Opracowanie stosownie do przewidywanych sytuacji modelu dowodzenia, ze szczególnym uwzględnieniem treści przedsięwzięć dowodzenia, modelu obiegu informacji i tych informacji o sytuacji, które są niezbędne do powzięcia decyzji przez dowódcę.

3. Opracowanie modelu kompleksowego, polowego zautomaty-

zowanego systemu dowodzenia dywizją, z uwzględnieniem wszyst - kich powiązań z systemem armii, frontu i pułków, lotnictwem operacyjnym, wojskami OPK oraz marynarką wojenną.

4. Określenie potrzeb i możliwości w zakresie automaty - zacji kierowania ogniem i dowodzenia oraz ustalenie koncentra- cji wysiłków dla rozwiązania tych zadań, które zapewniają osią- gnięcie jak najskuteczniejszego dowodzenia dywizją w jak naj- krótszym czasie.

5. Opracowanie i okresowe uaktualnianie struktury orga - nizacyjno-funkcjonalnej, struktury informacyjnej, banku danych i zasad funkcjonowania całego systemu i poszczególnych podsy - stemów.

W świetle powyższego, automatyzacji dowodzenia nie można traktować jako zadania, które jest w stanie rozwiązać niewiel- ka grupa specjalistów i powoływani doraźnie **oficerowie do - wództw i sztabów związków ogólnowojskowych i rodzajów wojsk.** Po- myślne wykonanie tego zadania wymaga zorganizowania w możliwie najkrótszym terminie instytutu dowodzenia, trzon którego po - winni stanowić szczególnie dobrze przygotowani, posiadający bo- gatą praktykę dowodzenia i doświadczenie w pracy naukowo-bada- wczej oficerowie pionu dowódczo-sztabowego o specjalności: ogólnowojskowej, rozpoznania wojskowego, łączności, walki ra- dioelektronicznej, wojsk rakietowych i artylerii, obrony prze- ciwlotniczej, służb kwatermistrzowskich i technicznych itp. Oprócz wymienionego instytutu dowodzenia powinien pracować na- dal instytut automatyzacji dowodzenia i kierowania ogniem, trzo- nem którego powinni być oficerowie z wyższym wykształceniem ma- tematycznym, informatycy i inni niezbędni specjaliści, z dzie- dziny automatyzacji dowodzenia i kierowania ogniem. Poza tym w całej działalności naukowej i szkoleniowej akademii wojskowych, wyższych szkół oficerskich, dowództw okręgów wojskowych, związ- ków taktycznych i oddziałów, powinien być uwzględniany jesz - cze szerzej jak obecnie problem doskonalenia dowodzenia w opar- ciu o nowoczesne środki informatyczne i metody badawcze.

Całość prac w zakresie doskonalenia dowodzenia powinna być kierowana centralnie - z uwzględnieniem zasady komplekso - wego ujęcia problemu i hierarchizacji zadań - oraz prowadzona na podstawie opracowanej centralnie sieci /mapy/ prac naukowo-

badawczych z dziedziny doskonalenia dowodzenia. Z mapy tej poszczególne problemy powinny być zlecane wykonawcom do realizacji. Takie postępowanie zapewni wymaganą skuteczność i ekonomiczność działania w dziedzinie doskonalenia dowodzenia dywizją w polu.

ZAKOŃCZENIE

W rozprawie dążono do syntetycznego przedstawienia wniosków wynikających z doświadczeń wojennych, w tym także ostatnich wojen lokalnych, przeprowadzonych ćwiczeń i analizy przewidywanego charakteru walki, w dziedzinie kierunków doskonalenia dowodzenia dywizją w warunkach polowych. Najzwięźlej potraktowano w niej te zagadnienia, które stanowią przedmiot zaawansowanych badań prowadzonych przez innych oficerów albo - jak to ma miejsce w przypadku budowy polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją - całych instytucji.

Pomimo tych ograniczeń, materiał stanowi określoną całość w zakresie badanego problemu i może być wykorzystany do opracowania nowego, odpowiadającego wymogom współczesnego i przewidywanego pola walki podręcznika na temat dowodzenia dywizją w działaniach bojowych oraz regulaminu służby sztabów. Poza tym może on być pomocny w działalności zmierzającej do zbudowania polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia dywizją, a także w dążeniu do usprawniania dowodzenia z wykorzystaniem tradycyjnych technicznych środków dowodzenia. Warto podkreślić, że znaczna część z prezentowanych w pracy materiałów jest już wykorzystywana w wojskach i w procesie nauczania w ASG, a niektóre wzory sformalizowanych dokumentów zostały wykorzystane przez Instytut Dowodzenia ASG dla potrzeb automatyzacji.

WYKAZ LITERATURY

1. Analiza zintegrowanego systemu walki radioelektronicznej. Dowództwo ŚOW, 1974 r.
2. A. Aponowicz Współdziałanie. MON, Warszawa, 1970 r.
3. K. Adamiecki O naukowej organizacji pracy. Wybór pism PWE, Warszawa, 1970 r.
4. W.A.Bokariew Kibernetyka i wojennoje dzieło, Woj. Izd., Moskwa,1969 r.
5. A. Bielejew Leninskij stil rukowodstwa kak faktor naucznogo uprawlenija wojskami, Kommunist woorużon - nych sił, nr 6/1970 r.
6. B. Bidziński Unifikacja i formalizacja dokumentów bojowych, Myśl Wojskowa /tajna/, nr 3/69 r.
7. B. Bidziński Unifikacja i formalizacja dokumentów bojowych /praca zespołowa/, ASG, 1972 r.
8. B. Bidziński Usprawnienie dowodzenia dywizją i pułkiem w warunkach polowych. Zbiór Prac ASG, 1973 r.
9. B. Bidziński, R. Mackiewicz. Starcia spotkaniowe w pierwszej operacji początkowego okresu wojny prowadzonej w warunkach groźby użycia przez przeciwnika broni masowego rażenia, Myśl Wojskowa,nr 1/67, 1967 r.
10. B. Bidziński Wpływ zasadniczego uzbrojenia wojsk na dowo - dzenie w początkowym okresie wojny. Zbiór Prac ASG, 1969 r.
11. B. Bidziński Niektóre problemy współczesnej obrony, Myśl Wojskowa, nr 2/1972 r.
12. B. Bidziński Istota współczesnego dowodzenia wojskami, Myśl Wojskowa, nr 6/1973 r.
13. B. Bidziński Dowodzenie dywizją w warunkach bojowych, Myśl Wojskowa /tajna/, nr 4/1974 r.
14. M. Borzęcki Wozy dowodzenia wojsk lądowych ASG, Warszawa, 1975 r.

15. J. Broch — Referat wygłoszony dla kadry i słuchaczy ASG w dniu 15.6.74, ASG, Warszawa, 1974 r.

16. J. Cendrowski — Psychologia walki i dowodzenia. Wyd. MON, 1972 r.

17. B. Chocha — Naukowa organizacja pracy w wojsku, Żołnierz Wolności, nr 269/1971 r.

18. B. Chocha — Referat wygłoszony dla kadry i słuchaczy ASG w dniu 18.12.1974 r.

19. J. Cwetsch — Problemy dowodzenia na przełomie pokoju i wojny w czasie przesunięcia wojsk z głębi kraju do strefy działań bojowych. Myśl Wojskowa, nr 2/1964 r.

20. J. Cwetsch — Wytyczne w sprawie zakresu i sposobu eksperymentalnego wdrażania modelu funkcjonalnego dołowych ogniw kierowania ... Sztab Generalny WP, Warszawa, 1974 r.

21. Dyrektywa MON do działalności Sił Zbrojnych PRL w latach 1974-75.

22. W. Gabara — Elementy teorii organizacji i zarządzania, MON, Sztab Gen., 1972 r.

23. E. Gierek — Niech wasz żołnierski trud służy wciąż niezawodnie socjalistycznej ojczyźnie. Żołnierz Wolności z dnia 8-9.2.1975 r.

24. M. Gliński — O niektórych aspektach centralizacji i decentralizacji kierowania /dowodzenia i zarządzania/ w siłach zbrojnych, KWW, Warszawa, 1971 r.

25. Z. Gołąb, St. Kołcz. Współczesne dowodzenie wojskami, Warszawa, 1974 r.

26. A. Greczko — Woorużonnyje siły sowietskowo gosudarstwa, Moskwa, 1974 r.

27. D. Iwanow, W. Sawieljew, P. Szemanski. Zasady dowodzenia wojskami, MON, Warszawa, 1972 r.

28. W. Jaruzelski — Wystąpienie na dorocznej odprawie szkoleniowej w dniu 30.10.1974 r.

29. W. Jura — Ocena partyjno-politycznego działania w ASG w roku XXX-lecia PRL oraz główne kierunki i zadania uczelni w 1975 roku. ASG, Warszawa, 1974 r.

30. Z. Jurewicz — Ocena działalności naukowo-badawczej ASG w 1974 roku i zamierzenia na 1975 rok. ASG, Warszawa, 1974 r.

31. J. Kangurow — Niektóre kierunki zwiększania efektywności dowodzenia, Myśl Wojskowa, nr 4/1971r.

32. A. Karpiński — Dowodzenie w Armii Radzieckiej podczas II wojny światowej, Warszawa, 1973 r.

33. B. Kosenko, A. Kudriawcew. Metody wypracowania i podejmowania decyzji, Myśl Wojskowa, nr 9/1973 r.

34. T. Kotarbiński — Traktat o dobrej robocie, wyd. I. Ossolineum, Warszawa - Wrocław - Kraków, 1969 r.

35. J. Kurnal — Zarys teorii organizacji i zarządzania, PWE, Warszawa, 1970 r.

36. W.I.Lenin — System Taylora - ujarzmienie człowieka przez maszynę, Dzieło, T. 20, KiW, Warszawa, 1954 r.

37. W.I.Lenin — Najbliższe zadania władzy radzieckiej, Dzieło T. 27, KiW, Warszawa, 1954 r.

38. W.I.Lenin — Połnyje sobrannoje soczinienie. T.39.

39. Materiał pomocniczy z ćwiczenia „LATO-74".

40. Materiały Głównego Inspektoratu Szkolenia pt. „Analiza wniosków z przeprowadzonych ćwiczeń i badań", MON, Inspektorat Szkolenia, 1972 r.

41. Materiały statystyczne dotyczące pracy sztabów ZT i oddziałów, ASG, 1974-75 r.

42. Metodyka opracowania i prowadzenia map na szczeblach taktycznych, ASG, 1972 r.

43. Wł. Mróz — O usprawnieniu dowodzenia, Żołnierz Wolności, nr 10/1970 r.

44. Wł. Mróz — Organizacja i sposoby doskonalenia funkcji, systemów i struktur organów kierowania szczebla taktycznego wojsk lądowych /DZ, DPanc/ w świetle teorii organizacji i zarządzania, Warszawa, 1973 r.

45. J. Nowakowski — O teorii dowodzenia, Myśl Wojskowa, nr 3/1971 r.

46. Ocena zagrożenia wybrzeża PRL i kierunki doskonalenia jego obrony, ASG, Warszawa, 1974 r.

47. Organizacja i metody pracy sztabu w natarciu, ASG, Warszawa, 1974 r.

48. J. Orzechowski — Dowodzenie i sztaby, Warszawa, 1974 r.

49. Podstawowe założenia projektu wstępnego eksperymentalno-użytkowego polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia związku taktycznego, ID ASG, Warszawa, 1974 r.

50. S. Piuro — Wnioski z czwartej wojny arabsko-izraelskiej w zakresie obrony plot. wojsk, Myśl Wojskowa, nr 11/1974 r.

51. Projekt koncepcyjny polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia związku taktycznego, ID ASG, Warszawa, 1972 r.

52. Projekt wstępny polowego zautomatyzowanego podsystemu dowodzenia ogólnowojskowego związku taktycznego, ID ASG, Warszawa, 1974 r.

53. Projekt wstępny polowego zautomatyzowanego podsystemu dowodzenia tyłami związku taktycznego, ID ASG, 1974 r.

54. Projekt materiałów do Biuletynu Informacyjnego na temat: Organizacja i metody pracy sztabu oraz szefostw rodzajów wojsk i służb dywizji /pułku/ w warunkach pokoju, Sztab Generalny, Warszawa, 1974 r.

55. Program realizacji zadań w zakresie doskonalenia systemu organizacji kierowania Siłami Zbrojnymi PRL na lata 1973-75, MON, Sztab Gen., Warszawa, 1973 r.

56. Prognozowana struktura ZT i jednostek z uwzględnieniem środków wzmocnienia do 1980 roku, Sztab Gen., Warszawa, 1974 r.

57. Przewidywany rozwój uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia w Siłach Zbrojnych PRL na lata 1975-80, Sztab Gen., Warszawa, 1974 r.

58. Regulamin pracy dowództwa dywizji w warunkach polowych /projekt/. Dowództwo ŚOW, Wrocław, 1974 r.

59. Rozkaz MON, nr 018 z 31.10.1973 r. do szkolenia Sił Zbrojnych w 1974 r.

60. Rozkaz MON, nr 020/Oper. z dnia 23.10.1974 r. do szkolenia Sił Zbrojnych w 1975 roku.

61. W. Sawkin — Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki, MON, Warszawa, 1974 r.

62. W. Sawczuk — O skuteczniejsze ideowo-polityczne działanie w Siłach Zbrojnych PRL. Wystąpienie na dorocznej odprawie szkoleniowej 30.10.1974 r.

63. K. Secowski — Prognostyka - wyd. Omega - W. Powsz., 1971 r.

64. F. Siwicki — Rola i zadania walki radioelektronicznej, wykład dla kadry ASG, Warszawa, dn. 17.1.1975 r.

65. G. Siemienow, W. Prochorow, O metodzie podejmowania decyzji, Myśl Wojskowa, nr 9/1970 r.

66. T. Stawski — Zastosowanie wybranych środków organizacyjno-technicznych w procesach dowodzenia i zarządzania, Warszawa, 1971 r.

67. Studium zmian i kierunków rozwoju w siłach zbrojnych NATO, Sztab Gen. - Zarząd II, Warszawa, 1974 r.

68. J.N.Szuszkow — Cybernetyka w boju, Moskwa, 1972 r.

69. Tezy do sympozjum i referat na temat: "Zastosowanie bojowe śmigłowców szturmowych",ASG, Warszawa, 1975 r.

70. Uwagi i opinie ŚOW do artykułów przeznaczonych do opublikowania w Biuletynie Informacyjnym Sztabu Generalnego, Dowództwo ŚOW, Wrocław, 1974 r.

71. Wojenno-istoriczeskij żurnał, nr 21, 1962 r.

72. Wojennaja Myśl nr 3/1974 - Uprawlenije wojskami - na uro - wień sowremiennych trebowanij.

73. Wstępna analiza wyników badań pracy organów dowodzenia dywizji /pułku/ w zakresie planowania, organizacji i kiero - wania oddziałami /pododdziałami/ w natarciu i obronie, ASG, Warszawa, 1974 r.

74. Wzory i przykłady ogólnowojskowych dokumentów bojowych i materiałów pomocniczych na szczeblu pułku, Dowództwo ŚOW, Wrocław, 1974 r.

75. Wzory i przykłady ogólnowojskowych dokumentów bojowych i materiałów pomocniczych na szczeblu dywizji, Dowództwo ŚOW, Wrocław, 1974 r.

76. Zasady działania pododdziałów podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela, MON, Inspektorat Szkolenia, 1974 r.

77. Zbiór prac Akademii 3/61, ASG, Warszawa, 1973 r.

78. Zbiór wzorów dokumentów bojowych, POW, Bydgoszcz, 1973 r.

79. J. Zieleniewski Organizacja zespołów ludzkich. Wstęp do teorii organizacji i kierowania, wyd. III PWN, Warszawa, 1967 r.

80. J. Zieleniewski Organizacja i zarządzanie, wyd. II PWN, Warszawa, 1971 r.

Wyk. w 100 egz.
Egz. nr 1-100-bibl.gł.OZS
Wyk. płk Bidziński
Druk JD,dn.26.3.75 r.
nr 0228/0666/WW.
Kor. N.E.

Załącznik nr 1

P R Z Y P I S Y

do pracy habilitacyjnej

PRZEWIDYWANE ZMIANY W UZBROJENIU, TECHNICZNYCH ŚRODKACH DOWODZENIA I CHARAKTERZE WALKI W NAJBLIŻSZEJ PRZYSZŁOŚCI[1/]

1. Przewidywane zmiany w uzbrojeniu i technicznych środkach dowodzenia

Uwzględniając najistotniejsze przedsięwzięcia w zakresie modernizacji uzbrojenia, należy przewidywać, że w najbliższej przyszłości zostaną wprowadzone masowo do korpusów i dywizji sił zbrojnych NATO na PłnE i SETDW[2/]:

a/ rakiety LANCE w wyniku czego zwiększony zostanie trzykrotnie zasięg i pięciokrotnie moc ognia jądrowego tych związków w stosunku do posiadanych obecnie rakiet "Honest John";

b/ środki jądrowe małego kalibru, które będą mogły być wykorzystywane jako amunicja do artylerii ciężkiej /203,2 i 155 mm/, stawiania zapór i wykonywania niszczeń;

c/ wieloprowadnicowe wyrzutnie rakietowe /typu LARS/ oraz wieloprowadnicowe wyrzutnie rakietowe z głowicami typu kasetowego, zawierające bojowe ładunki uzbrojone w zapalniki zbliżeniowe, które pozwolą na tworzenie przeciwczołgowych zapór minowych na dalekich przedpolach, a poza tym w wyniku wprowadzenia wieloprowadnicowych wyrzutni rakietowych moc salwy ogniowej klasycznych środków do prowadzenia ognia pośredniego dywizji wzrośnie ponad trzykrotnie;

d/ działa i moździerze o większej manewrowości i ruchliwości /w tym także powietrznej/, większej donośności, celności i sile ognia[3/]. Osiągnie się to poprzez wyposażenie dział w

1/ W latach 1976-1980.

2/ Studium zmian i kierunków rozwoju w siłach zbrojnych NATO, Sztab Generalny. Zarząd II, Warszawa 1974.

3/ W niektórych typach dział i moździerzy zostały już osiągnięte znaczne rezultaty pod względem właściwości taktyczno - technicznych np. w działach typu M-109.

dodatkowe silniki manewrowe i przystosowanie do transportu środkami powietrznymi, doskonalenie materiałów miotających oraz wyposażenia pocisków w silniczki rakietowe, modernizację przyrządów celowniczych oraz automatyzację przygotowania danych ogniowych, zapewnienie możliwości prowadzenia ognia z dział większych kalibrów amunicją jądrową i konwencjonalną;

e/ siła ognia broni jądrowej i konwencjonalnej może być zwielokrotniona w wypadku pomyślnego zakończenia prac nad skonstruowaniem jądrowych głowic wieloładunkowych do rakiet operacyjno-taktycznych i taktycznych oraz amunicji paliwowo - powietrznej do klasycznej artylerii rakietowej[4/];

f/ zmodernizowane czołgi "Leopard" A-2 i A-3 oraz M-60A1, które charakteryzują się zwiększoną skutecznością działania i ognia oraz wozy bojowe przystosowane do pokonywania przeszkód wodnych wpław, uzbrojone w doskonalsze działa pokładowe, kierowane rakiety przeciwpancerne i broń maszynową;

g/ kierowane pociski przeciwpancerne trzeciej generacji, wyposażone w bezprzewodowy system odbioru komend sterowania lub głowice samonaprowadzające na cel;

h/ śmigłowce uzbrojone w pociski przeciwpancerne trzeciej generacji zdolne do skutecznego zwalczania z powietrza broni pancernej i umocnionych punktów oporu; w armii amerykańskiej wprowadzono już do KA po 3 kompanie uzbrojonych śmigłowców i po 9 śmigłowców do pododdziałów rozpoznawczych dywizji; w Bundeswehrze każdy korpus armijny ma otrzymać pułk uzbrojonych śmigłowców /w ilości około 100 maszyn bojowych

---

4/ Szereg amerykańskich ośrodków badawczych, wykorzystując doświadczenia z bombami używanymi w Wietnamie wypełnionymi mieszaniną materiałów wybuchowych i znanych już środków zapalających, opartych na pochodnych z ropy naftowej, skupia się na problemie powiększenia skali rażenia amunicji konwencjonalnej i zbliżenia jej parametrów do skuteczności amunicji jądrowej o mocy do 1 kt. Bomba lotnicza BLU-82 użyta w Wietnamie raziła budynki w promieniu 450 m, a ludzi nie ukrytych - 500 m. Bomby BLU-73 oraz późniejsze wersje CBU-53 używano do rozminowywania i wykonywania w gęstej dżungli lądowisk dla śmigłowców o średnicy 30 m, p. Myśl Wojskowa 12/74, s. 102-104.

i transportowych/ oraz brygadę powietrznodesantową, które mają być ruchomymi odwodami dowódcy korpusu przeznaczonymi głównie do zwalczania czołgów;

i/ uniwersalne przeciwlotnicze zestawy rakietowe do zwalczania celów powietrznych w całym zakresie wysokości lotu samolotów o zwiększonej niezawodności działania w warunkach aktywnego i pasywnego przeciwdziałania radioelektronicznego przeciwnika. Odzwierciedleniem tych dążeń jest amerykański zestaw rakietowy SAM-D. Ponadto dąży się do wyposażenia broni przeciwlotniczej w aparaturę umożliwiającą naprowadzenie pocisków niezależnie od widoczności celu.

Zakłada się, że każdą z dywizji pierwszego rzutu może wspierać 60-80 samolotów myśliwsko-bombowych.

W perspektywie najbliższych 6-10 lat zwiększy się wielokrotnie zakres oraz skuteczność działania i uderzeń lotnictwa. Samoloty będą w stanie pokonywać system obrony przeciwlotniczej na wysokościach od 50 m do 25000 m /rozpoznawcze do 35 000 m/ i wykonywać uderzenia za pomocą samonaprowadzających się na cel pocisków i bomb kierowanych z odległości do 40-80km od obiektu uderzenia /a więc poza zasięgiem artylerii i rakiet przeciwlotniczych/ np. pociskiem kierowanym typu „Martel" z odległości 50-80 km, "Condor" - 70 km, a bombą kierowaną "Wakaye" - do 50 km. Jednocześnie dzięki zastosowaniu nowych materiałów wybuchowych tzw. amunicji paliwowo-powietrznej[5/] zostanie wielokrotnie zwiększona skala rażenia, a w wyniku zastosowania techniki laserowej i telewizyjnej do naprowadzania bomb i rakiet na obiekt ataku, osiągnie się prawie 100 % skuteczność rażenia celów. Dowodzi tego zmniejszenie prawdopodobnego błędu kołowego z 90-120 m, przy użyciu dotychczasowych środków celowania, do 3-3,6 m w przyszłości, /który planuje się zmniejszyć do 1 m/ przy zastosowaniu głównie techniki laserowej do naprowadzania bomb na obiekt ataku. Przewiduje się także dalsze doskonalenie środków walki radioelektronicznej. Zwiększy się skuteczność rażenia broni chemicznej. Istnieje prawdopodobieństwo wprowadzenia środków trujących o większej sile obezwładniającej oraz doskonalszych technikach rozprzestrzeniania tych środków przez aerozolowanie termiczne, wybu-

5/ Patrz wyjaśnienie w odnośniku 4.

chowe i mechaniczne. Do 1980 r. należy spodziewać się szerszego upowszechnienia amunicji binarnej, elaborowanej półproduktami syntezy środków paralityczno-drgawkowych.

W okresie tym należy się liczyć z jakościowymi zmianami w wyposażeniu korpusu i dywizji głównych państw NATO, przede wszystkim armii USA, w techniczne środki dowodzenia z doskonaleniem i rozpowszechnianiem istniejącego zautomatyzowanego systemu obrony przeciwlotniczej /AN/TSQ-73/, z wprowadzeniem zautomatyzowanych systemów kierowania ogniem artylerii i rakiet, /być może także pododdziałów czołgów/ oraz wykorzystaniem zautomatyzowanego systemu operacyjno-taktycznego TOS /Tactical Operation System/.

Środki zdobywania informacji głównie rozpoznania /których doskonalenie jest przedsięwzięciem priorytetowym/ pozwolą na uzyskanie dużej liczby informacji o przeciwniku, wojskach własnych, sytuacji skażeń i zakażeń, stanie pogody i innych bez względu na warunki atmosferyczne i porę doby, bezpośrednio z pierwotnych źródeł informacji do adresata /dowódców i sztabów oddziałów i związków taktycznych/ w ciągu kilku-kilkudziesięciu sekund. Osiągnie się to dzięki masowemu wykorzystaniu doskonalszych, naziemnych i montowanych na samolotach, śmigłowcach i samolotach bezpilotowych urządzeń radiolokacyjnych, kamer fotograficznych czułych na podczerwień, urządzeń noktowizyjnych /głównie metaskopów/, kamer telewizyjnych oraz dzięki zastosowaniu laserów oraz niemalże natychmiastowemu przekazaniu informacji na stanowiska dowodzenia. I tak np. działające już obecnie na korzyść dywizji samoloty bezpilotowe /tzw. system "Drohne"/ są zdolne do przekazywania informacji z pola walki na SD dywizji z odległości do 40 km; automatyczny system rozpoznania lotniczego PHOTOSCAN, dzięki zastosowaniu odpowiednich urządzeń nadawczych i odbiorczych stwarza możliwość uzyskania informacji z rozpoznania po 15 sekundach od chwili wykonania zdjęć do chwili otrzymania ich na ekranie powiększalnika znajdującego się na stanowisku dowodzenia.

W wyniku ciągłego doskonalenia satelitów rozpoznawczych i fotochemicznego opracowania zdjęć na ich pokładzie oraz zastosowania specjalnej aparatury laserowej do zmiany obrazu na impulsy elektryczne, które przesyła się do ośrodków naziemnych,

można prowadzić rozpoznanie na nieograniczoną głębokość i uzyskać szczegółowe dane o rejonach rozmieszczenia wojsk, rozbudowie inżynieryjnej terenu, rozmieszczeniu, rodzaju i typie ciężkiego sprzętu bojowego i technicznego /rakiet, samolotów, śmigłowców, czołgów itp./, a w sprzyjających warunkach nawet o pojedynczych żołnierzach.

Doskonalone są także elektroniczne środki rozpoznania znajdujące się w wyposażeniu i działające na korzyść dywizji. Już obecnie w pasie działania dywizji może być rozwiniętych do 70 radiolokacyjnych stacji wykrywania celów naziemnych, za pomocą których można ustalać: spieszonych żołnierzy do 3-6,5 km, czołgi do 18 km. Ponadto na korzyść dywizji prowadzone jest rozpoznanie powietrzne przez lotnictwo taktyczne na głębokość do 250 km i lotnictwo sił lądowych na głębokość 150 km.

Należy się także liczyć z wykorzystaniem elektronicznych urządzeń do rozpoznania wybuchów jądrowych, skażeń i zakażeń, urządzeń alarmujących, czułych na promieniowanie podczerwone, oraz urządzeń sejsmicznych rejestrujących drgania ziemi pod wpływem ruchu pojazdów i ludzi w pewnej odległości od czujników.

W zakresie doskonalenia środków łączności należy przewidywać zwiększenie ich odporności na zakłócenia, miniaturyzację aparatury, budowę radiostacji ze standardowych bloków, przystosowanie posiadanych radiostacji naziemnych do współpracy z radiostacjami znajdującymi się na śmigłowcach i samolotach, uodpornienie ich na zakłócenia, wprowadzenie zdalnego zautomatyzowanego sterowania stacjami radioliniowymi, wykorzystanie powietrznych stanowisk dowodzenia, stacji retranslacyjnych na samolotach i śmigłowcach oraz satelitów ziemi dla zwiększenia zasięgu środków łączności. Wprowadzone zostaną także w szerszym zakresie, do szczebla pododdziału, środki utajniania przekazywanej informacji oraz środki łączności teledacyjnej zapewniającej operatywne przekazywanie informacji w zautomatyzowanych systemach kierowania ogniem i dowodzenia.

Skrócony zostanie także czas przekazywania informacji na odległość do kilku-kilkudziesięciu sekund.
Istnieją dostateczne podstawy do stwierdzenia, że na przełomie lat 70-tych i 80-tych decydującymi środkami przetwarzania,

przekazywania i obrazowania informacji sytuacyjnych w sztabach związków taktycznych głównych państw NATO będą mobilne, elektroniczne maszyny liczące trzeciej generacji[6]. Wykorzystanie tych środków wraz z automatycznymi dajnikami informacji, automatycznymi urządzeniami odbiorczo-nadawczymi i systemami elektronicznego obrazowania informacji pozwoli na zautomatyzowanie w wysokim stopniu polowego systemu dowodzenia. Zgodnie z założeniami programu ADSAF do 1977 roku w 7 Armii wojsk amerykańskich w Republice Federalnej Niemiec ma być wprowadzony zautomatyzowany polowy system dowodzenia obejmujący 3 podsystemy[7].

1. Taktyczny podsystem kierowania działaniami bojowymi TOS przeznaczony jest do zapewnienia dowódcom i sztabom armii, korpusów armijnych i dywizji informacji o przeciwniku, wojskach własnych, terenie i stanie pogody, wykonania niezbędnych obliczeń operacyjno-taktycznych i koordynacji wsparcia ogniowego. System ten pozwoli na obrazowanie sytuacji operacyjno-taktycznej w kolorach na tle mapy i dostarczenie dowódcy niezbędnych danych do powzięcia decyzji. Należy przypuszczać, że dzięki udoskonaleniu banku informacji, środków i sposobów wprowadzania danych do maszyny liczącej, głównie grafoskopów, można będzie opracować niezbędne dane do powzięcia decyzji i przedstawić je w formie graficznej i tabelarycznej na ekranach w niemalże aktualnym czasie bądź nie przekraczającym kilku minut.

2. Taktyczny podsystem artyleryjski TACFIRE - jest przeznaczony do kierowania ogniem artylerii i pocisków rakietowych od szczebla korpusu armijnego do szczebla batalionu /dywizjonu/ artylerii . System ten ma posiadać centralny bank informacji. Do głównych zadań systemu należy wykorzystanie elektronicznej techniki obliczeniowej i urządzeń obrazowania informacji do taktycznego i technicznego kierowania ogniem artylerii i ra-

6/ Zmiany w uzbrojeniu i strukturze organizacyjnej oraz prognozowany charakter walki związków taktycznych według poglądów potencjalnych przeciwników, Sztab Generalny-Zarząd II, Warszawa 1974.

7/ J. Nowicki, Zautomatyzowane systemy dowodzenia i kierowania w armiach zachodnich, MON, Warszawa 1972; Awtomalizacja uprawlenija w suchoputnych wojskach SSZA, Zarubieżnoje Wojennoje Obozrenije nr 7, 1973.

kiet, rozpoznania celów i oceny własnych możliwości ich zwalczania, sporządzania planów ogni, zabezpieczenia topograficznego, wykorzystania dla potrzeb artylerii danych meteorologicznych, sporządzania planów ogni i wykonania obliczeń dotyczących zabezpieczenia artylerii w amunicję i pociski rakietowe. Przewiduje się, że system ten będzie powiązany poprzez taktyczny system operacyjny TOS z systemem bezpośredniego wsparcia lotnictwa taktycznego, systemem obrony przeciwlotniczej i innymi oraz, że zapewni on przygotowanie planu ognia dywizji w czasie do 15 minut. Pełny cykl obiegu informacji nie przekroczy kilku minut.

3. Podsystem kierowania materiałowym i technicznym zabezpieczeniem CS3, jest przeznaczony do opracowywania zapotrzebowań na uzupełnienie zapasów materiałowych, prowadzenia ewidencji zapasów w magazynach, zestawienia wykazów napraw i ewidencji uzupełnienia sprzętu, ewidencji stanu osobowego itp.

Należy podkreślić, że omawiany polowy zautomatyzowany system dowodzenia ma na celu zwiększenie operatywności dowodzenia głównie przez przyspieszenie procesu zbierania i opracowania informacji o sytuacji bez pomniejszania roli dowódcy i sztabu w ocenie sytuacji i podjęciu decyzji o walce /operacji/. Ponadto w przypadku awarii lub zniszczenia istotnych elementów systemu została zachowana możliwość szybkiego przejścia do dowodzenia klasycznymi środkami i metodami.

Oprócz omówionego polowego zautomatyzowanego systemu dowodzenia w armii amerykańskiej został już wprowadzony udoskonalony, zautomatyzowany system obrony przeciwlotniczej AN/TSQ-73 zdolny do zbierania informacji o celach powietrznych i sytuacji własnych środków obrony przeciwlotniczej, przetwarzania ich i obrazowania sytuacji powietrznej na ekranach konsol operacyjnych SD OPL armii, skąd odpowiednie wyniki aktualnej sytuacji powietrznej przekazywane są do ośrodków operacyjnych poszczególnych podsystemów dywizjonowych - lub w przypadku ich zniszczenia lub awarii, niezbędne dane o celach powietrznych mogą być przekazane bezpośrednio do podsystemu bateryjnego. Zautomatyzowane podsystemy bateryjne są ostatnim ogniwem w systemie OPL AN/TSQ-73.

Wszystkie zautomatyzowane polowe systemy dowodzenia mają

być sprzężone z komputerem AN/GYK-12, zapewniającym ścisłą współpracę i współdziałanie i ciągle aktualną sytuację zarówno na lądzie, jak i w powietrzu.

Ze względu na szybkość dokonującego się postępu w rozwoju techniki wojennej oraz stale wzrastający koszt jej produkcji należy liczyć się, że nie wszystkie armie poszczególnych państw NATO, a nawet nie wszystkie związki taktyczne armii odgrywających główną rolę w tym pakcie, zostaną wyposażone w omówione powyżej uzbrojenie i techniczne środki dowodzenia.

Oprócz związków wyposażonych w najnowocześniejsze uzbrojenie i techniczne środki walki będą także związki o mniejszych możliwościach bojowych. Zjawisko jakościowych różnic w uzbrojeniu poszczególnych związków można uznać za prawidłowość, którą należy uwzględniać w dowodzeniu wojskami. Różne możliwości bojowe przeciwnika wpływają bowiem na wybór takiego lub innego sposobu działań bojowych.

Kierownictwo partyjno-polityczne państw wspólnoty socjalistycznej, zgodnie z humanistycznymi ideami socjalizmu i dążeniami narodów, nie szczędzi wysiłku w celu zapewnienia trwałego pokoju i doprowadzenia do rozbrojenia. Jednakże w obliczu dążeń państw NATO do zapewnienia przewagi technologicznej w technicznych środkach walki, podejmuje niezbędne kroki w celu wyposażenia sił zbrojnych w uzbrojenie stwarzające warunki pomyślnego wykonania zadań bojowych. Jak można wnioskować z dostępnych materiałów, strategiczne siły jądrowe Związku Radzieckiego w ciągu ostatnich lat zostały wyposażone w doskonalsze i skuteczniejsze środki przenoszenia broni i rażenia, w tym zespolone, wieloładunkowe głowice jądrowe. Znane są osiągnięcia Związku Radzieckiego w budowie statków kosmicznych, łączności, satelitarnej itp. Do uzbrojenia wojsk lądowych zostały wprowadzone nowe typy rakiet operacyjno-taktycznych, samoloty o większym zasięgu i sile rażenia, przewyższające znacznie środki potencjalnego przeciwnika, zautomatyzowane systemy obrony przeciwlotniczej z rakietami STRZAŁA, KUB i KRUG.

O skuteczności tych i innych naziemnych środków OPL świadczą najdobitniej straty lotnictwa izraelskiego w ostatniej wojnie na Bliskim Wschodzie, w której z ogólnej liczby utraconych przez Izrael samolotów ponad 90% zostało zestrzelonych

naziemnymi środkami obrony przeciwlotniczej państw arabskich[8/]. Do uzbrojenia wprowadzany jest coraz doskonalszy sprzęt artyleryjski, głównie rakietowy, czołgi, wozy bojowe piechoty, uzbrojone śmigłowce itp. Ma miejsce również coraz szybsza automatyzacja systemów kierowania i dowodzenia, szczególnie w wojskach rakietowych, OPK i obrony przeciwlotniczej. Są wszelkie podstawy do wysunięcia hipotezy, że wojska strategicznego przeznaczenia, wojska lądowe jak i inne rodzaje sił zbrojnych ZSRR do 1980 roku zostaną wyposażone w co najmniej równie skuteczne uzbrojenie, jak wojska najsilniejszych armii NATO.

Również w naszym kraju następuje ciągła modernizacja uzbrojenia i innej techniki bojowej w siłach zbrojnych.

Do 1980 roku należy liczyć się z następującymi zmianami, w dywizjach pancernych i zmechanizowanych, które można uogólnić następująco[9/]: Zostanie zwiększona moc ognia jądrowego. Przewiduje się wprowadzenie do uzbrojenia artylerii samobieżnej i automatyzacji procesów kierowania ogniem. Niewykluczone jest znaczne zwiększenie siły ognia artylerii między innymi w wyniku wprowadzenia amunicji o znacznie większej sile rażenia. Modernizowane będą i wprowadzane do uzbrojenia doskonalsze typy czołgów, wozy bojowe piechoty, transportery i inne pojazdy. Zostaną zwiększone także możliwości środków przeciwpancernych, głównie poprzez wprowadzenie nowych typów pocisków kierowanych. Wprowadzone będą doskonalsze środki obrony przeciwlotniczej przeciwdziałania radioelektronicznego, środki rozpoznania, łączności i inne środki dowodzenia. Istnieje także możliwość rozpoczęcia prac skierowanych na wprowadzenie zautomatyzowanych systemów dowodzenia dywizją i ewentualnie armią. Dywizje pancerne i zmechanizowane działające na głównych kierunkach natarcia będą wsparte większą ilością broni jądrowej

8/ Piuro Stanisław - wnioski z czwartej wojny arabsko-izraelskiej w zakresie obrony przeciwlotniczej wojsk. Myśl Wojskowa nr 11/1974 r., str. 102.

9/ Ze względu na stopień tajności materiału, planowane zmiany podaje się w sposób bardzo ogólny. Szczegółowe dane zawarte są w materiale pt.: "Przewidywany rozwój uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia w Siłach Zbrojnych PRL na lata 1975-1980", Sztab Generalny WP, Warszawa, 1974.

wyższych szczebli, artylerii /głównie rakietowej/, lotnictwa i uzbrojonych śmigłowców.

Należy liczyć się z tym, że proces wprowadzania omówionego powyżej uzbrojenia i technicznych środków dowodzenia / w armiach potencjalnych przeciwników i naszego obozu/ trwał będzie jeszcze w latach osiemdziesiątych.

1.3. Prognozowane zmiany w uzbrojeniu i technicznych środkach dowodzenia w latach osiemdziesiątych

W okresie tym zostaną prawdopodobnie wprowadzone jeszcze doskonalsze środki walki /np. broń radiacyjna oparta na technice laserowej, pociski i bomby neutronowe, oraz co jest mniej prawdopodobne broń anihilacyjna/[10/], które mogą doprowadzić do kolejnych rewolucyjnych zmian w sposobach walki i dowodzenia. Np. wprowadzenie broni radiacyjnej, zdolnej do rażenia celów z prędkością światła, oraz automatyzacja kierowania środkami walki i dowodzenia spowoduje, że takie znaczenie, jakie mają dzisiaj minuty i sekundy w latach osiemdziesiątych i następnych posiadać będą sekundy i ułamki sekund. Po wprowadzeniu broni radiacyjnej zaistnieją możliwości skutecznego zwalczania samolotów naddźwiękowych, rakiet i pocisków kierowanych o znaczeniu strategicznym, operacyjnym i taktycznym.

Analiza czasu niezbędnego na zaplanowanie użycia i działania środków rażenia, przeprowadzona w oparciu o dane zawarte w załączniku nr 1 wskazuje, że jest to zjawisko trwałe, a w związku z tym ciągłe zmniejszanie się czasu pełnego cyklu obiegu informacji jest prawidłowością. Zrozumienie i właściwe wykorzystanie tej prawidłowości w procesie dowodzenia ma kapitalne znaczenie w walce zbrojnej. Można bowiem z całą pewnością stwierdzić, że o wyniku walki o wywalczeniu przewagi jądrowej i ogniowej decydują dzisiaj minuty i sekundy. Jutro, w latach osiemdziesiątych i następnych, decydować będą o niej sekundy i ułamki sekund. W związku z tym, że człowiek nie jest w stanie zebrać, przetworzyć i przekazać informacji w tak krótkim czasie, automatyzacja procesów kierowania i dowodzenia jest obiektywną koniecznością.

10/ Broń anihilacyjna posiadać będzie porównawczo około 1000 razy większą moc rażenia od tej, która powstaje przy reakcji jądrowej.

2. Przewidywany rozwój form i sposobów prowadzenia operacji /walki/

Sposoby prowadzenia działań bojowych determinowane są głównie rozwojem technicznych środków walki, a w konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej, aktualnymi możliwościami bojowymi wojsk własnych i przeciwnika.

W związku ze wzrostem możliwości bojowych technicznych środków walki oraz skalą skutków, jakie może spowodować ich użycie, działania bojowe charakteryzować się będą: jeszcze większą różnorodnością sposobów prowadzenia walki, gwałtownością przechodzenia od jednego rodzaju i formy działań bojowych w inną, coraz większym zespalaniem się zaczepnych i obronnych form walki, działań bojowych na lądzie i w powietrzu, wzrostem znaczenia walki ogniowej, ruchliwości i manewru wojsk, ciągłym skracaniem czasu na planowanie i organizację działań, stałym dążeniem do przechwycenia i utrzymania inicjatywy, wzrostem roli i znaczenia lotnictwa i śmigłowców uzbrojonych, obrony przeciwlotniczej, walki radioelektronicznej, rozpoznania oraz materiałowo-technicznego zabezpieczenia.

Istotnymi cechami operacji /walki/ w omawianym okresie będzie częste występowanie krytycznych sytuacji oraz ogromne, większe jak kiedykolwiek w przeszłości, napięcie psychiczne i fizyczne trwające od momentu rozpoczęcia wojny aż do osiągnięcia stawianych w niej celów.

W tym świetle zachodzi konieczność dokonania krytycznej analizy przydatności obecnie obowiązujących szczegółowych zasad działań bojowych oraz opracowania bardziej elastycznych form i sposobów ich organizacji i prowadzenia. Ze względu na to, że przedmiotem badań są kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją, a nie opracowanie teoretycznych podstaw sztuki operacyjnej i taktyki działań bojowych do 1980 roku oraz z uwagi na ich więzi wzajemne i wpływ na dowodzenie wojskami, pragniemy scharakteryzować przyszłe pole walki jedynie w takim zakresie, który jest niezbędny dla racjonalnego rozwiązania badanego problemu.

Zasadniczym rodzajem działań bojowych pozostanie nadal natarcie. Z tego względu, że jedynie zdecydowanym natarciem można osiągnąć cel walki zbrojnej, obrona będzie stosowana

tylko tam i wtedy, kiedy natarcie jest niecelowe lub niemożliwe. W dalszym ciągu będzie ona podporządkowana natarciu.

Warunki prowadzenia natarcia, jak i obrony charakteryzować się będą większą różnorodnością i zmiennością jak obecnie i w przeszłości.

Zarówno natarcie, jak i obrona mogą być organizowane i prowadzone w warunkach stosowania i bez użycia broni jądrowej i innych środków masowego rażenia.

Przewidywane formy i sposoby prowadzenia operacji /natarcia/

Mając na względzie możliwości i charakter działań nieprzyjaciela, związki operacyjne i taktyczne oraz oddziały ogólnowojskowe mogą prowadzić operację zaczepną /nacierać/:

1. Na przeciwnika, który nie jest zdolny do stawiania zorganizowanego oporu, ponieważ nie zdążył jeszcze przyjąć ugrupowania obronnego i zorganizować systemu ognia, względnie został rozgromiony bronią jądrową i innymi środkami masowego rażenia, znajdującymi się w dyspozycji wyższych przełożonych.
2. Na przeciwnika, który dąży do osiągnięcia celu walki stosując także działania zaczepne.
3. Na przeciwnika, który się wycofuje.
4. Na przeciwnika, który zdołał zorganizować trwałą i głęboko urzutowaną obronę /na tak szerokim froncie, że nie ma możliwości jej obejścia/.

Każdemu z wymienionych przypadków powinna odpowiadać inna, uwzględniająca konkretne położenie i możliwości przeciwnika, forma natarcia, którą można by nazwać następująco:

1. Natarcie z marszu /bez planowego przygotowania/ prowadzone metodą głębokich uderzeń[11/].
2. Bój spotkaniowy[11/].
3. Pościg[11/].
4. Przełamanie.

Trzy z wymienionych form natarcia /bój spotkaniowy, pościg i przełamanie/ uznawane są od dawna. Z tego względu omó -

11/ Na szczeblu armii formy te można by nazwać: operacja zaczepna z marszu lub zaczepna operacja lądowo-powietrzna; bitwa spotkaniowa; pościg operacyjny.

wimy je jedynie uwypuklając ich znaczenie i zmiany, jakie może spowodować wprowadzenie nowego uzbrojenia w sposobach ich realizacji. Szerszego uzasadnienia wymaga potrzeba wyróżnienia proponowanej, pierwszej formy natarcia.

Natarcie z marszu metodą głębokich uderzeń

Wprowadzenie do wyposażenia sił zbrojnych nowoczesnego uzbrojenia, powoduje, że można uzyskiwać przewagę nad określonym zgrupowaniem wojsk przeciwnika nie tylko przez masowanie znacznej ilości sił i środków na stosunkowo małej powierzchni i przechodzenie do natarcia dopiero po zorganizowaniu potężnych zgrupowań uderzeniowych, jak to było najczęściej w przeszłości, lecz przez koncentrację wojsk w toku natarcia zarówno przed frontem, jak i w strefie działań nieprzyjaciela oraz skupianie wysiłku, wykonanie jednoczesnych koncentrycznych uderzeń na określone zgrupowanie nieprzyjaciela z różnych kierunków: od czoła, ze skrzydeł, od tyłu i z powietrza.

Podstawowym warunkiem prowadzenia skutecznych działań zaczepnych bez użycia broni masowego rażenia, przy jednakowym jakościowym i ilościowym uzbrojeniu przeciwnych stron, jest uzyskanie przewagi ilościowej w wojskach i podstawowym uzbrojeniu przynajmniej na określonych wybranych kierunkach działań. Wydaje się, że zagadnienie to nie wymaga szerszych wyjaśnień. Warto natomiast zwrócić uwagę na wzajemną zależność między położeniem i charakterem działań wojsk przeciwnika a sposobami natarcia. Na podstawie doświadczeń minionych wojen wiemy, że koncentracja sił i środków do natarcia musi być tym większa, im większa jest zdolność przeciwnika do stawiania zorganizowanego oporu. Opór natomiast narasta zazwyczaj proporcjonalnie do ilości czasu, jaką rozporządza przeciwnik od momentu powstania potrzeby przeciwdziałania lub groźby uderzenia do chwili jego wykonania. Doświadczenia te wykazują, iż można pobić przeciwnika równorzędnymi, a niekiedy nawet mniejszymi siłami, jeśli nie zdążył on rozwinąć swoich wojsk do bitwy /walki/ i zrealizować wszystkich przedsięwzięć obejmujących organizację działań. Natomiast po przyjęciu przez przeciwnika ugrupowania operacyjnego /bojowego/ i zorganizowaniu na przykład zawczasu

obrony uzyskanie powodzenia w natarciu wymagało masowania na stosunkowo małej powierzchni co najmniej trzykrotnie większej ilości sił i środków oraz wykonania nimi uderzenia na bardzo wąskim odcinku. Uwzględniając, że przedstawione zależności będą występować również w ewentualnej przyszłej wojnie prowadzonej w warunkach niestosowania broni masowego rażenia, we wszystkich wypadkach, w których przeciwnik nie zakończył rozwinięcia swych wojsk i wszystkich zabiegów w zakresie organizacji działań, natarcie należałoby prowadzić metodą głębokich uderzeń. Istota takiego natarcia polega na wykonaniu jednoczesnych zmasowanych uderzeń lotnictwa, oddziałów szturmowych, wojsk powietrznodesantowych, różnego rodzaju desantów oraz związków ogólnowojskowych wyposażonych w naziemne środki transportu i walki na zgrupowanie wojsk przeciwnika, którego pobicie w izolacji od pozostałych sił zapewnia osiągnięcie celu operacji w jak najkrótszym czasie i przy najmniejszych stratach. Wyrażenie idei tego działania w sposób lapidarny sprowadza się do tego, że działać należy tak, aby uniemożliwić przeciwnikowi utworzenie ciągłego frontu obrony, bić jego wojska częściami, zaskakiwać go szybkością działań, aby nie być zmuszonym do metodycznego czołowego przełamywania jego oporu. Ilość sił i środków wykorzystywanych do prowadzenia takich działań powinna zapewnić uzyskanie przewagi w powietrzu i na lądzie na wybranych, głównych kierunkach natarcia. Realizacja takich działań pozwoli przejąć inicjatywę, przenieść szybko działania wojenne w głąb ugrupowania i na terytorium agresora, doprowadzi do "przemieszania się" związków taktycznych i oddziałów co zapewni warunki do maksymalnego ich rozśrodkowania i ograniczy możliwość wykorzystania broni masowego rażenia przez przeciwnika. Sygnalizowany sposób działań zaczepnych może więc stanowić klucz do rozwiązania jednej z podstawowych sprzeczności, która się wyłania podczas prowadzenia natarcia w warunkach niestosowania broni masowego rażenia, a mianowicie sprzeczności między potrzebą koncentracji odpowiedniej ilości sił i środków dla uzyskania przewagi w bezpośrednim starciu z przeciwnikiem a ześrodkowaniem wojsk w takim zakresie, przy którym wpływ niszczącego działania broni masowego rażenia /w razie użycia jej przez przeciwnika/ w dowolnym czasie zostałby ograniczony do minimum.

Jeśli będzie się działać w sposób ciągle zaskakujący i na dużą głębokość oraz zrealizuje się ideę narzucania swego stylu walki, wzbronienia przeciwnikowi utworzenia ciągłego frontu oporu, nie będzie potrzeby ześrodkowywania dużych sił do przełamywania jego obrony. Z doświadczeń minionych wojen wynika, że koncentracja dużych mas wojsk była typowa przy przełamywaniu ciągłego frontu obrony, nie była natomiast konieczna /w dużej skali/ w głębi operacyjnej, gdzie nie było ciągłego frontu.

Prowadzenie operacji z marszu metodą "głębokich uderzeń" wymaga zapewnienia jednoczesności i operacyjno-taktycznego powiązania wspólnym zamiarem uderzeń lotnictwa, oddziałów szturmowych, wojsk desantowych, desantów taktycznych i związków ogólnowojskowych na wybranych kierunkach natarcia i określoną głębokość oraz użycia od początku działań takiej ilości sił i środków, która zapewnia uzyskanie zdecydowanej przewagi na wybranym kierunku głównego uderzenia już w pierwszym starciu z przeciwnikiem.

Główny wysiłek w działaniach należałoby skupić na wybranych kierunkach i kolejnym niszczeniu tych zgrupowań przeciwnika, których wyeliminowanie z działań zapewnia nacierającym wojskom osiągnięcie celu operacji w jak najkrótszym czasie i przy najmniejszych stratach.

Na początku pierwszej operacji zaczepnej główny wysiłek wojsk należałoby skupić na niszczeniu lub dezorganizowaniu systemu OPL przeciwnika i stworzeniu dogodnych warunków do działań lotnictwa i oddziałów szturmowych, przelotu i lądowania desantów powietrznych. Do realizacji tego zadania można wykorzystać lotnictwo myśliwskie, myśliwsko-szturmowe i bombowe, pododdziały uzbrojonych śmigłowców, grupy specjalne, desanty dywersyjne, zgrupowania wojsk działających na tyłach przeciwnika. Sposób wykorzystania tych sił powinien zapewniać w każdym wypadku największą efektywność działań. Nie można więc wykorzystać ich do niszczenia wszystkich elementów wchodzących w skład systemu OPL przeciwnika, lecz uderzać na te elementy, które stanowią podstawową siłę tego systemu, a więc przede wszystkim na punkty dowodzenia i naprowadzania lotnictwa, pododdziały techniczne i pozycje startowe rakiet przeciwlotniczych oraz

lotnictwo myśliwskie i jego lotniska. Następnie główny wysiłek lotnictwa i wszystkich pododdziałów działających na tyłach można skupić dla zapewnienia najlepszych warunków do lądowania desantów i szybkiego wyjścia w przestrzeń operacyjną tym związkom, które są przeznaczone do realizacji zadań w głębi ugrupowania i na tyłach wojsk przeciwnika.

Główne uderzenie powinno być wykonywane na tym kierunku, na którym przeciwnik jest najsłabszy i istnieją warunki do gwałtownego wtargnięcia w głąb ugrupowania przeciwnika i osiągnięcia celu operacji /natarcia/.

Szerokość pasów natarcia będzie zależeć od gęstości wojsk nieprzyjaciela, charakteru ich działań oraz ilości związków taktycznych gotowych do użycia w pierwszych dniach operacji. Szerokość pasa natarcia powinna zapewnić związkom i oddziałom przede wszystkim dogodne warunki manewru i uzyskanie przewagi w bezpośrednim starciu z przeciwnikiem.

Zgrupowanie wojsk do uderzenia należy tworzyć w marszu, w ruchu, bez zatrzymania się. Ilość sił i środków w każdym ze zgrupowań uderzeniowych powinna zapewnić uzyskanie zdecydowanej przewagi nad przeciwnikiem na kierunku uderzenia. Armia i dywizja mogą, zależnie od konkretnej sytuacji, zorganizować 1-3 zgrupowania uderzeniowe i wykonywać uderzenia na jednym, dwóch lub trzech kierunkach równoległych, zbieżnych lub koncentrycznych. W ten sposób masowanie sił odbywałoby się nie tylko przed rubieżą starcia z przeciwnikiem, lecz w toku natarcia, w głębi jego ugrupowania.

Istotnym elementem ugrupowania bojowego w tej formie działań będzie rzut izolacji głównego rejonu bitwy /walki/. W składzie tego rzutu na szczeblu armii /dywizji/ mogą działać oddziały i pododdziały desantu powietrznego, oddziały /pododdziały/szturmowe, 2-3 pułki /wzmocnione bataliony lub kompanie, zazwyczaj czołgów/ działające jako oddziały wydzielone oraz 2-3 grupy minowania i niszczeń. W armii w skład tego rzutu może wchodzić dywizja pancerna działająca w znacznym oddaleniu od sił głównych /w "oderwaniu"/.

W działaniach prowadzonych w warunkach stosowania broni jądrowej natarcie z marszu metodą "głębokich uderzeń" może być także prowadzone na przeciwnika, który zorganizował obronę,

lecz w wyniku zmasowanego uderzenia środkami masowego rażenia na wybranym kierunku, został pozbawiony zdolności do stawiania zorganizowanego oporu.

Jak już wspomniano w omówionym działaniu dywizja pancerna a niekiedy i zmechanizowana może być wykorzystana do działań w znacznym oddaleniu /w "oderwaniu/ od sił głównych[12/].

Związki taktyczne nacierające w oderwaniu od sił głównych będą wykorzystywane do wykonania ważnych zadań, których realizacja zapewnia osiągnięcie celu operacji przy najmniejszych stratach i w jak najkrótszym czasie. Mogą one wykonywać zadania w interesie armii lub frontu i być wykorzystane do:

- ostatecznego rozbicia odwodów i zgrupowań wojsk przeciwnika, na które wykonano silne uderzenia bronią masowego rażenia;
- opanowania lub zniszczenia baz wyrzutni rakietowych, składów broni masowego rażenia, ważnych stanowisk dowodzenia, składów materiałów pędnych, rurociągów, lotnisk i portów;
- połączenia się z operacyjnym lub strategicznym desantem powietrznym lub desantem morskim i wykonania wspólnie z nim ważnych zadań w głębi obrony przeciwnika;
- opanowania i utrzymania do czasu podejścia sił głównych ważnych ośrodków administracyjnych i gospodarczych, węzłów komunikacyjnych i łączności, przepraw i innych ważnych obiektów, cieśnin oraz wysp;
- zamykania dróg podchodzenia operacyjnym odwodom oraz odwrotu związkom pierwszego rzutu przeciwnika;
- osłony skrzydeł i tyłów armii pancernej lub połączenia się z nią na głębokich tyłach nieprzyjaciela;
- opanowania baz morskich, obrony wybrzeża i niedopuszczenia do zaopatrywania walczących wojsk przeciwnika drogą morską i wysadzenia desantów morskich;
- zabezpieczenia warunków do odtworzenia zdolności bojowej sił głównych związków wyższego szcze obezwładnionych bronią masowego rażenia przeciwnika.

Głębokość zadania i czas działania dywizji w oderwaniu od sił głównych zależą przede wszystkim od takich czynników, jak: zasięg i skutki rażącego działania broni użytej masowo w

12/ Myśl Wojskowa 2/65, s. 3-17.

konkretnych działaniach; ilość użytej broni jądrowej i innych środków rażenia na kierunku działania tego związku: skład, możliwości i charakter działań wojsk przeciwnika; możliwości zaczepne i manewrowe związku taktycznego; zakres pomocy, której mogą mu udzielić sąsiedzi; tempo natarcia i czas podejścia sił głównych; sytuacja w powietrzu; stosunek ludności do nacierających wojsk; stopień napromienienia oddziałów oraz gleby i powietrza; charakter terenu i warunki atmosferyczne. Biorąc za podstawę doświadczenia historyczne i poglądy współczesne, można sądzić, że w przeciętnych warunkach dywizja może otrzymać zadanie wymagające działań w oderwaniu od sił głównych armii na głębokość do 150 km - w razie stosowania broni masowego rażenia oraz do 100 km - w działaniach prowadzonych bez jej użycia. Samodzielne działania dywizji bez ścisłego współdziałania taktycznego z sąsiadami mogą trwać dwie, a niekiedy trzy doby.

Celem działań może być zapewnienie siłom głównym maksymalnego tempa natarcia lub warunków do odtworzenia zdolności bojowej i wywalczenia utraconej czasowo inicjatywy operacyjnej. W tym ostatnim przypadku głębokość zadania dywizji nacierającej w dużym oddaleniu od sił głównych powinna zapewnić możliwość udzielenia szybkiej i skutecznej pomocy zasadniczemu zgrupowaniu nacierających wojsk. Wówczas ogólne zadanie dywizji może być podzielone na kilka zadań etapowych /bliższe, następne, dalsze itp./ i cząstkowych /na przykład opanowanie przepraw i utrzymanie ich częścią sił do czasu podejścia głównego zgrupowania armii/.

Najogólniejsze zasady taktyczne prowadzenia takich działań, to: natychmiastowe wykorzystanie skutków uderzeń broni masowego rażenia, sukcesów własnych wojsk i błędów przeciwnika; szybkie, skryte i zdecydowane wychodzenie do rejonów zadań takimi drogami i sposobami, których przeciwnik nie przewidywał; zachowanie najwyższej ruchliwości i swobody manewru całego związku i poszczególnych oddziałów; zaskakujące, błyskawiczne i gwałtowne wykonanie uderzeń w najbardziej wrażliwe miejsce ugrupowania nieprzyjaciela; prowadzenie aktywnych działań i niedopuszczenie do "osaczenia" nawet w warunkach czasowej przewagi przeciwnika; unikanie wiązania się w przewlekłe walki oraz szybkie wycofanie i oderwanie się od wojsk przeciwnika, jeśli

prowadzenie walki nie sprzyja realizacji zadania w krótkim czasie.

Działając w znacznym oddaleniu od sił głównych dywizja /pułk/ często może się znaleźć w obliczu przeważających sił nieprzyjaciela, ograniczających swobodę manewru. Nieuniknione będą również braki w zaopatrzeniu, straty w ludziach i uzbrojeniu oraz wyczerpanie fizyczne żołnierzy. W tych warunkach odporność fizyczna i psychiczna, opanowanie, niezłomna wola walki i wiara w możliwość wykonania postawionego zadania i osobisty przykład dowódców wszystkich szczebli dowodzenia mają nie mniejsze znaczenie niż nowatorskie metody, gruntowna znajomość i twórcze wykorzystanie zasad taktyki i umiejętności podejmowania śmiałych, nie pozbawionych kalkulowanego ryzyka decyzji.

Bitwy i boje spotkaniowe[13]. Przewidywane środki walki stwarzają możliwości siłom zbrojnym przeciwstawnych stron osiągnięcie celów pierwszych operacji w sposób zaczepny. Upoważnia to do stwierdzenia, że bitwy i boje spotkaniowe odgrywać będą jeszcze większą rolę w przyszłych działaniach bojowych.

Bitwa spotkaniowa w pierwszej operacji rozpocznie się prawdopodobnie od gwałtownego i jednoczesnego uderzenia możliwie największej ilości uderzeń jądrowych, sił i środków powietrznych i lądowych oraz obejmie znaczną głębokość ugrupowania związków pierwszego rzutu operacyjnego przeciwstawnych stron. Bitwę taką mogą rozpocząć zmasowane uderzenia jądrowe lub lotnictwa na wojska i ważne obiekty militarne, po których może nastąpić desantowanie zgrupowań wojsk o znaczeniu taktycznym i operacyjnym. Jednocześnie z uderzeniem z powietrza oddziały i związki wojsk lądowych będą przenikać możliwie na największą głębokość w ugrupowanie i na tyły przeciwnika, przy czym część z nich rozpocznie walkę w celu zniszczenia tych jego zgrupowań, które ograniczają swobodę manewru. Tak więc bitwa od samego początku toczyć się będzie na wielkim obszarze. Poszczególne związki i oddziały działające jako desanty i na oddzielnych kierunkach mogą wstępować do walki /bitwy/ bez styczności z sąsiadami.

Bitwa spotkaniowa rozdzieli się w czasie i przestrzeni na wiele mniejszych lub większych ognisk walki. Nie będzie w

13/ Myśl Wojskowa 1/67, s. 29-40.

niej wyraźnej linii frontu walczących wojsk oraz potężnych zwartych zgrupowań uderzeniowych. Te ostatnie będą tworzone w wyniku realizacji manewru już w toku bitwy. Każda z walczących stron będzie dążyć do uzyskania przewagi na określonej powierzchni wybranego kierunku głównego uderzenia w celu wyeliminowania z bitwy kolejno tych zgrupowań przeciwnika, których rozbicie stworzy warunki do wykonania zadania w najkrótszym czasie. Prowadzący bitwę /walkę/ spotkaniową związek operacyjny/taktyczny/ nie będzie miał często wyraźnego frontu i skrzydeł. W jego ugrupowaniu, na skrzydłach i tyłach mogą działać oddziały przeciwnika o różnej sile. Zostanie więc ograniczona poważnie swoboda manewru nie tylko poza rubieżą styczności z nim, ale i na liniach wewnętrznych, w obszarze rozmieszczenia sił własnych. Utrudnione zostanie również dowodzenie i materiałowo - techniczne zaopatrzenie wojsk. Będzie istniała ciągła groźba wykonania przez przeciwnika uderzenia na sztaby, oddziały, związki i oddziały rakiet, tyły i inne urządzenia nie tylko z powietrza, lecz i przez oddziały wojsk lądowych.

Bitwa spotkaniowa w pierwszej operacji może zakończyć się rozbiciem tych sił jednej ze stron, które brały w niej udział, lub przejściem wojsk strony pobitej do obrony, odwrotu albo też może doprowadzić do przekształcenia się działań konwencjonalnych w jądrowe. Może ona obejmować wiele walk i bojów spotkaniowych, jak również stanowić splot różnych form natarcia, obrony, pościgu oraz walk i bitew obronnych poszczególnych związków taktycznych i operacyjnych. Dominującą formą działań będą w niej jednak starcia spotkaniowe. Równie różnorodny charakter będą miały bitwy /boje/ spotkaniowe poszczególnych armii i dywizji.

Armie i dywizje znajdujące się w strefie nadgranicznej mogą zostać wciągnięte w wir bitwy spotkaniowej już w pierwszych godzinach wojny. Znajdą się one pod najsilniejszym uderzeniem przeciwnika z powietrza i lądu, w związku z czym będą miały skrajnie ograniczony czas na organizację działań i przyjęcie ugrupowania operacyjnego oraz wielkie trudności w dowodzeniu i wprowadzeniu wojsk do bitwy. Wyższa gotowość bojowa do natychmiastowego podjęcia zorganizowanych działań i uprzedzenie przeciwnika w pierwszym uderzeniu zadecydują w tych warunkach o powodzeniu.

Armie i dywizje drugiego rzutu mogą być wprowadzane do bitwy w warunkach przewagi, równowagi lub niepowodzenia własnych wojsk na danym kierunku operacyjnym. Celem ich działania może być rozbicie podchodzących kolejnych rzutów /odwodów/ lub zniszczenie tego zgrupowania przeciwnika, z którym toczą walki związki pierwszorzutowe.

Przewidywany charakter przyszłych starć spotkaniowych wysuwa potrzebę i konieczność poszukiwania nowych rozwiązań w organizacji i prowadzeniu bitwy /walki/ spotkaniowej. Tworzenie przewagi polegać będzie nie tyle na masowaniu sił i środków oraz organizowaniu z nich zwartych zgrupowań uderzeniowych na małej powierzchni przed rozpoczęciem bitwy, ile na koncentracji wysiłku wszystkich sił i środków w celu kolejnego niszczenia lub obezwładniania tych ogniw przeciwnika /zgrupowań wojsk, sztabów, środków rażenia/, wyeliminowanie których zapewnia przejęcie i ciągłe utrzymanie inicjatywy oraz wykonanie postawionego zadania w jak najkrótszym czasie. Decydujące znaczenie w zapewnieniu przewagi będzie miało uprzedzenie przeciwnika w uderzeniu taką ilością sił i środków, po których zostanie osiągnięta swoboda manewru i stosunek sił korzystny dla wojsk własnych. Kierunek głównego uderzenia należy więc rozumieć nie jako wypadkową siły głównej masy wojsk, lecz jako skupianie ich wysiłku w określonym czasie i pasie /obszarze, rejonie/ oraz w stosunku do obiektu działania.

Jednym z istotnych elementów wywierających wpływ na uzyskanie przewagi jest - odpowiednio dostosowane do konkretnej sytuacji - ugrupowania armii /dywizji, oddziału/. W każdym wypadku powinno ono odpowiadać zamiarowi przeprowadzenia bitwy /walki/ spotkaniowej, stwarzać dogodne warunki do uzyskania przewagi już od samego początku bitwy /walki/, zapewniać niezbędne warunki wykorzystania posiadanych sił i środków, wysoką samodzielność poszczególnych oddziałów, związków i zgrupowań, swobodę manewru i bezpieczeństwo poszczególnych elementów ugrupowania oraz zdolność do wykonania uderzeń zarówno całością sił związku, jak i poszczególnymi jego elementami w dowolnym kierunku.

Ze względu na charakter bitwy spotkaniowej /walki/ i wynikających z niej zadań szczegółowych w ugrupowaniu armii /dy-

wizji/ można wyróżnić takie elementy, jak: rzut izolacji głównego rejonu bitwy[14/], rzut rozstrzygający, oddziały /pododdziały/ osłony i ubezpieczeń, odwody, oddziały /związki/ rakiet,rakiet i artylerii przeciwlotniczej, radioelektroniczne i przeciwdziałania radioelektronicznego. Stan ilościowy i skład poszczególnych elementów ugrupowania będzie zależał w każdym wypadku od zadania i konkretnej sytuacji.

Czas na organizację bitwy /walki/ będzie zazwyczaj skrajnie ograniczony, a dane do podjęcia decyzji ze względu na dynamiczny rozwój działań i szybko zmieniającą się sytuację - niepełne i wątpliwe. Czekanie na wyjaśnienie sytuacji jest jednak niedopuszczalne. Zamiar bitwy spotkaniowej powinien być więc określony na podstawie przewidywań i natychmiast po otrzymaniu zadania lub powstaniu sytuacji, w której konieczne będzie rozpoczęcie bitwy.

Sztuka dowodzenia w tej trudnej i złożonej sytuacji polega na tym, by od początku starcia przejąć inicjatywę działania, narzucić przeciwnikowi własny styl walki oraz w najkrótszym czasie wprowadzić do bitwy jak największą ilość sił i środków w celu pobicia głównego zgrupowania przeciwnika. Można to osiągnąć przede wszystkim przez uprzedzenie go w wykonaniu uderzeń bronią jądrową, lotnictwem, oddziałami szturmowymi i wydzielonymi w celu pozbawienia go możliwości skutecznego wykorzystania tych sił i środków walki, które mogą być użyte w bitwie w pierwszej kolejności i utrudniać realizację manewru własnych wojsk. Uderzenie powinno rozpocząć się przed podejściem w obszar bitwy z takim wyliczeniem, aby jego skutki wpłynęły w zasadniczy sposób na obniżenie możliwości bojowych przeciwnika i mogły być wykorzystane jak najszybciej przez podchodzące oddziały i związki. Wczesne uderzenie może okazać się mało skuteczne, natomiast zbyt późne - doprowadzić do przejęcia inicjatywy przez przeciwnika. Stąd określenie przez dowódcę właściwego momentu uderzenia ma istotny wpływ na przebieg bitwy spotkaniowej. Do wykonania zadań w uderzeniu należy wykorzystać przede wszystkim broń jądrową, lotnictwo, oddziały

14/ Główny rejon bitwy to obszar terenu, w którym zamierza się zniszczyć odizolowane zgrupowanie przeciwnika głównymi siłami rzutu rozstrzygającego.

szturmowe, pododdziały specjalne, pododdziały zakłóceń radiotechnicznych oraz wszystkie środki przeciwdziałania radiotechnicznego.

Równolegle z uderzeniem należy realizować zabiegi zapewniające swobodę rozwinięcia i manewru siłom głównym armii /dywizji/. W miarę zbliżania się obszaru bitwy trzeba wzmacniać osłonę przeciwlotniczą, skupiając jej wysiłek na wzbranianiu uderzeń z powietrza na rejony i obiekty o podstawowym znaczeniu w planowanym rozwinięciu wojsk. Jednocześnie należy przeciwdziałać oddziałom i związkom przeciwnika znajdującym się na drogach przesunięcia i na skrzydłach przegrupowującego się związku. Przeciwdziałanie to może polegać na: wysłaniu zawczasu oddziałów wydzielonych z zadaniem utrzymania tych rejonów i obiektów, które zapewniają dogodne warunki przesunięcia i rozwinięcia wojsk; skierowaniu części sił i odwodów specjalnych do wzmocnienia walczących oddziałów pierwszego rzutu /na kierunku wejścia drugiego rzutu do bitwy/; pozbawieniu swobody manewru tych zgrupowań przeciwnika znajdujących się na tyłach i skrzydłach, których działanie może w zasadniczy sposób utrudnić wprowadzenie sił głównych do bitwy. Najbardziej celowe jest używanie do wykonania tego ostatniego zadania lotnictwa, oddziałów szturmowych, części artylerii, wojsk inżynieryjnych i odwodów specjalnych.

Realizacja zadań zapewnienia sprawnego rozwinięcia i wejścia armii /dywizji/ do bitwy będzie wymagać również utrzymania ciągłej łączności i współdziałania ze związkami pierwszego rzutu. Można to osiągnąć przez wysłanie oficerów do ich sztabów, nawiązanie bezpośredniej łączności i uzgadnianie czasu oraz zakresu udzielania wzajemnej pomocy. Zapewnienie szybkiego obiegu informacji i ciągłego współdziałania z sąsiadami pozwala także przejąć szybko dowodzenie tymi związkami lub oddziałami walczącymi w przodzie, które wejdą w skład podchodzącej armii /dywizji/ - rzutu rozstrzygającego. Jego wejście do bitwy powinno poprzedzić intensywne przeciwdziałanie elektroniczne oraz zmasowane uderzenie jądrowe, zasadniczych sił lotnictwa, oddziałów szturmowych i artylerii, po którym może nastąpić lądowanie desantów taktycznych na skrzydła i tyły zgrupowań przeciwnika.

Rzut rozstrzygający może wchodzić do bitwy tworząc jedno lub kilka zgrupowań i wykonywać uderzenie rozcinające, oskrzydlające lub koncentryczne z kilku kierunków. Pewną wskazówką przy tworzeniu zgrupowań uderzeniowych mogą być następujące zależności: im większa jest zwartość ugrupowania i zdolność przeciwnika do prowadzenia zorganizowanych działań oraz im mniejsze są możliwości manewrowe i ogniowe własnych wojsk, tym zgrupowania powinny być większe i bardziej zwarte; im większe są własne możliwości ogniowe i zagrożenie jądrowe, tym bardziej powinno być rozczłonkowane ugrupowanie własnych wojsk.

Podczas wprowadzania do bitwy rzutu rozstrzygającego należy dążyć do wykonania jednoczesnego uderzenia możliwie największą ilością oddziałów, lotnictwa i posiadanych środków rażenia. Jeśli ugrupowanie przeciwnika zostało rozczłonkowane na znacznej przestrzeni albo ma się przewagę w wojskach pancernych, a przeciwnik nie zdąży przed bezpośrednim starciem zorganizować systemu ognia przeciwpancernego, wówczas celowe jest wprowadzenie wojsk do bitwy w miarę podchodzenia oddziałów i związków. Sposób działania rzutu rozstrzygającego w bitwie z odizolowanym zgrupowaniem przeciwnika powinien zapewniać możliwość zniszczenia go w jak najkrótszym czasie.

W toku bitwy rzutu rozstrzygającego dowódca związku operacyjnego precyzuje decyzję co do izolowania i niszczenia kolejnego zgrupowania przeciwnika. Od tego momentu rozpoczyna się następna faza bitwy spotkaniowej, w której w miarę realizacji zadań izolacji i niszczenia pierwszego zgrupowania wysiłek armii /dywizji/ przenosi się dla pobicia w izolacji kolejnego zgrupowania. Istota dowodzenia w bitwie spotkaniowej w pierwszej operacji polegać więc będzie na permanentnym stwarzaniu warunków do kolejnego niszczenia zgrupowań przeciwnika, aż do osiągnięcia ostatecznego celu bitwy spotkaniowej. Dowódca i sztab muszą jednak mieć na uwadze to, że przeciwnik również dąży do rozstrzygnięcia bitwy w sposób zaczepny, do przejęcia inicjatywy i stworzenia dogodnych warunków do kolejnego niszczenia wojsk strony przeciwnej. Dlatego należy zdecydowanie przeciwdziałać wszelkim jego akcjom zmierzającym do rozcięcia wojsk własnych na odizolowane, niezdolne do skoncentrowania wysiłku w zamierzonym miejscu i czasie, części /zgrupowania/.

Organizowanie ciągłego rozpoznania i ubezpieczenia na skrzydłach i tyłach związku taktycznego /operacyjnego/, posiadanie silnych i ruchliwych odwodów, wysoka gotowość do odparcia uderzeń przeciwnika z dowolnych kierunków i z powietrza oraz prowadzenie walki przez niektóre oddziały i związki w półokrążeniu wywierać będą poważny wpływ na przebieg bitwy spotkaniowej.

Jeśli przeciwnik skoncentruje znaczne siły na jednym kierunku i wykona zdecydowane uderzenie na skrzydła i tyły głównego zgrupowania armii /dywizji/, przeciwko jego uderzającym wojskom należy skierować odwody, które stosując działania obronne wykrwawiają go, ograniczają swobodę jego działań i wygrywają czas dla dokonania niezbędnego manewru takiej ilości sił i środków, która jest niezbędna do izolacji lub zniszczenia przeciwnika.

Fakt, że ze wszystkich stron ugrupowania znajdą się nawet przeważające siły przeciwnika nie jest równoznaczny z pozbawieniem wojsk własnych swobody manewru i nie upoważnia do zaprzestania prowadzenia działań zaczepnych.

W wielu wypadkach powstaną sytuacje krytyczne, w których mimo podejmowanych kontrakcji przeciwnikowi uda się rozdzielić ugrupowanie armii /dywizji/ na odizolowane zgrupowania i zarysuje się groźba utraty inicjatywy, a nawet kolejnego ich pobicia. Należy wtedy dążyć do wykonania uderzenia zbieżnego, które zapewni zmasowanie możliwie największej ilości sił armii /dywizji/ w jedną całość. Skoncentrowanie wysiłku dla pobicia tego zgrupowania przeciwnika, którego wyeliminowanie z walki zapewnia swobodę manewru, pomoc przełożonego i sąsiadów powinny doprowadzić do zażegnania powstałego kryzysu.

W pierwszej operacji bitwa spotkaniowa armii powinna przerastać z zasady w kolejną bitwę spotkaniową lub w pościg operacyjny. Wymaganie to wynika ze świadomego dążenia do kształtowania takiej sytuacji operacyjnej, w której przemieszanie wojsk przeciwnych stron, wielka dynamika działań, wychodzenie na głębokie tyły przeciwnika oraz niszczenie baz i środków rakietowo-jądrowych ograniczą jego możliwości skutecznego użycia broni jądrowej, a tym samym przekształcenie działań konwencjonalnych w działania z użyciem broni jądrowej.

Pościg występuje zazwyczaj w sytuacji, w której przeciwnik dążąc do uniknięcia okrążenia, wycofuje swe wojska w celu wyprowadzenia ich z bitwy /walki/ i stworzenia im dogodniejszych warunków do dalszych działań zaczepnych lub obronnych. Ażeby uniemożliwić osiągnięcie przeciwnikowi tego celu, z chwilą stwierdzenia wycofania się przeciwnika, wojska powinny przejść do zdecydowanego pościgu nie czekając na rozkazy wyższych przełożonych. Jedną z cech charakterystycznych pościgu jest więc to, że nie można zaplanować go zawczasu, że powzięcie decyzji i organizacja tego działania na szczeblu pułku, dywizji i armii odbywać się będzie często już w trakcie jego realizacji. Stąd konieczność przewidywań i realizacji niezbędnych przedsięwzięć przygotowawczych na ich podstawie. Cechą charakterystyczną pościgu jest to, że trzeba prowadzić go w możliwie najwyższym tempie, ciągle, często przy odsłoniętych skrzydłach, zagrożonych tyłach i na taką głębokość, która stwarza warunki przecięcia komunikacji wycofującemu się zgrupowaniu nieprzyjaciela i sprzyja jego zniszczeniu. Z tego względu zarówno pułki, jak i dywizja otrzymają zazwyczaj zadanie bardzo głębokie. Wzmocniony pułk czołgów /zmechanizowany/ może otrzymać zadanie na głębokość do 50 km bez stosowania broni jądrowej i do 80 km w warunkach stosowania tej broni. Dywizja pancerna /zmechanizowana/ odpowiednio do 100 i 150 km na dobę. Realizacja zadań w możliwie najwyższym tempie i na tak dużą głębokość, po osiągnięciu której wojska zazwyczaj natychmiast podejmować będą walkę zarówno z wycofującymi się oddziałami, jak i podchodzącymi z głębi odwodami, będzie powodować maksymalne napięcie psychiczne i fizyczne wojsk, dowódców i oficerów organów dowodzenia oraz konieczność dowodzenia wojskami w ruchu z wozów dowodzenia i powietrznych elementów dowodzenia.

Przełamanie jest to forma natarcia na nieprzyjaciela, który zdołał zorganizować trwałą obronę na tak szerokim froncie, że obejście jej jest niecelowe lub niemożliwe, oraz gdy nacierający nie posiada wystarczającej ilości broni jądrowej i innych środków masowego rażenia dla zniszczenia broniących się wojsk na kierunku natarcia. Przełamanie będzie występować także w przewidywanym okresie działań. Będzie ono, podobnie jak obecnie i w przeszłości, najtrudniejszą formą natarcia wymaga-

jącą zapewnienia zdecydowanej przewagi sił i środków na kierunku przełamania oraz szczególnie precyzyjnego przygotowania.

Przełamanie wymaga zawsze stosunkowo dużej ilości czasu na rozpoznanie sił i środków nieprzyjaciela, planowanie i organizację działań bojowych. Dlatego bez względu na to, czy rozpoczyna się je z podstaw położonych w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem, czy też z rejonów położonych w głębi, skuteczne przełamanie obrony nieprzyjaciela w założonych warunkach powinno być przeprowadzone z zasady po planowym przygotowaniu natarcia. Przy stosowaniu tej formy natarcia zachodzi potrzeba przeprowadzenia rekonesansu w terenie przynajmniej na szczeblu pułków pierwszego rzutu, batalionów i kompanii/ oraz szczegółowej organizacji współdziałania. Zasady działania podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela przy obecnym poziomie uzbrojenia zostały szczegółowo przedstawione w podręczniku. "Zasady działania pododdziałów podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela"[15/].

W warunkach niestosowania broni jądrowej lub niemożliwości jej użycia na czołowe pododdziały broniących się wojsk zasady te będą także aktualne w przyszłości. W działaniach z użyciem broni jądrowej, szczególnie po wprowadzeniu jądrowych pocisków dla dział artyleryjskich, a być może także dział czołgów, zasady te wymagać będą rozwinięcia i dostosowania do nowych możliwości prowadzenia walki.

Zostanie stworzona możliwość przełamania obrony bez potrzeby masowania artylerii, czołgów i piechoty zgodnie z obowiązującymi obecnie normami, powstaną nowe, bardziej zróżnicowane warunki tworzenia zgrupowań uderzeniowych. Jednocześnie wyłoni się konieczność większego niż dotąd rozśrodkowania poszczególnych pododdziałów /prawdopodobnie do plutonu włącznie/, a w wypadku uzbrojenia czołgów w działa i pociski jądrowe - zwiększenia odstępów i odległości pomiędzy poszczególnymi wozami bojowymi.

Warto także podkreślić, że przeciwnik dysponował będzie środkami rażenia, którymi może skutecznie oddziaływać na podchodzące wojska jeszcze na dalekim przedpolu, w znacznej od -

15/ Zasady działania pododdziałów podczas przełamywania obrony nieprzyjaciela, MON, Inspektorat Szkolenia, 1974 r.

ległości od przedniego rejonu obrony. Z tego względu, w natarciu z rejonów wyjściowych położonych w głębi, przesunięcie sił głównych dywizji na rubież ataku i rozwinięcie ich do uderzenia należałoby traktować jako pierwszy, istotny etap walki z przeciwnikiem. Celem tego etapu byłoby wywalczenie przewagi w broni jądrowej i artylerii i zapewnienie niezbędnej swobody manewru dywizji.

Osiągnięcie tego celu należy uznać za jeden z niezbędnych warunków prowadzenia natarcia z rejonów wyjściowych położonych w głębi z uwzględnieniem dotychczas obowiązujących zasad przesunięcia dywizji na rubież ataku. Do takiego stwierdzenia upoważnia ocena możliwości ogniowych dywizji potencjalnego przeciwnika i środków jej wsparcia.

Dywizja armii amerykańskiej i prawdopodobnie Bundeswehry będzie miała możliwość wykonania uderzeń na podchodzącą dywizję w odległości od przedniego skraju obrony: wspierającym lotnictwem i śmigłowcami uzbrojonymi - do 150 km i więcej i pozbawienia jej całkowitej zdolności bojowej /zadania 40-50% strat i więcej/ zarówno w warunkach użycia, jak i bez stosowania broni jądrowej; pociskami rakietowymi z ładunkami jądrowymi LANCE - do 100 km i zadania jej 30 % strat jedną salwą; pociskami rakietowymi z ładunkami konwencjonalnymi, kierowanymi wieloładunkowymi głowicami kasetowymi - do 60 km i zadania jej strat, których nie można jeszcze bliżej określić; artylerią do 15, a być może i 30 km amunicją jądrową i zniszczenia przy obecnie stosowanych normach wzmocnienia i zasadach rozśrodkowania, do 20 plutonów i równorzędnych celów jedną salwą. Oczywiście, że wykorzystanie tych możliwości przez przeciwnika zależeć będzie od skuteczności własnej obrony przeciwlotniczej, rezultatów walki o wywalczenie przewagi jądrowej i ogniowej, rozśrodkowania, maskowania, przeciwdziałania radioelektronicznego i innych zabiegów mających na celu zapewnienie zdolności bojowej i swobody manewru własnych wojsk.

O ile dysponowane siły i środki oraz środki wyższych szczebli dowodzenia nie zapewnią przewagi jądrowej i ogniowej oraz przewagi w powietrzu podczas podejścia dywizji do rubieży ataku, wówczas należałoby stosować inne sposoby przesunięcia i tworzenia zgrupowania do uderzenia. Np. przesunięcie dywizji

mogło by być realizowane poszczególnymi pododdziałami. Sposób ten polegałby na wcześniejszym wysunięciu poszczególnymi pod - oddziałami /najlepiej w nocy pod osłoną oddziałów znajdujących się w styczności z nieprzyjacielem/ artylerii do ognia pośredniego, artylerii plot, pułków zmechanizowanych /czołgów/ lub batalionów pierwszego rzutu do rejonów położonych w odległości 5-10 km od przedniego skraju obrony nieprzyjaciela. Po rozpoczęciu ogniowego przygotowania natarcia mogłyby rozpocząć przesunięcie pozostałe siły dywizji, uprzednio przegrupowanych oddziałów, po tym zostałby wykonany atak.

Tak więc, zależnie od możliwości wojsk własnych i nie - przyjaciela i konkretnych warunków różne mogą być sposoby przechodzenia do natarcia w celu przełamania obrony nieprzyjaciela.

Przewidywane formy i sposoby prowadzenia obrony[16/]

Wprowadzenie do wyposażenia przewidywanego uzbrojenia wpłynie także na większe zróżnicowanie form i sposobów organizacji i prowadzenia obrony. W przyszłości jeszcze częściej,niż obecnie wojska przechodzić będą do wymuszonej obrony w toku prowadzenia operacji zaczepnej.

Organizując obronę wymuszoną, należy zawsze liczyć się ze zdecydowanymi i szybkimi uderzeniami przeciwnika z powie - trza i na lądzie. Dlatego nie będzie zazwyczaj czasu oraz możliwości na większe zmiany w dotychczasowym ugrupowaniu wojsk, a także swobody w wyborze rubieży i rejonów obrony.W pierwszej fazie walki obronnej oddziały pierwszego rzutu, będą zmuszone organizować obronę na tych kierunkach i rubieżach, na których prowadziły poprzednio działania bojowe. Przegrupowanie ich na inny kierunek lub wyprowadzenie do odwodu /drugiego rzutu/ pod uderzeniem nieprzyjaciela czy też bezpośrednią groźbą takiego uderzenia - będzie najczęściej niemożliwe. Jeśli więc w działaniach zaczepnych większość związków i oddziałów znajdowała się w pierwszym rzucie, to w razie przechodzenia do wymuszonej obrony pozostaną one w tym rzucie do czasu, aż sytuacja sprzyjać będzie realizacji niezbędnych przegrupowań.

Związki i oddziały, które poniosą duże straty, nie będą miały swobody manewru i ewentualnie będą odpierać uderzenia

16/ Myśl Wojskowa 2/72, s. 18-35.

przeważających sił nieprzyjaciela, lub zostaną zmuszone do organizowania obrony na tych rubieżach i w tych rejonach, gdzie prowadziły poprzednie działania bojowe. Jeżeli rubieże te będą niedogodne do obrony, wówczas pod osłoną czołowych oddziałów /pododdziałów/ wskazane jest wybrać i zorganizować inne rubieże w głębi ugrupowania wojsk własnych.

Na skrzydłach wojsk przechodzących do obrony wojska własne mogą rozwijać działania zaczepne, włamując się głęboko w ugrupowanie przeciwnika. Jednocześnie przeciwnik na kierunkach, na których osiągnie powodzenie, może wysadzić desanty powietrzne. Wszystko to doprowadzi do przemieszania się walczących wojsk, do ukształtowania się oddzielnych, izolowanych ognisk walki, co znacznie utrudni organizowanie systemu ognia, przyjęcie odpowiedniego ugrupowania, organizację dowodzenia i współdziałania.

Do wymuszonej obrony wojska będą przechodzić w terenie mało znanym i nie rozbudowanym pod względem inżynieryjnym. W obszarze bezpośredniego starcia z przeciwnikiem, do czasu odparcia jego uderzenia rozbudowa inżynieryjna będzie bardzo utrudniona lub wręcz niemożliwa. W tej sytuacji należy wybrać i określić z mapy najdogodniejsze rubieże i rejony do obrony, uwzględniając konkretne położenie i przedsięwzięcia, które trzeba zrealizować w celu opanowania tych rubieży przez poszczególne oddziały i pododdziały. Najdogodniejsze do obrony są te rubieże terenowe, w których użycie czołgów jest utrudnione lub wręcz niemożliwe.

Formy obrony i sposoby jej prowadzenia zależeć będą przede wszystkim od konkretnych warunków i sytuacji, możliwości jądrowych i ogniowych walczących wojsk, zamiaru przełożonego i charakteru terenu.

Różnorodność sytuacji i warunków, w których wojska przechodzić będą do obrony, wskazuje, że podobnie jak w natarciu nie można ustalić jedynej formy i najdoskonalszego sposobu organizacji i prowadzenia obrony.

Dokonanie pewnych uogólnień sytuacji, które mogą zaistnieć na przyszłym polu walki pozwala wyróżnić następujące formy obrony.

1. Obronę z ograniczonym natarciem.

2. Obronę pozycyjną.

3. Obronę przestrzenną.

4. Obronę nieregularną.

Obrona z ograniczonym natarciem. Stosowanie tej formy obrony będzie możliwe i celowe w takiej sytuacji, w której armia /dywizja/ poniosła takie straty od uderzeń jądrowych nieprzyjaciela, że nie jest w stanie w ciągu określonego czasu realizować uprzednio postawionych zadań zaczepnych, jednakże posiada możliwości wykonania uderzeń jądrowych i niektóre pułki /dywizje/ i pododdziały nie utraciły zdolności bojowej oraz są w stanie kontynuować natarcie. Część wojsk przeciwnika przygotowujących się do natarcia poniosła także straty od uderzeń jądrowych, w wyniku czego, na niektórych kierunkach powstały dogodne warunki do wtargnięcia w głąb jego ugrupowania.

W takiej sytuacji armia /dywizja/ wykorzystując część związków /oddziałów/, które nie utraciły zdolności bojowej oraz skutki poprzednich i kolejnych uderzeń jądrowych, wyłomy i luki w ugrupowaniu przeciwnika powinna rozwinąć natarcie w celu zniszczenia obezwładnionych oddziałów nieprzyjaciela, punktów dowodzenia, oddziałów rakiet i artylerii, opóźnienia podejścia zgrupowań uderzeniowych nieprzyjaciela i stworzenia tym samym dogodnych warunków do odtworzenia zdolności bojowej i organizacji obrony przez siły główne armii /dywizji/. Z chwilą gdy związki /oddziały/, które zachowały zdolność bojową, rozpoczną natarcie z ograniczonym celem, pozostała ich część i siły główne obezwładnionych wojsk powinny przystąpić do organizowania "obrony pozycyjnej" i likwidacji skutków uderzeń jądrowych. W miarę odtwarzania zdolności bojowej, zależnie od sytuacji, poszczególne związki /oddziały/ mogą być wykorzystywane do rozszerzenia działań zaczepnych albo wzmacniania „obrony pozycyjnej". Śmiałe, zdecydowane natarcie nawet niewielkich pododdziałów bezpośrednio po wykonaniu własnych uderzeń jądrowych, umiejętne wykorzystanie broni jądrowej w celu niszczenia nowo wykrytych środków jądrowych i stanowiących główną groźbę oddziałów i związków nieprzyjaciela może doprowadzić do zerwania jego natarcia, a w szczególności sprzyjających okolicznościach - przekształcenia tych działań w generalne natarcie. Jeżeli nawet nie zostaną osiągnięte tak zdecydowane cele, to

przez natarcie z ograniczonym celem można będzie opóźnić działania zaczepne przeciwnika lub ograniczyć mu swobodę użycia broni jądrowej oraz siłę pierwszego uderzenia jego związków i oddziałów, co ułatwi siłom głównym organizację wymuszonej obrony. Oczywiście, że takiej formy obrony nie można stosować w sytuacji, w której ograniczone natarcie nie ma żadnych szans powodzenia.

Przedstawione działania obronne różnią się ugrupowaniem wojsk, sposobem prowadzenia walki od tradycyjnej obrony i dlatego wydaje się celowe traktowanie ich jako oddzielnej formy obrony.

Obronę pozycyjną można organizować w działaniach bez stosowania broni jądrowej, a także w warunkach jej stosowania, w takich sytuacjach, w których natychmiastowe natarcie z ograniczonym celem jest niemożliwe /np. z powodu kryzysu zaopatrzenia i ograniczenia możliwości wykonania manewru/, a przeciwnik przygotowuje się do natarcia lub naciera.

Jeżeli w toku przechodzenia do tej obrony armia /dywizja/ ma znaczną ilość broni jądrowej i środków jej przenoszenia albo przewiduje się wykonanie zmasowanego uderzenia jądrowego na nacierające zgrupowanie nieprzyjaciela środkami wyższego przełożonego, wówczas należy dążyć do "zerwania natarcia" przeciwnika, skupiając główny wysiłek uderzeń jądrowych na zniszczeniu lub obezwładnieniu jego głównego zgrupowania uderzeniowego. Rezultaty tego uderzenia powinny być spotęgowane uderzeniami lotnictwa, działaniem oddziałów szturmowych i desantów powietrznych, a także śmiałymi "rajdami" nawet niewielkich oddziałów wydzielonych.

Po przeniknięciu w głąb ugrupowania wojsk nieprzyjaciela oddziały wydzielone, we współdziałaniu z desantem i innymi siłami, powinny niszczyć ocalałe środki jądrowe, ważne obiekty i siły lub utrudniać zorganizowane ich wykorzystanie w bitwie /walce/.

Jeżeli armia /dywizja/ przechodząc do obrony ma ograniczoną ilość broni jądrowej i nie przewiduje się wykonania na jej korzyść uderzeń środkami jądrowymi wyższego szczebla w pierwszym etapie walki, powinna ona dążyć do załamania natarcia przeciwnika połączonym wysiłkiem broni jądrowej i wojsk, utrzy-

mując czołowe rejony lub rejony położone w głębi obrony.

Stosując tę formę obrony armia /dywizja/ powinna być zdolna do natychmiastowego natarcia po wykonaniu zmasowanych uderzeń jądrowych /lub innymi środkami/ na nieprzyjaciela.

Obrona przestrzenna może mieć zazwyczaj miejsce po uderzeniach jądrowych, gdy wojska obydwu stron poniosły straty, prowadząc np. bitwę spotkaniową /bój spotkaniowy/ i stosując taktyczne i operacyjne desanty powietrzne na niektórych kierunkach wtargnęły głęboko w ugrupowanie wojsk strony przeciwnej, co doprowadziło do przemieszania się walczących związków /oddziałów/. Jednakże wojska nieprzyjaciela wywalczyły przewagę, w wyniku której znaczna część lub większość wojsk armii /dywizji/ została rozczłonkowana na oddzielne zgrupowania, które zostały zmuszone do zaniechania działań zaczepnych i podjęcia walki w odosobnieniu, w izolacji grożącej całkowitym ich okrążeniem. Wówczas poszczególne oddziały /pododdziały/ przechodzić będą do obrony mając zagrożone nie tylko skrzydła, lecz i tyły, a ponadto całkowicie odcięte lub silnie zagrożone komunikacje lądowe. Ograniczony zostanie manewr po liniach wewnętrznych, utrudnione lub wręcz uniemożliwione zaopatrywanie drogami lądowymi.

W założonej sytuacji w pierwszej fazie bitwy /walki/ obronnej nie będzie możliwe zorganizowanie w pełni rozwiniętego ugrupowania operacyjnego /bojowego/. Również sposoby prowadzenia działań obronnych będą inne niż wspomniane w obronie z ograniczonym natarciem i pozycyjnej.

Ta forma obrony, oprócz niedogodności, o których wspomniano uprzednio, ma jednak wiele zalet, a przede wszystkim możliwość maksymalnej styczności z wojskami przeciwnika, która wyklucza lub ogranicza skuteczne stosowanie przez niego broni masowego rażenia i lotnictwa oraz stwarza dogodne warunki do wykonania niespodziewanych uderzeń: izolowane zgrupowanie broniących się wojsk, zależnie od sytuacji, mogą zająć najdogodniejsze do obrony rejony terenu bądź też uderzać koncentrycznie z różnych stron na określone zgrupowanie wojsk przeciwnika w celu wyeliminowania ich z walki lub zatrzymania natarcia. Działania te powinny być poprzedzone uderzeniami broni jądrowej, lotnictwa i zmasowanym ogniem artylerii. Po wykonaniu jed-

nego zadania i połączeniu kilku mniejszych izolowanych zgrupowań w większe powinny one wykonywać kolejne zadania. Natomiast jeśli broniące się w izolacji całe zgrupowanie wojsk utraciło swobodę manewru, na przykład ze względu na brak mps, wówczas po zorganizowaniu silnej obrony rejonu należy dążyć do wykonywania wypadów nawet niewielkimi pododdziałami, byleby zapewnić jak najszybsze osiągnięcie celu obrony.

Obronę nieregularną może prowadzić armia /dywizja/ w wyniku zaskakujących, zmasowanych uderzeń nieprzyjaciela i poniesienia dużych strat w uzbrojeniu, ludziach i zaopatrzeniu albo niepomyślnego rozwoju walki obronnej w sytuacji, w której wojska utraciły zdolność stawiania zorganizowanego oporu i nie ma możliwości ich zamiany lub wzmocnienia w ciągu najbliższych godzin i dni. Skrytość, śmiały manewr i szybkie rajdy z jednego miejsca w inne, tworzenie "baz" w trudno dostępnym terenie albo tam, gdzie przeciwnik nie ma możliwości użycia potężnych środków rażenia, uzupełnianie zniszczonego uzbrojenia i zaopatrzenia drogą powietrzną lub "na przeciwniku" - oto niektóre cechy szczególne taktyki działań w obronie nieregularnej.

Rzeczywistość pola walki może stwarzać sytuacje, w których występować będą różne formy obrony jednocześnie lub wzajemnie się przeplatać. Powstaje więc pytanie: czy można i warto ustalać zasady obrony ? Jest to na pewno celowe, ale pod warunkiem, że będzie się je traktować jako ogólne dyrektywy, dostosowywane twórczo przez organa dowodzenia do konkretnych warunków i rzeczywistej sytuacji na polu walki.

Mówiąc o zasadach walki warto podkreślić, że w każdej sytuacji główny wysiłek powinien być skierowany na niszczenie i pozbawienie przeciwnika możliwości skutecznego użycia broni jądrowej i innych środków masowego rażenia oraz tworzenie własnym wojskom najdogodniejszych warunków wykorzystania tej broni.

Głównym celem obrony może być rozbicie najgroźniejszego zgrupowania przeciwnika przed rozpoczęciem przez nie natarcia, a więc zerwanie natarcia,bądź w toku działania w walce o utrzymanie czołowych rejonów obrony lub w głębi ugrupowania broniących się wojsk. Sposoby realizacji tego celu mogą być różne.

Określając główny wysiłek obrony nie można ograniczyć się do podania jedynie rubieży i rejonów decydujących o jej

trwałości. Trzeba sprecyzować, które ze zgrupowań przeciwnika w danym etapie walki uważa się za najgroźniejsze, a także jakimi siłami i środkami oraz w jaki sposób należy je rozbić.

Szerokość pasa /rejonów/ obrony dywizji i pułków /armii/ w obronie wymuszonej zależeć będzie głównie od konkretnej sytuacji, szerokości pasa w uprzednim działaniu oraz możliwości zasilenia przechodzących do obrony wojsk przez siły wyższego szczebla dowodzenia.

W najbardziej sprzyjających warunkach szerokość pasa obrony będzie równa lub zbliżona do szerokości pasa, w którym oddział lub związek prowadził poprzednie działania bojowe. Zazwyczaj będzie jednak większa. Dlatego też ustalenie norm w obronie wymuszonej nie wydaje się celowe. Trzeba przyjmować różne szerokości pasów obrony, zazwyczaj większe od pasów natarcia równorzędnych związków i uczyć wojska stosowania takich sposobów działań obronnych, które w każdej sytuacji, nawet przy kilkakrotnej przewadze liczebnej przeciwnika, zapewniają osiągnięcie celu obrony.

Ugrupowanie wojsk w obronie z ograniczonym natarciem składać się będzie z rzutu przeznaczonego do działań zaczepnych oraz rzutu odtwarzającego zdolność bojową i organizującego obronę rejonów, odwodów ogólnych i tych elementów, które występują w tradycyjnym ugrupowaniu wojsk. Ugrupowanie wojsk w obronie pozycyjnej będzie inne, a jeszcze inne w obronie przestrzennej i nieregularnej - zależnie od zamiaru przeprowadzenia walki obronnej, siły i rozmachu natarcia przeciwnika, poniesionych strat oraz możliwości ogniowych i manewrowych broniących się wojsk.

Z przeprowadzonych rozważań nasuwają się następujące wnioski w zakresie dowodzenia.

Do ważniejszych właściwości organizacji wymuszonej obrony można zaliczyć to, że przed wytworzeniem się konkretnej sytuacji dyktującej konieczność obrony, nigdy nie będzie pewnych, obiektywnych, materialnych przesłanek określenia skali, czasu i miejsca obrony, a z chwilą powstania takiej sytuacji trzeba będzie organizować obronę kierując jednocześnie walką: prowadzić walkę z bronią jądrową nieprzyjaciela, z jego lotnictwem, oddziałami szturmowymi i desantami, odpierać ataki jego dywi-

zji pancernych i zmechanizowanych, likwidować skutki uderzeń jądrowych.

Przyjął się pogląd, że czas na organizację takiej obrony będzie maksymalnie ograniczony. Nie jest to ścisłe, ponieważ oddzielnego czasu na organizację wymuszonej obrony może w ogóle nie być. Jeżeli uznamy, że konieczność przejścia do obrony może powstać nagle, w ciągu kilku-kilkudziesięciu zaledwie minut, oraz że w ślad za uderzeniami jądrowymi związki przeciwnika przejdą natychmiast do zdecydowanego natarcia, to trzeba przyjąć, że obrona organizowana będzie w tym samym czasie, w którym realizowane będą pierwsze zadania walki obronnej.

Stąd zanim zaistnieje konieczność przechodzenia do obrony, na podstawie przewidywań trzeba tak zorganizować dowodzenie, aby z chwilą konieczności przejścia do wymuszonej obrony na każdym szczeblu wiedziano, co robić do czasu otrzymania /obronnego/ zadania bojowego i aby każdy sztab był zdolny do jednoczesnego, równoległego rozwiązywania wielu zadań, a zwłaszcza: zapewnienia dowódcy warunków do szybkiego podjęcia decyzji i przekazania jej wykonawcom, kierowania walką, uzupełniania zaopatrzenia i likwidacji skutków uderzeń jądrowych itp.

Podczas przechodzenia do wymuszonej obrony często trzeba będzie podejmować decyzje jedynie na podstawie znajomości zamiaru i ogólnego planu działania wyższego przełożonego oraz posiadania ograniczonych informacji. Dowódca i sztab będą mieć zazwyczaj niewiele danych do podjęcia decyzji, a zdezorganizowany system dowodzenia utrudniać będzie zbieranie i przekazywanie informacji. Jednocześnie, w wyniku trwającej bitwy lądowej, powietrznej i na lądzie sytuacja będzie ulegać radykalnym zmianom i wtedy dążenie do zebrania wszystkich danych do podjęcia decyzji, czekanie na rozkazy i wytyczne przełożonych oraz przekazywanie szczegółowych, długich informacji jest niedopuszczalne. Decyzja o pierwszej fazie walki obronnej będzie formułowana na podstawie ogólnych danych, stopniowo poszerzanych, a zadania przekazywane w zwięzłej formie za pomocą sygnałów i krótkich zarządzeń bojowych.

Plan walki obronnej wyrażony na mapie decyzji będzie opracowywany etapami, z uwzględnieniem pilności i ważności realizowanych zadań bojowych. Najdokładniej i najszybciej powinny być opracowane te zadania, które wykonuje się w pierwszej kolejności.

Załącznik nr 1
TAJNE
Egz. nr ....
Nr ks 0385/four

TEORIA DOWODZENIA

RYS HISTORYCZNY

PRZEDMIOT BADAŃ

METODY BADAWCZE

ZWIĄZEK TEORII DOWODZENIA Z INNYMI NAUKAMI

DZIAŁY TEORII DOWODZENIA

1. CHARAKTERYSTYKA WSPÓŁCZESNEGO DOWODZENIA
   - 1.1. Problematyka definicji dowodzenia
     - 1.1.1. Dotychczasowe pojmowanie istoty dowodzenia
     - 1.1.2. Dowodzenie jako postać sterowania
     - 1.1.3. Dowodzenie jako postać kierowania
     - 1.1.4. Dowodzenie jako proces decyzyjny oparty na wyborze
     - 1.1.5. Próba sformułowania regulującej definicji dowodzenia
   - 1.2. Podstawowe sprzeczności współczesnego dowodzenia
   - 1.3. Wymagania pod adresem współczesnego dowodzenia
   - 1.4. Funkcje dowodzenia
   - 1.5. Struktura procesu dowodzenia
   - 1.6. Potrzeby i naukowo-techniczne podstawy usprawniania współczesnego dowodzenia

2. PROCESY INFORMACYJNE W DOWODZENIU
   - 2.1. Informacja operacyjno-taktyczna
   - 2.2. Potrzeby i zakres ilościowych badań informacji operacyjno-taktycznych
   - 2.3. Potrzeby i zakres jakościowych badań informacji operacyjno-taktycznych
   - 2.4. Klasyfikacja informacji operacyjno-taktycznych
   - 2.5. Transformowanie informacji operacyjno-taktycznych
   - 2.6. Informacyjny język operacyjny

3. DOKUMENTY BOJOWE JAKO NOŚNIKI INFORMACJI OPERACYJNO-TAKTYCZNYCH
   - 2.1. Klasyfikacja dokumentów bojowych
   - 3.2. Charakterystyka dokumentów rozkazodawczych
   - 3.3. Charakterystyka dokumentów sprawozdawczych
   - 3.4. Charakterystyka dokumentów powiadamiania
   - 3.5. Dokumenty zobrazowania (mapy bojowe)
   - 3.6. Dokumenty tajnego dowodzenia
   - 3.7. Zagadnienia typizacji i formalizacji dokumentów bojowych

4. TECHNICZNE ŚRODKI DOWODZENIA
   - 4.1. Klasyfikacja technicznych środków dowodzenia
   - 4.2. Techniczne środki zdobywania i uzyskiwania informacji operacyjno-taktycznych
   - 4.3. Techniczne środki przekazywania informacji operacyjno-taktycznych
     - 4.3.1. Klasyczne środki łączności
     - 4.3.2. Urządzenia transmisji danych
   - 4.4. Techniczne środki zobrazowania informacji operacyjno-taktycznych
   - 4.5. Techniczne środki przetwarzania informacji operacyjno-taktycznych
     - 4.5.1. Środki małej i średniej mechanizacji
     - 4.5.2. Środki dużej mechanizacji
     - 4.5.3. Środki elektroniczne (EML)
   - 4.6. Wozy dowodzenia

5. ORGANY DOWODZENIA
   - 5.1. Klasyfikacja organów dowodzenia
   - 5.2. Charakterystyka organów dowodzenia
   - 5.3. Zasady organizacji organów dowodzenia
     - 5.3.1. Komórki ogólnowojskowe organów dowodzenia
     - 5.3.2. Komórki specjalistyczne organów dowodzenia
   - 5.4. Usprawnianie i optymalizacja struktur organizacyjnych organów dowodzenia

6. WOJSKOWE SYSTEMY KIEROWANIA I ICH AUTOMATYZACJA
   - 6.1. Wojskowe systemy kierowania jako wielkie systemy
   - 6.2. Klasyfikacja wojskowych systemów kierowania
   - 6.3. Charakterystyka wojskowych systemów kierowania
     - 6.3.1. System ogólnowojskowy
     - 6.3.2. System OPK
     - 6.3.3. System tyłowy
     - 6.3.4. System OTK
   - 6.4. Ogólne zasady automatyzacji i mechanizacji wojskowych systemów kierowania
   - 6.5. Automatyzacja i mechanizacja jako instrument usprawniania wojskowych systemów dowodzenia
   - 6.6. Kryteria usprawniania i optymalizacji wojskowych systemów kierowania

7. CZYNNOŚCI ORGANÓW DOWODZENIA W ZAKRESIE PLANOWANIA I KIEROWANIA DZIAŁANIAMI BOJOWYMI
   - 7.1. Struktura procesu podejmowania decyzji operacyjno-taktycznych
   - 7.2. Zbieranie informacji sytuacyjnych
   - 7.3. Przetwarzanie informacji sytuacyjnych w dowódcze
   - 7.4. Planowanie działań bojowych. Czynności planistyczne
   - 7.5. Przekazywanie zadań do podwładnych
   - 7.6. Organizowanie i koordynacja działań bojowych
   - 7.7. Pobudzanie podwładnych do działania
   - 7.8. Kontrola
   - 7.9. Zasady kierowania działaniami bojowymi. Zespoły funkcjonalne i ich zadania

8. MATEMATYCZNA TEORIA OPTYMALIZACJI DECYZJI OPERACYJNO-TAKTYCZNYCH
   - 8.1. Procesy decyzyjne i ich optymalizacja.
   - 8.2. Przegląd metod badań operacyjnych i zakres ich zastosowań do optymalizacji procesów decyzyjnych w wojsku.

9. PSYCHOLOGICZNO-SOCJOLOGICZNE ASPEKTY DOWODZENIA
   - 9.1. Psychologia dowodzenia.
   - 9.2. Socjologia dowodzenia.

DYREKTYWY PRAGMATYCZNE, PROGNOZY, POSTULATY

Schemat nr 1. Struktura teorii dowodzenia

Załącznik nr 2

T A B E L A

wzrostu prędkości manewru wojsk, podstawowego uzbrojenia ~~i środków rażenia~~ oraz ich wpływ na czas planowania i ~~organizacji~~ organizowania kierowania ogniem i działań bojowych ~~dywizji zmechanizowanej~~ /pancernej/

Zasadnicze uzbrojenie wojsk \ Rok	1918	1945	1960	1975	1980	1990
Broń piechoty	4 km/godz. 500-600 m/s	4 km/godz. 600-800 m/s	4-20 km/godz. 800 m/s	10-30 km/godz. 800 m/s	10-300 km/godz.[1] 800 m/s	30-500 km/godz.[1] 1-300000 km/s[2]
Artyleria	4 km/godz. 500-600 m/s	4-10 km/godz. 600-800 m/s	10-20 km/godz. 800 m/s	20-30 km/godz. 800-1000 m/s	20-30 km/godz. 800-1400 m/s	30-500 km/godz. 1-300000 km/s
Rakiety taktyczne	-	-	10-20 km/godz. do 300 m/s	10-30 km/godz. 400-500 m/s	10-30 km/godz. 400-500 m/s	30-500 km/godz. ok. 500 m/s
Czołgi	5-15 km/godz. 500-600 m/s	10-20 km/godz. 800-1000 m/s	10-20 km/godz. 800-1000 m/s	10-30 km/godz. 800-1000 m/s	10-30 km/godz. 800-1000 m/s	20-40 km/godz. 1-300000 km/s
Środki przeciwpancerne /artyleria/. Przeciwpancerne pociski kierowane. Broń radiacyjna.	4 km/godz. 500-600 m/s -	10 km/godz. 600-800 m/s -	10-20 km/godz. 800 m/s 100-120 m/s	20-30 km/godz. 800-1000 m/s 120-200 m/s	10-1000 km/godz. 800-1000 m/s 200-500 m/s	30-1000 km/godz. 1-300000 km/s 0,5-300000 km/s
Środki przeciwlotnicze	4 km/godz. 500-600 m/s	10-20 km/godz. 600-800 m/s	10-20 km/godz. 600-800 m/s	20-30 km/godz. 600-1000 m/s	20-40 km/godz. 600-1000 m/s	20-500 km/godz. 1-300000 km/s
Samoloty	200 km/godz.	600-700 km/godz.	700-1200 km/godz.	1000-2000km/godz.	do 4500 km/godz.	do 20 000 km/godz.[3]
Czas planowania i organizacji działań bojowych	4-7 dni	3-4 dni	1 dzień	4-12 godz.	3-8 godz.	do 30 min.[4]
Czas podejmowania decyzji i przekazania zadań bojowych w czasie walki	kilka godzin	kilka godzin	1-3 godzin	1-2 godzin	1-30 minut[4]	dziesiątki sekund[4]
Czas kierowania ogniem artylerii, rakietami i bronią radiacyjną	kilka godzin	4-6 godzin	3-4 godzin	1-2 godzin	2-3 minuty[4]	sekundy - ułamki sekund[4]

1/ Wzrost prędkości manewru nastąpi w wyniku masowego wykorzystania powietrznych środków transportu.
2/ Przewiduje się możliwość wprowadzenia broni radiacyjnej zdolnej do rażenia celów z prędkością światła.
3/ Prędkość tę osiągną samoloty - rakiety.
4/ Skrócenie czasu osiągnie się poprzez automatyzację dowodzenia i kierowania ogniem.

ISTOTA I TREŚĆ DOWODZENIA WOJSKAMI

Załącznik nr 3

TAJNE
Egz. nr ....

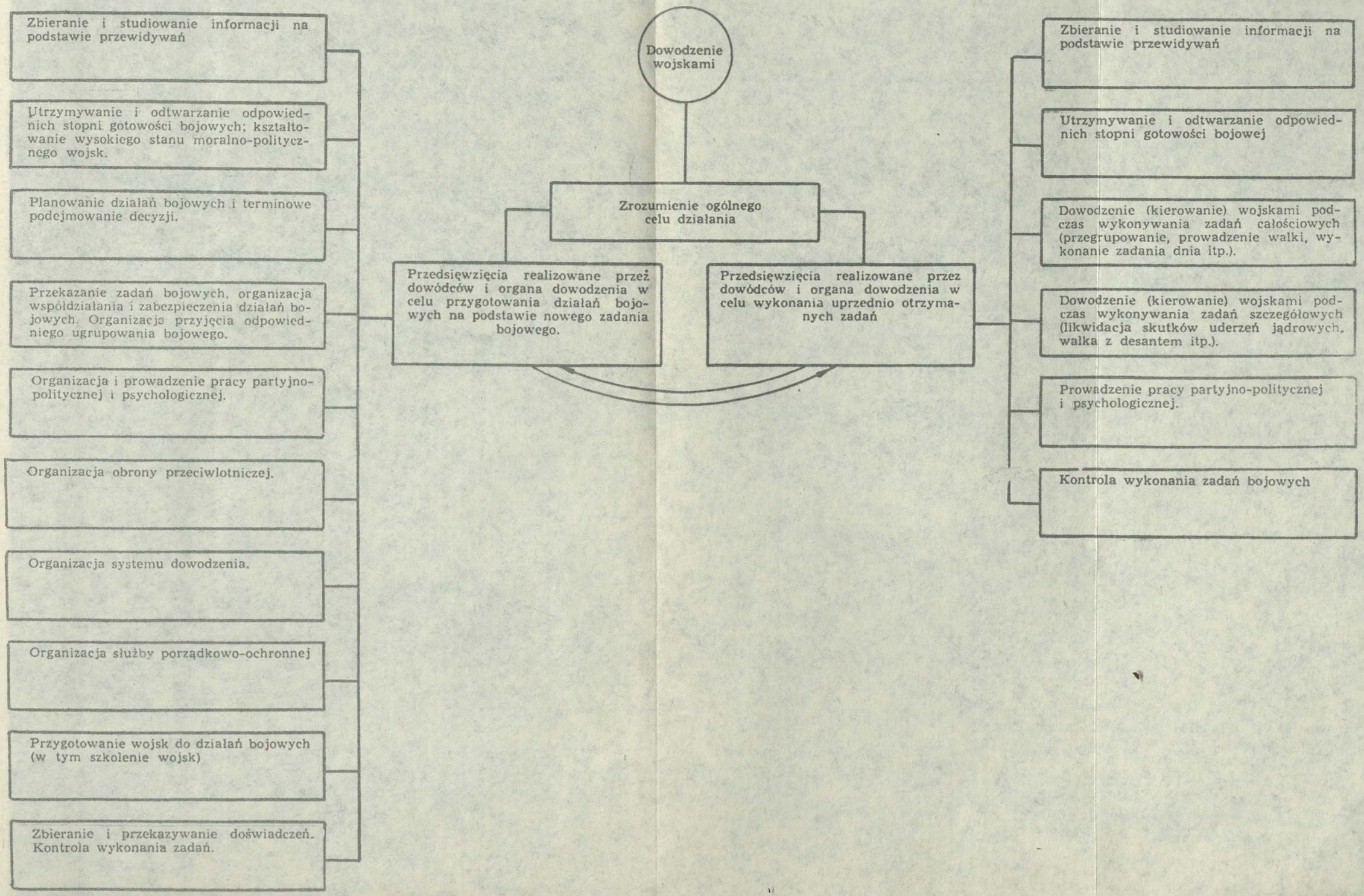

Załącznik nr 4

TAJNE

Egz. Nr.....

IDEOWY MODEL PRACY DOWÓDCY I SZTABU PODCZAS ORGANIZOWANIA OPERACJI (NATARCIA) W OGRANICZONYM CZASIE

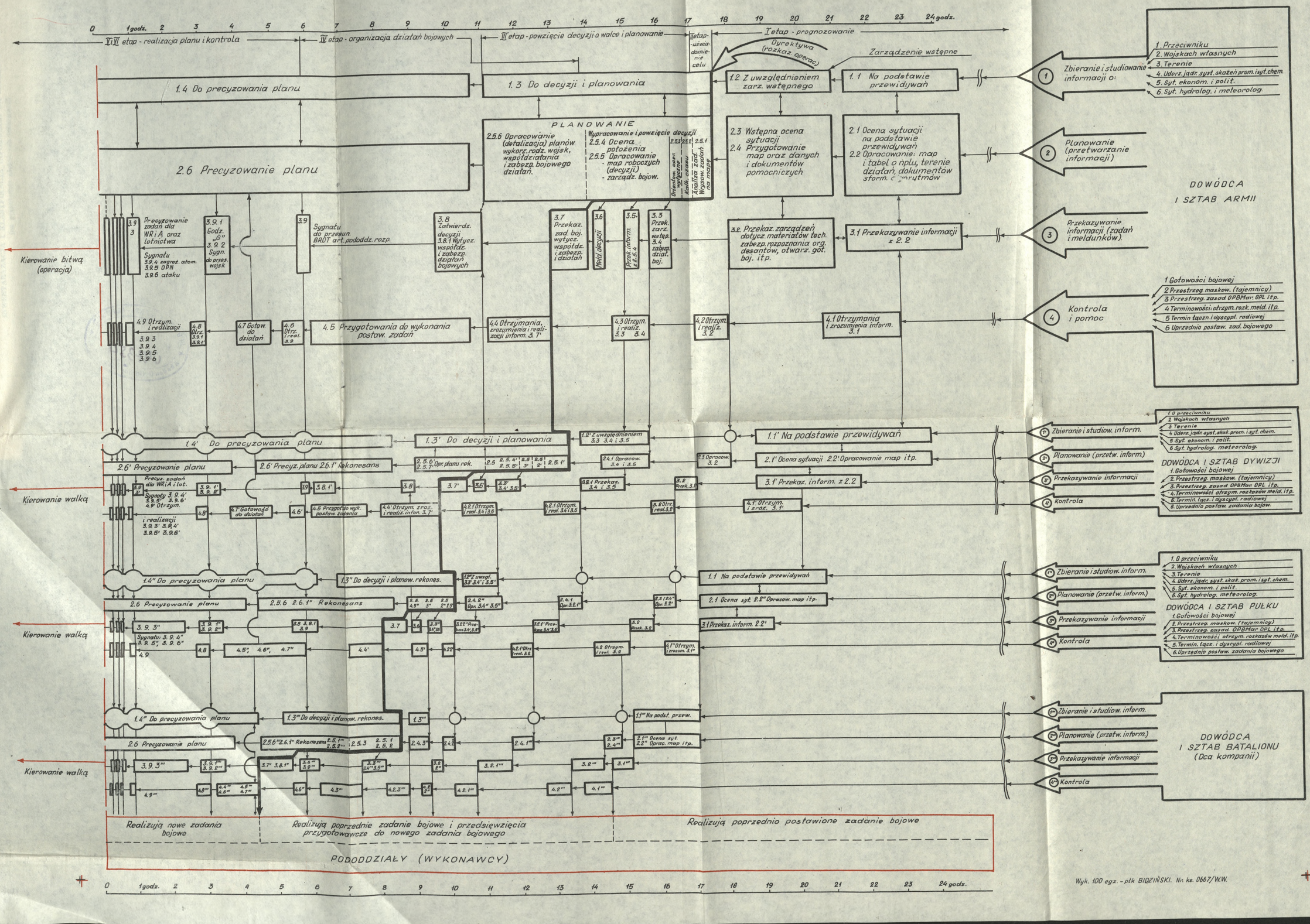

Wyk. 100 egz. - płk BIDZIŃSKI. Nr: ks. 0667/W.W.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid.
047354
Akademii Obrony Narodowej

Załącznik nr 5

INWENTARYZACJA I KLASYFIKACJA INFORMACJI NA SZCZEBLU DYWIZJI
(na przykładzie niektórych informacji)

TAJNE
Egz. nr ....

L. p.	INFORMACJE	Adresat i źródło informacji															Podział informacji ze względu na ich wartość					Droga przekazywania informacji		Orientacyjny czas, w którym należy przekazać informację adresatom (od momentu jej zdobycia lub uzyskania)	Uwagi
		Przełożony		Dowództwo dywizji											Sąsiedzi	Podwładni (grupa rozpozn.)	Według stopnia pilności			Według stopnia ważn.					
		Dowódca	Sztab	Dowódca	Szef sztabu	Wydz. oper.	Wydz. rozpozn.	Wydz. łączn.	Szef WriArt.	Szef OPL	Szef sap.	Szef zabezp. chem.	Wydz. pol.	KSD			Alarmowe	Szczególnie pilne	Zwykłe	Ważne	Zwykłe	Bezpośrednio	Pośrednio		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
1	o rejonach rozmieszczenia broni jądrowej i środków napadu jądrowego nieprzyjaciela	v	v	+	x	x	x		x							vx	+			+		+			
2	o przygotowaniu nieprzyjaciela do pierwszego uderzenia jądrowego	v	v	+	x	x	x		x							vx	+			+		+			
3	o rejonach załadowania i przelocie desantów i oddziałów szturmowych (kawalerii powietrznej), rejonach desantowania desantów taktycznych i operacyjnych	v	v	+	x	x	x		x							vx	+			+		+			
4	o nowych rejonach ześrodkowania sił i środków wojsk rakietowych i środków napadu powietrznego	v	v	+	x	x	x		x							vx	+			+		+			
5	informacje fragmentaryczne o składzie, uzbrojeniu, ugrupowaniu i działaniach nieprzyjaciela	x				+										v			+		+		+		

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
6	uogólnione informacje o składzie, uzbrojeniu, ugrupowaniu i działaniach nieprzyjaciela		x	+	x	x	v	x	x	x	x	x	x	x	x	x			+		+	+			
7	o wykrytych minach jądrowych	v	v	+	x	x	x				x					vx	+			+		+			
8	informacje fragmentaryczne o inżynieryjnej rozbudowie terenu i zaporach		x				x				+					vx			+		+		+		
9	o rejonach rozmieszczenia pododdziałów rozpoznania i przeciwdziałania elektronicznego		vx				+	x	x	x					x	vx			+		+		+		
10	o rozmieszczeniu punktów dowodzenia nieprzyjaciela		vx	x	x	x	+	x	x						x	vx		+			+		+		
11	o zdobyciu jeńców i zatrzymaniu zbiegów (rozpoznanie własne, podległe sztaby)		v	v	v		+									v		+	+				+		
12	o otrzymaniu zadania bojowego	v	v	+	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x				+		+		+			
13	o przekazaniu zarządzeń wstępnych				v	v	v	v	v	v	v	v	v	v		+		+		+				+	
14	o nagłych zmianach w sytuacji dotyczących położenia wojsk własnych, sąsiadów, skażenia terenu, pogody i przeszkód	v	vx	+	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	vx	vx									
15	o rejonach wybuchów jądrowych		vx	x	x	x	x	x	x	x	x	+	x	x	x	v+		+		+				+	
16	o terminach osiągnięcia przez artylerię gotowości do otwarcia ognia		x	x	x	x			+							v		+		+				+	
17	o terminach osiągnięcia gotowości do działań bojowych	x	x	+	x	x	vx	vx	vx	vx	vx	vx	vx	vx		v		+		+		+			

i tak dalej

Legenda: + — główny adresat, x — drugorzędny adresat, v — źródło informacji.

Załącznik nr. 6
TAJNE
Egz. nr. .....

MODEL OBIEGU INFORMACJI Z UWZGLĘDNIENIEM STOPNIA ICH PILNOŚCI I WAŻNOŚCI

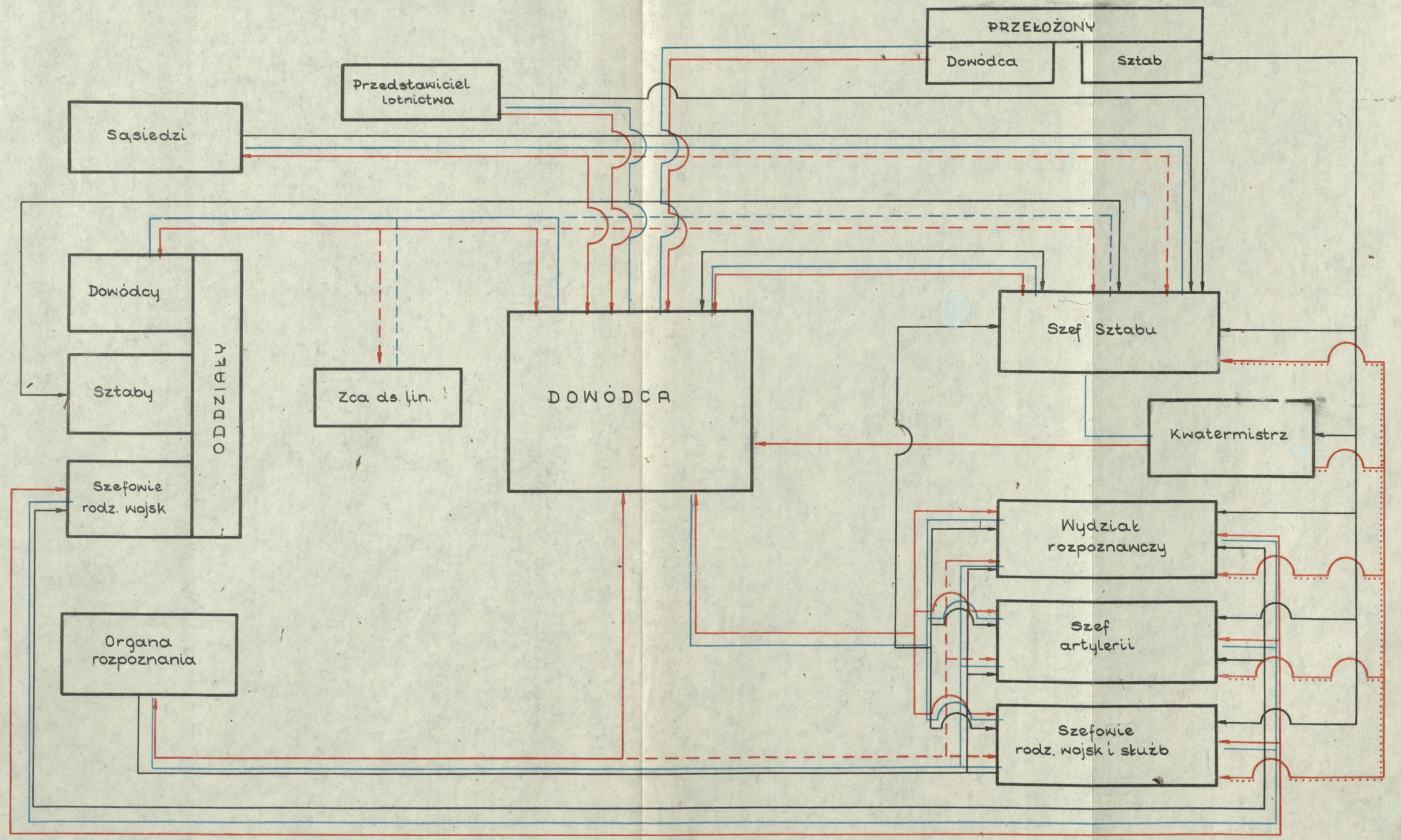

LEGENDA

- informacje alarmowe
- informacje szczególnie pilne
- pozostałe informacje
- wymiana informacji

Wyk. 100 egz. – ptk Bidziński – Nr ks. 0668/ww

MAPA ROBOCZA DOWÓDCY 7DZ Z PIERWSZĄ GRUPĄ INFORMACJI

Rozpoczęto: .....
Zakończono: .....

Załącznik nr. 7
TAJNE
Egz. nr. .....

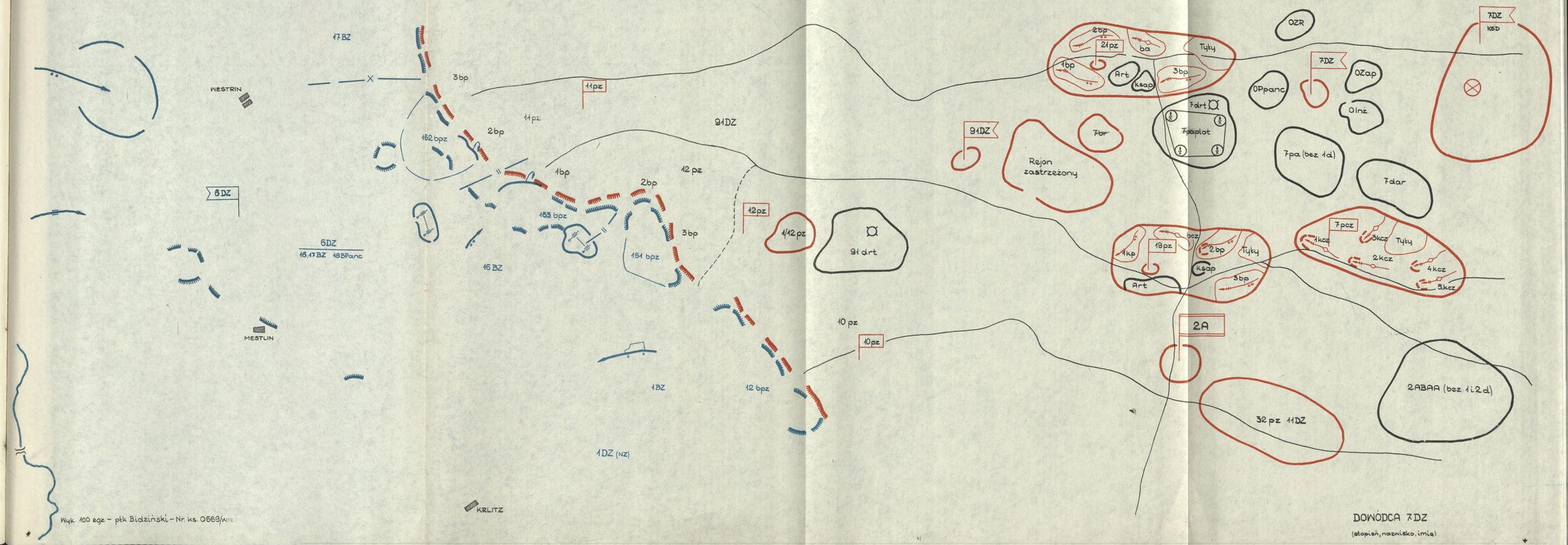

Wyk. 100 egz – płk Bidziński – Nr. ks. 0669/MON

DOWÓDCA 7DZ
(stopień, nazwisko, imię)

DECYZJA DOWÓDCY 7DZ

Rozpoczęto: .....
Zakończono: .....

Załącznik nr 8
TAJNE
Egz Nr.....

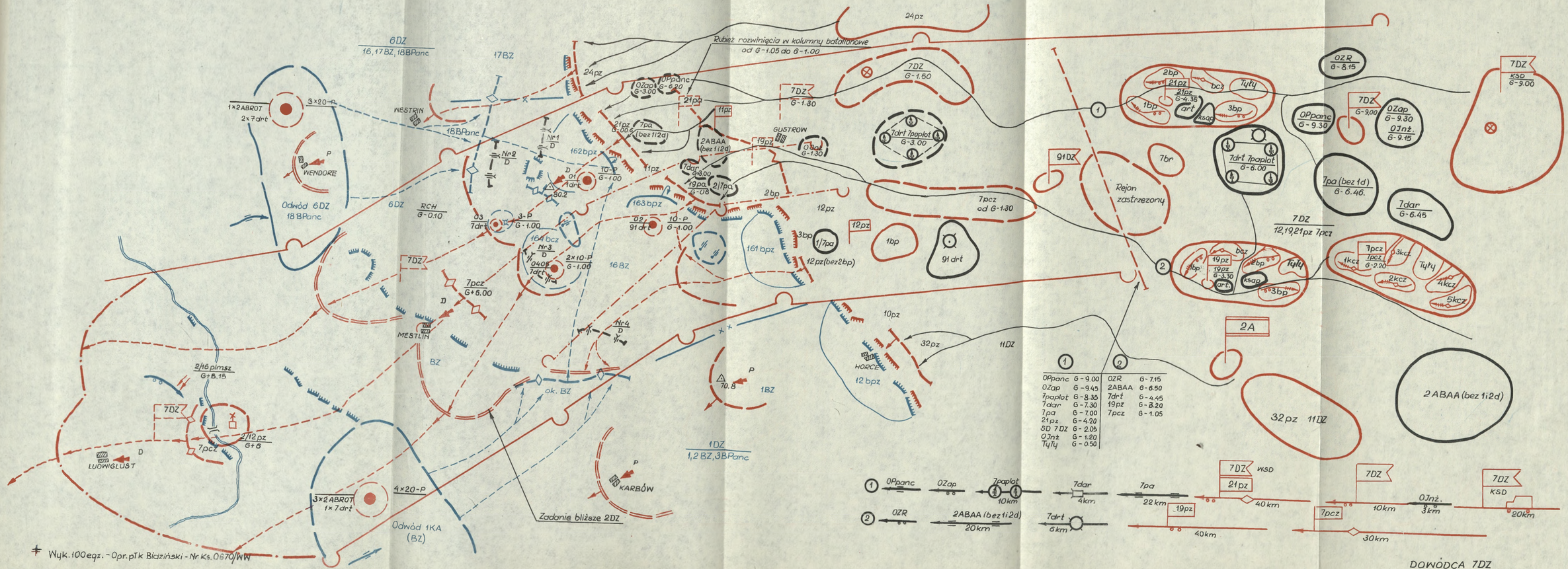

Wyk. 100 egz. - Opr. płk Bidziński - Nr Ks. 0670/WW

DOWÓDCA 7DZ
(stopień, nazwisko, imię)

Załącznik nr 9

TAJNE

Egz. nr . . .

STAN GOTOWOŚCI DYWIZJONU RAKIET TAKTYCZNYCH I LOTNICTWA

I. Stan gotowości dywizjonu rakiet taktycznych „INFA-01"

Stan gotowości drt				Wykonawca i zadanie	Obiekt uderzenia	Rodzaj i moc wybuchu	Czas		Uzyskany rezultat
Nr baterii		Moc i typ rakiety	Nr i czas gotowości				uderzenia	przekazania zad.	
		10	11	12	13	14	15	16	17
1 bs	1								
2 bs	2								
3 bs	3								

II. Stan gotowości lotnictwa „INFA-02"

Stan gotowości lotnictwa					Wykonawca i zadanie	Obiekt uderzenia	Czas		Uzyskany rezultat
Nr eskadry		Położenie eskadry	Typ środków rażenia	Nr i czas gotowości			uderzenia	przekazania zad.	
		10	11	12	13	14	15	16	17
1/2 plmsz	1								
2/2 plmsz	2								
3/4 plm	3								
2/1 plrt	4								

Załącznik nr 10

TAJNE

Egz. nr ....

STAN ZAPASÓW MATERIAŁOWYCH . . . . . (godz., data)

„INFA-04"

Środki materiałowe			DPZ	Nazwa oddziału											
				1 pz		2 pz		3 pz		1 pcz		1 pa		1 paplot	
				OG	Ilość i termin dowozu	OG	Ilość i termin dowozu	OG	Ilość i termin dowozu	OG	Ilość i termin dowozu	OG	Ilość i termin dowozu	OG	Ilość i termin dowozu
			10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Amunicja	1	strzelecka													
	2	artyleryjska													
	3	moździerzowa													
	4	czołgowa													
	5	przeciwlotnicza													
MPS	6	olej													
	7	benzyna													
Miny	8	przeciwpiech.													
	9	przeciwczołg.													

Załącznik nr 11

TAJNE

Egz. nr ....

STAN UKOMPLETOWANIA I NAPROMIENIOWANIA WOJSK „INFA-03"

		Ukompletowanie stanu osobowego i zasadniczego uzbrojenia w %						Napromieniowanie stanu osobowego	
		Stan osobowy	Czołgi	Trans. opancerz.	Artyleria	Środki ppanc	Środki plot.	Liczba ludzi	Sumaryczna dawka naprom. w rtg
		20	21	22	23	24	25	26	27
1 pz	10								
2 pz	11								
3 pz	12								
1 pcz	13								
1 drt	14								
1 pa	15								
1 paplot	16								
itd.	17								
	18								

Załącznik nr 12

SFORMALIZOWANY BLANKIET ZARZĄDZENIA BOJOWEGO DYWIZJI DO NATARCIA

TAJNE

Egz. nr ....

Zarządzenie bojowe dywizji do natarcia
Blankiet 0218 Seria .....
Strona blankietu 1 Nr ewid. .....

Adresat .....
Blankiet 0218 Seria .....
Strona blankietu 1 Nr ewid. .....

8001	Dowódca pz		
8002	Zarządzenie bojowe nr		
8003	SD (miejsce, godz., data)		
8004	Mapa (skala, nr i rok wydania)		
8005	Nieprzyjaciel		
8006	Pułk z:		
8007	Wejść do walki z rubieży:		
8008	Nacierać w kierunku:		
8009	Wykonać główne uderzenie w kierunku:		
8010	Zadanie bliższe		
8011	Do (godz., data)		
8012	Opanować rejon:		
8013	Zadanie następne		
8014	Do (godz., data)		
8015	Opanować rejon		
8016	Kierunek dalszego natarcia:		
8017	Inne zadania (drogi, wysłanie OW itp.)		

Blankiet 0218
Strona blankietu 2 Nr ewid. .....

Blankiet 0218
Strona blankietu 2 Nr ewid. .....

8018	Dywizja bronią jądrową (chemiczną) wykonuje uderzenia na: (obiekty, liczba uderzeń, moc, rodzaj wybuchu i godz. wykonania)		
8019	Lotnictwo wykonuje uderzenie na: (obiekty, wysiłek w e/l, godz.)		
8020	Inne przedsięwzięcia przełożonego		
8021	W przodzie:		
8022	Na prawo:		
8023	Linia rozgraniczenia:		
8024	Na lewo:		
8025	Linia rozgraniczenia:		
8026	SD (miejsce, czynne od)		
8027	Kierunek przesunięcia:		
8028	Gotowość do natarcia		
8029	Decyzję meldować o (godz., data)		

8030	Meldunki przesyłać o (godz.)	
8031	Zastępcy	

Dowódca dywizji . . . . . .
(stopień, imię, nazwisko, podpis)

Szef sztabu . . . . . .
(stopień, imię, nazwisko, podpis)

Wykonawca . . . . . .
(stopień, imię i nazwisko)

Sposób przekazania . . . . . .

Czas przekazania . . . . . .

Potwierdzenie i czas odbioru

. . . . . .
(stopień, imię, nazwisko, podpis)

Sposób nadania . . . . . .

Czas nadania . . . . . .

Nadał . . . . . .

Przyjął . . . . . .

Załącznik nr 13

SFORMALIZOWANY BLANKIET ZARZĄDZENIA BOJOWEGO DYWIZJI DO OBRONY

TAJNE

Egz. nr ....

Zarządzenie bojowe dywizji do obrony	Adresat .....
Blankiet 0237 Seria	Blankiet 0237 Seria .....
Strona blankietu 1 Nr ewid.	Strona blankietu 1 Nr ewid. .....

8001	Dowódca pz (pcz)		
8002	Zarządzenie bojowe nr		
8003	SD (miejsce, godz., data)		
8004	Mapa (skala, nr i rok wydania)		
8005	Nieprzyjaciel		
8006	pz (pcz) z:		
8007	Bronić odcinka:		
8008	Główny wysiłek obrony w rejonie:		
8009	Nie dopuścić do przerwania się npla w kierunku:		
8010	Przedni skraj obrony:		
8012	Pozycja przednia na rubieży:		
8013	Do obrony pozycji przedniej wydzielić:		
8014	Pozycja ryglowa na rubieży:		
8015	Przeciwpancerne zapory minowe na odcinkach:		

Blankiet 0237
Strona blankietu 2 Nr ewid. .....

Blankiet 0237
Strona blankietu 2 Nr ewid. .....

8016	Inne zadania (udział w kontrprzygotowaniu, przygotowanie do kontrataku w kierunku itp.)	
8018	Lotnictwo wspiera wysiłkiem:	
8019	Dywizja bronią jądrową (chemiczną) wykonuje uderzenia na: (obiekty, liczba uderzeń, moc, rodzaj wybuchu i godz. wykonania)	
8020	Armia wykonuje uderzenia lotnictwem na: (obiekty, wysiłek w e/l, godz.)	
8021	Inne przedsięwzięcia przełożonego	
8022	W przodzie:	
8023	Na prawo:	
8024	Linia rozgraniczenia:	

Blankiet 0237
Strona blankietu 3 Nr ewid. .....

Blankiet 0237
Strona blankietu 3 Nr ewid. .....

8025	Na lewo:	
8026	Linia rozgraniczenia:	
8027	SD (miejsce, czynne od)	
8028	Gotowość do obrony (godz., data)	
8029	Gotowość systemu ognia (godz., data)	
8030	Decyzję meldować o (godz., data)	
8031	Meldunki przesyłać o (godz.)	
8032	Zastępcy	
8033	Dowódca dywizji ..... (stopień, imię, nazwisko, podpis)	
8034	Szef sztabu ....., (stopień, imię, nazwisko, podpis)	

Wykonawca .....
(stopień, imię, nazwisko, podpis)
Sposób przekazania .....
Czas przekazania .....
Pokwitowanie i czas odbioru odcinka
.....
(stopień, imię i nazwisko, podpis)

Sposób nadania .....
Czas nadania .....
Nadał .....
Przyjął .....

Załącznik nr 14

SFORMALIZOWANY BLANKIET MELDUNKU BOJOWEGO DYWIZJI DO NATARCIA

TAJNE

Egz. nr ....

Meldunek bojowy dywizji w natarciu		Adresat	
Blankiet 0247	Seria	Blankiet 0247	Seria .....
Strona blankietu 1	Nr ewid.	Str. blankietu 1	Nr ewid. .....

8001	Dowódca A (APanc)		
8002	Meldunek bojowy nr		
8003	SD (miejsce, godz., data)		
8004	Mapa (skala, nr i rok wydania)		
8005	DZ (DPanc)		
8006	Walczy z:		
8007	Do (godz., data)		
8008	Opanowała rubież:		
8009	Natarcie dywizji zatrzymano na rubieży:		
8010	Położenie i działanie oddziałów:		
8011	Inne informacje:		
8012	Drugi rzut (skład i działanie)		
8013	Odwód ogólny (skład i działanie)		
8014	Drt na SS w rejonie:		
8015	Drt w marszu, czołem;		

Blankiet 0247
Strona blankietu 2 Nr ewid. .....

Blankiet 0247
Str. blankietu 2 Nr ewid....

8016	Drt wykonał uderzenia na						
	obiekt	rejon	moc i typ rak.	czas uderz.	rezultat		
8017							
8018							
8019							

8020	Stan i gotowość drt				
	nazwa oddziału	moc i typ rakiet	w gotowości (działanie)		
8021					
8022					
8023					
8024					

8025	OPpanc (działanie)		
8026	OZap (działanie)		

8027	Ukompletowanie stanu osobowego i zasadniczego uzbrojenia w %								
	nazwa oddz.	stan osob.	czołgi	trans. opanc.	art.	środ. ppanc	środ. plot		
8028									
8029									
8030									
8031									
8032									
8033									
8034									
8035									

Blankiet 0247
Strona blankietu 3 Nr ewid. .....

Blankiet 0247
Str. blankietu 3 Nr ewid....

8036	Straty w stanie osobowym i zasadniczym uzbrojeniu (ilość)								
	nazwa oddz.	stan osob.	czołgi	trans. opanc.	artyleria	środki ppanc	środki plot		
8037									
8038									
8039									
8040									
8041									
8042									
3043									

8044	Napromienienie stanu osobowego w rentgenach				
	nazwa oddziału	liczba ludzi	sumar. dawka napr. w rtg.		
8045					
8046					
8047					
8048					
8049					
8050					
8051					
8052					
8053					

8054	Inne informacje:		
8055	Na prawo:		
8056	Na lewo:		

Blankiet 0247
Str. blankietu 4 Nr ewid. .....

Blankiet 0247
Str. blankietu 4 Nr ewid. .....

8057	Nieprzyjaciel:		
8058	Zdecydowałem:		
8059	Prośby:		
8060	Dowódca dywizji . . . . . (stop., imię, nazwisko, podpis)		
8061	Szef sztabu dywizji . . . . . (stop., imię, nazwisko, podpis)		

Wykonawca . . . . . (stopień, imię i nazwisko)

Sposób przekazania . . . . . .

Czas przekazania . . . . . .

Pokwitowanie i czas odbioru odcinka

. . . . . (stopień, imię, nazwisko, podpis)

Sposób nadania . . . . . .

Czas nadania . . . . . .

Nadał . . . . . .

Przyjął . . . . . .

Załącznik nr 15

SFORMALIZOWANY BLANKIET MELDUNKU BOJOWEGO DYWIZJI DO OBRONY

TAJNE

Egz. nr ....

Meldunek bojowy dywizji w obronie	Adresat .....
Blankiet 0248 Seria	Blankiet 0248 Seria .....
Strona blankietu 1 Nr ewid.	Str. blankietu 1 Nr ewid. .....

8001	Dowódca A (APanc)		
8002	Meldunek bojowy nr		
8003	SD (miejsce, godz., data)		
8004	Mapa (skala, nr i rok wydania)		
8005	DZ (DPanc)		
8006	Walczy z:		
8007	Do (godz., data)		
8008	Broni rubieży:		
8009	Odchodzi na rubież:		
8010	Położenie i działania oddziałów:		
8011	Inne informacje:		
8012	Drugi rzut (skład i działanie)		
8013	Odwód ogólny (skład i działanie)		
8014	Drt na SS w rejonie:		
8015	Drt w marszu, czołem:		

Blankiet 0248
Strona blankietu 2 Nr ewid. .....

Blankiet 0248
Str. blankietu 2 Nr ewid....

8016	Drt wykonał uderzenia na:						
	obiekt	rejon	moc i typ rak.	czas uderz.	rezultat		
8017							
8018							
8019							
8020	Stan i gotowość drt						
	nazwa oddziału		moc i typ rakiet		w gotowości (działanie)		
8021							
8022							
8023							
8024							
8025	OPpanc (działanie)						
8026	OZap (działanie)						
8027	Ukompletowanie stanu osobowego i zasadniczego uzbrojenia w %						
	nazwa oddz.	stan osob.	czołgi	trans. opanc.	art.	środ. ppanc	środ. plot.
8028							
8029							
8030							
8031							
8032							
8033							
8034							
8035							

Blankiet 0248
Strona blankietu 3 Nr ewid. .....

Blankiet 0248
Str. blankietu 3 Nr ewid....

8036	Straty w stanie osobowym i zasadniczym uzbrojeniu (ilość)								
	nazwa oddz.	stan osob.	czołgi	trans. opanc	art.	środ. ppanc	środ. plot.		
8037									
8038									
8039									
8040									
8041									
8042									
8043									

8044	Napromienienie stanu osobowego w rentgenach				
	nazwa oddziału	liczba ludzi	sumar. dawka napr. w rtg.		
8045					
8046					
8047					
8048					
8049					
8050					
8051					
8052					
8043					

8054	Inne informacje:		
8055	Na prawo:		

Blankiet 0248
Str. blankietu 4 Nr ewid.....

Blankiet 0248
Str. blankietu 4 Nr ewid.....

8056	Na lewo:		
8057	Nieprzyjaciel:		
8058	Zdecydowałem:		
8059	Prośby:		
8060	Dowódca dywizji ..... (stop., imię, nazwisko, podpis)		
8061	Szef sztabu dywizji ..... (stop., imię, nazwisko, podpis)		

Wykonawca .....

(stopień, imię i nazwisko)

Sposób przekazania .....

Czas przekazania .....

Pokwitowanie i czas odbioru odcinka

.....

(stopień, imię, nazwisko, podpis)

Sposób nadania .....

Czas nadania .....

Nadał .....

Przyjął .....

Załącznik nr 16

ZARZĄDZENIE BOJOWE ARMII DO NATARCIA DYWIZJI W WARUNKACH STOSOWANIA BRONI JĄDROWEJ

Seria „WN"

TAJNE

Egz. nr ....

DOWÓDCA . . . . (DZ, DPanc)

ZARZĄDZENIE BOJOWE . . . A nr . . . ., SD . . . . . .

. . . . . ., (data, godz.).

Mapa . . . . . (skala i rok wydania)

1. W pasie . . . . . od . . . . . (godz., data)
bronią się oddziały . . . . DZ (KA) w sile . . . . . .
. . . . . .
Przedni skraj obrony na rubieży . . . . . .
Stwierdzono w rejonach:
— . . . . . przygotowane pozycje wyrzutni rakietowych;
— . . . . . odwody w sile . . . . . .;
— . . . . . SD . . . . . .
Liczę się z możliwością:
— kontrataków npla w sile . . . . . .
z kierunku . . . . . .;
— uderzeń jądrowych w rejonie . . . . . .

2. . . . . DZ (DPanc) z . . . . . (środki wzmocnienia)
nacierać w kierunku . . . . . .
Zadanie bliższe:
zniszczyć pododdziały . . . . . .
i opanować rejon . . . . . .; częścią sił
odeprzeć kontratak npla z rubieży . . . . . .
. . . . . .
Zadanie dnia:
rozbić podchodzące odwody . . . . . .
i do . . . . . opanować rejon . . . . .
. . . . . .

Częścią sił połączyć się z . . . . . .
w rejonie . . . . . .
i do końca dnia opanować rubież . . . . . .
. . . . . .
Dla wykonania zadań dodatkowo przydziela się rakiet jądrowych . .
. . . . . . (podać liczbę i moc)
. . . . . . rakiet chemicznych

3. W pasie natarcia dywizji armia bronią jądrową:
— w G . . . niszczy (wymienić obiekty) . . . . . .
wykonując uderzenia: . . . . . kt
w rejon . . . . . ;
. . . . kt w rejon . . . . . ;
— obezwładnia . . . . . (obiekty)
w rejonie . . . . . ; trzema uderzeniami
o mocy . . . . . kt; i . . . . . .
e/l LMSz obezwładnia . . . . . .
w rejonach . . . . . .
W przodzie broni się . . . . . z zadaniem
utrzymania rubieży . . . . . .
Na prawo . . . . . naciera
w kierunku . . . . . .
Linia rozgraniczenia . . . . . .
Na lewo . . . . . naciera
w kierunku . . . . . .

4. SD . . . . . od . . . . . (godz., data)
w rejonie . . . . . .
Kierunek zmiany . . . . . .

SZEF SZTABU . . . . A — DOWÓDCA . . . . A

. . . . . — . . . . . .
(stopień, imię i nazwisko) — (stopień, imię i nazwisko)

Wydrukowano w 2 egz.
Egz. nr 1 — dca . . . . DZ (DPanc)
Egz. nr 2 — a/a
Wykonał: . . . . . .
(stopień i nazwisko)
Druk . . . . . .
(inicjały masz., data)
Nr . . . . . .
(nr ks. masz.)

Załącznik nr 17

ZARZĄDZENIE BOJOWE DYWIZJI DO NATARCIA PUŁKU

Seria „WN"

TAJNE

Egz. nr ....

DOWÓDCA . . . . pz (pcz)

ZARZĄDZENIE BOJOWE . . . . . DZ (DPanc) nr . . . . .,

SD — . . . . . (data, godz.).

Mapa . . . . . (skala i rok wydania)

1. W pasie . . . . . od . . . . . (godz., data)
bronią się oddziały . . . . . .
BZ (DZ) w sile . . . . . .
Przedni skraj obrony na rubieży . . . . . .
Stwierdzono w rejonach:
— . . . . . odwody w sile . . . . . ;
— . . . . . SD . . . . . .
Liczę się z możliwością kontrataków npla z kierunku . . . . .
. . . . . .
w sile . . . . . .

2. . . . . pz (pcz) z . . . . . .
(środki wzmocnienia) nacierać w kierunku . . . . . .
. . . . . .
zniszczyć pododdziały . . . . . .
. . . . . w rejonie . . . . . .
. . . . . i do . . . . . .
opanować rejon . . . . . .
Następnie głównym zgrupowaniem rozbić npla w rejonie . . . .
. . . . . .
i do . . . . . opanować
rejon . . . . . .
Siłami do batalionu uderzeniem w kierunku . . . . . .
. . . . . we współdziałaniu z . . . . . .
. . . . . .
zniszczyć npla w rejonie . . . . . ,

3. W pasie natarcia . . . . . pułku dywizja bronią jądrową niszczy (wymienić obiekty), ... wykonując uderzenia:
. . . . . kt w rejon . . . . . .
. . . . . .
. . . . . kt w rejon . . . . . .
W przodzie broni się . . . . . .
. . . . . .
z zadaniem utrzymania rubieży . . . . . .
Na prawo . . . . . .
naciera w kierunku . . . . . .
Linia rozgraniczenia . . . . . .
Na lewo — brak sąsiada.

4. Gotowość do natarcia . . . . . .
SD . . . . . od . . . . . (godz., data)
w rejonie . . . . . .
Kierunek zmiany . . . . . .

SZEF SZTABU .... DZ (DPanc) DOWÓDCA .... DZ (DPanc)

. . . . . .

Załącznik nr 18

ZARZĄDZENIE BOJOWE DYWIZJI
DO WPROWADZENIA DO WALKI PUŁKU DRUGIEGO RZUTU

Seria „WN"

TAJNE
Egz. nr ....

DOWÓDCA . . . . pz (pcz)

ZARZĄDZENIE BOJOWE . . . . . DZ (DPanc) nr . . . . .

SD . . . . . ., (data, godz.).

Mapa . . . . . (skala i rok wydania)

1. . . . . DZ . . . . . o . . . . . (godz., data)
przechodzi do obrony siłami około . . . . . .
na rubieży . . . . . .

2. . . . . pz (pcz) z . . . . . .
wejść do walki o . . . . . (godz., data)
z rubieży . . . . . .
w kierunku: . . . . . .,
współdziałając z . . . . . pcz zniszczyć . . .
. . . . . BZ npla w rejonie . . . . . .
. . . . . i do . . . . . (godz., data)
opanować rejon: . . . . . .
Kierunek dalszego natarcia: . . . . . .
Drogi marszu:
— nr 1 . . . . . .
— nr 2 . . . . . .

3. Na zgrupowanie npla w rejonie: . . . . . .
wykonuje się . . . . . .
uderzenie o mocy . . . . . kt.
LMSz wysiłkiem od . . . . . e/l. obezwładnia
odwody . . . . . DZ w rejonie . . . . . .
. . . . . .

Na prawo naciera . . . . . pcz w kierunku . . . . .

. . . . . ., niszczy . . . . . BZ

i opanowuje rejon: . . . . . .

Linia rozgraniczenia: . . . . . .

Na lewo . . . . . pz odpiera kontratak

z rubieży . . . . . .

i . . . . . .

SZEF SZTABU .... DZ (DPanc) DOWÓDCA .... DZ (DPanc)

. . . . . .

Załącznik nr 19

ZARZĄDZENIE BOJOWE DYWIZJI DO NATARCIA PUŁKU

Seria „WN"

TAJNE

Egz. nr ....

DOWÓDCA 2 pz
ZARZĄDZENIE BOJOWE 1 DZ Nr 01
SD WIKTORYŃ (2178), 12.5 10.30

Mapa 100 000, 1963 r.

O 11.05 dywizja niszczy 2 BZ npla trzema uderzeniami jądrowymi. 2 pz nacierać w kierunku: WĘDRZYN, KOLICE; zakończyć likwidację 2 BZ i do 14.00 12.5 opanować m. TRZEBIEŃ.

SZEF SZTABU 1 DZ

. . . . . .
(stopień, imię i nazwisko)

DOWÓDCA 1 DZ

. . . . . .
(stopień, imię i nazwisko)

Wydrukowano w 2 egz.
Egz. nr 1 — dca 2 pz
Egz. nr 2 — a/a
Wykonał: . . . . . .
Druk . . . . . .
Nr ks. . . . . .

Załącznik nr 20

ZARZĄDZENIE BOJOWE DYWIZJI
DO ODPARCIA KONTRATAKU PRZEZ PUŁK ZMECHANIZOWANY

Seria „WN"

TAJNE

Egz. nr ....

DOWÓDCA 21 pz
ZARZĄDZENIE BOJOWE 7 DZ Nr 026,
SD KĄTY (6794), 16.9 13.00

Mapa 100 000, 1962 r.

21 pz odeprzeć kontratak około 80 czołgów npla z kierunku: ORLIK, ZABŁOCIN z rubieży: KWARCE, STASIN, wzg. 118,3 (2636).
Gotowość — 17.00 16.9.

SZEF SZTABU 7 DZ

. . . . . .
(stopień, imię i nazwisko)

DOWÓDCA 7 DZ

. . . . . .
(stopień, imię i nazwisko)

Wydrukowano w 2 egz.
Egz. nr 1 — 21 pz
Egz. nr 2 — a/a

Wykonał: . . . . . .

Druk . . . . . .

Nr ks. . . . . .

Załącznik nr 21

KOLEJNE ZARZĄDZENIE BOJOWE DYWIZJI DO ODPARCIA KONTRATAKU PRZEZ PUŁK ZMECHANIZOWANY

Seria „WN"

TAJNE

Egz. nr ....

DOWÓDCA 21 pz
ZARZĄDZENIE BOJOWE 7 DZ Nr 027,
SD KĄTY (6794), 16.9 14.00

Mapa 100 000, 1962 r.

1. Dywizja o 17.00 dwoma uderzeniami jądrowymi o mocy 10 kt każde obezwładnia odwód npla w rejonie zach. skraj lasu (3241), (wył.) WIRY, wzg. 107,1 (2656).
2. Na okres odparcia kontrataku przydzielam 7 dappanc. Dowódca dywizjonu zamelduje się w m. BRODY o 16.00 16.9.

SZEF SZTABU 7 DZ

. . . . . .
(stopień, imię i nazwisko)

DOWÓDCA 7 DZ

. . . . . .
(stopień, imię i nazwisko)

Wydrukowano w 2 egz.
Egz. nr 1 — dca 21 pz
Egz. nr 2 — a/a

Wykonał: . . . . . .

Druk . . . . . .

Nr ks. . . . . .

ROZMIESZCZENIE ZASADNICZEJ KADRY SD DYWIZJI W WOZACH DOWODZENIA I AUTOBUSACH SZTABOWYCH

Załącznik nr. 22

TAJNE
Egz. nr. .....

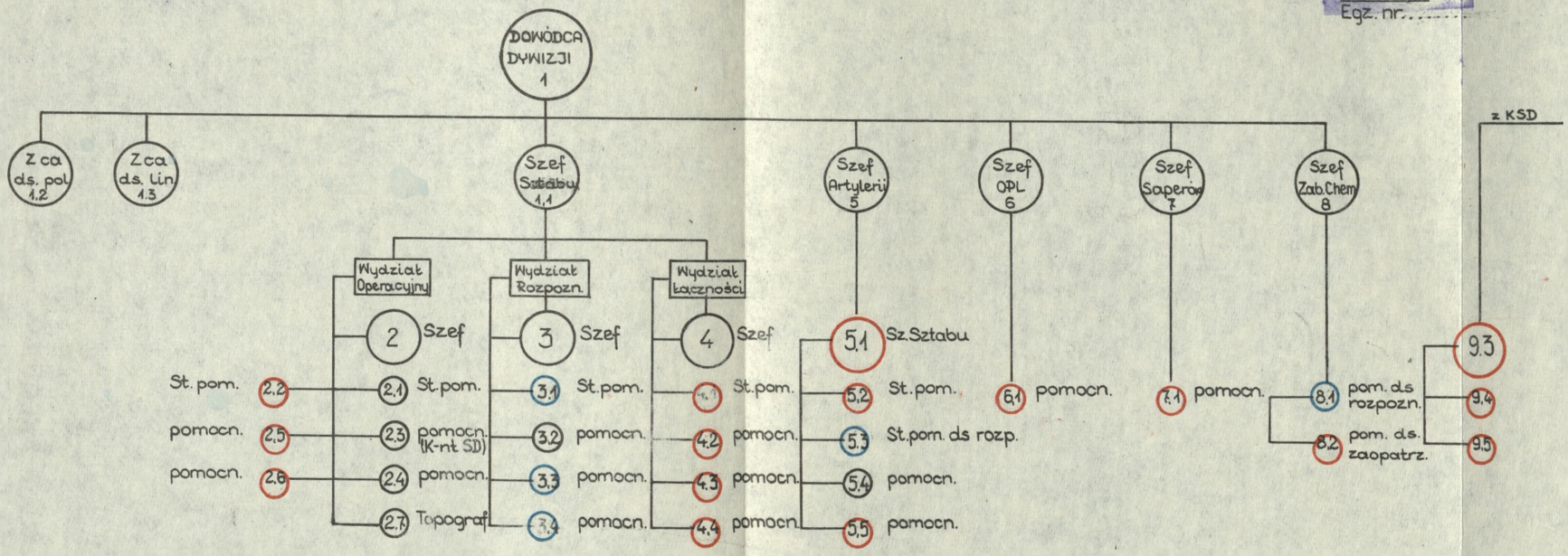

ROZMIESZCZENIE W MARSZU

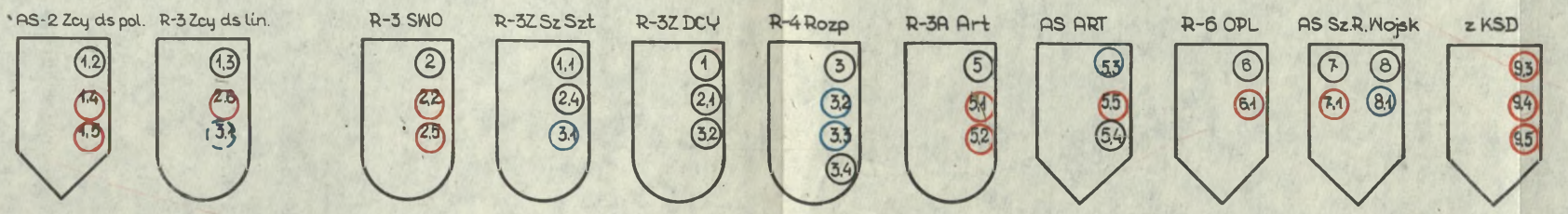

ROZMIESZCZENIE W CZASIE POSTOJU

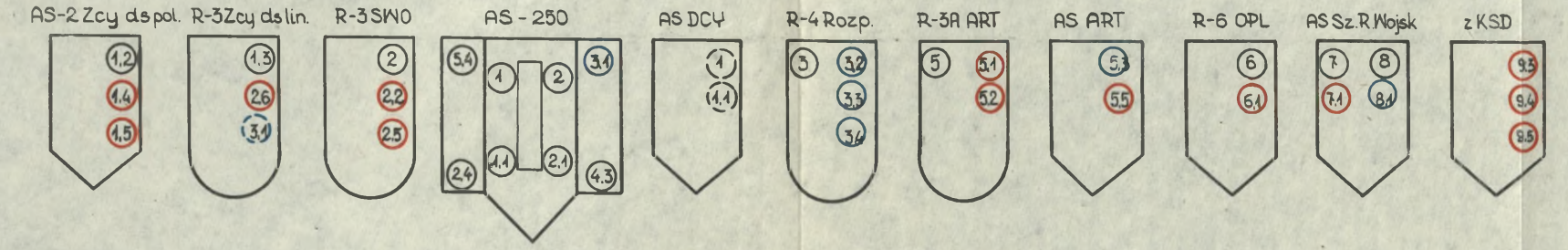

LEGENDA

Oficerowie realizujący zadania w zakresie:

1. Zasadniczych funkcji dowodzenia zbierania, opracowywania i przekazywania informacji alarmowych i szczególnie pilnych; podejmowania i opracowania decyzji.)

2. Szczegółowego planowania (zbieranie, opracowanie i przekazywanie inform. zwykłych o wojskach własnych; opracowanie projektów planów wykorzystania wojsk i projektów planów poszczególnych elem. zabezpieczenia działań bojowych;)

3. Zintegrowanego rozpoznania (zbieranie, opracowywanie i przekazywanie informacji o nplu; opracowywanie projektu planu i zadań rozpoznania).

Wyk. 100 egz. - ppk. Bidziński - Nr. Ks. 0671/ww

Załącznik nr 23

TAJNE
Egz. nr .....

TREŚĆ I KOLEJNOŚĆ PRACY DOWÓDCY I SZTABU W WARUNKACH DOSTATECZNEJ ILOŚCI CZASU
METODA KOLEJNEGO PLANOWANIA

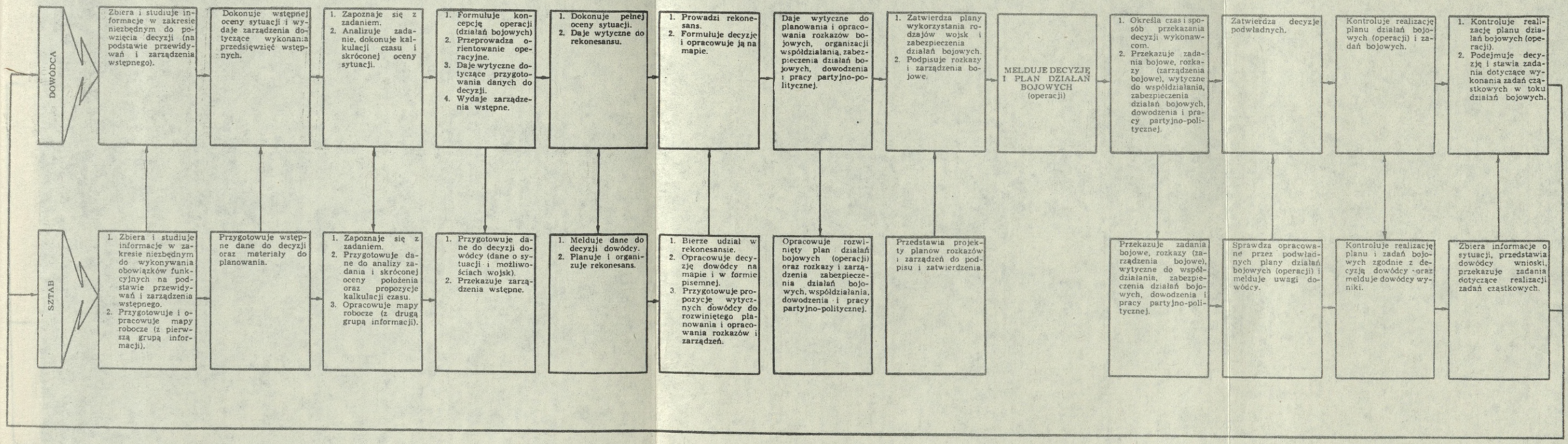

Załącznik nr 25

TAJNE
Egz. nr ...

TREŚĆ I KOLEJNOŚĆ PRACY DOWÓDCY I SZTABU W OGRANICZONYM CZASIE
METODA RÓWNOLEGŁEGO PLANOWANIA

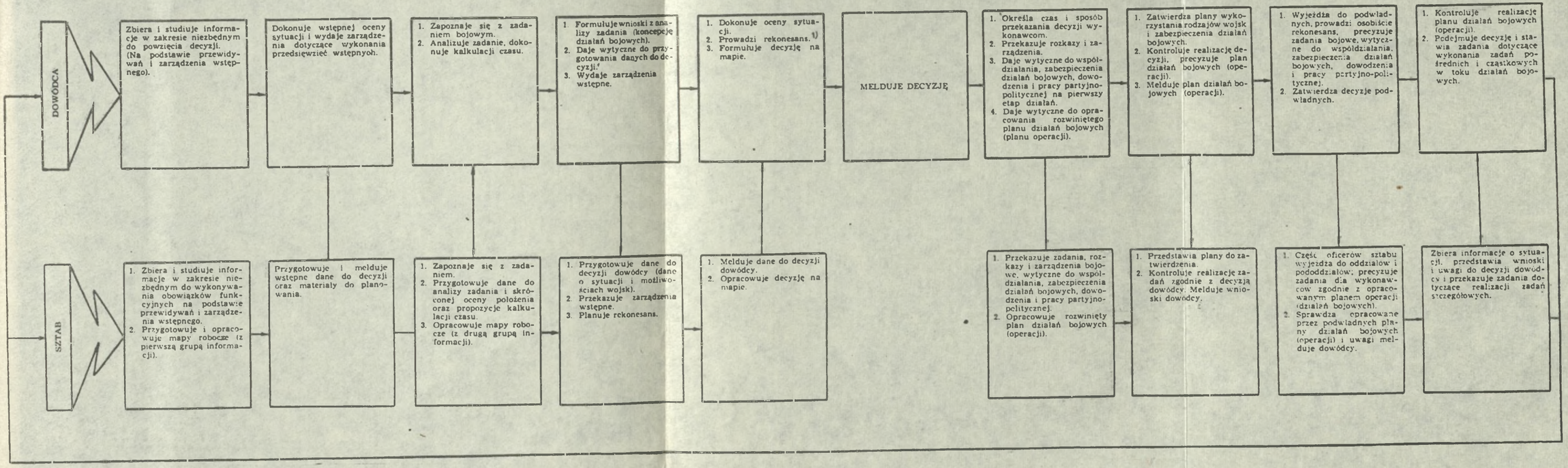

1) Rekonesans może być przeprowadzony później, tj. po powzięciu decyzji na podstawie mapy i jej zameldowaniu.

TREŚĆ I KOLEJNOŚĆ PRACY DOWÓDCY I SZTABU W SKRAJNIE OGRANICZONYM CZASIE METODA DYREKTYWNA

DOWÓDCA	Studiuje informacje na podstawie przewidywań i zarządzenia wstępnego. (W zakresie niezbędnym do powzięcia decyzji).	Wstępnie ocenia sytuację. Wydaje zarządzenia w sprawie realizacji przedsięwzięć wstępnych.	1. Zapoznaje się z zadaniem. 2. Analizuje zadanie, dokonuje kalkulacji czasu i ocenia sytuację. 3. Podejmuje decyzję określającą cel lub zamiar działań.	1. Wydaje niezbędne rozkazy i zarządzenia bojowe dotyczące wykonania najpilniejszych zadań bojowych. 2. Zapoznaje sztab z decyzją. 3. Daje niezbędne wytyczne do planowania działań bojowych.	1. Bierze bezpośredni udział w rozwiązywaniu głównych problemów planowania. 2. Przekazuje rozkazy, wytyczne do współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych. (W kolejności rozwiązywania poszczególnych zadań szczegółowych). 3. Melduje plany przełożonemu.	1. Zatwierdza projekty planów działań bojowych opracowanych przez sztab i szefów rodzajów wojsk i służb. 2. Zatwierdza decyzje podwładnych.	1. Wyjeżdża do podległych sztabów. 2. Kontroluje realizację zadań bojowych. 3. Przeprowadza osobisty rekonesans. 4. Precyzuje decyzję i zadania bojowe oraz wytyczne do współdziałania i zabezpieczenia działań bojowych.
SZTAB	Zbiera i studiuje informacje na podstawie przewidywań i zarządzenia wstępnego w zakresie niezbędnym do wykonywania obowiązków funkcyjnych.	1. Przygotowuje i opracowuje mapy robocze z pierwszą grupą informacji. 2. Przygotowuje i melduje wstępne dane do decyzji (dane o sytuacji i możliwościach wojsk własnych).	1. Zapoznaje się z zadaniem. 2. Przygotowuje niezbędne dane do decyzji dowódcy. 3. Opracowuje decyzję dowódcy na mapie.	1. Przekazuje rozkazy i zarządzenia bojowe. 2. Opracowuje rozwinięty plan działań bojowych. 3. Opracowuje projekty rozkazów i zarządzeń bojowych w oparciu o decyzję dowódcy.	Przedstawia dowódcy do zatwierdzenia projekty planów i rozkazów.	Przekazuje zadania i zarządzenia bojowe poszczególnym wykonawcom.	1. Przeprowadza w podległych sztabach kontrolę wykonania zadań bojowych. 2. Precyzuje zadania bojowe zgodnie z decyzją dowódcy.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA I ARCHIWUM
Akademii Górniczo-Hutniczej
47354